39

ΓΕΝΑΡΗΣ 1991

ΡΗΞΗ

για ένα αυτόνομο εναλλακτικό επαναστατικό κίνημα

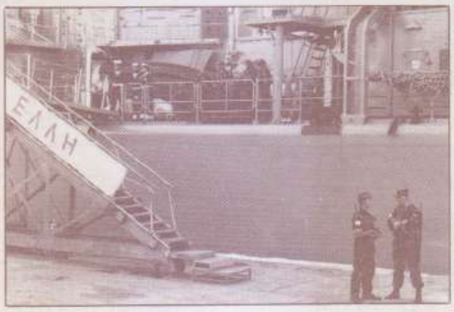
ΠΡΑΣΙΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ Σ' ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ ΠΟΥ ΑΛΛΑΖΕΙ

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Συνεντευξη Ζ.ΧΡΟΝΑΚΗ

ΚΑΤΑΛΗΨΗ Π.ΠΑΤΡΑΪΚΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ

ΚΚΕ ΕΣ. Α/Α ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ

ΚΑΤΩ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΔΟΛΟΦΟΝΩΝ

Η πολιτική της Ν.Δ. χρειάστηκε εννέα μόνο μήνες για να καταρρεύσει. Χρειάστηκε τη μετωπική επίθεση απέναντι στην κοινωνία, την οικοδόμηση ενός αυταρχικού νομοθετικού πλαισίου, τέλος τη σύγκρουση με το κίνημα της νεολαίας - σύγκρουση με όλα τα όπλα, παλιά και «νέα» : το φασιστικό παρακράτος, την εξ ίσου φασιστική βία των κατασταλτικών μηχανισμών που χτυπούν και σκοτώνουν ανεξέλεγκτα - σύγκρουση που μέχρι στιγμής έχει ως αποτέλεσμα πέντε νεκρούς και το ξέσπασμα στους δρόμους ενός νεολαιίστικου κινήματος που αν δεν έχει τη δύναμη να ανατρέψει την κυβέρνηση των δολοφόνων, σίγουρα μπορεί να τσακίσει την πολιτική της.

Για εννέα μήνες η «νεοφιλελεύθερη επίθεση» - ένα ρημέικ των «ηρωικών» παραδόσεων, κάτι ανάμεσα σε Γκοτζαμάνη, «καρφίτσα» και εργολαβίες δημοσίων έργων - έμοιαζε να επελαύνει ανενόχλητη, με ένα μάξιμουμ κοινωνικής συναίνεσης, με έκδηλο το αντιπολιτευτικό κενό στα αριστερά της.

Η γελοία προσπάθεια εφαρμογής του «ανθρωπισμού» της κυρίας Μπακογιάννη (η αποπληρωμή δηλαδή των προεκλογικών χρεών του μπαμπά της...) έρχεται με τον εναργέστερο τρόπο, αυτόν του πλήρους ξεγυμνώματος του εξευτελισμένου περιοδεύοντος θιάσου της ελληνικής πολιτικής σκηνής –και των τριών κομμάτων που, έχοντας ουσιαστικά συμφωνήσει στην αμνήστευση των χουντικών τώρα σφυρίζουν αδιάφορα ποιούντες την νήσσαν– να θυμήσει σε όσους προσπαθούν να αναστήσουν το σαπισμένο πτώμα της μεταπολίτευσης ότι το τέλος της, όχι μόνο ως κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας αλλά ακόμη και ως ύφους άσκησης πολιτικής, έχει ολοκληρωθεί οριστικά και αμετάκλητα.

⇨

Η έφοδος της Ν.Δ. στα χειμερινά ανάκτορα

Η θριαμβευτική επάνοδος της Ν.Δ. στην κυβερνητική εξουσία μετά τις εκλογές του Απριλίου 1990, με ποσοστό 46,8%, λίγο δηλαδή κατώτερο από εκείνο του ΠΑΣΟΚ στις εκλογές του 1981, ολοκλήρωσε τη στροφή του εκλογικού σώματος και κυρίως των μεσοστρωμάτων προς τα δεξιά, τάση που είχε διαφανεί ήδη στις δημοτικές του 1986. Τα οριακά ποσοστά που λόγω απλής αναλογικής ήταν απαραίτητα, συμπλήρωσαν διανοούμενα και τεχνοκρατικά στρώματα, ψηφοφόροι του ΣΥΝ, που μπροστά στην αποστροφή για το «διεφθαρμένο ΠΑΣΟΚ», τα σκάνδαλα και τον σοσιαλιστικό ολοκληρωτισμό παπανδρεϊκού τύπου όσο και τον φόβο για μια προοπτική κυβερνητικής συνεργασίας ΠΑΣΟΚ - ΣΥΝ, πέρασαν κατ' ευθείαν στην εκλογική πελατεία της Ν.Δ. Αυτή η εξέλιξη πόρρω απέχει του να είναι συγκυριακή, **συνεχίζεται ακόμη και σήμερα και έχει να κάνει με τη συνολικότερη κρίση και την ιδεολογική κατάρρευση της αριστεράς, μετά και τις εξελίξεις στο ανατολικό μπλοκ.** Στα αίτια της μεταστροφής θα πρέπει να προσθέσουμε και το φόβο παρατεταμένης ακυβερνησίας που, πέρα από έντεχνα χρησιμοποιημένο προεκλογικό τρυκ των επιτελών της Ν.Δ., αποτέλεσε έναν υπαρκτό κίνδυνο, απόρροια της παθολογίας του ελληνικού πολιτικού συστήματος, που έδωσε ένα γερό χτύπημα στην ίδια τη φιλοσοφία της απλής αναλογικής και των κυβερνητικών λύσεων που θα μπορούσαν να προκύπτουν από αυτό το εκλογικό σύστημα. **Η πανθομολογούμενη αποτυχία της «οικουμενικής» είναι το χαρακτηριστικότερο σύμπτωμα αυτής της παθολογίας.**

Η δεξιά λοιπόν επιστρέφει στην εξουσία αντιπροσωπεύοντας μια αρκετά στέρεη κοινωνική συμμαχία, έχοντας κερδίσει τα εκτεταμένα μεσοστρώματα αλλά και μεγάλα κομμάτια τεχνοκρατών και διανοουμένων, με στόχους την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, τον περιορισμό του κρατισμού (του *«σπάταλου κράτους»*) και την παράδοση της κυριαρχίας στην «ιδιωτική πρωτοβουλία». Οι διαφορές του προγράμματός της από αυτά του ΠΑΣΟΚ, και του ΣΥΝ κατά δεύτερο λόγο, είναι διαφορές αποχρώσεων: **σε προγραμματικό - «οραματικό» επίπεδο η κυριαρχία της νεοφιλελεύθερης πρότασης αλά ελληνικά είναι αδιαμφισβήτητη.** Απλά η Ν.Δ. μπορεί να παράσχει τα εχέγγυα –τόσο στο εκλογικό σώμα όσο και στους κάθε λογής εταίρους του εξωτερικού (ΕΟΚικό διευθυντήριο, Μπους κ.λπ.)– ότι έχει την πυγμή αλλά και τη δυνατότητα να το εφαρμόσει.

Νεοφιλελευθερισμός αλά ελληνικά

Η κυβερνητική πρακτική της Ν.Δ. στο πρώτο εννεάμηνο της κυβερνητικής της θητείας ουσιαστικά εξαντλείται στη διαμόρφωση του νομοθετικού εκείνου πλαισίου που θα της επιτρέψει –όπως ελπίζει– να διαχειριστεί την οικονομική κρίση και την εξ αυτής αναμενόμενη κοινωνική δυσαρέσκεια.

Είναι μια **πολιτική «γενικών γραμμών»,** που στο μεν ένα σκέλος της καθορίζεται από τις κατευθύνσεις της ΕΟΚ –της οποίας έχουμε γίνει πλέον τα «καλά παιδιά» που συμφωνούν με τους μεγαλυτέρους τους, όπως προσπαθεί να αποδείξει ως περιοδεύων πλασιέ ο κ. Μητσοτάκης στα ταξίδια του ανά την Εσπερίαν– δηλαδή μείωση του εργατικού εισοδήματος, των συντάξεων, κόψιμο της ΑΤΑ, αύξηση των τιμολογίων των ΔΕΚΟ, φορολόγηση καταθέσεων κ.λπ., το δε δεύτερο από τις ...αθάνατες ελληνικές παραδόσεις: **«με γονείς ληστές» μια διψασμένη για εξουσία (γαλάζια αυτή τη φορά) νομενκλατούρα επιπίπτει του κράτους,** όμοια κι απαράλλαχτα όπως, οκτώ χρόνια πριν, η ΠΑΣΟΚική συνάδελφός της. Τριάντα χιλιάδες έκτακτοι απολύονται από το δημόσιο για να προσληφθούν τριάντα χιλιάδες ...νέοι έκτακτοι, των γαλάζιων κλαδικών αυτή τη φορά. **Η πολιτική ανηθικότητα που γέννησε το μεταπολιτευτικό τοπίο, οι ολοκληρωτικές δομές που κληροδότησε το ΠΑΣΟΚ, βρίσκουν με τη μεγαλύτερη ευκολία την εφαρμογή τους και από τη νεοδημοκρατική διαχείριση.** Η δομική ακινησία της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας συνεχίζεται απτόητη, η παρακμή του πολιτικού συστήματος φτάνει στο απόγειό της με το θέμα της «κάθαρσης». Οι μετανοούσες Μαγδαληνές αριστεράς και δεξιάς κρώζουν: «όμοιος ομοίω αεί πελάζει»!

Όσο για τις *«νέες ιδέες»* εξαντλούνται στην επιστροφή του Καραμανλή –του πρωτεργάτη της αμνήστευσης Παπανδρέου– στο προεδρικό μέγαρο, με πραγματικές εξουσίες αυτή τη φορά, και μαζί του ένα εκλογικό σύστημα ...ίδιας ηλικίας, η ενισχυμένη αναλογική. Αναπτυξιακό, ασφαλιστικό, αντιαπεργιακό, αντιτρομοκρατικό, είναι το νέο νομοθετικό πλαίσιο που πριν απ' όλα προσπαθεί να θεσμοθετήσει και να προωθήσει την αφασία της κοινωνίας, την αδιαφορία και τη συντηρητικοποίηση που υποβαστάζουν τη νεοδημοκρατική πολιτική.

Γιατί η διαμόρφωση του αυταρχικού νομοθετικού πλαισίου, ακόμη και σε εκείνα τα σημεία του που χτυπά «κεκτημένα δικαιώματα» ή περιορίζει το –υποτυπώδες και ουσιαστικά ανελαστικό στις δαπάνες του– κράτος πρόνοιας που οικοδομήθηκε στη δεκαετία του '80, περνά χωρίς ουσιαστικές αντιδράσεις.

Οι γενικές απεργίες της ΓΣΕΕ –επτά μέσα στο εννεάμηνο– φθίνουν, με αποτέλεσμα να συμμετέχουν σε αυτές μόνο τα κομματικά μέλη. Σημαίνει αυτό ότι η πολιτική της Ν.Δ. είναι η μόνη δυνατή και γι' αυτό συναντά μια τόσο ευρεία συναίνεση; Στην πραγματικότητα ούτε η μόνη δυνατή είναι ούτε και τόση συναίνεση συναντά. Αυτό που δείχνει η απομαζικοποίηση των εργατικών κινητοποιήσεων είναι ότι πλέον δεν είναι δυνατόν στα προβλήματα της δεκαετίας του '90 να γίνεται προσπάθεια να δοθούν απαντήσεις της προηγούμενης (τουλάχιστον) δεκαετίας. Η έλλειψη εναλλακτικής πρότασης, ιδιαίτερα στο ζήτημα της οικονομικής κρίσης, είναι καταφανής και βρίσκεται στη ρίζα της αποτυχίας των συνδικάτων. Από την άλλη, και σε άμεση συνάρτηση με το προηγούμενο, οργανισμοί γραφειοκρατικοί, κομματικοποιημένοι στο έπακρο, διαβρωμένοι από τον κόσμο των κομμάτων και την κρίση τους, αποκομμένοι από τους εργαζόμενους, εγκαταλείπονται μαζικά και με πολύ πιο εύκολο τρόπο, στο βαθμό που δεν προβάλλουν μια συνεκτική εναλλακτική λύση που να μπορεί να κινητοποιήσει τους εργαζόμενους, αλλά απλά παζαρεύουν με την κυβέρνηση, ενώ στους δρόμους εξαντλούνται σε επαναστατική γυμναστική. Φυσικά αυτή η διάβρωση των συνδικάτων και η αντανάκλαση της αναξιοπιστίας των κομμάτων πάνω τους μπορεί πιο εύκολα να οδηγήσει σε απρόβλεπτες και ανεξέλεγκτες κινητοποιήσεις μέσα στο συνδικαλιστικό κίνημα, ιδιαίτερα σε χώρους «περιφερειακούς», όπως μας έδειξε η απεργία των καθηγητών του καλοκαιριού (που κι αν ακόμη ηττήθηκε ήταν για άλλους λόγους). Επρόκειτο για μια απεργία που υπερασπιζόμενη το δικαίωμα των καθηγητών να μπορούν να εργάζονται με αξιοπρέπεια και πάνω από τα όρια της φτώχειας, συγκρούστηκε με την κυβέρνηση αλλά και με το κομματικό/παραταξιακό κατεστημένο μέσα στο συνδικάτο, αφήνοντας μια παραδειγματική παρακαταθήκη για την αυτονομία του εργατικού κινήματος.

Η Ν.Δ., έχοντας ουσιαστικά κερδίσει τη σύγκρουση με τα συνδικάτα, με την ΟΛΜΕ και τη ΓΕΝΟΠ/ΔΕΗ στο ρόλο των Ελλήνων ανθρακωρύχων, προχωρά με επιτυχία στη μάχη των δημοτικών εκλογών. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που πήραν αυτές οι εκλογές αλλά και το αποτέλεσμά τους που σε γενικές γραμμές δείχνει ότι η Ν.Δ. διατηρεί σχεδόν αλώβητη την κυριαρχία της στα μεσοστρώματα της πόλης και χάνει στα λαϊκά στρώματα που κυρίως πλήττονται από την οικονομική πολιτική της αναλύονται αλλού.

Το φθινόπωρο ήταν για τη Ν.Δ. θερμότερο από το ήσυχο καλοκαίρι της. Δυο πολύ σημαντικές συγκρούσεις, από τις οποίες η κυβέρνηση έχει βγει μέχρι στιγμής χαμένη, και η παράλληλη έλλειψη πολιτικής αντιπολίτευσης –συνέπεια και των «κουκουλωμάτων» της αλήστου μνήμης εκείνης «κάθαρσης»– σηματοδοτούν την περίοδο που **το εκκρεμές επιστρέφει από την πολιτική στην κοινωνία.** Δεν βρισκόμαστε σίγουρα μπροστά στη συγκρότηση μιας κοινωνικής αντιπολίτευσης –με την έννοια της οργάνωσης και της συνέχειας– αλλά μπορούμε με βεβαιότητα να πούμε ότι η Ν.Δ. αρχίζει και χάνει στο πεδίο της κοινωνίας αυτά που κέρδισε στο επίπεδο της πολιτικής.

Η κοινωνική αντιπολίτευση

Η εξέγερση των κρατουμένων στις φυλακές όλης της χώρας τον Οκτώβριο και –πολύ περισσότερο– το κύμα των καταλήψεων στα γυμνάσια και τα λύκεια τον Νοέμβριο - Δεκέμβριο, αποτέλεσαν τις

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τεύχος 39, Γενάρης 1991, Κεντρική διάθεση: Αθήνα, «Κέντρο Εναλλακτικής Πληροφόρησης και Δράσης», Θεμιστοκλέους 37, τηλ. 36.26.319, Εναλλακτικό Βιβλιοπωλείο «Κομμούνα», Θεμιστοκλέους 37, τηλ. 36.02.644. Θεσσαλονίκη, Εναλλακτικό Βιβλιοπωλείο «Πράξη», Αρμενοπούλου 24, τηλ. (031) 202.349. Λευκωσία, Βιβλιοταβερνείον «Αιγαίον», Εκτορος 40, τηλ. (02) 433.297. Φωτοστοιχειοθεσία: PC Πηνελόπη, «Κέντρο Εναλλακτικής Πληροφόρησης και Δράσης», Φοινίκη, Κωλέττη 15, τηλ. 36.12.649. Φωτόγραμμα, Σόλωνος 130, τηλ. 36.37.283. Αναπαραγωγές φιλμς: « Υψιλον», Μπενάκη 37. Τυπογραφείο: Νίκος Καπόγιαννης, Αρριανίτου 3. Υπεύθυνη: Χριστίνα Σταματοπούλου.

Θα «απελευθερωθεί» τελικά η Β. Ήπειρος από τους ...Βορειοηπειρώτες; Η δειλή και αμφισβητούμενη δημοκρατική άνοιξη σε συνδυασμό με τα λεπτά διπλωματικά παιχνίδια και τις ασταθείς ισορροπίες των Βαλκανίων οδηγούν για μιαν ακόμη φορά ένα κομμάτι του περιφερειακού ελληνισμού στο δρόμο της προσφυγιάς. Δεν πρόκειται για «νέο '22». Το «νέο '22», τη δραματική δηλαδή υποβάθμιση της χώρας μας στον διεθνή περίγυρο και το ξερίζωμα του περιφερειακού ελληνισμού από τις εστίες του, το ζούμε διαρκώς από το 1974 και εντεύθεν: Κύπριοι, Πόντιοι και τώρα Βορειοηπειρώτες Έλληνες κατακλύζουν τη μητρόπολη...

Η δραματική τροπή που παίρνει σήμερα ο ξεριζωμός του τελευταίου αυτού κομματιού του ελληνισμού, που στοιβάζεται στα στρατόπεδα προσφύγων και ξεπαγώνει στα γιαπιά, άνεργο και πεινασμένο, με 21.000 δρχ. κατά κεφαλήν οικονομική «βοήθεια» των Ευρωπαίων «εταίρων» μας, μέσα στην αδιαφορία ή και εχθρότητα της κοινής γνώμης, μας μαθαίνει και κάτι ακόμη. Ότι η εξωτερική πολιτική, η βαλκανική πολιτική περισσότερο, δεν γίνεται με άναρθρες κραυγές, αλλά ούτε και με τριτοκοσμικές αγκυλώσεις περί «φιλίας - ύφεσης - ειρήνης - αφοπλισμού». Γιατί αν η «επιθετική» πολιτική της ψευδομαγκιάς που ακολούθησαν Μητσοτάκης - Σαμαράς απέναντι στην Αλβανία είναι μια φορά υπεύθυνη για το βορειοηπειρωτικό δράμα, η σιωπή και πολύ περισσότερο η καταδίκη από μεριάς της αριστεράς των Ελλήνων της Β. Ηπείρου στη «γέενα του πυρός» –καθ' ότι αποκλειστικό αντικείμενο απασχόλησης της ακροδεξιάς– φέρει πολύ βαρύτερες ευθύνες. Μήπως και οι καθ' ημάς «οικολόγοι» δεν τσίριζαν τρομαγμένοι περί ...«φιλίας των λαών» όταν προτάθηκε (παλαιότερα) ένα ψήφισμα συμπαράστασης στην ελληνική μειονότητα της Αλβανίας;

Τα πράγματα για όσους διαθέτουν νουν και γνωρίζουν να τον χρησιμοποιούν είναι απλά μέσα στη συνθετότητά τους: Μόνον διαθέτοντας όραμα κοινωνίας, εναλλακτικό σχέδιο, εθνική ευαισθησία μπορεί κανείς να παρέμβει στα Βαλκάνια, παίζοντας –γιατί οι δυνατότητες υπάρχουν– πρωτοπόρο ρόλο. «Σειληνοί του κράτους», συμπολιτεύσεις και αντιπολιτεύσεις, αδυνατούν να παρέμβουν στη βαλκανική σκακιέρα γιατί, φτωχοί συγγενείς της δυτικοευρωπαϊκής οικογένειας, εξαντλούν τα οράματά τους στα οφφίκια ενός τουριστομάγαζου. Ας ανατρέξουν λοιπόν στον Ρήγα και το όραμά του για τη βαλκανική ενότητα οι ανεγκέφαλοι μικρομεσαίοι χατζηαβάτηδες –αλλά κι αν το κάνουν είναι αμφίβολο ότι τους έμεινε γλώσσα για να τον καταλάβουν. Έως τότε οι Έλληνες θα πεθαίνουν. «Εδώ όσο κι εκεί»...

ΠΡΑΣΙΝΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΣΕ ΕΝΑΝ ΚΟΣΜΟ ΠΟΥ ΑΛΛΑΖΕΙ

Η ήττα των Γερμανών Πράσινων στις εκλογές του Δεκεμβρίου υπήρξε ένα γεγονός που θα σφραγίσει αποφασιστικά το μέλλον του ίδιου του πράσινου κινήματος στη Γερμανία αλλά και σε όλη την Ευρώπη. **Στη χώρα του «υπαρκτού οικολογισμού» το πράσινο κόμμα δοκίμασε την πρώτη του μεγάλη ήττα.** Το πράσινο κίνημα παντού αντιμετωπίζει προβλήματα προσανατολισμού. Αυτά τα προβλήματα έχουν μια διπλή αφετηρία. Αρχικά τη μετεξέλιξη των παραδοσιακών κομμάτων της Αριστεράς προς οικολογικές θέσεις –βλέπε το Ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα και τη γερμανική σοσιαλδημοκρατία– και δεύτερο και κυριότερο την ανάγκη να απαντήσουν τα πράσινα κινήματα σε όλο και περισσότερα ζητήματα γενικής πολιτικής που δεν άπτονται άμεσα των οικολογικών ζητημάτων.

Έτσι, παρ' όλο που η οικολογική κρίση βαθαίνει και η ανάγκη μιας οικολογικής πολιτικής γίνεται συνείδηση σε ευρύτερες κατηγορίες των πολιτών, τα ίδια τα πράσινα κινήματα βρίσκονται σε αδυναμία να απαντήσουν και να δώσουν μια διέξοδο με πλειοψηφικά χαρακτηριστικά στην ίδια την οικολογική κρίση που στη δεκαετία του '90 θα αναδειχθεί ίσως ως το πρωταρχικό ζήτημα του πλανήτη μας.

Η αποτυχία των Γερμανών Πράσινων στις εκλογές κρύβει μια άλλη, ίσως πολύ σημαντικότερη, εκείνη των Πράσινων των ανατολικών χωρών. Πράγματι τα πράσινα κινήματα και οι οικολόγοι αποτέλεσαν ουσιαστικό στοιχείο για την ευαισθητοποίηση των πολιτών ενάντια στα Ανατολικά καθεστώτα. Η *Εκογκλάσνοστ* στη Βουλγαρία υπήρξε η πρώτη αντιπολιτευτική δύναμη και κάποτε η μοναδική. Οι οικολόγοι στην Ουγγαρία και την Τσεχοσλοβακία έπαιξαν σημαντικό ρόλο, για να μη μιλήσουμε για εκείνους των βαλτικών δημοκρατιών, ενώ το ξεσήκωμα των Αρμενίων άρχισε με τις μεγάλες κινητοποιήσεις ενάντια στην εγκατάσταση ενός χημικού εργοστασίου. Και όμως στη συνέχεια, όταν άρχισε η κατάρρευση των καθεστώτων, ο ρόλος των οικολόγων περιορίστηκε. Κι αυτό γιατί τα προβλήματα που μπήκαν για λύση –ανατροπή των ολοκληρωτικών καθεστώτων και πέρασμα σε νέες κοινωνικές δομές, προβλήματα κοινωνικής αναδόμησης, προβλήματα κατεύθυνσης των νέων καθεστώτων– απαιτούσαν μια σφαιρικότερη αντίληψη και τοποθετήσεις. Η οικολογική προβληματική δεν αρκεί για να προσφέρει απαντήσεις στο σύνολο των προβλημάτων. Αντίστοιχα οι Γερμανοί Πράσινοι σκόνταψαν στο ζήτημα της γερμανικής ενοποίησης. Για να είμαστε δίκαιοι, το πρόβλημα των Γερμανών Πράσινων δεν είναι όμοιο με εκείνο των οικολόγων των ανατολικών χωρών. Οι Γερμανοί Πράσινοι δεν υποφέρουν από έλλειψη θέσεων στα μεγάλα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα. **Ακριβώς γιατί δεν πρόκειται απλώς για ένα οικολογικό κόμμα αλλά για ένα πράσινο κόμμα,** που διαθέτει, ή θέλει να διαθέτει μια εναλλακτική αντίληψη για το σύνολο των κοινωνικών προβλημάτων. Το κόμμα των Γερμανών Πράσινων αποτελεί την έκφραση των αντιλήψεων του γερμανικού εναλλακτικού κινήματος σε όλη την γκάμα των θεμάτων. Η οικολογική θεματική, όπως έχουμε επισημάνει ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '80, αποτέλεσε το στοιχείο που με την καθολικότητα και τη διαταξικότητά του επέτρεψε την ενοποίηση των διαφορετικών εναλλακτικών κινημάτων που ήταν αδύνατο να ενοποιηθούν διαφορετικά. Όμως οι Γερμανοί Πράσινοι τις απόψεις τους για την ενοποίηση της Γερμανίας, για τις ανατολικές χώρες κ.λπ. δεν τις συνάγουν από την οικολογική τους οπτική και μόνο, αλλά από τη συνολική αντίληψη του γερμανικού εναλλακτικού χώρου γι' αυτά τα ζητήματα. Και εδώ είναι που υπήρξε το πρόβλημα. Από παλιά υποστηρίζουμε ότι οι Γερμανοί φίλοι μας έχουν μια μεγάλη τρύπα στην πολιτική τους αντίληψη και για τις ανατολικές χώρες και για το εθνικό ζήτημα. Ως προς αυτά τα ζητήματα έμεναν δέσμιοι μιας πολιτικής παραδοσιακά αριστερίστικης και κομμουνιστογενούς, που, θεωρώντας τη Δύση και τον γερμανικό καπιταλισμό σαν το διάβολο, έτεινε να εξωραΐζει τα ανατολικά καθεστώτα.

Αυτό το κενό το συνειδητοποιήσαμε αρχικά όταν διαπιστώσαμε τη στάση των Γερμανών Πράσινων απέναντι στην πολωνική *Αλληλεγγύη* που άγγιξε τα όρια του ασέμνου, με την ουσιαστική αποσιώπηση αυτού του θεμελιακού –όπως αποδείχτηκε– κινήματος για το μέλλον της Ευρώπης ολόκληρης. Ακόμα και για το Τσερνομπίλ οι αντιδράσεις των Γερμανών υπήρξαν μάλλον χλιαρές. Σε ό,τι αφορά στην Ανατολική Γερμανία, η στάση τους ήταν του τύπου: κριτική μεν αλλά ταυτόχρονα να κρατάμε τις αποστάσεις μας από τη Δύση –στάση παρόμοια με εκείνη ενός Χάινερ Μύλερ και άλλων Γερμανών διαφωνούντων της Ανατολής. **Και προπαντός, αποφυγή με κάθε μέσο της γερμανικής ενοποίησης.** Η «Ευρώπη των περιφερειών», για τους Γερμανούς Πράσινους δεν ήταν μόνο μια επιλογή «οικολογικού» χαρακτήρα, αλλά μέσα από την υπέρβαση κάθε εθνικής αναφοράς ήθελε να ξορκίσει το γερμανικό εθνικισμό. Όμως αυτή η τόσο κατανοητή για Γερμανούς πολιτική αποτελούσε την αφετηρία για τη συνολικά λαθεμένη τοποθέτηση απέναντι στην Ανατολική Ευρώπη: η διατήρηση της Ανατολικής Γερμανίας και η αποφυγή της γερμανικής ενοποίησης περνούσε από τη διατήρηση του ανατολικού μπλοκ –και ήταν πράγματι έτσι όπως αποδείχτηκε a contrario στη συνέχεια.

Όμως εδώ το πρόβλημά μας δεν είναι να εξετάσουμε την πολιτική των Γερμανών Πράσινων και τη συνολική κουλτούρα του γερμανικού εναλλακτικού χώρου που καθόρισε αυτή την πολιτική. Το ζήτημα που μας ενδιαφέρει είναι ότι μέσα σε συνθήκες κρίσης και ανατροπής πολλών από τα παλιά δεδομένα της κοινωνικής και πολιτικής σκηνής στην Ανατολική και Κεντρική Ευρώπη, **τα πράσινα και οικολογικά κινήματα δεν μπορούν να έχουν μια πολιτική παρέμβαση η οποία να περιορίζεται μόνο στην οικολογική προβληματική αλλά είναι υποχρεωμένα να παρέμβουν στη συνολική πολιτική σκηνή.** Και αν παρέμβουν λαθεμένα ή δεν διαθέτουν τη δυνατότητα παρέμβασης, τότε κινδυνεύουν με περιθωριοποίηση. Αντίθετα στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, όπου δεν παρατηρείται μια παρόμοια κρίση, τα πράσινα και οικολογικά κινήματα διατηρούν ή αυξάνουν τη δύναμή τους περιορισμένα κατ' εξοχήν στην οικολογική προβληματική. Πολύ φοβόμαστε ότι και εδώ, αν υπάρξουν συνθήκες εθνικής κρίσης, θα επαναληφθούν τα ίδια φαινόμενα και θα υπάρξει κίνδυνος διάσπασης των πράσινων κομμάτων. **Η προσκόλληση στην οικολογική προβληματική υπήρξε μια ευφυής διέξοδος για τα εναλλακτικά κινήματα της Δυτικής Ευρώπης,** γιατί επέτρεψε να ευρεθεί ένα σημείο, πλειοψηφικό και κοινής αποδοχής, που να ενοποιήσει διαφορετικές προβληματικές και ευαισθησίες που η λογική της αυτονομίας δεν επέτρεπε να ενοποιηθούν. Όμως αυτή η οικολογική προτεραιότητα δεν μπορεί να αποτελέσει εσαεί το μοναδικό κριτήριο μιας πολιτικής. **Η οικολογία δεν αρκεί για να κάνουμε συνολική και πλειοψηφική πολιτική. Αποτελεί μια αφετηρία.** Από εκεί και πέρα οι οπτικές μπορεί και να διαφέρουν. Η λογική της «πολιτικής οικολογίας» προσπαθεί να υπερκεράσει το ζήτημα προβάλλοντας τη λογική ότι μια αληθινά οικολογική αντίληψη οδηγεί αναπόφευκτα και σε μια συγκεκριμένη αντίληψη για την κοινωνία και την πολιτική και επομένως μπορεί να αποτελέσει τη μοναδική οπτική γωνία βάσει της οποίας μπορούμε να κρίνουμε τον κόσμο και τα προβλήματά του. Εμείς διαφωνούμε με αυτή την ολιστική λογική, που μας θυμίζει άλλες παλαιότερες και παρατηρούμε ότι οι αντιλήψεις διαφορετικών οπαδών της πολιτικής οικολογίας πάνω σε διαφορετικά ζητήματα είναι αποκλίνουσες μεταξύ τους και στηρίζονται μάλλον στις υπόλοιπες πολιτικές αντιλήψεις των φορέων τους.

Εμείς θεωρούμε ότι μόνο μια συνολική εναλλακτική αντίληψη μπορεί να είναι ως το τέλος οικολογική. Γιατί μόνο μια αντίληψη για το σύνολο των κοινωνικών και πολιτικών προβλημάτων μπορεί να επιτρέψει στο πράσινο κίνημα να γίνει πλειοψηφικό και να μην είναι «τσόντα» άλλων κομμάτων. Η προσκόλληση στα ζητήματα του περιβάλλοντος οδηγεί αναπόφευκτα στη μεταβολή σε «τσόντα». Γιατί η γενική πολιτική ανατίθεται σε κάποιους άλλους. Επί πλέον μόνο μια κοινωνία ριζικά διαφορετική, όπου έχει εξαλειφθεί η λογική της κυριαρχίας πάνω στους ανθρώπους, μπορεί να συμβιβαστεί με την οικολογική οπτική. Για να είναι καθαρό λοιπόν μια και καλή, **μόνο μια ριζοσπαστική εναλλακτική πολιτική μπορεί να είναι με συνέπεια και μέχρι το τέλος οικολογική.** Δεν πρόκειται για έναν ολισμό από την πλευρά μας, αλλά μόνο η αλληλοδιείσδυση των κινημάτων, η επιρροή του ενός πάνω στο άλλο, μπορούν να διασφαλίσουν και την ανάπτυξη του καθενός από αυτά. Κατά τον ίδιο τρόπο που η οικονομική αυτάρκεια και αυτονομία συνδυάζεται με μια οικονομία που εντάσσεται σε ένα αυτοσυντηρούμενο και βιώσιμο περιβάλλον, εν τέλει δεν μπορεί να υπάρξει μια οικολογική λογική έξω από μια αποκεντρωμένη οικονομία. Η συνάρθρωση των εναλλακτικών κινημάτων και οπτικών είναι αναγκαία για την ίδια την ανάπτυξη του καθενός από αυτά. Αν κάποιοι θέλουν να δίνουν σε αυτή τη συνάρθρωση μια ολιστική ερμηνεία του τύπου «πολιτική οικολογία» αυτό δεν είναι τόσο σημαντικό – όσο συμφωνούμε στο περιεχόμενο των αντιλήψεων και απόψεων, για σήμερα τουλάχιστον.

Εκείνο που είναι βέβαιο, είναι πως η οικολογική θεματική τείνει να γενικευτεί, και αυτή η «οικολογικοποίηση της σκέψης» αποτελεί ταυτόχρονα μια **κατάκτηση** και ένα **πρόβλημα** για το πράσινο κίνημα. Μια κατάκτηση γιατί η ευαισθητοποίηση της κοινωνίας πάνω στα οικολογικά ζητήματα αποτελεί στόχο του πράσινου κινήματος. Όμως αποτελεί ταυτόχρονα ένα πρόβλημα, στο βαθμό που αυτή η επέκταση της οικολογικής θεματικής αφαιρεί ή τείνει να αφαιρέσει το «μονοπώλιο» της οικολογίας από τα πράσινα κόμματα. Είναι προφανές λοιπόν, πως μέσα στο πράσινο κίνημα, μπροστά στα προβλήματα που θέτει αυτή η νέα φάση, θα υπάρξουν δύο είδη τοποθετήσεων. Η μία η οποία επιλέγει τον περιορισμό στον περιβαλλοντισμό και επομένως τη μεταβολή του πράσινου κινήματος σε ένα είδος οικολογικού συμβούλου των υπολοίπων κομμάτων και της κοινωνίας ή αντίθετα την ενσωμάτωση της οικολογικής κριτικής σε ένα ευρύτερο σύνολο εναλλακτικών απόψεων, που όλες μαζί μπορούν να συγκροτήσουν ένα συνολικό όραμα και πρόγραμμα.

Εμείς επιλέγουμε αυτή τη δεύτερη λογική, συμφωνώντας σε αυτό το θέμα με τους Γερμανούς που την έβαλαν σε πράξη. Όμως το πρόβλημα που τίθεται είναι **τι ακριβώς**

ορίζουμε ως πράσινη εναλλακτική πολιτική στο βαθμό που η οικολογική θεματική δεν αρκεί.

Τι ακριβώς θέλουμε να πούμε με αυτό το περιβόητο εναλλακτικοί;

Πέρα από το σοσιαλισμό

Συχνά έχουμε επιμείνει ότι το εναλλακτικό κίνημα βρίσκεται πέραν της αριστεράς και της δεξιάς και ταυτόχρονα αποτελεί ιστορική συνέχεια και υπέρβαση της παλιάς αριστεράς! Αυτή η τοποθέτηση μπορεί να φανεί αντιφατική και να γεννήσει ένα σύνολο από συγχύσεις. Όταν επιμένουμε στην ανάγκη υπέρβασης του παλιού διαφορισμού δεξιάς-αριστεράς, αυτό αναφέρεται στην πεποίθησή μας πως το πολιτιστικό υπόδειγμα και οι πολιτικές αναφορές της δεξιάς και της ιστορικής αριστεράς είναι απορριπτέες και έχουν οδηγήσει σε αποτυχία. Τόσο η λογική της απόλυτης κυριαρχίας της αγοράς όσο και εκείνη του κρατισμού αποτελούν αδιέξοδο. Ο σοσιαλισμός αποτέλεσε μια μορφή κυριαρχίας του κεφαλαίου χωρίς την τάξη των καπιταλιστών αλλά με τη νέα τάξη της γραφειοκρατίας. Ταυτόχρονα έχουμε απορρίψει την κατ' εξοχήν πολιτική λογική της κομμουνιστικής αριστεράς που θεωρεί ότι μια ριζική αλλαγή μπορεί να πραγματοποιηθεί εν μία νυκτί. Η κατάρρευση των ανατολικών κοινωνιών είναι η απόδειξη γι' αυτό. Όμως, ταυτόχρονα, στο βαθμό που εξακολουθούμε να παλεύουμε για μια κοινωνία χωρίς εκμετάλλευση και καταπίεση, είμαστε και **θέλουμε** να είμαστε συνέχεια και **υπέρβαση** της παλιάς αριστεράς, των κινημάτων της κοινωνικής απελευθέρωσης.

Έτσι λοιπόν το «πέραν της αριστεράς και της δεξιάς» του εναλλακτικού κινήματος δεν σημαίνει τη διεκδίκηση ενός νέου «κέντρου» ανάμεσα στις δύο μεγάλες κατευθύνσεις, αλλά την υπέρβαση αυτού του ιστορικού διπόλου **«από τα αριστερά»**. Σε τελική ανάλυση πρόκειται για ένα νέο ιστορικό επανακαθορισμό των όρων «αριστερά» και «δεξιά». Για μας η ιστορική αριστερά και δεξιά αποτελούν τη **«δεξιά» των κοινωνιών** του 21ου αιώνα που έρχεται και το πράσινο εναλλακτικό κίνημα έρχεται να **θεμελιώσει μια νέα «αριστερά»**. Όμως αυτοί οι όροι είναι αδόκιμοι και προκαλούν σύγχυση γι' αυτό και δεν τους χρησιμοποιούμε. Από την άποψη της ουσίας τώρα. Καπιταλισμός και σοσιαλισμός αποτελούν δίδυμα αδέλφια του βιομηχανισμού και της μισθωτής εργασίας. Οι κατώτερες τάξεις και ιδιαίτερα η εργατική είχαν να διαλέξουν ανάμεσα στο βασίλειο της ανασφάλειας, με ανώτερο βιοτικό επίπεδο και πολιτικές ελευθερίες και την εξασφάλιση με κατώτερο βιωτικό επίπεδο και έλλειψη ελευθεριών. Εξ άλλου ο σύγχρονος σοσιαλ-καπιταλισμός σε Ανατολή και Δύση αποτελεί ένα συγκερασμό αυτών τών κατευθύνσεων των βιομηχανικών κοινωνιών. Επιπλέον και οι δύο αυτές κοινωνίες στηρίζονται στο ίδιο «υπόδειγμα», της συσσώρευσης, της κυριαρχίας πάνω στη φύση, της αδιάκοπης επέκτασης της κατανάλωσης. Υπ' αυτή την έννοια αποτελούν φάσεις της ανθρώπινης «προϊστορίας», για να ξαναπάρουμε μια έκφραση του Ένγκελς. Αποτελούν έκφραση –ελπίζουμε την τελευταία– του ανθρώπου κατακτητή, του ανθρώπου που έχει ανάγκη να γνωρίσει καταβροχθίζοντας.

Αυτός είναι ένας από τους βασικούς λόγους που το πράσινο εναλλακτικό κίνημα απορρίπτει ταυτόχρονα αριστερά και δεξιά –έστω και αν συνεχίζει στο δρόμο της αριστεράς– γιατί ανάμεσα σ' αυτούς και σε μας υπάρχει μια θεμελιώδης διαφορά, μια διαφορά πολιτισμικού υποδείγματος, μια επιστημολογική τομή μεγάλης κλίμακας, η διαφορά ανάμεσα στο «δεύτερο» και το «τρίτο» κύμα όπως θα έλεγε ο Τόφλερ (χωρίς να σημαίνει πως το «τρίτο κύμα» που εννοούμε εμείς είναι ταυτόσημο με εκείνο του Τόφλερ).

Αυτή η διαφορά του πολιτισμικού υποδείγματος συμπεριλαμβάνει όλα τα επίπεδα: το φιλοσοφικό, το ψυχολογικό, το κοινωνικό, το πολιτικό. **Να λοιπόν η συνέχεια και η ασυνέχεια, συνέχεια στην κατεύθυνση της απελευθέρωσης, ριζική ασυνέχεια ως προς το κυρίαρχο υπόδειγμα, πού είναι κοινό για το δίδυμο ιστορική αριστερά-δεξιά.**

Όμως είναι αλήθεια πως αυτοί οι προσδιορισμοί δεν αρκούν για να ορίσουμε την εναλλακτική πολιτική, ακόμα περισσότερο το εναλλακτικό όραμα.

Εναλλακτικό όραμα - εναλλακτικό κίνημα

Κατ' αρχήν ως προς το όραμα. Η υπέρβαση του σοσιαλ-καπιταλισμού δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί παρά προς μια κατεύθυνση αλλαγής του πολιτισμικού υποδείγματος και όχι απλώς της αλλαγής της κατανομής του προϊόντος. Αν θα θέλαμε να μιλήσουμε με όρους γνωστούς, πρόκειται για «κομμουνιστικές διεκδικήσεις», ενάντια όχι μόνο στον καπιταλισμό αλλά και τον σοσιαλισμό. Δηλαδή η κατανομή και η ικανοποίηση σύμφωνα με

την αρχή των αναγκών και όχι της εργασίας, δηλαδή της μισθωτής τέτοιας. Όμως για να γίνει κάτι τέτοιο πρέπει να μεταβληθεί η ίδια **η δομή των αναγκών.** Η αρχή **στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του** δεν θα αποτελέσει συνέπεια της συσσώρευσης υλικών αγαθών, όπως πίστεψαν οι Μαρξ και Ένγκελς. Σε αυτό το επίπεδο δεν μπορεί να υπάρξει διέξοδος από τον σοσιαλ-καπιταλισμό. Θα δημιουργούνται διαρκώς καινούργιες «ανάγκες» και ανισότητες. Σε αυτή την αλλαγή της δομής των αναγκών η οικολογική προβληματική ήρθε να προσφέρει ένα αδαμάντινο επιχείρημα. **Η αλλαγή της δομής των αναγκών δεν είναι απλά επιθυμητή αλλά αναγκαία για τη διατήρηση της ίδιας της βιόσφαιρας του πλανήτη.**

Μόνο μια τέτοια αλλαγή της δομής των ανθρώπινων αναγκών μπορεί να μας οδηγήσει στην κατεύθυνση μιας βιώσιμης κοινωνίας (να γιατί το οικολογικό κίνημα είναι στο βάθος του εναλλακτικό και αυτό εξηγεί επιπλέον γιατί αποτέλεσε το ενοποιητικό στοιχείο των υπόλοιπων εναλλακτικών κινημάτων) όπου η λογική της κυριαρχίας, της συσσώρευσης, της «βρώσης» του κόσμου αντικαθίσταται από τη λογική της συνεργασίας, της μετάβασης στις μετα-υλιστικές ή «ριζικές» ανάγκες της δημιουργίας και της αλληλεγγύης.

Όμως η εναλλακτικότητα, από τον ίδιο τον ορισμό της –την αλλαγή της δομής των αναγκών για την επίτευξη μιας αλληλέγγυης κοινωνίας– δεν μπορεί να αποτελέσει απλώς «πρόγραμμα» ή «πολιτική». Πρέπει να είναι παρούσα, «εγκόσμια» πρακτική, «εδώ και σήμερα» για την οικοδόμηση προσωπικών και συλλογικών συμπεριφορών που εκφράζουν αυτόν το μετασχηματισμό της δομής των αναγκών. Και η ιστορική μας αισιοδοξία θεμελιώνεται ακριβώς στο εύρος και την έκταση των εναλλακτικών πρακτικών που διαπερνούν, έστω και αποσπασματικά την κοινωνία μας. Μουσικά κινήματα και αντικαταναλωτισμός, ενασχόληση με τη φύση και το σώμα, αυτοδιαχειριστικές ή συμμετοχικές διεκδικήσεις, φεμινισμός και ελεύθερη ραδιοφωνία, κινήσεις πολιτών και φιλοσοφία της αυτογνωσίας, ποδηλάτες και αυτοπαραγωγή είναι μερικές από τις ποικίλες μορφές που παίρνει η εναλλακτική διεκδίκηση στην κοινωνία μας.

Ένα από τα σφάλματα που συχνά γίνονται σε ό,τι αφορά το εναλλακτικό κίνημα, είναι ο περιορισμός του σε εγχειρήματα **παραγωγικής αυτονομίας και μόνον.**

Οπωσδήποτε ο «σκληρός πυρήνας» της ετερονομίας –του ετεροκαθορισμού του σοσιαλ-καπιταλισμού– είναι ο τομέας της παραγωγής. Επομένως το εναλλακτικό κίνημα αργά ή γρήγορα θα αντιπαρατεθεί –αντιπαρατίθεται– με την παλιά κοινωνία και σ' αυτό το επίπεδο. Και εκεί που είναι πιο αναπτυγμένο, όπως στη Γερμανία, εκεί και οι εναλλακτικές επιχειρήσεις, απέκτησαν ουσιαστικό βάρος.

Δεν μπορεί να νοηθεί αναπτυγμένο εναλλακτικό κίνημα, που δεν διαθέτει ένα «σκληρό» πυρήνα εγχειρημάτων παραγωγικής αυτονομίας.

Γιατί εκεί που η ανάγκη της αυτονομίας και της νέας κοινωνίας είναι πιο έντονη, εκεί και η θέληση του ολικού μετασχηματισμού της ζωής θα πάρει υποχρεωτικά σάρκα και οστά και στο επίπεδο της παραγωγής.

Όμως θα είναι εξίσου λάθος να περιορίσουμε το εναλλακτικό κίνημα στο χώρο των εναλλακτικών παραγωγικών εγχειρημάτων. Όπως δείξαμε, όχι μόνο είναι κατά πολύ ευρύτερο με διεκδικήσεις πλειοψηφικότητας, αλλά και η αφετηρία του είναι μάλλον το «κοινωνικό εργοστάσιο» και όχι η παραγωγή με τη στενή έννοια του όρου. Θα λέγαμε μάλιστα ότι το χαρακτηριστικό του εναλλακτικού κινήματος είναι η συγκρότησή του έξω από το χώρο της παραγωγής, στο πεδίο της συνολικής κοινωνικοποίησης των πολιτών. Και ακριβώς η μεταβολή του οικολογικού κινήματος σε βάση της ενοποίησης των εναλλακτικών κινημάτων αποτέλεσε ένδειξη αυτής της μετάθεσης του κέντρου έξω από το χώρο της παραγωγής στο επίπεδο της συνολικής αναπαραγωγής των ανθρώπινων κοινωνιών. Θα λέγαμε μάλιστα ότι η αποτυχία του μετασχηματισμού των εργασιακών σχέσεων τόσο από τα καθεστώτα του υπαρκτού σοσιαλισμού, όσο και από τα εργατικά κινήματα των δυτικών χωρών, αποτέλεσε την αφετηρία για τη συγκέντρωση του προβληματισμού στις μεγάλες σχέσεις έξω από το εργοστάσιο. Η λογική των εναλλακτικών κινημάτων είναι πως η **μεταβολή των εργασιακών σχέσεων αποτελεί το σκληρό πυρήνα των κοινωνικών σχέσεων και θα ακολουθήσει τους υπόλοιπους μετασχηματισμούς, δεν θα προηγηθεί όπως πίστευε ο μαρξισμός-λενινισμός.** Βέβαια τα εναλλακτικά εγχειρήματα στο χώρο της παραγωγής θα αυξάνονται όσο θα δυναμώνει το εναλλακτικό κίνημα και θα ισχυροποιούνται οι εναλλακτικές πρακτικές των πολιτών και ακόμα περισσότερο ο ίδιος ο χώρος της ετερόνομης εργασίας θα διαπερνάται από την εναλλακτική διεκδίκηση.

Και αυτό το τελευταίο αποτελεί την απάντηση του εναλλακτικού κινήματος σε όλους εκείνους που μιλάνε για «οάσεις» μέσα στα πλαίσια του καπιταλισμού. Εμείς δεν βλέπουμε την αλλαγή των εργασιακών σχέσεων ως αποτέλεσμα και μόνο των εναλλακτικών πειραμάτων αυτόνομης εργασίας, αλλά των ίδιων των αλλαγών που σταδιακά διεισδύουν στο χώρο

της ετερόνομης εργασίας προς την κατεύθυνση της αυτονομίας. Η αντίληψη και η πρακτική του εναλλακτικού κινήματος είναι πολυδιάστατη. Είναι η λογική της **«διπλής εξουσίας»** ήδη από τα σήμερα.

Καθημερινά, αδιάκοπα, οι δυνάμεις της αυτονομίας συγκρούονται με την ετερονομία. Και αυτό συμβαίνει και στο πεδίο της παραγωγής. Απλούστατα αυτό που συμβαίνει σήμερα είναι πως οι αλλαγές αρχίζουν από την κοινωνική αναπαραγωγή, από τη σχέση της παραγωγής με το περιβάλλον, από τα πολιτιστικά φαινόμενα, για να διεισδύσουν στο χώρο της παραγωγής, από την άποψη της εσωτερικής της οργάνωσης και της στοχοθεσίας.

Πιστεύουμε λοιπόν πως έχουμε κάνει τα πράγματα όσο γίνεται καθαρότερα. **Το εναλλακτικό κίνημα αρχίζει από την καθημερινότητα, την πιο «πεζή» και ατομική, περνάει στις συλλογικότητες με όλες τους τις μορφές και φτάνει στο επίπεδο του οράματος.** Δεν είναι ούτε όαση αλλά ούτε πολιτικολογία και μετάθεση στο αύριο, είναι εδώ και σήμερα το **σχίσιμο** της κοινωνίας, αλλά και του καθενός από εμάς, ανάμεσα στην αυτονομία και την ετερονομία, την αλληλεγγύη και τον ανταγωνισμό, τη ζωή με νόημα των «ριζικών αναγκών του ανθρώπου» και τη λογική της συσσώρευσης, τη λογική της συνεργασίας με τη φύση, μέσα από τη γνώση της, και εκείνη της κατάκτησής της. Γι' αυτό ακριβώς και η έννοια της εναλλακτικότητας είναι έννοια καθολική και πολλαπλή.

Μια πράσινη πολιτική

Γιατί όμως μιλάμε για πράσινη πολιτική; Έχουμε ήδη τονίσει γιατί το σημείο της τομής και ενοποίησης των εναλλακτικών κινημάτων υπήρξε το οικολογικό κίνημα. Το οικολογικό κίνημα μπόρεσε να ενοποιήσει τα λοιπά εναλλακτικά κινήματα σε ένα ενιαίο σύνολο, γύρω από τον κίνδυνο της καταστροφής της βιόσφαιρας από τις δραστηριότητες του βιομηχανικού πολιτισμού. Και το σύνολο των εναλλακτικών κινημάτων μπόρεσε έτσι να σφραγιστεί από την οικολογική προτεραιότητα. **Όμως πράσινη πολιτική δεν σημαίνει οικολογική πολιτική.** Κι αυτό γιατί αγκαλιάζει και αφορά στο σύνολο των μεγάλων προβλημάτων τα οποία τέμνονται με την οικολογία χωρίς να είναι ταυτόσημα. **Πράσινη πολιτική σημαίνει** μια εναλλακτική πολιτική που παίρνει πάντα υπ' όψη της το περιβάλλον και την οικολογική βιωσιμότητα, σημαίνει **μια οικολογικοποιημένη πολιτική.** Γιατί όχι οικολογική; Γιατί απλούστατα το πράσινο εναλλακτικό κίνημα δεν εξαντλείται στην οικολογική διάσταση των κοινωνικών προβλημάτων. Δεν διεκδικούμε μόνο μια οικολογικά βιώσιμη κοινωνία, αλλά μια κοινωνία αυτονομίας, χωρίς εκμετάλλευση και κυριαρχία, και όλα αυτά όσο και αν είναι αδιανόητα χωρίς το σεβασμό της βιόσφαιρας, **δεν ταυτίζονται με την οικολογία, την προϋποθέτουν.** Μια πολιτική που θα περιοριζόταν στην οικολογική διάσταση των προβλημάτων θα ήταν χρήσιμη και απαραίτητη ως ιδιαίτερο κίνημα, δεν μπορεί όμως να διαγράψει μόνη της τα χαρακτηριστικά μιας απελευθερωμένης κοινωνίας.

Μια οικολογικά βιώσιμη κοινωνία δεν μπορεί να περιγράψει το είδος του κοινωνικού καθεστώτος, τον τρόπο διανομής, τις σχέσεις άνδρα-γυναίκας που τη διέπουν ούτε καν το είδος της τεχνολογίας αυτής της κοινωνίας! Κάθε προσπάθεια για μια τέτοια απαγωγή δεν μπορεί παρά να οδηγήσει σε επικίνδυνες λογικές όπου το μόνο κριτήριο των ανθρώπινων σχέσεων θα γίνει η προσαρμογή στη φύση και στη «φυσική ροή» των πραγμάτων. **Όμως η ανθρώπινη κοινωνία αποτελεί ταυτόχρονα και θεμελιωδώς πολιτιστικο-ιστορικό φαινόμενο** και μόνη η προσαρμογή στη φύση δεν μπορεί να δώσει κανέναν πολιτισμό. Τέτοιες απόπειρες, όπως αυτή που κάνει ο Γκόλντσμιθ, οδηγούν συχνά σε αντιδραστικές συνηχήσεις. Βέβαια η οικολογική οπτική, ακριβώς γιατί στρέφεται ενάντια σε μια κοινωνία που για χάρη του εμπορεύματος και της συσσώρευσης καταστρέφει το περιβάλλον, **δεν είναι ουδέτερη,** αλλά έχει σαφώς αντικαπιταλιστικές διαστάσεις. **Όμως δεν μπορεί να είναι αυτάρκης.** Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει με το γυναικείο κίνημα. Το γυναικείο κίνημα έχει σαφώς αντικαπιταλιστικές διαστάσεις εξ αιτίας του τρόπου υποταγής των γυναικών από τον καπιταλισμό, όμως δεν είναι από μόνο του φορέας μιας πλήρους και αυτάρκους συνείδησης, όπως προς στιγμήν θεώρησε ένα κομμάτι του. Γι' αυτό τόσο το γυναικείο όσο και a fortiori το οικολογικό κίνημα δεν μπορούν να διαμορφώσουν σαν τέτοια μια συνολική αντίληψη για τον κόσμο, χωρίς τη διασύνδεση και τον εμπλουτισμό τους από άλλα κοινωνικά κινήματα.

Εν κατακλείδι λοιπόν **μια εναλλακτική πολιτική που αναγνωρίζει την ανάγκη της οικολογικοποίησης της σκέψης, την εποχή της μεγάλης οικολογικής κρίσης στα τέλη του 20ού αιώνα, αλλά δεν μένει μόνο σ' αυτή, είναι η πράσινη πολιτική που χρειαζόμαστε σήμερα.**

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ

ΤΟ ΕΙΔΥΛΛΙΟ ΤΕΛΕΙΩΝΕΙ

Η παραίτηση του Σεβαρντνάντζε, η αποτυχία του Μαζοβιέτσκι και η οργάνωση ενός δικτύου βοήθειας για να σωθεί η Σοβιετική Ένωση από την πείνα επισημαίνουν, για όσους τους χρειάζεται ακόμα κάτι τέτοιο, ότι το 1991 θα είναι πολύ διαφορετικό για τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης από το απίστευτο 1990. Η άλλη όψη του νομίσματος, η σκοτεινή πλευρά της σελήνης, θα κάνει την εμφάνισή της. Ο σοσιαλισμός έπεσε, αλλά η μετάβαση στο σοσιαλ-καπιταλισμό θα είναι εξαιρετικά δύσκολη και προβληματική. Κοινωνίες που για εβδομήντα ή σαράντα χρόνια έμαθαν να λειτουργούν με έναν ορισμένο τρόπο δεν είναι δυνατόν να περάσουν σε μια νύχτα σε ένα διαφορετικό κοινωνικό σύστημα, με άλλες προτεραιότητες και λειτουργικές αρχές. Ιδιαίτερα σκληρά εμφανίζονται τα πράγματα για τη Σοβιετική Ένωση, όπου τα μεγέθη αλλά και η διαπλοκή των προβλημάτων δίνουν βιβλικές διαστάσεις στην κρίση. **Το 1991 θα αποτελέσει το τέλος του «ειδυλλίου» για τους λαούς της Ανατολικής Ευρώπης και ιδιαίτερα της Σοβιετικής Ένωσης, χωρίς να αποκλείονται και δραματικές πολιτικές εξελίξεις.**

Η κατάρρευση ενός συστήματος οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ρύθμισης

Στην Ανατολή κατέρρευσε ένα συγκεκριμένο σύστημα οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ρύθμισης που στηριζόταν στις εξής βασικές αρχές: σε ό,τι αφορά στην οικονομία, το βασικό στοιχείο της ρύθμισης ήταν η κεντρική σχεδιοποίηση και η κατανομή των πόρων, των εισροών και εκροών με βάση το σχέδιο. Κουτσά-στραβά αυτό το σύστημα είχε αποκτήσει έναν ορισμένο ορθολογισμό, έναν ορθολογισμό που αναπαρήγαγε την προτεραιότητα της παραγωγής στον τομέα της βαριάς βιομηχανίας, τη διαρκή κρίση του αγροτικού τομέα, την υπανάπτυξη του τομέα παραγωγής ειδών κατανάλωσης, καθώς και του τριτογενούς τομέα. Στο κοινωνικό επίπεδο αυτή η ρύθμιση σήμαινε την εξασφάλιση της εργασίας για τους εργαζόμενους, ταυτόχρονα με τα χαμηλά εισοδήματα και την κυριαρχία μιας κάστας γραφειοκρατών πάνω στην οικονομία και την κοινωνία.

Στο πολιτικό πεδίο η κοινωνική εξασφάλιση και οι χαμηλοί ρυθμοί της εντατικοποίησης της εργασίας είχαν σαν αντίβαρο την έλλειψη συνδικαλιστικών και πολιτικών ελευθεριών, την κυριαρχία ενός καθεστώτος πολιτικής ολιγαρχίας. Τέλος μια από τις τραγικότερες συνέπειες της σοσιαλιστικής ρύθμισης ήταν οι βιβλικές καταστροφές του περιβάλλοντος, ως συνέπεια της υπέρμετρης ανάπτυξης της βαριάς βιομηχανίας, της χαμηλής παραγωγικότητας, της έλλειψης οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών και πολιτικών ελευθεριών. Το Τσερνομπίλ δεν αποτελεί παρά την κορυφή του παγόβουνου. **Η Ανατολική Ευρώπη είναι ήδη η πιο μολυσμένη περιοχή του κόσμου.**

Αυτό το σύστημα κατέρρευσε από ένα συνδυασμό αιτίων. Εξαιτίας της χαμηλής παραγωγικότητας της οικονομίας και της αδυναμίας συναγωνισμού με τη Δύση, εξαιτίας της ρήξης του κοινωνικού συμβολαίου ανάμεσα στην εργατική τάξη και τη γραφειοκρατία, ρήξης που περισσότερο από κάθε τι συμβολίζει η ανάδυση της *Αλληλεγγύης*, και παραπέρα της πολύμορφης ανάπτυξης της κοινωνίας των πολιτών, της διεκδίκησης πολιτικών ελευθεριών και τέλος, αλλά όχι ελάχιστο, της αδυναμίας στρατιωτικού ανταγωνισμού με τη Δύση και ιδιαίτερα την Αμερική.

Ο Γκορμπατσώφ ακολουθώντας τη μεγάλη ρώσικη παράδοση της «επανάστασης από τα πάνω» προσπάθησε να προλάβει την κατάρρευση του συστήματος μεταρρυθμίζοντάς το. **Και το αποτέλεσμα, όπως συμβαίνει πάντα με τις μεταρρυθμίσεις που έρχονται πολύ αργά, υπήρξε η επιτάχυνση της κατάρρευσης.** Η Κεντρική Ευρώπη χάθηκε ανεπιστρεπτί. Η Ανατολική Γερμανία έσβησε από το χάρτη και Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία και Πολωνία μπαίνουν αναπόφευκτα στη ζώνη επιρροής της Δυτικής Ευρώπης. Η Ρουμανία και η Βουλγαρία ταλαντεύονται και, το κυριότερο, η ίδια η αυτοκρατορία αποσυντίθεται στην καρδιά της. Το τελευταίο αποικιακό αυτοκρατορικό οικοδόμημα στον κόσμο τρίζει και ποτέ δεν θα ξαναγίνει αυτό που υπήρξε. Η μεταρρύθμιση άνοιξε το δρόμο στην ανατροπή. Αν όμως αυτό ήταν δυνατό για τις ανατολικές χώρες, όπου το κύριο στοιχείο της συνοχής του καθεστώτος ήταν η παρουσία των ρώσικων τεθωρακισμένων, δεν συνέβαινε το ίδιο με τη Σοβιετική Ένωση. Εδώ το καθεστώς όχι μόνο είχε πολύ πιο παλιές ρίζες, αλλά υπήρξε και «αυτοφυές». Και, αν μεν η ανατροπή περιοριζόταν στο πολιτικό και κοινωνικό καθεστώς, θα μπορούσαμε να φανταστούμε μια έστω δύσκολη αλλά πάντως πραγματική προσαρμογή των παλιών ελίτ της κομμουνιστικής γραφειοκρατίας στη νέα κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα. Όμως η αποσύνθεση δεν περιορίζεται στην κοινωνική και πολιτική υφή του καθεστώτος, αφορά και στην ίδια την ακεραιότητα της αυτοκρατορίας. Μια αυτοκρατορία που συγκροτήθηκε σε πέντε αιώνες κινδυνεύει να αποσυντεθεί σε ελάχιστα χρόνια. Το χάπι δύσκολα μπορεί να χρυσωθεί με οποιονδήποτε τρόπο.

Ταυτόχρονα και στις χώρες της Ανατολικής και Κεντρικής Ευρώπης αρχίζουν να συσσωρεύονται τα προβλήματα. Η αρχική ευφορία παραχωρεί τη θέση της στις δυσκολίες και τον σκεπτικισμό. Το παράδειγμα της Πολωνίας είναι χαρακτηριστικό. Μια κυβέρνηση που στηριζόταν από το μεγαλύτερο κομμάτι της «Αλληλεγγύης», τους Μπούγιακ, Κούρον, Γκέρεμεκ, Μίχνικ, με έναν πρωθυπουργό αποδεκτό από τη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού, που πραγματοποίησε το πρώτο πέρασμα στη μετακομμουνιστική εποχή, δεν μπόρεσε να αποσπάσει ούτε καν 20% στις προεδρικές εκλογές κι έχασε από έναν απατεώνα, τύπου Τιμίνσκι: Sic transit gloria mundi! Στη Ρουμανία και τη Βουλγαρία τα προβλήματα πολλαπλασιάζονται, ενώ ο Βαλέσα εμφανίζεται ήδη ως χαρισματικός Σωτήρας.

Η εποχή των αυταρχικών λύσεων

Η διαχείριση της μετάβασης γίνεται όλο και πιο δύσκολη. Εκατομμύρια άνεργοι συσσωρεύονται και, αν η πάλαι ποτέ Ανατολική Γερμανία μπορεί να στηριχτεί εν τέλει στον οικονομικό κολοσσό της Δυτικής Γερμανίας, τι πρόκειται να συμβεί με τα 40 έως 50 εκατομμύρια άνεργους που υπολογίζεται πως θα έχει η Σοβιετική Ένωση μέχρι το τέλος του αιώνα; Το παλιό οικονομικό σύστημα κατέρρευσε. Όμως δεν υπάρχει ούτε η αστική τάξη η οποία θα αναλάβει την ηγεμονία ούτε μπορεί να δημιουργηθεί ως διά μαγείας ούτε μια οικονομική ρύθμιση με

κύριο στοιχείο την αγορά μπορεί ξαφνικά να αναδυθεί στην Κεντρική Ασία και τη Σιβηρία.

Γι' αυτό και το κύριο στοιχείο είναι η «πρωταρχική συσσώρευση», δηλαδή η μαύρη αγορά, η διάλυση, οι ελλείψεις στα τρόφιμα· και αυτό **τη χρονιά που η Σοβιετική Ένωση έχει τη μεγαλύτερη σοδειά της ιστορίας της!** Η πείνα αυτό το σκληρό χειμώνα θα μπορέσει να αποφευχθεί μόνο με τα δέματα που στέλνουν οι Γερμανοί ως αντάλλαγμα της παραχώρησης της Ανατολικής Γερμανίας!

Το κυριότερο πρόβλημα παραμένει αυτό του διαμελισμού. Οι περιφερειακές δημοκρατίες, η μία μετά την άλλη, διεκδικούν την απόσχιση από τη Σοβιετική Ένωση. Μια απόσχιση που, σε ό,τι αφορά τις περισσότερες από αυτές, είναι εξαιρετικά δύσκολη εξαιτίας του καταμερισμού εργασίας που έχει πραγματοποιήσει η ρώσικη ηγεμονία–έτσι οι κεντροασιατικές δημοκρατίες έχουν στραφεί σε μια τέτοια μονοκαλλιέργεια που τους απαγορεύει να επιβιώσουν μόνες τους. Η απόσχιση λοιπόν θα αποτελέσει –αν πραγματοποιηθεί– μια διαδικασία επώδυνη και εξαιρετικά περίπλοκη. Και σε καμιά περίπτωση οι ρώσικες άρχουσες τάξεις, ιδιαίτερα ο στρατός και η KGB, δεν είναι διατεθειμένες να την δεχθούν.

Η Σοβιετική Ένωση λοιπόν μπαίνει στην εποχή της κρίσης της περεστρόικα, μιας κρίσης που θα είναι μακρόχρονη και θα οδηγήσει πιθανά σε πολλές ανατροπές.

Η μία εκδοχή, που σήμερα εμφανίζει πολλές πιθανότητες πραγματοποίησης, είναι να δοκιμάσει ο ίδιος ο Γκορμπατσώφ να εφαρμόσει μια σκληρή και αυταρχική πολιτική επέμβασης στις δημοκρατίες και περιορισμού των πολιτικών και συνδικαλιστικών ελευθεριών, ώστε η μετάβαση στη «μικτή» οικονομία να γίνει με ένα αυταρχικό καθεστώς που να μπορεί να ελέγχει τη διαδικασία και να μην επιτρέπει την εθνική και πολιτική πολυφωνία. Μια τέτοια πολιτική όμως θα είναι εξαιρετικά δύσκολη γιατί θα οδηγήσει σε ρήξη με τους μέχρι χτες συμμάχους της περεστρόικα και σε οικοδόμηση μιας νέας αναπόφευκτης συμμαχίας με τους «συντηρητικούς».

Αυτή η πολιτική θα οδηγήσει κατά συνέπεια και σε **σκλήρυνση** στο εξωτερικό μέτωπο και σε μερική **αντιπαράθεση** με τη Δύση. Η εφαρμογή της σήμερα θα σημάνει **όξυνση** και των εσωτερικών συγκρούσεων. **Μια τέτοια πολιτική, για να εφαρμοστεί, θα χρειαστεί να χυθεί αίμα.** Παρ' όλα αυτά παραμένει **η πιθανότερη εκδοχή.**

Μια άλλη εκδοχή θα ήταν **η ανάληψη της ηγεμονίας από το στρατό,** δηλαδή μια εκδοχή δικτατορίας που θα στραφεί ενάντια και στον ίδιο τον Γκορμπατσώφ.

Προφανώς μια τέτοια εκδοχή θα σημάνει εμφύλιο πόλεμο, ίσως με ευρύτατες διαστάσεις, και προοπτικά θα είναι πολύ οδυνηρή για την ίδια τη Σοβιετική Ένωση, διότι θα έχει επιπτώσεις βαρύτατες στις διεθνείς σχέσεις και ιδιαίτερα με τις ανατολικές χώρες και θα οδηγήσει σε διεθνή απομόνωση της Σοβιετικής Ένωσης.

Τέλος η **τελευταία εκδοχή** είναι να συνεχιστούν τα πράγματα όπως έχουν, να πραγματοποιηθεί ο διαμελισμός της αυτοκρατορίας και να γενικευτούν οι κάθε είδους αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις.

Πάντως σε κάθε περίπτωση η ειδυλλιακή εποχή της περεστρόικα έχει τελειώσει. **Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έχουμε μπει στην εποχή των αντιπαραθέσεων.**

Υπάρχει εναλλακτική πρόταση;

Το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν σήμερα οι ανατολικές χώρες και ιδιαίτερα η Σοβιετική Ένωση είναι η έλλειψη ενός σχεδίου, μιας αντίληψης για την έξοδο από την κρίση.

Οι ανατολικές κοινωνίες βγαίνουν από τον κρατικό σοσιαλισμό και βαδίζουν προς την οικονομία της αγοράς χωρίς να υπάρχει ένας διαφορετικός μπούσουλας, ένα διαφορετικό σχέδιο και χωρίς ταυτόχρονα, ιδιαίτερα στην ΕΣΣΔ, να υπάρχουν αναπτυγμένες κοινωνικές τάξεις οι οποίες να μπορούν να αντικαταστήσουν τις παλιές άρχουσες τάξεις. Υποχρεωτικά λοιπόν, σε τέτοιες συνθήκες, η μετάβαση θα κρατήσει πολλά χρόνια τόσο στο οικονομικό όσο και στο πολιτικοκοινωνικό επίπεδο. Για πολλά χρόνια θα συγκρούονται ρυθμίσεις και λογικές διαφορετικού τύπου. Εκεί, σ' αυτό το έδαφος, ίσως γίνει δυνατό να αναδυθεί και κάποια καινούργια πρόταση. Μια πρόταση υπέρβασης του διλήμματος «αγορά ή κρατική σχεδιοποίηση». Και το πιο παράδοξο είναι ότι για την ώρα μια τέτοια πρόταση έχει διαμορφώσει μόνο ο... Σολζενίτσιν. Στο μακροσκελές κείμενό του για το μέλλον της ΕΣΣΔ όχι μόνο προτείνει την απελευθέρωση όλων των μη σλαβικών δημοκρατιών και τη δημιουργία μιας συνομοσπονδίας Ρωσίας και Ουκρανίας, λύση απόλυτα φυσιολογική, αλλά πάει και παραπέρα σε ό,τι αφορά στο οικονομικό και πολιτικό καθεστώς. **Προτείνει μια δημοκρατία των «συμβουλίων»,** που τους δίνει το παλιό όνομα των *ζέμστβο* της τσαρικής Ρωσίας, όπου θα πρυτανεύει η άμεση δημοκρατία και η αλληλεγγύη και όχι η αγορά και ο ξέπνοος κοινοβουλευτισμός της Δύσης. Πίσω από τον φουνταμενταλισμό του, μόνο ο Σολζενίτσιν και ένα κομμάτι των σλαβοφίλων είναι οι μόνοι που έχουν να προτείνουν κάτι εναλλακτικό ως προς τον κοινοβουλευτισμό και την αγορά, ξαναβρίσκοντας παράδοξα την παράδοση του ποπουλισμού. Βέβαια ο Σολζενίτσιν, ακριβώς γιατί κοιτάζει προς τα πίσω και δεν καταλαβαίνει το νόημα της πολιτικής δημοκρατίας, δεν μπορεί να δώσει μια πραγματική εναλλακτική στρατηγική. Όμως ακριβώς η έλλειψη άλλων πολιτικών δυνάμεων αποδεικνύεται εναργέστατα μέσα από το ότι είναι ο Σολζενίτσιν και οι σλαβόφιλοι που έρχονται να καλύψουν το κενό.

Είναι άραγε δυνατό, τη στιγμή που ο κρατισμός καταρρέει και η ατομική ιδιοκτησία δεν έχει ακόμη ριζώσει στις παλιές σοσιαλιστικές κοινωνίες, να αναδυθεί **ένας νέος οικονομικός τομέας με αυτοδιαχειριστικά χαρακτηριστικά,** όπου οι ίδιοι οι εργαζόμενοι θα αναλάμβαναν την διαχείριση των επιχειρήσεων, να δημιουργηθεί **ένα σύστημα «τριπλής ρύθμισης»** – σχεδιοποίησης, αγοράς και κυρίως αυτοδιαχειριστικού τομέα; Μέχρι τα σήμερα καμιά τέτοια δύναμη με συνεκτικά χαρακτηριστικά δεν έχει εμφανιστεί στις ανατολικές κοινωνίες. Η λογική της κατεδάφισης του παλιού συστήματος και της αλλαγής προς την κατεύθυνση της αγοράς με κάθε κόστος ήταν τόσο ισχυρή, ώστε δεν έγινε δυνατόν να αναδυθεί μια τρίτη εναλλακτική πρόταση. Όμως, όσο γίνεται πιο μακριά και πιο επίπονη η διαδικασία της μετάβασης, οι τάξεις και τα ταξικά συμφέροντα θα τείνουν να ξανακάνουν την εμφάνισή τους. Η εργατική τάξη και η νεολαία σε ένα ποσοστό τους, γνωρίζοντας την άλλη όψη του φεγγαριού της δημοκρατίας της αγοράς, είναι δυνατό να αρχίσουν να αναζητούν διαφορετικές λύσεις στα προβλήματά τους. Βέβαια η έλλειψη ενός συνεκτικού εναλλακτικού κινήματος σε παγκόσμια κλίμακα αποτελεί μια βασική έλλειψη, όμως η εμφάνιση μιας άλλης πρότασης πιστεύουμε πως είναι όχι μόνο δυνατή, αλλά και **εξαιρετικά πιθανή. Στη διάρκεια της μακρόσυρτης μετάβασης των ανατολικών κοινωνιών η εναλλακτική πρόταση θα αναδυθεί.** Εκεί που η κρίση της παλιάς ρύθμισης έχει φτάσει στο ακρότατο σημείο, χωρίς ακόμα να έχει κυριαρχήσει η αστική τάξη, εκεί είναι δυνατή η δοκιμή νέων λύσεων. Στη Σοβιετική Ένωση δίνεται για μια ακόμη φορά η δυνατότητα να παίξει ένα πρώτο ρόλο κοινωνικού πειραματισμού!

Όλα τα στοιχεία είναι συγκεντρωμένα για κάτι τέτοιο.

► 74

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ

«Αυτά που μαθαίνουμε δεν μας δίνουν τίποτε»

Είναι αλήθεια πως το κίνημα των καταλήψεων στα γυμνάσια και τα λύκεια όλης της χώρας, αρχής γενομένης από την περιφέρεια, ξάφνιασε τους πάντες. Από τη μια μέρα στην άλλη στα μέσα ενημέρωσης, προεξάρχοντος του τύπου, πήρε τη θέση του, δίπλα στο φθαρμένο και δύσοσμο σκηνικό της πολιτικής ένα κίνημα δυναμικό, ανυποχώρητο και με πολλά στοιχεία ωριμότητας. Θα ήταν σίγουρα αδύνατο να δώσει κανείς μια ολοκληρωμένη εικόνα του κινήματος των μαθητικών καταλήψεων σε ένα απλό σημείωμα, γι' αυτό και προσπαθούμε να δώσουμε απλώς μερικά βασικά χαρακτηριστικά του.

Προσπαθώντας να σκιαγραφήσουμε σε αδρές γραμμές το φετινό μαθητικό κίνημα θα πρέπει να εστιάσουμε την προσοχή μας σε τρία κυρίως στοιχεία: Το πρώτο είναι η απόρριψη της εξάρτησής του από πολιτικούς χώρους και κόμματα και η προσπάθεια διατήρησης της αυτονομίας του στη δράση, τη λήψη των αποφάσεων και το συντονισμό του.

Το δεύτερο είναι το στοιχείο της αμφισβήτησης, όχι απλά μιας πολιτικής της συγκεκριμένης κυβέρνησης, αλλά του ίδιου του σχολείου ως χώρου στον οποίο οι μαθητές υπάρχουν και κινούνται. Δεν τους αρέσει το σχολείο, ως έχει, συνολικά και όχι μόνο τα προεδρικά διατάγματα που προώθησε ο Κοντογιαννόπουλος, τα οποία, πανθομολογουμένως, αποτέλεσαν μονάχα μια αφορμή.

Τρίτον, όσον αφορά την κλιμάκωση και το συντονισμό του κινήματος, αξίζει να σημειωθούν και η πρωτοπορία της επαρχίας και οι αναζητήσεις στο οργανωτικό επίπεδο. Οργανωτικά μάλιστα, μπορούμε να δούμε δυο επίπεδα: Την περιφρούρηση και την εκπροσώπηση του κινήματος. Όσον αφορά την περιφρούρηση, σε κάθε σχολείο είχαν δημιουργηθεί πολυμελείς επιτροπές περιφρούρησης, καθαριότητας, τροφοδοσίας κ.λπ. ώστε αφ' ενός να υπάρχουν ευθύνες και προσφορά απ' όλους και αφ' ετέρου να κρατηθούν οι... πάσης φύσεως και ιδιότητος, κατά το δυνατόν, έξω από τα σχολεία.

Σχετικά με την εκπροσώπηση θα πρέπει να σημειώσουμε πως σε κάθε σχολείο κυρίαρχο ρόλο παίζουν οι γενικές συνελεύσεις, που συχνά είναι καθημερινές. Οι συνελεύσεις εκλέγουν αντιπροσώπους, σε ένα συντονιστικό όργανο του σχολείου, που δίνει λόγο στη συνέλευση για τις πράξεις του, αφού ο ρόλος του είναι εκτελεστικός των αποφάσεών της. Επίσης, κάθε μέλος του συντονιστικού ενός σχολείου έχει το δικαίωμα να εκπροσωπήσει τους συμμαθητές του στο διασυντονιστικό των σχολείων της περιοχής ή στο παναττικό και στο πανελλαδικό συντονιστικό. Πάντως όλα τα ζητήματα, και ιδιαίτερα όσα αφορούν τη συνέχιση ή μη του αγώνα, συζητιούνται κάθε φορά στις συνελεύσεις των σχολείων. Έχουμε λοιπόν λήψη αποφάσεων με αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες, χωρίς να λείπει και η κεντρική αντιπροσώπευση. Αυτό το οργανωτικό σχήμα, παρά τις όποιες ατέλειες ή κακολειτουργίες του, είναι ενδεικτικό κάποιων διαφορετικών αναζητήσεων των σημερινών «δεκαεξάρηδων», που, μακριά από την αθλιότητα και τη μιζέρια των κάθε είδους πολιτικών, συνδικαλιστών και γραφειοκρατών, θέτουν τις βάσεις για ένα μαθητικό και... ένα μελλοντικό φοιτητικό κίνημα –αφού όπως λένε, αυτοί θα είναι οι αυριανοί φοιτητές.

Στη συνέντευξη που ακολουθεί μιλούν οι *Αλέξης Τσίπρας*, πρόεδρος του πενταμελούς μαθητικού συμβουλίου του ΕΠΛ Αθηνών, *Εύα Αθανασίου* και *Δημήτρης Καλλαϊτζάκης*, μέλη της συντονιστικής επιτροπής του 3ου Λυκείου Αθηνών και *Σταμάτης Διονυσόπουλος*, μέλος της συντονιστικής επιτροπής του 3ου ΤΕΛ Αθηνών. Τη συνέντευξη πήρε ο *Σταύρος Χριστακόπουλος*.

ΡΗΞΗ: Κατ΄ αρχήν θα θέλαμε να μας δώσετε ένα χρονικό της κατάληψης, με ποιο τρόπο αποφασίστηκε και με ποιες αφορμές. Μπορούμε να πούμε ότι σας παρέσυρε το ήδη υπάρχον κίνημα καταλήψεων ή...

ΑΛΕΞΗΣ: Δεν μπορούμε να ξεκόψουμε αυτές τις κινητοποιήσεις από το γενικότερο αναβρασμό που επικρατεί εδώ και αρκετό καιρό, από τις φήμες που επικρατούσαν στο χώρο της παιδείας γύρω από το πολυνομοσχέδιο αλλά και από τα προεδρικά διατάγματα, τα οποία έχουν ανακοινωθεί από το Σεπτέμβρη. Θα ήταν ψέμα, αν τελικά λέγαμε ότι δεν είχαμε καμία σχέση, ότι δεν παρασυρθήκαμε, ότι δεν μας δόθηκε το έναυσμα από τις κινητοποιήσεις που είχαν αρχίσει από την επαρχία.

Όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο άρχισαν οι καταλήψεις, τηρήθηκαν, τουλάχιστον σ΄ εμάς, οι συλλογικές διαδικασίες. Δηλαδή, αν και ήμασταν αντίθετοι σε μια λειτουργία των μαθητικών κοινοτήτων με τον τρόπο που την ορίζουν τα Π.Δ., προχωρήσαμε σε συλλογικές διαδικασίες για να εκλεγούν αυτά τα πενταμελή αντιπροσωπευτικά όργανα και να αντιπροσωπευθούν οι μαθητές στο σύλλογο των καθηγητών, στο σύλλογο των γονέων κ.λπ. Κάναμε μια γενική συνέλευση των πενταμελών, αυτή που ορίζει ο κανονισμός, όπου συζητήθηκαν όλες οι προτάσεις και βγήκαν τα αιτήματα. Η συνέλευση έκανε πρόταση προς τους μαθητές του σχολείου για κατάληψη. Η πρόταση ψηφίστηκε στις τάξεις και σε σύνολο 950 μαθητών, οι 800 ήταν υπέρ και οι 150 κατά.

ΕΥΑ: Τα αιτήματα ήταν γενικότερα, υπήρχαν αρκετά παράπονα πάνω σε ζητήματα της παιδείας. Το πολυνομοσχέδιο πιστεύω πως αποτέλεσε ερέθισμα για ν΄ αρχίσει κάτι, ώστε ν΄ ανατραπούν πολλές καταστάσεις που ήταν σε βάρος των μαθητών. Σχετικά με τη διαδικασία, έγινε μια μυστική ψηφοφορία μεταξύ των μαθητών, από την οποία βγήκε ότι η πλειοψηφία ήθελε κατάληψη. Μετά απ΄ αυτό, επειδή υπήρχε μια μειοψηφία αντίθετων με την κατάληψη, άρχισαν να μαζεύονται υπογραφές, πράγμα που βγήκε σε βάρος αυτών που ήθελαν κατάληψη, αφού οι περισσότεροι, ενώ ήταν υπέρ, φοβόντουσαν να υπογράψουν.

ΡΗΞΗ: Ποιές είναι οι συγκεκριμένες αντιρρήσεις σας πάνω στα προεδρικά διατάγματα και ποια τα αιτήματα που προβάλλετε ενάντια σ΄ αυτά;

ΑΛΕΞΗΣ: Κατ' αρχήν θα ήταν λάθος αν πιάναμε ένα-ένα τα ζητήματα που θέτουν τα Π.Δ. Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι όλες οι κινητοποιήσεις που έχουν ξεκινήσει αυτή τη στιγμή και κορυφώνονται, ίσως, έρχονται σε αντίθεση με μια γενικότερη αντίληψη και νοοτροπία, με μια γενικότερη πολιτική που θέλει να εφαρμόζονται κάποιες κατευθύνσεις –είτε αυτές προέρχονται από την ΕΟΚ είτε από τη συγκεκριμένη κυβέρνηση είτε απ' οπουδήποτε αλλού– μέσω προεδρικών ή κυβερνητικών διαταγμάτων χωρίς, σε τελική ανάλυση, να ακούγεται καν η δική μας διάθεση, άποψη, γνώμη.

Αν θέλαμε να πιάσουμε ένα-ένα αυτά τα ζητήματα, μπορούμε να μιλήσουμε για το πόιντ σύστεμ, που είναι ό,τι πιο αντιπαιδαγωγικό έχουμε δει τον τελευταίο καιρό, που μεταβάλλει το ρόλο του καθηγητή από ρόλο παιδαγωγού σε ρόλο παιδονόμου, για τις απουσίες, για το νέο κανονισμό μαθητικών κοινοτήτων, ο οποίος, αντί να καταργεί την παραταξιοποίηση, όπως θέλουν πολλοί να προβάλλουν, καταργεί τη συλλογικότητα μέσα από την κατάργηση της γενικής συνέλευσης όπου μπορεί να εκφραστεί ο κάθε μαθητής, καταργώντας την άμεση αντιπροσώπευση. Υπάρχουν ζητήματα που αφορούν την αμφίεση των μαθητών, την υποστολή της σημαίας κ.λπ.

Βλέπουμε, δηλαδή, ότι υπάρχουν χίλιαδυο ζητήματα που μας απασχολούν, γιατί, μπορεί εμείς εδώ να έχουμε κάποιο εξοπλισμό, όμως σε κάποιες άλλες συνοικίες, εργατικές, λαϊκές, κάνουν μάθημα μέσα σε λεωφορεία. Δεν είναι δυνατόν να ασχολούμαστε με το πώς θα ντυνόμαστε και το πώς θα κουρευόμαστε...

Γενικότερα, πρέπει να τονίσουμε ότι από την πρώτη μέρα που μπήκαμε φέτος να κάνουμε μάθημα, συζητιόταν το πώς θα αντιδράσουμε και όλοι περιμέναμε αυτό το μεγάλο «μπαμ» που τελικά ήρθε.

ΡΗΞΗ: Μπορούμε να μιλήσουμε συγκεκριμένα για τα αιτήματα που προβάλλετε;

ΕΥΑ: Πρώτα απ' όλα είναι το πόιντ σύστεμ, που σημαίνει απλά ότι αντί να γίνονται μονόωρες αποβολές από την τάξη, σημειώνονται κάποιες παρατηρήσεις που θα κάνει ο καθηγητής στο μαθητή, ο οποίος μπορεί να χρεωθεί μέχρι τρεις ή και περισσότερους βαθμούς, όσους θέλει ο καθηγητής. Έτσι, πάνω από έναν αριθμό πόντων, υπάρχουν κάποιες επιπτώσεις για το μαθητή, π.χ. ενημερώνονται οι γονείς του ή γίνεται η διαγωγή του «κοσμία». Αυτό είναι αντιπαιδαγωγικό, γιατί το πόσους πόντους θα πάρει κρίνεται μόνο από τον καθηγητή. Αυτό φοβόμαστε πως θα έχει σαν αποτέλεσμα να μην μπορούμε να μιλήσουμε μπροστά στον κάθε καθηγητή και να υποστηρίξουμε τα δίκια μας. Έπειτα καταργούν το

δικαίωμα του μαθητή να κάνει οποιαδήποτε διαμαρτυρία. Εφ' όσον δεν ισχύει το σύστημα των αδικαιολόγητων απουσιών, δεν μπορεί κανείς να κάνει αποχή, αφού θα έχει πρόβλημα με τις απουσίες.

Ένα άλλο πρόβλημα είναι η ιδιωτικοποίηση, με τα βιβλία. Θα μας βάλουν να πληρώνουμε τα βιβλία και τα δίδακτρα. Αυτό είναι κάτι παραπάνω από άδικο, ιδιαίτερα για κάποια παιδιά τα οποία, αν δεν μπορούν να πληρώσουν τα βιβλία, δεν θα μπορούν να προχωρήσουν.

ΑΛΕΞΗΣ: Αυτά που θεωρούμε ότι είναι άμεσα υλοποιήσιμα, χωρίς να σημαίνει ότι έχουμε βασιστεί μόνο σ' αυτά, και που θεωρούμε ότι μπορούν να αποτελέσουν μια βάση για το μαθητικό κίνημα και τις περαιτέρω διεκδικήσεις του, είναι η άμεση απόσυρση, στο σύνολό τους, των Π.Δ. Δηλαδή, αν μας δώσουν μερικές απουσίες παραπάνω ή μας αυξήσουν τους βαθμούς του πόιντ σύστεμ, δεν θα πούμε ότι τελειώσαμε. Είναι, ακόμη, η άμεση αύξηση των δαπανών για την παιδεία και το ν' αρχίσει επιτέλους αυτός ο περίφημος ουσιαστικός διάλογος –ουσιαστικός και όχι του τύπου «ανακοινώνουμε τις αποφάσεις μας»– με το υπουργείο, με τους φορείς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δηλαδή γονείς και καθηγητές.

Δεν πιστεύω όμως ότι ακόμη κι αν τα κατακτήσουμε τελικά, πράγμα νομίζω πολύ δύσκολο, ότι έχουμε κάνει κάτι πολύ σπουδαίο, ότι έχουμε... αγγίξει την εξουσία! Απλά, θέτουμε τις βάσεις για περαιτέρω διεκδικήσεις. Μπορεί εμείς αυτή τη στιγμή να μη βάζουμε μπροστά το ζήτημα του πολυνομοσχεδίου, γιατί αυτό ακόμα δεν έχει γίνει γνωστό, αλλά είναι φανερό ότι αυτά τα Π.Δ. ήταν μια αφορμή. Το πολυνομοσχέδιο θα έρθει να περάσει κάποια πράγματα που θα φέρουν μια σημαντική αναδιάρθρωση στη δημόσια εκπαίδευση, που στην ουσία θα την υποβαθμίσουν για να περάσουν την ιδιωτικοποίηση.

Είναι επίσης και ο προϋπολογισμός, ο οποίος δίνει ένα εξευτελιστικό ποσό, ενώ βλέπουμε να ξεζουμίζεται καθημερινά ο φορολογούμενος λαός και αντί τα χρήματα να πηγαίνουν στην Παιδεία, πηγαίνουν για φρεγάτες στον Περσικό.

ΡΗΞΗ: Πόσο ανταποκρίνονται τα παιδιά, πόσο έντονη είναι η παρουσία τους στην κατάληψη; Ποια είναι η στάση των γονέων και των καθηγητών, αλλά και η δική σας σχέση μαζί τους;

ΣΤΑΜΑΤΗΣ: Νομίζω ότι σ' αυτή την περίσταση τα παιδιά είναι όλα ενωμένα. Πρώτο και κύριο, δεν έχουμε κομματικοποιηθεί κι ας έχουν ακουστεί πολλές κουβέντες. Ο αγώνας είναι κοινός και τα αιτήματα κοινά. Θα μπορούσα να χαρακτηρίσω την οργάνωση που υπάρχει στα σχολεία ...καλύτερη κι από στρατιωτική, αφού έχουμε επιτροπές καθαριότητας, συντονιστικές επιτροπές, ως και συσσίτιο! Όσον αφορά τους γονείς, στο σχολείο μου δεν υπάρχει σύλλογος γονέων και κηδεμόνων, όμως υπάρχει συμπαράσταση από διάφορους φορείς, άτομα, μαθητές, αδιόριστους καθηγητές, όλοι αυτοί μας βοηθούν, συμπαραστέκονται στον αγώνα μας.

ΡΗΞΗ: Ερχόμενοι παρατηρήσαμε ότι οργανώνετε ένα σύστημα τροφοδοσίας. Πώς λειτουργεί;

ΕΥΑ: Υπάρχει μια ομάδα, η οποία έχει επικεφαλής κάποιον από την Επιτροπή, η

οποία, μαζεύοντας λεφτά από όλα τα παιδιά, όσα μπορεί ο καθένας, φροντίζει να εξοικονομεί τρόφιμα κυρίως για όσους μένουν μέσα τα βράδια. Δεν πρόκειται για κάτι το ιδιαίτερο, το τρομερό.

Σχετικά με την προηγούμενη ερώτηση, αν τα παιδιά είναι ενωμένα, δεν συμβαίνει το ίδιο στο δικό μου σχολείο, στο 3ο. ΄Εχουν χωριστεί δύο ομάδες, κι αυτό γιατί τα παιδιά είναι κομματικοποιημένα. Δηλαδή υπάρχει μια ομάδα η οποία είναι αντίθετη με τις καταλήψεις και προβάλλει τη θέση της χωρίς να προβάλει επιχειρήματα. Απλώς φορούν παρωπίδες.

΄Οσον αφορά τη συμπαράσταση των γονιών, σε μας, που αρχίσαμε μόλις σήμερα, πιστεύω πως θα υπάρξει τόσο από το σύλλογο γονέων όσο και από τους ίδιους τους γονείς. Αυτό που φοβάμαι και δεν θέλω να γίνει είναι γονείς αντίθετοι να έρθουν να κάνουν παρατράγουδα.

ΡΗΞΗ: Θεωρείτε πολιτικοποιημένο το φετινό μαθητικό κίνημα και πού βλέπετε να διαφέρει σε σχέση με το μ.κ. των προηγούμενων χρόνων;

ΑΛΕΞΗΣ: Θα ήταν λάθος να λέγαμε ότι δεν υπάρχει πολιτική βάση στις συγκεκριμένες καταλήψεις, από την οποία ξεκινούν, για να προσανατολιστούν, οι φετινές μαθητικές κινητοποιήσεις. Αυτή η πολιτική βάση πηγάζει από μια συγκεκριμένη χρόνια πολιτική στο χώρο της παιδείας, η οποία απαγορεύει στους μαθητές να έχουν άποψη για το πώς θα λειτουργούν τα συλλογικά τους όργανα, πώς θα συμπεριφέρονται μέσα στο σχολείο κ.λπ. Η πολιτική αυτή βάση μπορώ να πω ότι έχει επηρεαστεί άμεσα από τις τελευταίες πολιτικές εξελίξεις. Το σημαντικό εδώ, που δεν υπάρχει σε άλλα, εξ ίσου σοβαρά πολιτικά ζητήματα, με άλλα νομοσχέδια, όπως το αντιαπεργιακό, το αντιτρομοκρατικό, είναι ότι έχει δημιουργηθεί ένα κλίμα αντίδρασης πολύ πριν περάσει το πολυνομοσχέδιο. Και το κλίμα αυτό, όλως παραδόξως, δεν το δημιούργησαν οι φοιτητές, το δημιούργησαν οι μαθητές. Είναι πολύ σημαντικό αυτό.

Καλό είναι να τονίσουμε εδώ ότι δεν υπήρχε, πριν από αυτό το «μπουμ», κάποιο κίνημα. Απλά υπήρχαν μαθητές οι οποίοι μιλάγανε, υπήρχαν άλλοι οι οποίοι ήταν... αποβλακωμένοι, ασχολούνταν με το ποδόσφαιρο, το MTV. Δεν υπήρχε κίνημα. Αυτό που πρέπει να διακρίνουμε είναι ότι αυτές οι διαδικασίες για να ξεκινήσει αυτή η κατάσταση, είχαν τη συλλογικότερη ίσως μορφή από οποιεσδήποτε άλλες εξεγέρσεις έχουν γίνει τον τελευταίο καιρό. Νομίζω πως εκεί είναι μια σημαντική διαφορά του κινήματος που έχει διαμορφωθεί σήμερα στους μαθητές από το φοιτητικό κίνημα, όπου λείπει η συλλογικότητα, λείπει η μαζικότητα, βλέπουμε φοιτητικές εκλογές με αποχή πάνω από 50%.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Εγώ νομίζω ότι πρέπει κάποτε να δώσουμε να καταλάβουν το κράτος και η κυβέρνηση, άσχετα από κομματικά κριτήρια, ότι δεν υπάρχει η παιδεία, σαν θεσμός, που είναι μια καλοκουρντισμένη μηχανή, που, είτε τη λαδώσεις καλά είτε δεν τη λαδώσεις, θα δουλέψει. Πρέπει να τους δώσουμε να καταλάβουν ότι πίσω από την παιδεία υπάρχουν μαθητές, που είναι άτομα με προσωπικότητα και γι΄ αυτό ακριβώς πρέπει να αντιμετωπίζονται με πολύ μεγαλύτερη σοβαρότητα, δηλαδή να μην θεωρούνται πια πειραματόζωα που επιβάλλεται σ΄ αυτούς κάθε φορά ένα διαφορετικό νομοσχέδιο για την παιδεία, δηλαδή κάθε κυβέρνηση να προσπαθεί να αλλάξει αυτά που είχε κάνει η προηγούμενη. Πρέπει ν΄ αντιμετωπισθεί κάποτε ο θεσμός της παιδείας με πολύ μεγάλη σοβαρότητα, ούτως ώστε να φτάσουμε κάποτε στην αναβάθμισή της.

ΡΗΞΗ: Ποια είναι η δυναμική του φετινού μαθητικού κινήματος, πόσο εύκολα και πότε το βλέπετε να εκτονώνεται, αν συμβεί κάτι τέτοιο;

ΣΤΑΜΑΤΗΣ: Πιστεύω ότι οι φετινές κινητοποιήσεις είναι οι πιο δυναμικές που έχουν γίνει ποτέ. Θα κρατήσουν, γιατί, αν δεν υλοποιήσει ο υπουργός αυτά που θέλουμε, δεν υπάρχει περίπτωση να διαλυθεί καμιά κατάληψη.

ΡΗΞΗ: Δεν σας τρομάζουν δηλαδή οι απειλές ότι θα παραταθεί το σχολικό έτος κι όλα αυτά τα οποία ακούγονται από τον υπουργό;

ΣΤΑΜΑΤΗΣ: Αυτά δεν μας τρομάζουν. Αφού δεν μας τρομάζουν άλλες αποφάσεις, όπως η σύσκεψη εισαγγελέων. Μπορεί από μέρα σε μέρα να μας στείλουν μια προειδοποίηση ότι πρέπει να σταματήσουμε, αλλιώς... Μπορεί να υπάρχουν επιπτώσεις για τις συντονιστικές επιτροπές, όμως κι αυτό δεν θα μας τρομάξει. Γνωρίζουμε ότι η συντονιστική επιτροπή του κάθε σχολείου θα είναι η μόνη που θα της ρίξουν όλες τις ευθύνες και για τους υπόλοιπους μαθητές δεν θα υπάρξουν επιπτώσεις. Αλλά ούτε ο εισαγγελέας θα μας τρομάξει.

ΕΥΑ: Ο φόβος των παιδιών είναι μόνο οι εισαγγελείς. Αυτοί που βρίσκουν σαν πρόσχημα ότι φοβούνται για τις εκδρομές, ότι θα τους τις στερήσουν και θα παραταθεί το έτος... νομίζω ότι αυτά είναι προσχήματα.

ΑΛΕΞΗΣ: Θα ΄θελα να πω ότι όλον αυτό τον καιρό δεν υπήρχε μαθητικό κίνημα, γιατί κάτι που δεν βρίσκεται σε κινητική κατάσταση δεν μπορεί να λέγεται κίνημα. ΄Ολον αυτό τον καιρό υπήρχε κάποιος δυναμισμός μέσα στους μαθητές, οι οποίοι δεν ασχολιόντουσαν με τίποτα, απλά ζούσαν σε μια καθημερινή ρουτίνα, με το ποδόσφαιρο και όλα αυτά. Υπήρχε ένας δυναμισμός που ήταν κρυμμένος, που βρισκόταν σε λήθαργο και βρέθηκε αυτή η αφορμή για να εκφραστεί ως ένα σημείο. Νομίζω ότι υπάρχει μια δυναμική μεγαλύτερη απ΄ όσο περιμέναμε και έχει ήδη εκφραστεί, αν και δεν ξέρουμε πού θα καταλήξει. Τό ζήτημα είναι ότι όχι μόνο σ΄ εμάς, αλλά και στους φοιτητές, υπάρχει μια δυναμική σε λήθαργο. Δεν υπάρχει κάτι να τους ταρακουνήσει, να τους απεγκλωβίσει. Θα πρέπει πάντως να βάζουμε κάποια όρια μπροστά μας και να μη λέμε «πάμε κι όπου βγει». Γι΄ αυτό κι έχουμε εκφράσει πέντε συγκεκριμένα αιτήματα, τα οποία ζητάμε να ικανοποιηθούν άμεσα για να λήξουμε τις καταλήψεις. Βάζουμε και αιτήματα που τίθενται από χρόνια, όπως η αύξηση του ποσοστού για την παιδεία, που έμπαινε από τη γενιά του 1-1-4 και δεν έχει ακόμα υλοποιηθεί. Βάζουμε αιτήματα που μπορούν άμεσα να υλοποιηθούν γιατί πιστεύουμε ότι με τον ξεσηκωμό που επικρατεί μπορούν να λυθούν. **Από ΄κει και πέρα δεν είμαστε ουτοπιστές για να λέμε ότι δεν θα λυγίσουμε. Ακριβώς επειδή φοβόμαστε ότι κάπου δεν θα αντέξουμε, ακριβώς γι΄ αυτό και βάζουμε αυτά τα πράγματα μπροστά και νομίζουμε ότι μπορούμε να τα διεκδικήσουμε τώρα.** Χωρίς να σημαίνει ότι θα σταματήσουμε μετά. Θα δημιουργήσουμε ένα κλίμα ευνοϊκό για τις παραπέρα διεκδικήσεις μας.

ΡΗΞΗ: Πώς βλέπετε το σχολείο σήμερα, σαν χώρο στον οποίο υπάρχετε και κινείστε –πέρα από το αν ισχύσουν ή όχι τα Π.Δ. που αποτελούν την αφορμή των σημερινών κινητοποιήσεων; Νομίζετε ότι το φετινό μαθητικό κίνημα βάζει, έστω μερικά, έστω αποσπασματικά, σε συζήτηση το πώς θα ήθελε μελλοντικά το σχολείο;

ΣΤΑΜΑΤΗΣ: Μέχρι τώρα, δηλαδή πριν από τα Π.Δ., νομίζω ότι είχαν δοθεί πολλές ελευθερίες στους μαθητές, σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια, ιδιαίτερα από το ΄82 κι έπειτα, οι οποίες ήταν ικανοποιητικές. Σε μερικά πράγματα δεν μπορούσαν να δοθούν άλλες. Τώρα, ότι υπήρχαν κι άλλα προβλήματα τα οποία θα θέλαμε να λυθούν, ναι, αλλά το πρόβλημα είναι πιο πολύ με τα Π.Δ., που μας γύρισαν πενήντα χρόνια πίσω. Εμείς θέλουμε να πηγαίνουμε μπροστά.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ: Θα ήθελα να κάνω μια αναφορά στο σχολείο, όπως θα ήθελα να είναι. Πιστεύω πως το σχολείο είναι μια μικρογραφία κοινωνίας και, όπως θα πρέπει να υπάρχει μια ανθρωποκεντρική θεώρηση στην κοινωνία, έτσι θα πρέπει να είναι και στο σχολείο.

Δηλαδή με κέντρο τον μαθητή θα πρέ-

πει να παίρνονται οι αποφάσεις και όχι έξω απ' αυτόν. Θα έπρεπε τα σχολεία και η εκπαίδευση να αναβαθμιστούν, γιατί στην Ευρώπη είμαστε από τις πιο οπισθοδρομικές χώρες σε σχέση με την παιδεία, δεν έχουμε φροντίσει ούτως ώστε να ιδωθεί ο πραγματικός ρόλος της παιδείας.

Εμείς πηγαίνουμε στο σχολείο για να αποκτήσουμε γνώσεις και να προσφέρουμε κι εμείς στην κοινωνία. Πώς όμως θα προσφέρουμε εμείς στην κοινωνία, όταν αυτή δεν κάνει αρκετά πράγματα για μας; Περιμένουν όλοι πολλά πράγματα από μας, χωρίς να μας προσφέρουν σχεδόν τίποτα.

ΕΥΑ: Πράγματι, τα Π.Δ., αντί να κοιτάζουν μπροστά, μας γυρίζουν πίσω. Για παράδειγμα, η εξωσχολική παρακολούθηση, για την οποία δεν μιλήσαμε πριν: αυτό γινόταν πριν από είκοσι ή τριάντα χρόνια. Αυτοί συγκρίνουν την τωρινή κατάσταση με την εποχή που ήταν οι ίδιοι μαθητές και μας λένε πως πάμε μπροστά. Αυτή τη στιγμή στα σχολεία επικρατεί ένα χάος, από την άποψη π.χ. των κτιριακών εγκαταστάσεων.

Γίνεται μάθημα μέσα σε λεωφορεία, σε κάποια σχολεία. Το σχολείο μας ήταν κάποτε αναμορφωτήριο. Έχουμε πάνω ένα δωμάτιο το οποίο είναι σε άθλια κατάσταση, γιατί το έχουν κρατήσει για «ενθύμιο» και τώρα λένε να το φτιάξουν. Τα τζάμια είναι μονίμως σπασμένα, τα φώτα σπάνια λειτουργούν, θέρμανση δεν υπάρχει καθόλου. Το διπλανό μας σχολείο ήταν φυλακές, ένα κτίριο που με τον πρώτο σεισμό θα πέσει.

Έπειτα είναι το επίπεδο των καθηγητών και μαθητών πολύ χαμηλό –και όχι τόσο των μαθητών όσο των καθηγητών. Οι καθηγητές έχουν αποκτήσει μια ελευθερία, που συχνά έχει άσχημα αποτελέσματα. Βλέπεις καθηγητή να πολιτικολογεί μέσα στην τάξη. Δηλαδή, αντί να δώσει τις αντιλήψεις του στα παιδιά και να κρίνουν αυτά, προσπαθεί να προσηλυτίσει τα παιδιά. Ένα άλλο που βλέπουμε είναι το φακέλωμα των μαθητών, αφού ο βαθμός τους συχνά κρίνεται από το τι λένε, πιστεύουν και κάνουν.

ΑΛΕΞΗΣ: Κατ' αρχήν πρέπει να πω ότι, μέσα από αυτές τις κινητοποιήσεις, πολύ σημαντικό για μένα είναι ότι ξεφυτρώνει μια σύγχρονη πολιτική αντίληψη αντίδρασης και αμφισβήτησης. Λέω σύγχρονη, γιατί ήταν αυτό που έλειπε, τελικά. Οι παλιές, οι δοκιμασμένες, οι οποίες είχαν πετύχει κάποτε, το '68, το '73 κ.λπ., βλέπαμε ότι χρόνο με το χρόνο έχαναν την αξία τους. Χρειαζόμασταν μια σύγχρονη αντίληψη, ένα σύγχρονο τρόπο σκέψης και αμφισβήτησης. Ακόμη, ο τρόπος με τον οποίο εκδηλώνονται οι αντιθέσεις και αμφισβητήσεις μπορεί να χαρακτηρισθεί, αν μη τι άλλο, συλλογικός. **Δηλαδή, όλα γεννιούνται μέσα από συλλογικές διαδικασίες, πράγμα σημαντικό και ίσως αυτός να είναι ο δρόμος για να χτίσουμε ένα νέο μαθητικό κίνημα, ένα νέο φοιτητικό κίνημα, αφού εμείς θα είμαστε οι αυριανοί φοιτητές.**

Όσον αφορά το σχολείο που θέλουμε, είναι φανερό ότι η αντίληψη που επικρατεί στους μαθητές είναι ότι το σχολείο αυτό δεν τους εκφράζει. Το επίπεδο μόρφωσης είναι πολύ χαμηλό. Είναι φανερό ότι οι περισσότεροι μπαίνουν στις τάξεις για χαβαλέ και δεν φταίνε αυτοί. Να εξηγήσω τι εννοώ: **Αυτά που μαθαίνουμε δεν μας δίνουν τίποτα, δεν μας προάγουν σαν άτομα, δεν αναπτύσσουν την κριτική μας σκέψη,** και σε τελική ανάλυση, είναι κάποια πράγματα τα οποία έχουν αναπαλαιωθεί και μας τα ξανασερβίρουνε, αναμασημένη τροφή.

Για τους καθηγητές νομίζω ότι ο τρόπος με τον οποίο επιμορφώνονται για να μπουν να κάνουν μάθημα δεν έχει να κάνει με μια σωστή παιδαγωγική μέθοδο. Αυτά είναι ζητήματα που πρέπει να τα δούμε και νομίζω πως όλοι οι μαθητές έχουν μια συγκεκριμένη αντίληψη πάνω σ' αυτά.

ΡΗΞΗ: Βάζεις, δηλαδή, ένα ζήτημα ποιότητας της γνώσης που παρέχεται τόσο στο σχολείο όσο και στο πανεπιστήμιο;

ΑΛΕΞΗΣ: Προφανώς. Είναι ένα ζήτημα το οποίο έμπαινε από παλιά. Η γνώση που μας παρέχεται είναι υποβαθμισμένη, σε σημείο που δεν την υπολογίζει κανείς.

Το πρόβλημα είναι ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το εκπαιδευτικό σύστημα, το οποίο δεν αφήνει περιθώρια στους μαθητές να αναπτύξουν τη σκέψη τους, την κρίση τους. Το να λέμε ότι φτιαχνόμαστε άνθρωποι που θα εξυπηρετήσουμε ένα συγκεκριμένο οικονομικό και κοινωνικό σύστημα, μέσα από αυτά που μας δίνουν στο σχολείο και ότι τελικά θα μάθουμε να υλοποιούμε κάποιες διαταγές, φανερώνει το χαρακτήρα και την ποιότητα του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Έτσι μαθαίνουμε κι έτσι γινόμαστε. Μαθαίνουμε να παπαγαλίζουμε, να μη σκεφτόμαστε, τελικά μαθαίνουμε να υλοποιούμε τα προεδρικά τους διατάγματα.

Μελλοντικά, θα ήθελα ένα σχολείο στο οποίο η προσωπικότητα των μαθητών θα ήταν εξ ίσου σημαντική μ' αυτή των καθηγητών, όπου το μάθημα θα ήταν κάτι που θα ενδιέφερε τους περισσότερους, όπου δεν θα υπήρχαν απουσίες, ούτε δικαιολογημένες ούτε αδικαιολόγητες, γιατί θα έρχονταν άνθρωποι συνειδητοί γι' αυτό που κάνουνε και όχι γιατί αυτό θα τους δώσει ένα χαρτί που θα τους βοηθήσει να πάρουν μια θεσούλα στο Δημόσιο. Ένα σχολείο όπου το μάθημα θα έδινε κίνητρα σκέψης, κριτικής σκέψης, που θα προωθούσε κάποιες ανάγκες που έχουμε σαν σύγχρονοι άνθρωποι, σαν σύγχρονοι νέοι και σε τελική ανάλυση δεν θα ερχόμαστε για να αφομοιώσουμε αυτά που μας δίνουν, αλλά θα ερχόμαστε για να αναπτύξουμε εμείς τη σκέψη μας, για να διδαχτούμε αλλά και να διδάξουμε. Για όλα αυτά, όμως, δεν χρειάζονται μόνο λόγια, αλλά και αύξηση των δαπανών για την παιδεία. Χρειάζονται λεφτά.

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

Ο πρώτος χρόνος

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί σύνθεση των εισηγήσεων που διαβάστηκαν από τις Εναλλακτικές Ομάδες ΡΗΞΗ και ΠΡΑΞΗ στη συνδιάσκεψη της ΟΟΕΟ της 27ης - 28ης Οκτωβρίου 1990 στην Αθήνα.

Μια γενική αρχική παρατήρηση που πρέπει να αποτελεί κοινή διαπίστωση όσων κινούνται στους Οικολόγους - Εναλλακτικούς είναι ότι η Ομοσπονδία ως πολιτικοκοινωνικός οργανισμός και όχι ως κόμμα τείνει να αποτελέσει τον τρίτο και εναλλακτικό πόλο στην ελληνική πολιτική σκηνή. Αυτό το συμπέρασμα που προκύπτει άμεσα από τα πρόσφατα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών ουσιαστικά σχετίζεται με την σύμπλευση ΠΑΣΟΚ - ΣΥΝ και το άνοιγμα ενός τεράστιου κενού στα αριστερά του Συνασπισμού. Έτσι, αν και η Ομοσπονδία έχει ζωή ενός έτους, είμαστε υποχρεωμένοι να ανατρέξουμε στην πολιτική συγκυρία του 1988 για να διακρίνουμε τις πρώτες αφορμές της γέννησής της.

Όταν τον Νοέμβριο του 1988 ήρθε στην επιφάνεια το σκάνδαλο Κοσκωτά, το κορυφαίο από μια σειρά παρόμοιων και χαρακτηριστικό στοιχείο της οικονομικής διαχείρισης, όπως την άσκησαν τα «νέα τζάκια» του ΠΑΣΟΚ, η κοινωνική κρίση που χρόνια υπέφωσκε στην ελληνική κοινωνία πήρε μορφή ανοιχτής πολιτικής κρίσης. Σ' αυτό το πολιτικό σκηνικό που θα σφραγιστεί από τις αλλεπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις οι **Οικολόγοι - Εναλλακτικοί** συμμετέχουν για πρώτη φορά στις Ευρωεκλογές του 1989.

Στην Ελλάδα την τελευταία εικοσαετία είχαμε μια σειρά οικολογικών αγώνων, που αρχίζουν από το 1973 ενάντια στην εγκατάσταση του διυλιστηρίου στα Μέγαρα και συνεχίζουν το 1976 με την αντίθεση στην εγκατάσταση πυρηνικού εργοστασίου στην Κάρυστο, το 1979-80 ενάντια στις χαβούζες στο Μαρούσι και φτάνουν στο 1988 με τον αγώνα των κατοίκων στον Καλαμά και το 1989 στην Αραβησσό.

Η αναφορά σε αυτές τις αποσπασματικές κινητοποιήσεις, στις οποίες δεν συμμετέχει πάντα το σύνολο των οικολογικών οργανώσεων, γίνεται για να δείξει ότι το πολιτικό μόρφωμα «Οικολόγοι - Εναλλακτικοί» δεν αποτέλεσε την κορυφαία στιγμή μιας διαδικασίας οικολογικού κινήματος τόσο, όσο τη θεμιτή προσπάθεια όλων μας να καλυφθεί το πολιτικό κενό του '88 - '89 και περαιτέρω να βοηθηθεί, μέσω αυτής της πολιτικής επιτάχυνσης, η δημιουργία όρων οικολογικού κινήματος στην κοινωνία.

Αυτή η αντιστροφή των ρόλων πολιτικού και κοινωνικού δεν αποτελεί ιδιομορφία του οικολογικού κινήματος αλλά ιδιομορφία όλων των κοινωνικών κινημάτων στην Ελλάδα.

Η επιτυχής παρουσία στις ευρωεκλογές του 1989 έθεσε σε όλους και όλες την υποχρέωση να συνεχίσουν αυτό το εγχείρημα, γιατί διαφορετικά η εγκατάλειψή του (π.χ. μη συμμετοχή στις εκλογές του Νοέμβρη) θα χρεωνόταν όχι μόνο σε αυτούς που κατέθεσαν στο πρωτοδικείο τον τίτλο του, αλλά σε όλους τους πολιτικούς χώρους που αναφέρονται στην οικολογία και, το κυριότερο, θα χρεωνόταν στο οικολογικό κίνημα η αφερεγγυότητα και ο τυχοδιωκτισμός.

Και ασφαλώς στο βαθμό που πράγματι διαπιστώθηκε **και** εκλογικά ότι ο οικολογικός εναλλακτικός χώρος είναι ο μόνος που μπορεί να εκφράσει όσους ανθρώπους αναζητούν μια ριζοσπαστική εναλλακτική στάση, η ίδρυση της Ομοσπονδίας διασφάλιζε για τις ομάδες που τη δημιούργησαν ότι ο χώρος αυτός δεν θα ετεροκαθορίζεται από κάποια πολιτική πρωτοπορία που αυτοβαφτίζεται Οικολόγοι - Εναλλακτικοί.

Νοέμβρης 1989

Οι εκλογές του Νοέμβρη κατέγραψαν το σχήμα αυτό και ως κοινοβουλευτική δύναμη. Η δουλειά συγκρότησης στο οργανωτικό επίπεδο και διαμόρφωσης των προεκλογικών προγραμμάτων την περίοδο αυτή αποτελεί μια σημαντική παρακαταθήκη ιδεών, απόψεων και προτάσεων που, παρά την ελλειπτικότητά τους υπήρξαν ουσιαστικές πολιτικές διαδικασίες που βοήθησαν εσωτερικά την ΟΟΕΟ και έδωσαν προς τα έξω έναν πλούτο ιδεών που αντανακλά μια πράσινη ή, αν θέλετε, πολύχρωμη εναλλακτική πρόταση.

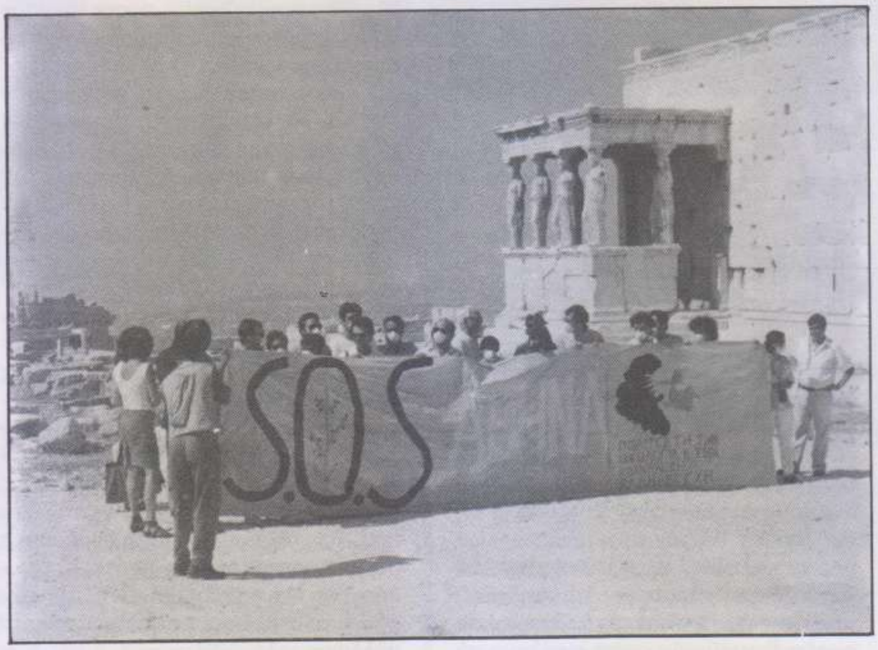
Η πολιτική οργάνωση σε ομοσπονδιακή μορφή, η ποσόστωση των γυναικών, το δικαίωμα της μειοψηφίας να δημοσιοποιεί την άποψή της, η εναλλαγή και η ανακλητότητα (όσο και αν μας ταλάνισαν και όσο κι αν δεν βοήθησαν όλους να ξεχάσουν τις φιλοδοξίες τους) είναι από τα στοιχεία που θα πρέπει να καταχωρήσουμε στις καινοτομίες που έφερε η Ομοσπονδία στην πολιτική ζωή της χώρας και στις παρακαταθήκες για το μέλλον.

Το ζήτημα στο οποίο έπρεπε να απαντήσει η ΟΟΕΟ την περίοδο εκείνη, όπως και σήμερα και όπως για πολύ ακόμη, είναι το αν θα καταφέρουμε ακριβώς να επεξεργαστούμε μια συνολική εναλλακτική πρόταση, που να δίνει διέξοδο στα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας, οικολογικά, οικονομικά, κοινωνικά, εθνικά.

Νοέμβρης 1989 - Απρίλης 1990

Στο διάστημα Νοέμβρη - Απρίλη δείξαμε μια ολιγωρία να αντιληφθού-

με την πλεονεκτική θέση στην οποία βρισκόμαστε, να είμαστε δηλαδή **και** τυπικά η μόνη αντιπολίτευση. Αντί να εντείνουμε με όλες μας τις δυνάμεις την παρέμβαση τόσο κεντρικά πολιτικά όσο και στο κοινωνικό πεδίο, εκεί που αναπτύσσονται αντιστάσεις (Αραβησσός, καμπάνια για τους Ολυμπιακούς) αλλά και να συνεχίσουμε τη δουλειά θεωρητικής και ιδεολογικής ζύμωσης που είχε αρχίσει, έστω βεβιασμένα, χάσαμε πολύτιμο χρόνο επιλύοντας το ανεπίλυτο οργανωτικό, που όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων δεν λύνει από μόνο του τα πολιτικά προβλήματα.

Η ευκαιρία που μας δόθηκε μετά την είσοδό μας στο Κοινοβούλιο, χάθηκε. Κουραστήκαμε εύκολα και γιατί τα πολιτικά εγχειρήματα τέτοιου μεγέθους απαιτούν μια πολιτική αφοσίωση αναλόγου μεγέθους.

Απρίλης 1990

Η περίοδος χάριτος έχει τελειώσει. Η περίοδος που είμασταν το χαϊδεμένο παιδί των Μ.Μ.Ε., που ακόμη και τα κόμματα μας αντιμετώπιζαν συγκαταβατικά τελείωσε μαζί με το χειμώνα. Ήδη στις εκλογές του Απρίλη ο τύπος είναι αρνητικός, ο ΣΥΝ θυμάται τις παλιές κουκουέδικες πρακτικές της λάσπης και της συκοφάντησης και το κυριότερο:το ακροατήριό μας δυσπιστεί.

Τα αποτελέσματα του Απρίλη έδειξαν ότι ο κόσμος που αναζητά μια τρίτη εναλλακτική πρόταση στήριξε εν μέρει ξανά τον ΣΥΝ, που κατάφερε να εμφανιστεί ως τέτοιο σχήμα. Από την άλλη, ριζοσπαστικά κομμάτια της ελληνικής κοινωνίας πριμοδοτούν τους Οικολόγους - Εναλλακτικούς, αλλά είναι αρκετά αδύναμα σήμερα. Δεν υπάρχει παράδοση, ούτε παρόν ισχυρών οικολογικών κινημάτων και ανεπτυγμένης κοινωνίας των πολιτών.

Δημοτικές εκλογές 1990

Θα ήταν οξύμωρο ένα σχήμα που επαγγέλλεται την αυτοοργάνωση και την τοπική δράση να παρεμβαίνει μόνο σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο και όχι σε δημοτικό. Έτσι, αν και τα αποτελέσματα του Απριλίου δεν ήταν απογειωτικά, αμέσως μετά τις εκλογές αυτές έπρεπε να προετοιμάσουμε τις παρεμβάσεις μας σε δημοτικό επίπεδο.

Η δημιουργία Δημοτικών Κινήσεων με οικολογικά εναλλακτικά χαρακτηριστικά σε πολλούς δήμους αποτέλεσε ένα από τα θετικότερα σημεία της ως τα τώρα δουλειάς μας. Στη συντριπτική πλειοψηφία τους αυτές οι κινήσεις στελεχώθηκαν από ανθρώπους από την Ομοσπονδία αλλά και από το ΚΚΕ εσ. Α/Α, την ΕΑΣ σε μικρότερο βαθμό και ανένταχτους. Αυτές οι συμπράξεις έγιναν στη βάση του προγράμματος και της συμφωνίας σε συγκεκριμένα ζητήματα κι όχι με πολιτικά παζάρια παρασκηνίων. Έτσι μια σημαντική μερίδα κόσμου αποδεσμεύτηκε από το κόμμα του και ψήφισε τέτοια σχήματα, ιδιαίτερα σε περιοχές όπου υπήρχε παρελθόν τοπικής δράσης.

Η Δημοτική Κίνηση Αθήνας «**Πολίτες για την Οικολογία και την Κοινωνική Αλληλεγγύη**» κατάφερε να συγκεντρώσει έναν ικανοποιητικό αριθμό ψήφων. Το γεγονός ότι ο αριθμός αυτός ήταν μικρότερος σε σχέση με άλλες Κινήσεις και της Θεσσαλονίκης και της επαρχίας, έχει να κάνει με το ότι οι εκλογές στην Αθήνα ήταν οι πλέον πολιτικοποιημένες και πολωτικές. Έτσι στην Αθήνα συμμετείχαμε στις δημοτικές μεταφέροντας όλο το πολιτικό παρελθόν της Ομοσπονδίας. Γι' αυτό και δεν πείσαμε ένα τμήμα από τα λευκά που απαιτούσε ένα φερέγγυο πολιτικό σχήμα πίσω από το δημοτικό συνδυασμό.

Ακόμη και η προσχώρηση της κ. Δίζη στο ψηφοδέλτιο Μερκούρη είχε μεγαλύτερο αντίκτυπο στην Αθήνα. Και είχε, όχι γιατί η κ. Δίζη τράβηξε μαζί της τις ψήφους των Οικολόγων –άλλωστε υπήρχε ο ΣΥΝ για να τη στηρίξει– αλλά γιατί μας χρέωσε την ηθική φθορά που συνεπάγεται το γεγονός ότι η πρώτη βουλευτής των Οικολόγων - Εναλλακτικών μπαίνοντας στη Βουλή με το σύνθημα «**Όχι στην πολιτική των πολιτικών - Ναι στην κοινωνία των πολιτών**» βγήκε παζαρεύοντας με τους τεχνικούς της εξουσίας και της πολιτικής.

Παρ' όλα αυτά και παρ' όλο το συστηματικό σαμποτάρισμα που ένα τμήμα της Ομοσπονδίας έκανε στην Κίνηση θεωρώντας την πολιτικό αποτέλεσμα της κατά φαντασίαν σύγκλισης κόκκινου και πράσινου, η Κίνηση υπήρξε και έδρασε.

Οι μόνες μαζικές παρεμβάσεις για τους Ολυμπιακούς (μέγαρο Σταθάτου, Παναθηναϊκό Στάδιο, πορεία 17/9) έγιναν από τη Δημοτική Κίνηση. Ξανατέθηκαν τα ζητήματα του FIX και του Ελαιώνα. Τα φυλλάδια της Κίνησης, μέχρι και ο τίτλος, βοήθησαν και χρησιμοποιήθηκαν λειτουργικά από αρκετές δημοτικές κινήσεις και στους υπόλοιπους δήμους της Αθήνας και στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Όσον αφορά στη Θεσσαλονίκη, η διαδικασία συγκρότησης της δημοτικής κίνησης είχε πολλά θετικά στοιχεία, ως απόπειρα συνεύρεσης και ζύμωσης ανθρώπων από τους Οικολόγους - Εναλλακτικούς, μια μειοψηφία έστω της ΕΑΣ και μια σημαντική μερίδα του ΚΚΕ εσ. Α/Α. Η παραβίαση κάθε δημοκρατικής διαδικασίας στην ψηφοφορία για τον τίτλο –επει-

δή μειοψήφισε η πρότασή τους– από ανθρώπους που κατά τ' άλλα επικαλούνται την οικολογική καθαρότητα, είχε ως αποτέλεσμα την κάθοδο της «Οικολογικής Θεσσαλονίκης», που απαρτίστηκε τελικά από μέλη της Οικολογικής Κίνησης Θεσσαλονίκης και από ανεξάρτητους, πλην όμως όχι περιβαλλοντιστές αλλά ανθρώπους όπως ο Γρίβας ή μέλη της Ομάδας Ομοφυλόφιλων Θεσσαλονίκης.

Το γεγονός της αθέμιτης παραβίασης της απόφασης μιας ψηφοφορίας είναι μια πληγή για την Ομοσπονδία στη Θεσσαλονίκη που δεν επουλώνεται εύκολα. Ωστόσο η Δημοτική Κίνηση με το να μην κατέβει στις εκλογές αλλά και να χαμηλώσει τους τόνους επέτρεψε μια ομαλή προεκλογική περίοδο για την «Οικολογική Θεσσαλονίκη», που αποτελώντας το μόνο πλέον εναλλακτικό ψηφοδέλτιο στην πόλη και παρά τη φανερή αδυναμία να αρθρώσει λόγο και να κάνει κάποιες πετυχημένες παρεμβάσεις, είχε ένα εκλογικό αποτέλεσμα καθόλου ευκαταφρόνητο.

Το αμέσως επόμενο των δημοτικών διάστημα, αυτό που διανύουμε, χρωματίζεται από μια έντονη διασπασιολογία. Διασπασιολογία που ένα πολύ μικρό μέρος των ομάδων της Ομοσπονδίας συμμερίζεται, αλλά απασχολεί έντονα όλον τον προοδευτικό τύπο, με έμφαση στο «Ριζοσπάστη» και την «Επικαιρότητα» αλλά και το συγκρότημα Λαμπράκη.

Ενώ το διαμορφούμενο πολιτικό σκηνικό μοιάζει να αποκλείει την αυτόνομη έκφραση του εναλλακτικού κινήματος (όριο 3%, παγίωση του διπολισμού) ο «μεγάλος αδελφός» Συνασπισμός θα ήθελε να αγκαλιάσει μέχρι θανάτου το οικολογικό κίνημα και να το δει να δρα κι αυτό δορυφορικά προς το μεγάλο δεύτερο πόλο. Αν αυτή η κίνηση βρήκε απήχηση σε έναν ελάχιστο αριθμό «παραγόντων» της Ομοσπονδίας, πιστεύουμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ομάδων και των ανθρώπων της –ανεξάρτητα από την ιδιαίτερη απόχρωση της άποψής τους για την οικολογία και τα κοινωνικά κινήματα– θα αντισταθεί σ' αυτό το θανατηφόρο αγκάλιασμα.

Τα πολιτικά σχήματα δεν μπορούν να αποφύγουν τη διάσπαση όταν οι πολιτικές απόψεις και γραμμές δεν μπορούν να συνυπάρξουν. Η ΟΟΕΟ δεν είναι σ' αυτό το στάδιο ακόμα γιατί ακόμα δεν έχει καν μορφοποιήσει και δοκιμάσει στην κοινωνία την πολιτική της. Άρα **το δίλημμα είναι ή διάλυση ή ύπαρξη.** Σ' αυτό το δίλημμα εμείς δεν μπαίνουμε.

Το όριο 3% είναι πλέον νόμος του κράτους. Τα λεφτά της Ομοσπονδίας δεν θα κρατήσουν αιωνίως. Άρα όσοι έμειναν στην Ομοσπονδία λόγω της βουλευτικής έδρας και του κοινού ταμείου μπορούν να αρχίσουν να ανησυχούν για τη συνέχεια της πολιτικής τους καριέρας. Οι άλλοι –σ' αυτούς εντάσσουμε τη συντριπτική πλειοψηφία των ομάδων της ΟΟΕΟ– θα συνεχίσουν στο δρόμο που το οικολογικό εναλλακτικό κίνημα μπορεί να πραγματωθεί ως τέτοιο. Στο δρόμο της οργανικής σύνδεσης με την κοινωνία και τα κινήματά της.

Ο πρώτος χρόνος ήταν εύκολος. Μάλλον όμως η συνέχεια εκτός από πιο δύσκολη θα είναι και πιο όμορφη.

ΓΙΑΝΝΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΑΣΟΣ ΦΙΛΑΝΙΩΤΗΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΚΙΝΗΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΩΝ

Μια μετεκλογική υπόθεση...

Οι δημοτικές εκλογές του Οκτώβρη αντιμετωπίστηκαν από το ΠΑΣΟΚ και τον ΣΥΝ σαν ένα δημοψήφισμα για την κυβερνητική πολιτική. Προσδοκούσε η επίσημη αντιπολίτευση ένα αποτέλεσμα συντριβής για την κυβέρνηση, τέτοιο που να διευκολύνει μια πρόωρη κατάρρευσή της στη Βουλή. Οι αγώνες των εργαζομένων που κλιμακώθηκαν τον Σεπτέμβρη έδιναν ένα περιεχόμενο σε αυτές τις ελπίδες. Όμως η ίδια η υποχώρηση αυτών των αγώνων λίγο πριν τις δημοτικές εκλογές έδειξε ότι η αντοχή της ΝΔ είναι μεγαλύτερη απ' όσο υπέθετε η αντιπολίτευση. Έτσι το αποτέλεσμα σε Αθήνα - Θεσσαλονίκη δεν πρέπει να θεωρηθεί ως μεγάλη έκπληξη, αλλά ως ένδειξη αυτής της αντοχής της επιρροής της ΝΔ, τουλάχιστον στα μεσοστρώματα. Αντίθετα, η άνετη επικράτηση των «δημοκρατικών δυνάμεων» στη Β' Αθήνας, Β' Πειραιά αντανακλά μια πτώση επιρροής της ΝΔ σε άμεσα θιγόμενα από τη λιτότητα λαϊκά στρώματα.

Στο αποτέλεσμα των εκλογών στις δύο μεγάλες πόλεις, ρόλο δεν έπαιξε μόνο η αντοχή της εκλογικής βάσης της ΝΔ. Τα πρόσωπα των υποψηφίων και η οργάνωση της εκστρατείας τους στάθηκαν καθοριστικά. Έτσι η εκστρατεία της Μ.Μερκούρη εστερείτο τελείως πρότασης για την **Αθήνα** και εξαντλείτο σε μια αξιοποίηση του προσώπου της Μελίνας - σταρ, το οποίο εμφανώς δεν «μετράει» στις νεότερες γενιές. Αντίθετα ο Τρίτσης, μέσα στην αντιφατικότητα και γραφικότητά του, έπεισε ότι θα ασχοληθεί με την Αθήνα με κάποιο σχέδιο στο μυαλό του. Στη **Θεσσαλονίκη** ο Δ.Φατούρος ήταν εξαιρετικά άχρωμος και άοσμος ενώ ο Κοσμόπουλος επένδυσε στην ενασχόλησή του με το δήμο και την τεχνοκρατική του προσέγγιση. Ενισχυτικό των παραπάνω παρατηρήσεων είναι και το παράδειγμα του **Πειραιά** όπου το σύγχρονο και δυναμικό (τεχνοκρατικό βέβαια) προφίλ του Λογοθέτη, η εικόνα του πετυχημένου δημάρχου, έφερε σε μεγάλο βαθμό τη νίκη.

Πόσο σημαντικό ρόλο έπαιξε στην ήττα Μερκούρη - Φατούρου η αποχή ή το λευκό ψηφοφόρων της αριστεράς; Κατά το ΠΑΣΟΚ ήταν καθοριστική. Κατά τη γνώμη μου σημαντική, χωρίς να είναι σίγουρο ότι το αποτέλεσμα (τουλάχιστον στην Αθήνα) θα ανατρεπόταν τελικά. Η αποχή αυτή ή το λευκό προήλθαν περισσότερο από το χώρο της ΕΑΡ αλλά σε ένα βαθμό νομίζω και από το ΚΚΕ. Υπήρξαν ψήφοι της ΕΑΡ που πήγαν σε Τρίτση - Κοσμόπουλο; Ίσως ναι, αλλά ο προσδιορισμός «ψήφοι της ΕΑΡ» είναι κύρια ιστορικός. Πρόκειται δηλαδή για μονιμότερου χαρακτήρα μετακίνηση πρώην αριστερών στη ΝΔ και όχι για ευκαιριακή ψήφο διαμαρτυρίας.

Τα δημοτικά σχήματα που συγκροτήθηκαν από οικολόγους και αριστερούς (και σε επίπεδο οργανωμένων δυνάμεων από την Ομοσπονδία και το ΚΚΕ εσ. Α/Α) δεν αποτέλεσαν μια συνολική τρίτη τάση. Όπου κατέβηκαν, κατέγραψαν αξιοπρεπή έως καλά ποσοστά. Επίσης καλά ποσοστά κατέγραψαν σχήματα διασπάσεων της αριστεράς λόγω διαφωνίας με την κεντρική επιλογή συνεργασίας με το ΠΑΣΟΚ. Η δυναμική των ριζοσπαστικών και οικολογικών σχημάτων θα ήταν μεγαλύτερη εάν δεν υπήρχε μια πολλαπλή υπονόμευσή τους. Αν η υπονόμευση αυτή από τον «δημοκρατικό τύπο» μπορεί να ήταν αναπόφευκτη, οι τριβές στον οικολογικό χώρο ήταν μια δυσάρεστη έκπληξη. Με κορυφαία εκδοχή την κάθοδο της Δίζη με το ψηφοδέλτιο της Μελίνας, υπήρξε μια αποστασιοποίηση, ουδετερότητα ή εχθρότητα προς αυτά τα σχήματα από δυνάμεις του οικολογικού χώρου. Αυτή η τάση «έκοψε τα φτερά» των σχημάτων αυτών, ειδικά

στην Αθήνα, όπου η Δίζη συγκέντρωσε αρκετές χιλιάδες σταυρών (όσο κι αν πριμοδοτήθηκε από ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ, όλο και κάποιες άλλες ψήφους θα πήρε).

Ιδιαίτερη συζήτηση έγινε για τα πολλά λευκά - άκυρα των εκλογών στην Αθήνα. Μάλλον αντανακλούν την δυσαρέσκεια ψηφοφόρων της ΝΔ προς τον Τρίτση ή του ΣΥΝ προς την Μελίνα. Η στάση αριστερών και ριζοσπαστών ψηφοφόρων που δεν ψήφισαν το σχήμα με επικεφαλής το Μ.Μοδινό είναι πιθανότερο να ήταν η αποχή. Φαίνεται να μπαίνουμε σε περίοδο που οι καταπιεσμένοι και περιθωριοποιούμενοι πολίτες επιλέγουν τη μη συμμετοχή –χαρακτηριστικό που στην Αμερική είναι κυρίαρχο και στη Δ. Ευρώπη ισχυρό. Αυτή η πολιτική αυτοπεριθωριοποίηση είναι και η ελπίδα της ΝΔ να κρατηθεί στην εξουσία. Είναι μια κίνηση στην ακριβώς αντίθετη κατεύθυνση του προγραμματικού στόχου των Κινήσεων Πολιτών που συγκροτήθηκαν σ' αυτές τις εκλογές: της διαμόρφωσης ενεργών πολιτών. Είναι μια κριτική στην παραδοσιακή αντιπολιτευτική πολιτική από θέσεις που δεν δίνουν καμιά προοπτική. Το αν θα αντιστρέψουν αυτό το ρεύμα οι δημοτικές κινήσεις πολιτών είναι μια μετεκλογική υπόθεση...

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Η δημοτική παρέμβαση της Ομοσπονδίας

Το στοιχείο του εγκλήματος

Αρχίζοντας από μια σύντομη αναφορά στο ιστορικό της υπόθεσης, πρέπει να ξεκινήσουμε από τις συζητήσεις που είχαν αρχίσει το Μάη και Ιούνη του '90 για τη συγκρότηση δημοτικής κίνησης πολιτών με άμεσο στόχο την κατάρτιση ενός προγράμματος παρέμβασης για τα ζητήματα της πόλης και απώτερο σκοπό τη συγκρότηση ψηφοδελτίου για ένα εκλογικό κατέβασμα στις 14 Οκτώβρη. Οι συζητήσεις αυτές, στις οποίες συγκεντρώνονταν 70-80 άτομα κατά μέσο όρο, ανέδειξαν μια γραμματεία η οποία επεξεργάστηκε μια διακήρυξη που συμφωνήθηκε στις ανοιχτές συνελεύσεις και υπογράφτηκε από 150 περίπου άτομα. Τα άτομα αυτά κινούνται κατά κύριο λόγο στους Οικολόγους-Εναλλακτικούς, κατά δεύτερο λόγο στο ΚΚΕ εσωτερικού, κάποιοι/ες στην ΕΑΣ και αρκετοί/ές δηλώνουν ανένταχτοι του «χώρου».

Ήδη στις πρώτες κιόλας αυτές συναντήσεις διατυπωνόταν η άποψη πως ο οικολογικός-εναλλακτικός χώρος θα πρέπει να ενισχύσει τη δημοτική παρέμβαση του Φατούρου γιατί στην παρούσα συγκυρία ως κεντρικό ζήτημα αναδεικνύεται η απόκρουση της νεοφιλελεύθερης επίθεσης, αυτό που στη Θεσσαλονίκη συγκεκριμένα χαρακτηρίζεται ως μετατροπή της πόλης σε Κουβελιστάν.

Η τοποθέτηση αυτή παρέμεινε μειοψηφική στις συνελεύσεις της Δημοτικής Κίνησης· όμως φαίνεται πως η εμβέλειά της στο χώρο όπου στεγάζεται ή φιλοξενείται, δηλαδή την Οικολογική Κίνηση Θεσσαλονίκης ήταν τέτοια που να δημιουργεί προβλήματα στην ενότητα της πολιτικής αυτής ομάδας-μέλους της Ομοσπονδίας.

Έτσι λοιπόν φτάνουμε στην κρίσιμη συνέλευση, όπου θα αποφασιζόταν ο τίτλος της Δημοτικής Κίνησης, αφού ήδη είχαν καταρτιστεί ομάδες επεξεργασίας προγράμματος. Στην ψηφοφορία για τον τίτλο, την προτίμηση της πλειοψηφίας συγκέντρωσε ο τίτλος «Δικαίωμα στην Πόλη» και κανονικά η διαδικασία προέβλεπε την ψηφοφορία για τον υπότιτλο.

Όμως και ενώ από το προεδρείο είχε ρωτηθεί το σώμα αν έμπαινε ένσταση για την ψηφοφορία και η απάντηση ήταν αρνητική, μέλη της Οικολογικής Κίνησης, με φωνές και συνθήματα εναντίον μιας υποτιθέμενης «πρασινοκόκκινης» συνωμοσίας, επειδή δεν είχε ψηφιστεί ο τίτλος της αρεσκείας τους, δήλωσαν πως αποχωρούν από τη Δημοτική Κίνηση και πως θα οριστεί ραντεβού της Οικολογικής Κίνησης που θα αποφασίσει την αυτόνομη εκλογική κάθοδο της Οικολογικής Κίνησης. Ανάμεσα στους φωνασκούντες και ο Άγις Τσάρας, ο οποίος, ενώ είχε δηλώσει ανένταχτος, στις εφημερίδες συνυπέγραφε ως ανεξάρτητος του Συνασπισμού κείμενο που κατήγγελλε τη συνεργασία ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ και ήταν, κατά περίπτωση, μέλος της Οικολογικής Κίνησης. Οι υπόλοιποι ήταν όσοι το προηγούμενο διάστημα δήλωναν καθαρά πως η δημοτική κίνηση θα έπρεπε να συμπορευτεί με τις προοδευτικές δημοκρατικές δυνάμεις!

Όπως αναμενόταν, η Οικολογική Κίνηση αποφάσισε να κατέλθει αυτόνομα στις εκλογές, προβάλλοντας ως επιχείρημα ότι η Δημοτική Κίνηση Πολιτών δεν προέβαλλε την οικολογική προτεραιότητα, όπως θα έπρεπε να κάνει ένα εναλλακτικό δημοτικό σχήμα. Η ενότητα και οι ισορροπίες στο εσωτερικό της Οικολογικής Κίνησης οδηγούν σε κρίση τον οικολογικό-εναλλακτικό χώρο στη Θεσσαλονίκη και ταυτόχρονα τον μετατρέπουν σε πειραματόζωο όσων επιχειρούν συγκεκριμένα πολιτικά στοιχήματα στην πλάτη του.

Από την άλλη, η Δημοτική Κίνηση επιχείρησε να ξαναθέσει το ζήτημα της ενιαίας εκλογικής καθόδου, προτείνοντας κάποιον τίτλο «κοινής αποδοχής», κάτι που είχε ήδη προταθεί και πριν από την περίφημη ψηφοφορία και είχε απορριφθεί. Η οικολογικη Κίνηση απέρριψε τις προτάσεις αυτές και προχώρησε στη συγκρότηση ψηφοδελτίου. Η Δημοτική Κίνηση αποφάσισε να διατηρηθεί ως σχήμα συζήτησης και παρέμβασης στην πόλη, αλλά να μην αντιπαραθέσει ψηφοδέλτιο στην «Οικολογική Θεσσαλονίκη».

Στην τοπική γραμματεία της Ομοσπονδίας, η Οικολογική Κίνηση Θεσσαλονίκης και η φοιτητική ομάδα «Σκυλάκια του Παβλώφ» είχαν την τοποθέτηση πως θα μπορούσαν να υπάρξουν δύο διαφορετικές εκλογικές καταγραφές που να καταμετρούν την πολιτική εμβέλεια της Δημοτικής Κίνησης Πολιτών από τη μια και της Οικολογικής Κίνησης από την άλλη, ως ξεκαθάρισμα πολιτικών και ιδεολογικών λογαριασμών μεταξύ υποτιθέμενων τάσεων

στην Ομοσπονδία Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων.

Δεν βλέπω τίποτα, δεν ακούω τίποτα

Η «Οικολογική Θεσσαλονίκη» δεν στηρίχτηκε βέβαια, παρά την, μέχρι τη συγκρότησή της, υποτιθέμενη αγωνία των εμπνευστών της για «οικολογική καθαρότητα», σε ένα αποκλειστικά οικολογικό περιεχόμενο.

Στο ψηφοδέλτιο μετείχαν άνθρωποι όπως ο Κλέανθης Γρίβας ή η Πρωτοβουλία Ομοφυλοφύλων Θεσσαλονίκης, που έχουν άλλα κέντρα και προτεραιότητες στην παρέμβασή τους. Αποτέλεσε έτσι το μοναδικό «οικολογικό-εναλλακτικό» ψηφοδέλτιο στη Θεσσαλονίκη και αυτό ήταν από πολιτική άποψη θετικό στοιχείο. Αυτή η εκτίμηση κυριάρχησε στα υπόλοιπα μέλη της Ομοσπονδίας («Πράξη», «Κατίνα») που κατήγγειλαν την ωμή παραβίαση διαδικασιών από την Οικολογική Κίνηση και διαχώρισαν τη στάση τους από τέτοιες αντιδημοκρατικές πρακτικές, αλλά δεν αντιπαρατέθηκαν δημόσια με το περιεχόμενο και την ουσία της εκλογικής παρέμβασης της «Οικολογικής Θεσσαλονίκης».

Το σχήμα αυτό, έστω και χωρίς κάποια παρέμβαση πέρα από την ευρύτατη χρήση διαφημιστικών σποτ και συνεντεύξεων τύπου στα Μ.Μ.Ε., θα συγκεντρώσει ένα καθόλου αξιοκαταφρόνητο ποσοστό (2,6%), το οποίο εκφράζει αναμφισβήτητα τόσο τον οικολογικό-εναλλακτικό χώρο όσο και μια μερίδα αντιδρώντων στη συμφωνία κορυφής ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ.

Το ποσοστό όμως αυτό επιχειρήθηκε να ερμηνευτεί ως ένα μείζον πολιτικό μήνυμα που αφορούσε την «τάση» των «εναλλακτικών»· πως ο λαός διακρίνει το πράσινο που ξεχωρίζει και πριμοδοτεί εκλογικά τα εκλογικά σχήματα της υποτιθέμενης οικολογικής καθαρότητας, ενώ μαυρίζει τα «πρασινοκόκκινα» συνονθυλεύματα οικολόγων, εναλλακτικών και μελών παρηκμασμένων αριστερών οργανώσεων.

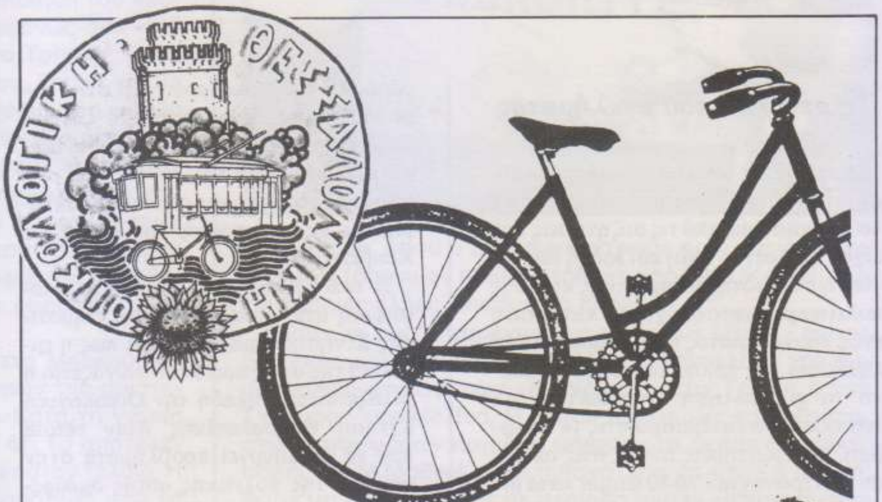
Έτσι η επιχείρηση «Οικολογική Θεσσαλονίκη» αποτέλεσε ένα πειραματοστοίχημα για όσους θεωρούν πως ο χώρος μας προσφέρεται για καριερίστες της πολιτικής που τυγχάνουν πολιτικής ασυλίας σε σχήματα με χαλαρή οργανωτική και ιδεολογική συγκρότηση. Η κρίση στο εσωτερικό της «Οικολογικής Θεσσαλονίκης», που έφτασε μέχρι και σε λεκτικές (και όχι μόνο...) αντεγκλήσεις, είναι ενδεικτική της ποιότητας της πολιτικής και του ήθους των ανθρώπων που αναφέρομαι.

Το γεγονός λοιπόν της επιτυχίας του ψηφοδελτίου «Οικολογική Θεσσαλονίκη» να συγκεντρώσει περισσότερες ψήφους από τα σχήματα που υποστήριξε η Ομοσπονδία στον Πειραιά και την Αθήνα, αξιοποιείται ως η αδιαφιλονίκητη ένδειξη για τη δικαίωση όσων υποστήριζαν αρχικά είτε τη μη εκλογική κάθοδο της Ομοσπονδίας είτε την πρόσδεση της στο άρμα ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ!

Η προσπάθεια να παρουσιαστούν έτσι τ' αποτελέσματα όσο και η εδώ και αρκετό καιρό φιλολογία περί διάστασης μεταξύ οικολόγων και εναλλακτικών συνδυάζονται προφανώς με τη στάση ορισμένων νυν και τέως μελών της Ομοσπονδίας, που, όταν δεν πλειοψηφεί η δική τους πολιτική πρόταση, προτιμούν την υπονόμευση και αποδιάρθρωση ολόκληρου του σχήματος. Ευνόητο είναι ότι αυτές οι κινήσεις και προβάλλονται από τον τύπο και υποθάλπονται από γνωστούς κομματικούς χώρους με... οικολογικές ευαισθησίες. Στη Θεσσαλονίκη τα πράγματα για την Ομοσπονδία βρίσκονται σε μια κρίσιμη φάση. Παρήγορο είναι πάντως το γεγονός πως οι εκλογικές αναμετρήσεις και άρα ο τζόγος, που μπορεί να παιχτεί στις πλάτες του κινήματος που ευαγγελιζόμαστε, πέρασαν, απ' ό,τι φαίνεται.

Από δω και πέρα ο καιρός ευνοεί εκείνα τα στοιχεία στην Ομοσπονδία που έχουν κινηματική οικολογική-εναλλακτική λογική. [Ευτυχώς τέτοια υπάρχουν αρκετά και σ' αυτούς-ές που συγκρότησαν τη Δημοτική Κίνηση Πολιτών όσο και την Οικολογική Θεσσαλονίκη]. Η πόλη μας σαν ενότητα και οι κοινωνικοί της χώροι αποτελούν πεδία παρέβασης με μια ευρήτητα θεματικών. Ήδη τα οξυμμένα περιβαλλοντικά προβλήματα και η απόπειρα να γίνουν πράξη οι «νέες ιδέες» στους χώρους σπουδών και δουλειάς περιμένουν την υλοποίηση του ραντεβού που δώσαμε σαν Δημοτική Κίνηση για μετά τις εκλογές. Η ενίσχυση των πρωτοβουλιών των πολιτών και των ομάδων στους κοινωνικούς χώρους είναι η εναλλακτική πολιτική που δεν θα επιτρέψει στο εξής σε άτομα άσχετα με το κίνημα και την οικολογική-εναλλακτική δράση να παίζουν τζόγο στις πλάτες του.

ΤΑΣΟΣ ΦΙΛΑΝΙΩΤΗΣ
Νοέμβρης '90

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΚΕΡΑΤΣΙΝΙΟΥ

Η Δημοτική Κίνηση **«Ανθρώπινη Πόλη»** συγκροτήθηκε το 1986 από ανθρώπους που σκοπό τους είχαν να βοηθήσουν ώστε να υπάρξει μια παρέμβαση πολιτών στην αντιμετώπιση των προβλημάτων της πόλης.

Προβλήματα σοβαρά και χρόνια ταλαιπωρούν τον Κερατσινιώτικο κόσμο. Τα περισσότερα άλλωστε από αυτά είναι γνωστά μια που το Κερατσίνι θεωρείται από όλους περιοχή β' κατηγορίας.

Η κεντρική συνοικία του Κερατσινίου ξεπήδησε ξαφνικά με την άφιξη των προσφύγων σε ακατοίκητη περιοχή του 1922. Το πρώτο ρυμοτομικό σχέδιο του Κερατσινίου εγκρίθηκε το 1935 και αμέσως επεκτάθηκε στο συνοικισμό Αμφιάλη το 1936. Οι κάτοικοι της περιοχής αφέθηκαν κυριολεκτικά στην τύχη τους αφού ελάχιστα στεγαστικά προγράμματα έγιναν. Από τότε και με την έλλειψη στεγαστικής πολιτικής οποιασδήποτε μορφής διαιωνίζεται στους τρεις δήμους, Κερατσινίου, Δραπετσώνας και Περάματος μια οξεία κατάσταση οικιστικής υποβάθμισης.

Το εργοστάσιο της ΔΕΗ που επί χρόνια λειτουργούσε στο Κερατσίνι και επιβάρυνε την περιοχή με ρύπους και ισχυρότατους θορύβους βρίσκεται σε εφεδρεία. Επανειλημμένες και έντονες αντιδράσεις των Κερατσινιωτών επέβαλαν την αναστολή της λειτουργίας του, όμως οι κλιματολογικές συνθήκες, η ανομβρία, η έλλειψη ηλεκτρικής ενέργειας μπορεί να αποτελέσουν σύντομα εύσχημες αφορμές για την επαναλειτουργία του.

Για την **«Ανθρώπινη Πόλη»** είναι σαφές ότι το εργοστάσιο πρέπει να απομακρυνθεί. Γιατί η μόλυνση του Κερατσινίου αλλά και όλου του λεκανοπέδιου και η υγεία του κόσμου είναι για μας θέμα κυρίαρχο και ουσιώδες. Προτείνουμε να δοθεί ο χώρος στο δήμο για να διαμορφωθεί σε πάρκο ή βιομηχανικό μουσείο.

Το εργοστάσιο λιπασμάτων στη Δραπετσώνα στο οποίο ήδη από το 1984 αρχίζει η κατασκευή μονάδας συμπιεστού λιπάσματος και από το 1985-86 η κατασκευή μονάδας υδροχλωρίου και η νέα μεγάλη δεξαμενή αμμωνίας χωρητικότητας 15.000 τόνων, αποτελεί εστία τεράστιας μόλυνσης και μεγάλο κίνδυνο για τη ζωή μας. Φανταστείτε μια διαρροή αμμωνίας! Και ας μην ξεχνάμε τα γειτονικά πετρέλαια της Μόμπιλ και της BP.

Και για το πρόβλημα αυτό η κίνησή μας έχει την ίδια θέση.

Το νεκροταφείο του Πειραιά βρίσκεται στα όρια των τριών δήμων, Πειραιά, Δραπετσώνας, Κερατσινίου. Οι εξαγγελίες απομάκρυνσής του αυτοαναιρούνται τη στιγμή που συνεχίζεται η αγορά τάφων από τους δημότες. Είναι δε χαρακτηριστικό ότι σε απόσταση 5 μέτρων υπάρχουν σπίτια και οικογένειες που ζουν εκεί.

Η χωματερή στο Σχιστό δίπλα στο Κερατσίνι είναι από χρόνια πληγή για τον τόπο. Όπως και οι υπόλοιπες χωματερές, έτσι κι αυτή έχει πια κορεστεί. Η **«Ανθρώπινη Πόλη»** είναι τελείως αντίθετη σε αυτή τη λογική συνέχεια ενός «απορριματοφόρου» τρόπου ζωής. Η ποιότητα της ζωής μας υποβαθμίζεται καθημερινά και οι χωματερές είναι το τελευταίο σκαλοπάτι της ζωής αυτής. Η δέσμευση άλλωστε μεγάλης έκτασης καθώς και οι κίνδυνοι μόλυνσης καθιστούν την ανάγκη εξεύρεσης άλλης λύσης άμεση.

Η **«Ανθρώπινη Πόλη»** πιστεύει πως η λύση αυτή είναι η ανακύκλωση η οποία αποτελεί δυναμίτη στα θεμέλια της άποψης ότι τα απορρίματα είναι άχρηστα, ανατρέπει τη λογική της σπατάλης και προϋποθέτει την ενεργοποίηση του ανθρώπινου παράγοντα. Θέλοντας επίσης η κίνηση να προβάλει την ανακύκλωση πραγματοποίησε μια σειρά εκδηλώσεων και συζητήσεων σε διάφορες πλατείες της περιοχής του Κερατσινίου, μαζεύοντας ταυτόχρονα συμβολικά γυαλί, χαρτί και μέταλλα. Πιστεύουμε ότι τέτοιου είδους εκδηλώσεις είναι αναγκαίες γιατί η ενημέρωση του κόσμου αποτελεί το βασικότερο παράγοντα επιτυχίας μιας τέτοιας διαδικασίας. Με αυτό το σκεπτικό θεωρούμε λάθος της δημοτικής αρχής ότι το πειραματικό πρόγραμμα συλλογής απορριμάτων δεν το ενέταξε σε μια τέτοια λογική.

Στόχος των ανθρώπων που συμμετέχουν στην κίνησή μας είναι να επέμβουμε στα προβλήματα αυτά που είναι και τα βασικότερα της περιοχής μας και σε άλλα που καθημερινά παρουσιάζονται και καθημερινά μας άγχουν, να διακρίνουμε τις ανάγκες που γίνονται όλο και μεγαλύτερες, όλο και πιο πιεστικές, να διαλευκάνουμε τις αντιθέσεις που έχει ο τόπος μας και που μας εμποδίζουν να ζήσουμε μια ανθρώπινη ζωή.

Θεωρώντας επίσης πολύ έντονη την ανάγκη διαλόγου και επικοινωνίας με τον κόσμο του Κερατσινίου, η κίνηση σχεδόν την ίδια περίοδο της συγκρότησής της, εκδίδει ομώνυμη εφημερίδα.

Η κίνηση έχει κάνει εξ αρχής σαφές ότι δεν αποτελεί έναν εκλογικό συνδυασμό ή μια παραταξιακή συμμαχία ευκαιρίας. Αυτό ούτε το θέλουμε αλλά πιστεύουμε και ότι δεν συμβάλλει και στη διαμόρφωση ενός σωστού κινήμα-

ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΔΗΜΟΤΩΝ ΝΑΥΠΛΙΟΥ

Οι πρώτοι καρποί...

Η πρόσβαση στο γεγονός, η ενημέρωση και η πληροφόρηση δηλαδή, είναι δικαίωμα του πολίτη. Και μάλιστα χωρίς τα γνωστά «φτιασίδια» που, αν δεν το διαστρεβλώνουν, συνήθως το αλλοιώνουν. Επομένως μερικά στοιχεία γραμμένα από πρώτο χέρι για την προεκλογική περίοδο και τις εκλογές στο Ναύπλιο καθώς και για τη δραστηριότητα της **Πρωτοβουλίας Δημοτών Ναυπλίου** πιστεύουμε ότι είναι άξια προσοχής.

Πριν ακόμη φτάσουμε στην ημέρα των εκλογών και τη γνωστοποίηση των αποτελεσμάτων, το κλίμα είχε ήδη διαμορφωθεί και η εικόνα έδειχνε την πραγματικότητα που αργότερα επιβεβαιώθηκε. Μια ψυχρή ματιά στις τελευταίες εκλογικές περιόδους (βουλευτικές - δημοτικές) δείχνει ότι κάτι έχει αλλάξει σε σύγκριση με τις παραδοσιακές εκλογικές φιέστες. Η συμμετοχή του κόσμου στις προεκλογικές εκστρατείες συνεχώς μειώνεται. Οι ακραίες συμπεριφορές φανατικών οπαδών, χωρίς να έχουν εκλείψει παντελώς, έχουν ελαττωθεί. Οι «ειδικοί» της πολιτικής έτρεξαν να επιβραβεύσουν το κλίμα. Να τονίσουν ότι έστω και αργά εξευρωπαΐστηκαν τα πολιτικά ήθη. Ότι η προεκλογική περίοδος έγινε με το γνωστό σλόγκαν του «ήπιου» κλίματος. Ότι τέλος πάντων βαδίζουμε στο σωστό δρόμο.

Αυτή ήταν η εικόνα που παρουσίασε η προεκλογική περίοδος και στο Ναύπλιο. Η Πρωτοβουλία Δημοτών Ναυπλίου όσο αντίθετη είναι με την προηγούμενη κατάσταση άλλο τόσο είναι αντίθετη με το νέο «ήπιο» ευρωπαϊκό στυλ που άρχισε σιγά-σιγά να κατοχυρώνεται. Η έλλειψη επικοινωνίας καθημερινά μεταξύ των ανθρώπων δεν μπορεί να αντικατασταθεί με τον τύποις διάλογο του ►

ραδιοφώνου και της τηλεόρασης. Ένα διάλογο στον οποίο μετέχουν οι εκπρόσωποι ενώ το ακροατήριο, καρφωμένο στην καρέκλα του, συμφωνεί ή διαφωνεί κουβεντιάζοντας με τον εαυτό του, μπαίνοντας έτσι όλο και πιο βαθιά στο τούνελ του ατομικισμού. Γιατί έτσι δημιουργείται μια κατ' επίφαση δημοκρατική διαδικασία διαλόγου, χωρίς ουσιαστική συμμετοχή.

Επομένως, η μόνη ηττημένη για άλλη μια φορά ήταν η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Για άλλη μια φορά χάθηκε η ευκαιρία να μπει μόνιμα και οριστικά στην επικαιρότητα ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στη συμμετοχή, στην αποκέντρωση, στο σχεδιασμό, στην υγεία, στην παιδεία, στο περιβάλλον, στην ίδια τη ζωή μας τελικά. Για άλλη μια μια φορά χάθηκε η ευκαιρία να καταδειχτεί ότι αντιλαϊκή εκτός των άλλων είναι και η κατάργηση του Β' και Γ' βαθμού Τ.Α. καθώς και η στέρηση δυνατότητας οικονομικής και πολιτικής αυτονομίας της Τ.Α.

Η πρόταση της Πρωτοβουλίας Δημοτών Ναυπλίου (Π.Δ.Ν.) για ανοιχτό πολιτικό διάλογο πέντε μήνες πριν τις δημοτικές εκλογές δεν ευδοκίμησε. Η άποψη των άλλων πλευρών ότι ο ανοιχτός διάλογος θα λειτουργούσε εισαγγελικά όσον αφορά τη λειτουργία τους, δεν μπορεί παρά να παραξενεύει κάθε πολίτη που πιστεύει ότι η βάση μιας άλλης άποψης για τη ζωή είναι ο ανοιχτός πολιτικός διάλογος και οι αντιθέσεις.

Η παρουσία της Π.Δ.Ν. στις εκλογές όπως και σε όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου ήταν το νέο στοιχείο στην πόλη μας. Μια δημοτική κίνηση χωρίς συγκεκριμένη κομματική αναφορά, χωρίς αρχηγούς και υπαρχηγούς αλλά με μια συνεχή παρουσία συλλογικής δουλειάς επί τέσσερα χρόνια που κορυφώθηκε την προεκλογική περίοδο, κατάφερε να πείσει όσους αναζητούν τον άλλο ρόλο της Τ.Α. Και αυτό γιατί δεν ήταν μια προσπάθεια κάποιων «ειδικών» που ήρθαν να δώσουν λύσεις ως πεφωτισμένοι, αλλά μια προσπάθεια πολιτών να αμφισβητήσουν και, γιατί όχι, να αμφισβητηθούν.

Εξ άλλου η απόφαση της Π.Δ.Ν. να συμμετάσχει στις εκλογές με ψηφοδέλτιο στο οποίο υπήρχε **τυπικά** επικεφαλής ήθελε να αμφισβητήσει στην πράξη τον εκλογικό νόμο και τη διαδικασία εκλογής του δημάρχου. Για τον ίδιο λόγο αποφάσισε να **εναλλάσσονται κάθε χρόνο οι εκπρόσωποί της** στο δημοτικό συμβούλιο.

Αλλά και η προεκλογική εκστρατεία της Π.Δ.Ν. φωτογραφίζει πολύ καθαρά τις απόψεις και τις προθέσεις της. Η Πρωτοβουλία με τις λιγοστές δυνάμεις της και με γνωστό σε όλους μας τον έντονο κομματικό χαρακτήρα των δημοτικών εκλογών, κατόρθωσε να καταγράψει ένα μήνυμα για μια άλλη πολιτκή καθημερινής παρέμβασης στη ζωή και στην πόλη μας. Προσπάθησε –και πέτυχε– να αποδείξει ότι μπορεί να σταθεί μια άλλη προεκλογική πολιτική, χωρίς μπαλκόνια και παχιά λόγια, χωρίς οι λεγόμενοι επώνυμοι και καταξιωμένοι για τα ήθη της κοινωνίας μας να έχουν τον κυρίαρχο ρόλο, χωρίς να χρησιμοποιηθούν επαγγελματικές εξαρτήσεις, χωρίς να δοθούν αόριστες υποσχέσεις. Πιστεύουμε ότι για να γίνει ο πολίτης ενεργός δεν χρειάζεται να τον πείσουμε με ένα καλό προφίλ προεκλογικά, δεν χρειάζεται να γίνει πρώτα χειροκροτητής, θαυμαστής, οπαδός. Δεν πιστεύουμε στη λογική των σταδίων για να γίνει κάποιος ενεργός πολίτης. Χρειάζεται η καθημερινή ενεργός συμμετοχή σε όλο το φάσμα των προβλημάτων, μέσα από ένα μόνιμο διάλογο με την κοινωνία, αναγνωρίζοντας στον καθένα τη διαφορετικότητά του.

Φαίνεται ότι αυτές οι απόψεις έδωσαν τους πρώτους καρπούς, έδωσαν στην Π.Δ.Ν. ένα σεβαστό ποσοστό (5,6%) και έναν δημοτικό σύμβουλο. Τώρα δεν μπορούμε να μιλάμε για τη δικαίωση της πολιτικής της Π.Δ.Ν., μπορούμε όμως να ζητήσουμε απ' όλους να πάρουμε τη ζωή μας στα χέρια μας.

Υ.Γ.: Θα ήταν σημαντική παράλειψη, πιστεύουμε, να μην αναφέρουμε ότι την τελευταία Παρασκευή πριν την Κυριακή των εκλογών έγιναν τα εγκαίνια του «εκλογικού κέντρου» της Π.Δ.Ν. με μαριδάκι, κρασί, μουσική και κουβέντα. Η πρόσκληση για τα εγκαίνια απευθύνθηκε προς όλους ανεξαίρετα τους δημότες του Ναυπλίου και η ανταπόκριση ήταν συγκινητική. Ο κόσμος πέταξε από πάνω του την αδιαφορία με την οποία είχε επί τόσες ημέρες αντιμετωπίσει τις φανφάρες, τα μπαλκόνια και το άγριο κυνηγητό του σταυρού και μεταμορφώθηκε σε ένα χαρούμενο πλήθος με λόγο, ιδέες και αντιρρήσεις. Δεν ξέρουμε αν οι μακρινοί μας πρόγονοι είχαν βρει το σωστό τρόπο για να συνδιαλέγονται και να συμμετέχουν, αλλά είμαστε σίγουροι ότι η ανάγκη για ζωντανές, ανθρώπινες σχέσεις υπάρχει και εκδηλώνεται όποτε και όταν αυτές προσφέρονται...

τος και δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα του δήμου μας. Είναι λοιπόν έξω από τη λογική μας, μια που αρνούμαστε την καθοδήγηση από τα κεφάλια κάποιων σοφών αλλά πιστεύουμε σε ένα κίνημα που καθημερινά με την τριβή και την πάλη για τα προβλήματα θα γεννιέται και θα μεγαλώνει.

Με αυτές τις θέσεις, αυτούς τους στόχους, η Δημοτική Κίνηση **«Ανθρώπινη Πόλη»** πήρε μέρος και στις εκλογές του Οκτώβρη. Εκλογές με κύρια χαρακτηριστικά το σφιχταγκάλιασμα αλληλοβριζόμενων αντιπάλων, ψευδεπίγραφες αριθμητικές συναθροίσεις και τον βιασμό των τοπικών κοινωνιών για την κατάληψη των χειμερινών ανακτόρων. Αντιπαρατεθήκαμε σε όλα αυτά με μια προσεγμένη προεκλογική εκστρατεία που ενίσχυσε την αντίληψη της συλλογικότητας και της συμμετοχής ενάντια στην κυριαρχία και δύναμη του ενός και με ένα ψηφοδέλτιο το οποίο αποτελούσαν πολίτες με όρεξη και προβληματισμό πολιορκημένοι από την κοινωνική απάθεια, με ένα ψηφοδέλτιο στο οποίο συμμετείχε ένας μεγάλος αριθμός γυναικών (50%) και, το σημαντικότερο, νέοι άνθρωποι, με επικεφαλής την Εύη Καρακώστα, της οποίας η εκλογή επιτεύχθηκε με το 5% περίπου του Κερατσινιώτικου λαού να υποστηρίζει την κίνηση. Στις προηγούμενες εκλογές η κίνηση είχε λάβει περίπου το ίδιο ποσοστό, αλλά επειδή είχαν επαναληφθεί οι εκλογές την δεύτερη Κυριακή δεν είχε εκλεγεί δημοτική/ός σύμβουλος.

Η Κίνηση **«Ανθρώπινη Πόλη»** υπάρχει και θα επιμείνει –τώρα και με την εκπροσώπησή της στο δημοτικό συμβούλιο– στην κοινωνικότητα, το σεβασμό και τη συμμετοχή πληροφορημένων πολιτών. Με μια πολιτική που να αναδεικνύει τον όρο Αυτοδιοίκηση και να μην τον εκφυλίζει σε απλή διοίκηση. Με πρόταση για ανοιχτά συνοικιακά συμβούλια με δικαίωμα λόγου στους ενδιαφερόμενους. Ζωντανά συνοικιακά συμβούλια με ουσιαστικές αρμοδιότητες και παρεμβάσεις στα κοινά. Με πρόταση δημιουργίας πράσινου, αποοικοπεδοποίησης χώρων, δημιουργία περιαστικού πράσινου γύρω από την πόλη. Με πρόταση για τοπικά δημοψηφίσματα. Είναι καιρός για μια νέα προσπάθεια σε διαφορετική κατεύθυνση από τις επιλογές και πρακτικές των κυρίαρχων πολιτικών δυνάμεων. Ανάδειξη κινήματος τοπικής αυτοδιοίκησης αυτόνομο, ανεξάρτητο από κόμματα και μηχανισμούς με δικό του πολιτικό λόγο.

ΦΡΑΓΚΦΟΥΡΤΗ

Η πράσινη πρόταση...

Το κείμενο που ακολουθεί παρουσιάζει τη δουλειά και τις προτάσεις των Γερμανών Πράσινων στο δήμο της Φραγκφούρτης, καθώς και το όραμά τους για μια πόλη του μέλλοντος, όπως αποτυπώθηκε σε ένα μικρό βιβλίο που έγραψαν. Συμβολή αναμφισβήτητα χρήσιμη για όσους θέλουν να ασχοληθούν και στη χώρα μας με τα προβλήματα που θέτει η παρέμβαση στην Τοπική Αυτοδιοίκηση.

Daniel Cohn-Bendit, Frank Herterich, Thomas Schmid «Φραγκφούρτη - Πόλη των πολιτών της στην Ευρώπη των πολιτών».

Στην ενδιαφέρουσα αυτή μπροσούρα, οι τρεις συνθέτες της σκιαγραφούν τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν την παρουσία των Πράσινων στο Δήμο της Φραγκφούρτης μετά τις εκλογές του 1989, που ανέδειξαν μια νέα πλειοψηφία, στην οποία συμμετείχαν και οι Πράσινοι.

Ο κύριος στόχος της παρέμβασής τους στο επίπεδο της πόλης είναι, όπως οι ίδιοι τον περιγράφουν, *«μια πραγματική πολιτική μεταρρυθμίσεων συνοδευμένη από φιλελευθερισμό και περατή από την κοινωνία».*

Η Φραγκφούρτη είναι μια οικονομική μητρόπολη και διαθέτει μια μακρά παράδοση ως κέντρο εμπορίου και τραπεζών, καθώς επίσης και ως πολιτιστικό κέντρο. Κι ακόμα, θεωρούν οι τρεις Γερμανοί, θα 'πρεπε η Φραγκφούρτη να παίξει, μετά τις τελευταίες εξελίξεις στην Ευρώπη, το ρόλο της περιστρεφόμενης πλάκας ανάμεσα στην Ανατολή και στη Δύση.

«Τα κράτη είναι κατασκευάσματα της απομόνωσης, ενώ οι πόλεις μπορούν να γίνουν οι χώροι της διασύνδεσης». Της διασύνδεσης ανάμεσα στις διαφορετικές κουλτούρες. Γι' αυτό και η Φραγκφούρτη οφείλει να υπηρετήσει τη μακρά παράδοση της ομοσπονδιακότητας, αντίθετη στους μοναχικούς δρόμους και την εθνική απομόνωση. Άρα γι' αυτό θα πρέπει να υπηρετήσει την ευρωπαϊκή προοπτική.

Το Συμβούλιο Ευρωπαϊκών Πόλεων

Η πρώτη συγκεκριμένη πρόταση είναι να αναλάβει η Φραγκφούρτη την πρωτοβουλία δημιουργίας ενός **«Συμβουλίου Ευρωπαϊκών Πόλεων»**. Μέσω αυτού του Συμβουλίου, στο οποίο θα μετέχουν εκπρόσωποι και από πόλεις της περιφέρειες, θα προωθηθεί η ευρωπαϊκή συνεργασία σε Ανατολή και Δύση, Νότο και Βορρά της Ευρώπης.

Κι ακόμα αυτό το Συμβούλιο θα μπορούσε να απαντήσει στα μεγάλα ζητήματα των σημερινών πόλεων. Η κατάσταση στο οικοσύστημα της σημερινής πόλης είναι πτωτική και απαιτείται μεγάλος κόπος για να επανακτηθεί μια σχετική ισορροπία.

Το πάγιο χαρακτηριστικό των σημερινών πόλεων είναι ο βίαιος αποχωρισμός της εργασίας και της κατοικίας, των φτωχών και των πλούσιων, των ντόπιων και των ξένων. Η επανάκτηση της αυτονομίας της πόλης και της συνοχής της, η υπέρβαση των διαχωρισμών, είναι ουσιαστική προϋπόθεση της ύπαρξής της ως πόλης-χώρου των πολιτών.

Πουθενά αλλού δεν είναι πιο ορατό, παρά στις πόλεις, ότι η πολυεθνική κοινωνία είναι πια πραγματικότητα. Γι' αυτό είναι ώριμο να δοθεί το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι στους ξένους. Να σημειωθεί εδώ ότι η Φραγκφούρτη είναι η πόλη με το μεγαλύτερο αριθμό ξένων κατοίκων στη Γερμανία.

Η απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων από τον ξένο πληθυσμό (που φτάνει στο 1/4 του συνολικού) δεν είναι παρά η αναγνώριση της πολυ-εθνικής και πολυ-πολιτισμικής πραγματικότητας της πόλης.

Η πόλη ως χώρος αγοράς

Η Φραγκφούρτη θα 'πρεπε να διασαφηνίσει ότι με τους όρους **αγορά** και **ελευθερία δυνατοτήτων** καταλαβαίνει περισσότερα πράγματα από την ελεύθερη ροή χρήματος και εμπορευμάτων. Στις επαφές και στις ανταλλαγές των ανθρώπων και των ιδεών ανήκει και η υπευθυνότητα για τους περιθωριακούς και τους χαμένους του βίαιου κύματος εκσυγχρονισμού σ' αυτή την ήπειρο.

Ακόμα η ανοιχτή αγορά πρέπει να διασφαλίζει τα δικαιώματα όχι μόνο στους ισχυρούς εμπορικούς και χρηματιστηριακούς θεσμούς αλλά και στους μικρούς εμπόρους. *«Πρέπει να υπάρξει ένα προστατευτικό χέρι για κάθε γωνιά και κάθε κοίλωμα στον τοίχο αυτής της πόλης».*

Αμέσως μετά την ανάληψη του Δήμου από τη Συνεργασία Σοσιαλδημοκρατών-Πρασίνων επετράπη ξανά το παζάρι μικροεπαγγελματιών κοντά στον Κεντρικό Σταθμό του Τραμ και το παζάρι κάθε Σάββατο στις όχθες του Μάιν (κάτι σαν το δικό μας Μοναστηράκι, αλλά πιο πολυεθνικό).

Οι μικροπωλητές και στις δύο αυτές περιπτώσεις είχαν εκδιωχθεί από την προηγούμενη δημοτική αρχή, τους Χριστιανοδημοκράτες.

Η γρήγορη συναλλαγή στην κυκλοφορία

Το αεροδρόμιο της Φραγκφούρτης είναι ένα από τα μεγαλύτερα στον κόσμο και είναι γνωστοί οι αγώνες που έγιναν από το πράσινο κίνημα στη δεκαετία του '80 για τη μη περαιτέρω επέκτασή του.

Ωστόσο, όσο λιγότερες μετακινήσεις γίνονται με το αεροπλάνο, τόσο λιγότερη είναι η ζημιά για το περιβάλ-

λον. Αντί της εκτεταμένης χρήσης του αεροπλάνου, προτείνεται ένα ανανεωμένο ευρωπαϊκό σιδηροδρομικό δίκτυο, το οποίο μπορεί να μετατρέψει το χρόνο του ταξιδιού σε κερδισμένο χρόνο. Οι σιδηροδρομικές γραμμές προσφέρουν τη δυνατότητα επαφής με τους ανθρώπους και το χώρο, σε αντίθεση με τη μοναξιά του αεροπλάνου.

Η τυπολογία του χώρου

Το βασικό χαρακτηριστικό στην πόλη είναι ο αποχωρισμός των λειτουργιών: λίγο πόλη γραφείων, λίγο υπνωτήριο, λίγο καταναλωτικός παράδεισος.

Στην κατεύθυνση υπέρβασης αυτού του κατακερματισμού, προτείνεται η συνύπαρξη χώρων κατοικίας και εργασίας, η λειτουργία κινηματογράφων στα τεράστια πάρκινγκ, η εγκατάσταση μικρών μαγαζιών στον υπόγειο τις άδειες βραδινές ώρες.

Μια αλλαγή της δομής του χώρου προϋποθέτει μια αλλαγή της κυκλοφοριακής πολιτικής, που δεν πρέπει να θεωρεί τις περιοχές έξω από το κέντρο ως αποικίες. Γι΄ αυτό απαιτείται ένα σιδηροδρομικό δίκτυο σαν δακτυλίδι, που θα συνδέει τις περιφέρειες της πόλης μεταξύ τους, χωρίς να συνθλίβεται στην τρύπα της βελόνας που λέγεται κέντρο της πόλης.

Η κουλτούρα της κοινωνίας των πολιτών

Είναι πλέον καιρός το παλιό σύνθημα «Πολιτισμός για όλους» να αντικατασταθεί με το νέο «Πολιτισμός της κοινωνίας των πολιτών». Αυτό σημαίνει ότι η πολιτική για τα πολιτιστικά δεν πρέπει να **κάνει, αλλά να προσφέρει δυνατότητες.**

Οι τρεις πολυδιαφημισμένες προτάσεις της κρατικής πολιτικής για τα πολιτιστικά ήταν: η «Ακαδημία της Τέχνης», το «Σπίτι της Λογοτεχνίας» και το «Παλαί Γιάλτα».

Σε αυτά τα ήδη αποφασισμένα έργα, η νέα πλειοψηφία στο Δήμο θα αγωνιστεί —κι αν χρειαστεί με «γλυκιά βία»— να δοθεί ένας άλλος και όχι ο συνηθισμένος μουσειακός χαρακτήρας.

Αυτό σημαίνει μια «Ακαδημία Τέχνης» που θα εστιάζει στις αισθητικές ανησυχίες αυτής της πόλης, ένα «Σπίτι της Λογοτεχνίας» που θα υπερβαίνει τα κρατικά όρια στη λογοτεχνική παραγωγή, ένα «Παλαί Γιάλτα» που δεν θα στεγάζει απλώς τους ευνοούμενους κάποιων από τις ανατολικές χώρες κι επίσης σημαίνει τη δημιουργία ενός Ινστιτούτου για την κοινωνική έρευνα, τη θεωρία των μέσων και της επικοινωνίας και την ευρωπαϊκή οικονομική πολιτική. Εννοείται σε συνεργασία και με άλλες πόλεις.

Η συζήτηση για την παρέμβαση στις τοπικές κοινωνίες έχει ανοίξει και στη χώρα μας. Η σύντομη παρουσίαση που προηγήθηκε δεν είχε σκοπό να προβάλει ένα πρότυπο, ένα παράδειγμα προς μίμηση· άλλωστε θα μπορούσαμε να διαφωνήσουμε με πολλά σημεία της πολιτικής των Πράσινων στη Φραγκφούρτη. Ήθελε απλώς να ερεθίσει τη φαντασία, να προκαλέσει την αντίρρηση· θα κλείσει με αυτούσιο το τελευταίο τμήμα της μπροσούρας:

«Η κοινωνία των πολιτών κείται πέραν του βασιλείου της αναγκαιότητας. Οι αδύναμοι και οι περιθωριακοί πρέπει να βοηθηθούν, όχι εξαιτίας των επαπειλούμενων συγκρούσεων ή του κόστους, αλλά απλώς επειδή μια σύγχρονη κοινωνία θα ήταν χωρίς αξίες, εάν δεν τους βοηθούσε.

Πρόκειται για την επανόρθωση της "ισότητας στις ευκαιρίες", που κάθε βιομηχανική κοινωνία τείνει να υποσκάψει. Και πρόκειται για την αναγνώριση ότι δεν είναι μόνο οι μεγάλοι, πλούσιοι, υγιείς και Γερμανοί εκείνοι που δίνουν σε μια πόλη όπως η Φραγκφούρτη περίμετρο, χαρακτήρα, άρωμα και ομορφιά».

ΓΙΑΝΝΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΕΤΡΑ ΜΑΝΟΥ

Η Διαιώνιση της Ασφυξίας και του Κυκλοφοριακού Χάους

Μετά τα κτηματικά ομόλογα και τον Ελαιώνα ο κ. Μάνος επανέρχεται δριμύτερος να εξαρθρώσει αυτή τη φορά το ειδικό φαινόμενο που λέγεται νέφος. Μας υπόσχεται ότι σε επτά χρόνια θα κυκλοφορούμε άφοβα στους δρόμους της πόλης.

Αντί ενός συνολικού άμεσου και μακροπρόθεσμου σχεδίου που θα αντιμετωπίζει τις πραγματικές πηγές του νέφους (υπερσυγκέντρωση πληθυσμού και δραστηριοτήτων, αυτοκίνηση, έλλειψη επαρκούς και οργανωμένου δικτύου μέσων μαζικής μεταφοράς, έλλειψη πρασίνου, ρυπογόνος βιομηχανία) προτείνεται η «μαγική» λύση των καταλυτικών αυτοκινήτων.

Τα μέτρα Μάνου όχι μόνο δεν είναι λύση, αλλά είναι επικίνδυνα και αποπροσανατολιστικά γιατί ανάγουν τα «καθαρά αυτοκίνητα» σε μύθο περιορίζοντας τη σφαιρική αντιμετώπιση της ρύπανσης και ενισχύουν αντί να αποθαρρύνουν την αυτοκίνηση που συντελεί στο κυκλοφοριακό χάος και τη δημιουργία του νέφους.

Με τα νέα μέτρα που στηρίχτηκαν σε ειδική μελέτη του Συνδέσμου Εισαγωγέων - Αντιπροσώπων Αυτοκινήτων κανείς δεν έχει να φοβάται. Το νέφος θα κυκλοφορεί ελεύθερα, οι πολυεθνικές εταιρείες και οι εισαγωγείς αυτοκινήτων θα αυξήσουν τα κέρδη τους, το μικροαστικό καταναλωτικό όνειρο για αυτοκίνητο μεγάλου κυβισμού θα ικανοποιηθεί ενμέρη και το κράτος θα απαλλαγεί των ευθυνών τoυ παραδίνοντας τη σκυτάλη στους ιδιώτες παραγωγούς και καταναλωτές.

Ο Μύθος των Καταλυτών

Ο καταλύτης για να λειτουργεί σωστά προϋποθέτει ομαλή κυκλοφορία, αυξημένο κυβισμό του κινητήρα, σωστή ρύθμιση, καλή συντήρηση και αυξημένη κατανάλωση ανόθευτης αμόλυβδης βενζίνης, διαφορετικά η ρύπανση είναι πολλαπλάσια. Οι προϋποθέσεις αυτές δεν είναι εξασφαλισμένες γιατί:

– Τα όποια ευεργετικά αποτελέσματα των καταλυτών αναιρούνται με την αύξηση του αριθμού των αυτοκινήτων και των διανυομένων χιλιομέτρων και με την χειροτέρευση των συνθηκών κυκλοφορίας.

– Η ρύπανση από τη μη λειτουργία του καταλύτη τα 5-10 πρώτα λεπτά δεν είναι αμελητέα, όταν γνωρίζουμε ότι είναι συχνή η χρήση του αυτοκινήτου για μικρές διαδρομές και μάλιστα στο κέντρο της Αθήνας.

– Ποιος θα ελέγχει αν ο καταλύτης λειτουργεί κανονικά, αν έχει καλή συντήρηση, αν έχει καταστραφεί, αν έχει γίνει η απαραίτητη περιοδική αντικατάστασή του (κάθε 75.000 χιλιόμετρα περίπου), αν δεν έχει χρησιμοποιηθεί ο αχρηστευόμενος καταλύτης κάποιου άλλου αυτοκινήτου;

Είναι γνωστοί οι έλεγχοι των ΚΤΕΟ που εδώ και 3 1/2 χρόνια δεν έχουν κατορθώσει να ελέγξουν ούτε το 20% των αυτοκινήτων στην περιοχή της πρωτεύουσας, η έλλειψη ειδικών μηχανημάτων και προσωπικού, η αδυναμία των ελληνικών συνεργείων και η ευσυνειδησία του Έλληνα οδηγού.

Σε χώρες με επαρκή υποδομή και καλύτερες συνθήκες κυκλοφορίας, έρευνες έχουν δείξει ότι το 10-15% των αυτοκινήτων κυκλοφορούν με κατεστραμμένο καταλύτη (ΗΠΑ) ενώ πολλά καταλυτικά αυτοκίνητα δεν τηρούν τις αντιρρυπαντικές προδιαγραφές του κατασκευαστή τους (Γερμανία).

Το γνωστό κύκλωμα διακίνησης καυσίμων δεν είναι εγγύηση για ανόθευτη αμόλυβδη βενζίνη, ενώ η σκόπιμη αποσύνδεση του καταλύτη αποτελεί πειρασμό γιατί μειώνει την κατανάλωση καυσίμων και αυξάνει τη ροπή του κινητήρα.

Εφόσον οι παραπάνω προϋποθέσεις δεν πρόκειται να πληρούνται για τα καινούρια καταλυτικά αυτοκίνητα φαίνεται αστεία η πρόταση για προσθήκη καταλυτών στα παλαιά αυτοκίνητα.

Η εναντίωσή μας στο μύθο των καταλυτικών αυτοκινήτων ενισχύεται σημαντικά από το γεγονός της αυξημένης περιεκτικότητας υδρογονανθράκων, ουσίες εξαιρετικά καρκινογόνες, στην αμόλυβδη βενζίνη και της μετατροπής των ρύπων του κινητήρα σε διοξείδιο του άνθρακα που ευθύνεται για το φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Η εισαγωγή καταλυτικών αυτοκινήτων στη χώρα μας τη συγκεκριμένη περίοδο έχει και σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις και ο κ. Μάνος οφείλει μια

απάντηση.

Θεωρεί αμελητέα την επιδείνωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών; Από τη μια ο κ. Μητσοτάκης περιφέρεται στην Ευρώπη για ανεύρεση δανείων και από την άλλη παίρνονται μέτρα που οδηγούν στην αύξηση του συναλλαγματικού ελλείμματος; Ή μήπως η κυβέρνηση βιάζεται να εισπράξει ό,τι μπορεί μέχρι την 1-1-93, ημερομηνία (τυχαία;) μείωσης των τιμών του αυτοκινήτου λόγω της εξίσωσής του με τις τιμές στις χώρες της ΕΟΚ.

Οι Προτάσεις μας

Αντιμετώπιση του νέφους σημαίνει αντιμετώπιση των αιτιών που το δημιουργούν. Χρειάζεται ένα συνολικό σχέδιο άμεσων και μακροπρόθεσμων μέτρων που θα εξυπηρετεί τους πολίτες και δεν θα θυσιάζει την ανθρώπινη διαβίωση στα εμπορικά και βιομηχανικά συμφέροντα κάθε είδους ή στην καταναλωτική μανία για το Ι.Χ.

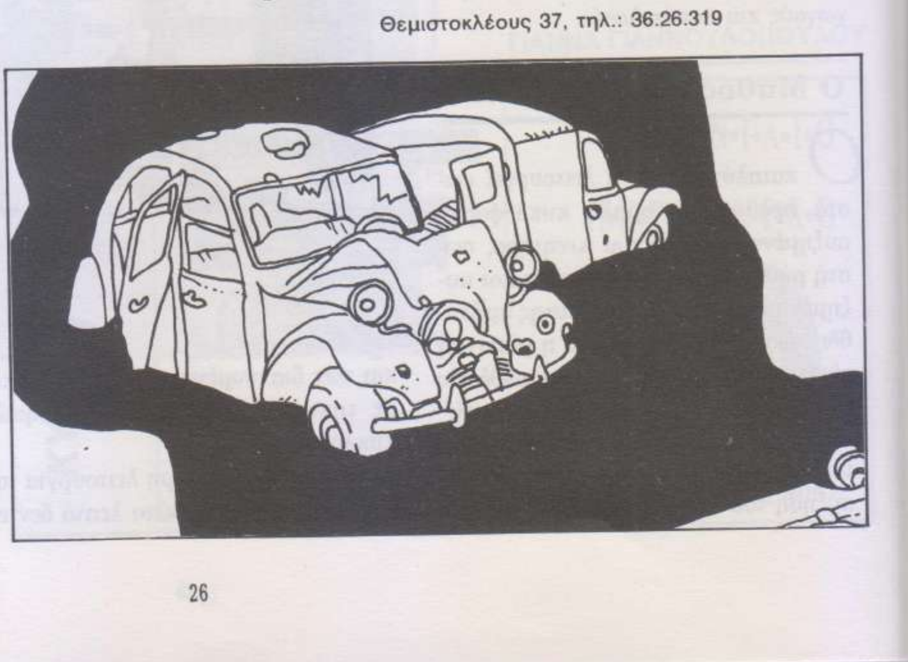
Οι προθέσεις της σημερινής κυβέρνησης όχι μόνο δεν ανταποκρίνονται σε μια τέτοια λογική αλλά, στα πλαίσια της νεο - φιλελεύθερης πολιτικής, επιτείνουν τα συσσωρευμένα προβλήματα του περιβάλλοντος. Είναι αναγκαία η δημιουργία ενός μαζικού κινήματος που θα συσπειρώνει τοπικές πρωτοβουλίες κατοίκων, δημοτικές κινήσεις, Δήμους και μαζικούς φορείς στις παρακάτω κατευθύνσεις:

- Πλήρης απομάκρυνση του Ι.Χ. από το κέντρο της Αθήνας και την ευρύτερη περιοχή του. Προσωρινά μέχρι την αύξηση και βελτίωση των μέσων μαζικής μεταφοράς, προσπέλαση μόνο για το 20% των αυτοκινήτων, κάθε εργάσιμη μέρα με βάση το τελευταίο ψηφίο του αριθμού κυκλοφορίας και μέριμνα για μεταφορά στο ίδιο Ι.Χ. Οι απαγορεύσεις να περιλαμβάνουν και τα ταξί. Να σταματήσουν όλα τα έργα που προσπαθούν να προσαρμόσουν τον ιστό της πόλης στην κυριαρχία του αυτοκινήτου: νέες λεωφόροι, ανισόπεδοι κόμβοι, πολυόροφα κεντρικά γκαράζ.
- Προτεραιότητα στη μαζική συγκοινωνία. Αντί της παραπομπής στο μακρινό μέλλον της αμφίβολης κατασκευής του αμφιλεγόμενου μετρό, επέκταση της ηλεκτροκίνησης και αξιοποίηση των μέσων σταθερής τροχιάς: ελαφρύ επιφανειακό μετρό, τραμ, περιαστικός σιδηρόδρομος. Σύστημα γραμμών κορμού που θα διασχίζουν ολόκληρο τον κεντρικό τομέα της πόλης - όπου και θα διασταυρώνονται μεταξύ τους - και θα συνεχίζουν αντιδιαμετρικά σε περισσότερες από μια κατευθύνσεις με ταυτόχρονη λεωφορειοδρόμηση ή αποκλειστικές λωρίδες, όπου αυτό είναι απαραίτητο, και δρομολόγηση μίνι - μπας σε τοπικές διαδρομές. Ποδηλατόδρομοι για μικρές - μεσαίες αποστάσεις και μεταφορά του ποδήλατου με τα μέσα σταθερής τροχιάς, εκτεταμένες πεζοδρομήσεις.
- Αποκέντρωση των υπηρεσιών (διοίκηση, εμπόριο, αναψυχή κ.λπ.) σε συνοικιακό επίπεδο ώστε να περιοριστούν οι μετακινήσεις και να αποκτήσουν οι συνοικίες λειτουργικότητα ως ενιαίοι ζωντανοί χώροι.
- Προστασία και επέκταση του πράσινου μέσα και έξω από την πόλη. Να διατηρηθούν οι σημερινοί χώροι του πράσινου ανεξάρτητα από το ιδιοκτησιακό καθεστώς, να αποσυρθούν τα μέτρα για τα κτηματικά ομόλογα και τον Ελαιώνα και να εφαρμοστεί επιτέλους Εθνικό Κτηματολόγιο. Αύξηση και ενοποίηση των ελευθέρων χώρων και μείωση του ποσοστού κάλυψης με τη θεσμοθέτηση του κοινωνικού συντελεστή σε όλα τα νέα κτίρια.
- Αντιρρυπαντική τεχνολογία και συστήματα για εξοικονόμηση ενέργειας σε όλες τις βιομηχανικές και βιοτεχνικές μονάδες. Αντικίνητρα στη συσσώρευση βιομηχανικών επενδύσεων στην πρωτεύουσα.

Οι παραπάνω κατευθύνσεις έχουν νόημα όταν διέπονται από τη λογική της αποκέντρωσης και χτυπούν τον υδροκεφαλισμό της Αθήνας. Δηλαδή συνοδεύονται από μέτρα:

– Κοινωνικής, οικονομικής, πολιτιστικής αναβάθμισης της περιφέρειας.
– Εκτεταμένης μεταφοράς πόρων και αρμοδιοτήτων στην τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΑΘΗΝΑΣ:
ΠΟΛΙΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ
Θεμιστοκλέους 37, τηλ.: 36.26.319

ΧΟΡΕΥΟΝΤΑΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟ

Η στρατηγική της μετωπικής σύγκρουσης είναι ανεφάρμοστη στην εποχή της οικολογικής κρίσης

του Γιώργου Ριτζούλη

Με τα δύο κείμενα που δημοσιεύουμε εδώ φιλοδοξούμε να ανοίξουμε το διάλογο που είναι τόσο απαραίτητος στην πορεία της Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων προς το συνέδριό της. Πιστεύουμε ότι τόσο το κείμενο του Γ.Ριτζούλη (που είναι απάντηση στο κείμενο «Οικολόγοι και Εναλλακτικοί» το οποίο δημοσιεύτηκε στο προηγούμενο τεύχος) όσο και η απάντηση του Γ.Καραμπελιά θέτουν τα πραγματικά προβλήματα που αντιμετωπίζει το πράσινο κίνημα στη χώρα μας και ως εκ τούτου μπορούν να λειτουργήσουν ως ερέθισμα για παραπέρα διάλογο...

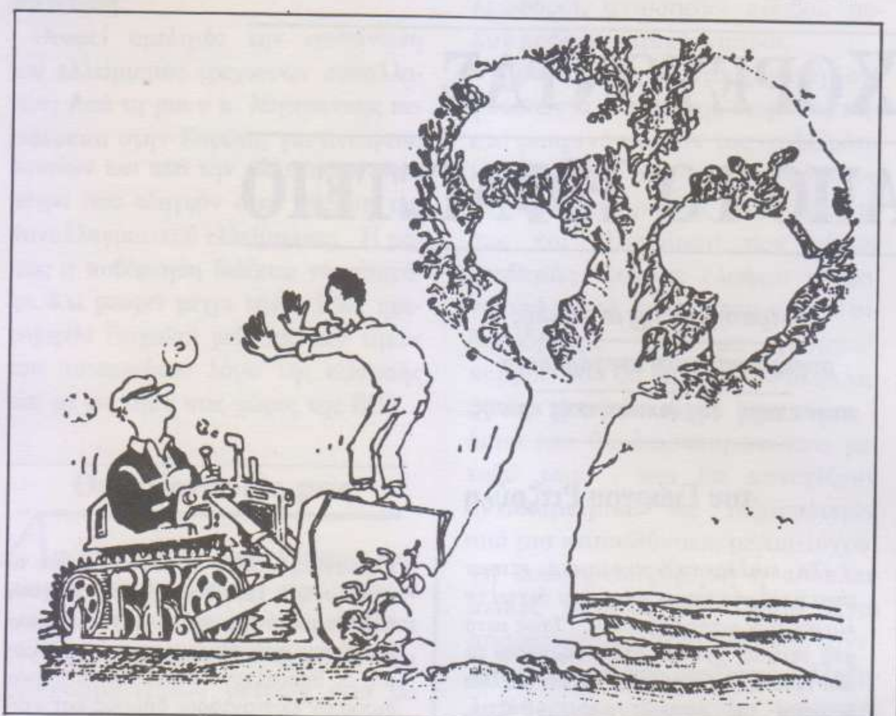
«Το εναλλακτικό-οικολογικό κίνημα είναι πολύ νέο για να μπορεί να δεχτεί τη λογική των μεταρρυθμίσεων. Ίσως μετά από δεκάδες χρόνια, όπως συμβαίνει με όλα τα ιστορικά κινήματα, μπορεί να έλθει η σειρά της λογικής σας» («Ρήξη», τεύχος 38). Ο φίλος Γιώργος Καραμπελιάς επαναφέρει στην τάξη όσους σπεύδουν να προτείνουν μια στρατηγική **ριζοσπαστικού μεταρρυθμισμού** για το οικολογικό κίνημα, μεταξύ των οποίων και ο υπογράφων. Εύλογο. Ναι μεν δεν χρειάσθηκε ο ίδιος ούτε καν μια δεκαετία για να διανύσει το δρομολόγιο από την κλασική στη «νέα άκρα αριστερά» και να καταλήξει μέσω του ιταλικού εργατισμού στον «εναλλακτισμό της νεοελληνικής ιδιομορφίας»· αλλά όσοι του καταλογίζουν ευκολία μετατοπίσεων θα μπορούσαν να αναγνωρίσουν ότι μετακινούμενος παραμένει πάντοτε κατά βάθος ένας σταθερός οπαδός των συνολικών αντιπαραθέσεων και των μετωπικών συγκρούσεων. Ένας υπομονετικός «εξτρεμιστής» που δεν κινδυνεύει να ενσωματωθεί σε καμιά μεταρρυθμιστική στρατηγική ούτε «στο σύστημα και στα κόμματά του».

Ωστόσο ο κόσμος γυρίζει και ίσως μετά από δεκάδες χρόνια θα έχουν ωριμάσει τα πράγματα για να ξανασκεφθούμε τη στρατηγική μας. Μέχρι τότε, έστω και αν δεν το δηλώνουμε ρητά, πρέπει να τηρούμε πιστά το παλιό περίφημο σύνθημα της «Ρήξης»: *«Η κοινωνία της μόλυνσης δεν καθαρίζεται, ανατρέπεται»*. Αυτή είναι η ουσία της πρότασης Γ. Καραμπελιά, παρ' όλο που συγκαταβατικά συμφωνεί να χρησιμοποιήσουν οι Οικολόγοι τη στρατηγική της «Μεγάλης Άρνησης», προκειμένου να επιβάλουν **και** μεταρρυθμίσεις.

Υπάρχει, λέει, το παράδειγμα της Γερμανίας. Αλλά, παρόλο που δεν το αναφέρει, οι Γερμανοί Πράσινοι έχουν ήδη συμμετάσχει σε τρεις τοπικές κυβερνήσεις ομόσπονδων κρατιδίων (Έσση, Δ. Βερολίνο, Κάτω Σαξωνία), συνδιοικούν εκατοντάδες δήμους και κοινότητες και δεν είναι αυτοί που θα απέκλειαν μια κεντρική συγκυβέρνηση στη Βόννη, αν συμφωνούσαν και οι Σοσιαλδημοκράτες σε μια κατεύθυνση οικολογικών μεταρρυθμίσεων. Φαντάζομαι ότι ο Γ. Καραμπελιάς δεν θα συμφωνεί καθόλου με την **πραγματική** πολιτική λογική των Πρασίνων. Τον ακούω να λέει από μέσα του: «Ούτε δέκα χρόνια δεν περίμεναν να περάσουν από τη συγκρότησή τους και το έχουν ρίξει στη συγκυβέρνηση και στην πολιτική της τσόντας, οι αθεόφοβοι. Τι ενσωματωμένοι μεταρρυθμιστές!» Ή μήπως κάνω λάθος;

Οι διεθνείς εμπειρίες πράσινης πολιτικής είναι ήδη πλούσιες· δυστυχώς αρκετοί αποφεύγουν συστηματικά να τις αξιολογήσουν προς όφελος του ελληνικού οικολογικού κινήματος. Προτιμούν να πλάθουν μύθους άσχετους με την πραγματικότητα, αλλά bon pour l' Orient. Ας μην ασχοληθούμε όμως εδώ περισσότερο με τον επαρχιωτισμό που ενδημεί σε εγχώριους Οικολόγους και Εναλλακτικούς. Υπάρχει ένα πολύ σημαντικότερο πρόβλημα, το οποίο γίνεται φανερό χάρις στη συζήτηση που αρχίσαμε με τον Γ. Καραμπελιά.

Ας υποθέσουμε ότι αποφεύγουμε να **φέρουμε σε αντιπαράθεση τώρα** τις διαφορετικές στρατηγικές προτάσεις που υπάρχουν μέσα στους Οικολόγους Εναλλακτικούς και παραδινόμαστε στις αδράνειες και στην ορμή του νεοφώτιστου. Ας υποθέσουμε ότι ακολουθούμε την (ειρωνική;) συμβουλή του Γ. Καρα-

μπελιά και περιμένουμε **όπως όλα τα ιστορικά κινήματα** μερικές δεκαετίες, μέχρι να επιτρέψουμε στο μυαλό μας την πολυτέλεια των αναθεωρήσεων. Πώς θα είναι, αλήθεια, ή Ελλάδα του 2020 ή του 2050 μετά από τη μακροχρόνια «συνολική και μετωπική αντιπαράθεση με τα κόμματα και την πολιτική τους;» Θα έχει άραγε αποδεχθεί ένα ευρύτερο ακροατήριο τις εναλλακτικές και ριζοσπαστικές οικολογικές αντιλήψεις, χάρις στο **«βάθαιμα της κρίσης του περιβάλλοντος»**, χάρις στην απόρριψη της παραδοσιακής πολιτικής, χάρις στη συγκρότηση αξιόπιστου «πολιτικού πόλου» και τα λοιπά; Θα έχουν μήπως ήδη επιβληθεί σημαντικές οικολογικές μεταρρυθμίσεις χάρις στην πίεση μιας τέτοιας «θεμελιακής αντιπολίτευσης;»

Όσοι τρέφουν παρόμοιες ελπίδες, δεν έχουν, προφανώς, ξανασκεφθεί τις μακροχρόνιες εμπειρίες της λεγόμενης ριζοσπαστικής αριστεράς και τις καταστροφικές της απολήξεις. Μετά από τόσες διαψεύσεις μύθων, τελευταία, η παλαιοκομμουνιστική ιδεολογία της ιστορικής αισιοδοξίας εμφανίζεται σε νέα, εναλλακτική έκδοση, στη χώρα μας. Το περιβόητο «βάθαιμα της κρίσης» επιστρατεύεται για μια ακόμα φορά, για να πεισθούμε ότι το μέλλον είναι δικό μας, αρκεί να «σκληρύνουν τα πράγματα». Θα μεσολαβήσει και η γνωστή «οικοδόμηση του επαναστατικού κόμματος», ελαφρώς διασκευασμένου σε «πολιτικό πόλο». Οι ανεπεξέργαστες εμπειρίες του παρελθόντος γίνονται οδηγός πλεύσης σ' έναν αλλαγμένο κόσμο.

Το έργο το έχουμε ξαναδεί πολλές φορές. Αυτή τη φορά θα λείπουν και οι θεατές. Η κοινωνία των πολιτών του 2000 δεν είναι ο υποτιθέμενος «εργάτης - μάζα» της ιταλικής Αυτονομίας και, πολύ περισσότερο, δεν είναι η κινεζική αγροτιά που θα ακολουθήσει στην «έφοδο προς τον ουρανό». Οι διάφορες παραλλαγές της παραδοσιακής στρατηγικής του κομμουνιστικού κινήματος ή οι νεότερες της λεγόμενης άκρας αριστεράς είναι αδύνατο να λειτουργήσουν σήμερα (ευτυχώς, γιατί έτσι γλιτώνουμε κάποια νέα Γκούλαγκ). Αιτία είναι η πολυσύνθετη πραγματικότητα των σημερινών κοινωνιών, η οποία δεν επιδέχεται «συνολικές εναλλακτικές λύσεις», αλλά μας παρακινεί να ασκούμε *«πολιτική του μυρμηγκιού και όχι του ελέφαντα»* (Ralf Fücks).

Από τους σημερινούς εκφραστές τέτοιων στρατηγικών (αν και οι προκάτοχοί τους έχουν συνεισφέρει για πολλά δεινά στον κόσμο), περιμένει κανείς πλέον μόνον αδράνεια και απραξία: Την αδράνεια εκείνων που κάθονται επάνω στο καπνίζον ηφαίστειο της οικολογικής κρίσης και στήνουν χορούς ενθουσιασμού για την αναμενόμενη έκρηξη. «Ζήτω το βάθαιμα της κρίσης, αυτό θα φέρει την ανατροπή», είναι το τραγούδι τους.

Αντίθετα με την άποψη του Γ. Καραμπελιά, το οικολογικό κίνημα, αν θέλει να εμποδίσει την ερημοποίηση της γης και της κοινωνίας, είναι αναγκασμένο να διαφέρει αρκετά από τα προηγούμενα ιστορικά κινήματα. (Το πιο πρόσφατο, του 1968, ήταν, κατά την αυτοκριτική έκφραση του Ντ. Κον Μπεντίτ, «το τελευταίο που δεν γνώριζε τίποτε για την τρύπα του όζοντος»). Μια στρατηγική του οικολογικού κινήματος, η οποία θα στηριζόταν στην παμπάλαια λογική της «όξυνσης των αντιθέσεων» και της μετωπικής σύγκρουσης, επειδή **δεν μπορεί να προλάβει** την καταστροφή, αφήνει το δρόμο ανοιχτό στον κοινωνικό εκβαρβαρισμό, στην παθητική αποδοχή των δεινών, στο ολοκληρωτικό κράτος έκτακτης ανάγκης λόγω οικολογικού αδιεξόδου.

Μετά από δεκαετίες «Μεγάλης Άρνησης» των εγχώριων Οικολόγων, η Ελλάδα μάλλον θα κατέληγε η πιο υποβαθμισμένη χώρα της Ευρώπης από οικολογική και κοινωνική άποψη. Οι σκληροτράχηλοι Εναλλακτικοί νεοελληνικού τύπου θα μπορούσαν τότε να αναφωνήσουν το γνωστό επιφώνημα των μεγάλων πολιτικών «στερνή μου γνώση να σ' είχα πρώτα», αλλά αυτό δεν θα είχε πλέον καμιά πρακτική σημασία. Το ίδιο κάνουν άλλωστε σήμερα αρκετοί από όσους συμμετείχαν παλιότερα σε άλλες «εναλλακτικές», κατά τον Γ. Καραμπελιά, δραστηριότητες (κοινόβια στις φυλακές μετά τον εμφύλιο, χτίσιμο αυθαιρέτων στις γειτονιές, «πορεία» των φοιτητών στα εργοστάσια) ή ίδρυαν «στρατούς χωρίς βαθμοφόρους» και προωθούσαν τα Σοβιέτ (δηλαδή **καταργούσαν τα Κοινοβούλια**).

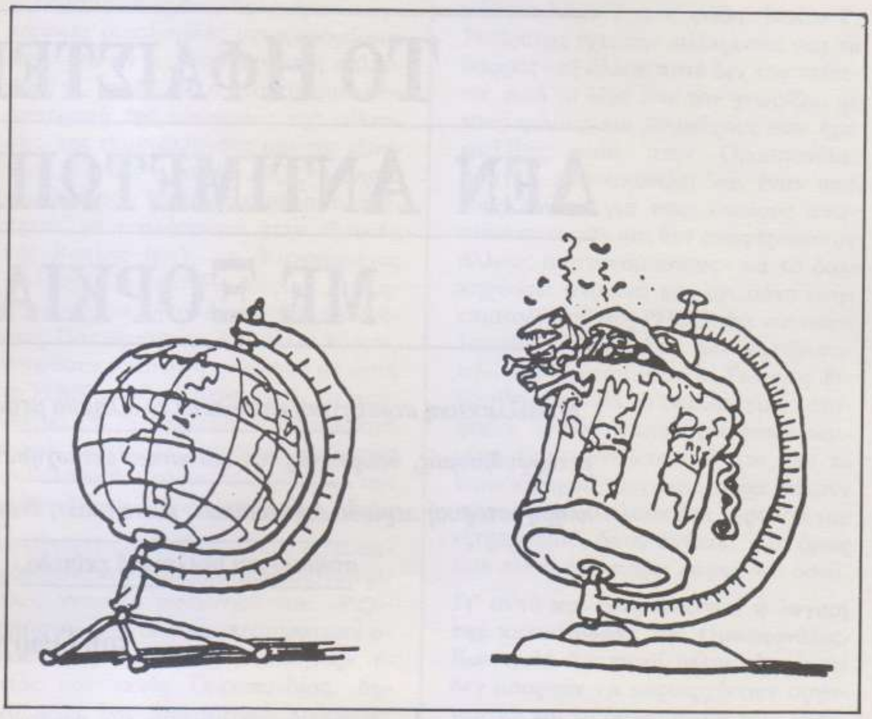
Ίσως όμως δεν έλθουν ακριβώς έτσι τα πράγματα. Παρά την απομόνωση της χώρας μας και παρά την περιρρέουσα ιδεολογία του «ανάδελφου έθνους», οι νέες πραγματικότητες και τα νέα πολιτικά και ιδεολογικά ρεύματα δεν θα εμποδισθούν από τα βόρεια και δυτικά μας σύνορα. Υπάρχει και στη χώρα μας έδαφος για μια οικολογική πολιτική στρατηγική ριζοσπαστικών μεταρρυθμίσεων και αργά ή γρήγορα αυτή η κοινωνική ανάγκη θα διογκωθεί και θα σταθεροποιήσει την πολιτική της έκφραση: θα την κάνει συνολική, αυτοτελή και όχι «τσόντα» (άλλοι έχουν τη λογική της «τσόντας» και της επιστροφής στην αρχική πολιτική κοιτίδα του αριστερισμού), αλλά ταυτόχρονα βέβαιη για τον εαυτό της και χωρίς περιθωριακά ταμπού, χωρίς φόβο προς τις ιεραρχήσεις στόχων, τις συμμαχίες, τη συμμετοχή σε άσκηση εξουσίας, την

πολιτική εν γένει.

Όσοι προτιμήσουν να περιφρουρήσουν τη «ριζοσπαστική» και εξτρεμιστική τους ταυτότητα και να αναβιώσουν τη στρατηγική του αριστερισμού με τη μορφή ενός **σχήματος με εναλλακτικό ή οικολογικό διαβατήριο,** μόνο αυτή τη νέα κοινωνική δυναμική της οικολογικής ευαισθησίας δεν θα μπορέσουν να εκφράσουν (άλλωστε, ήδη την χλευάζουν). Θα μείνουν πιστοί στην εποχή των ιδεών τους, θα χάσουν όμως οριστικά την ευκαιρία να αλλάξουν τον κόσμο αλλάζοντας και οι ίδιοι.

Οι υπόλοιποι, όσοι πιστεύουν ότι οι Πράσινοι δεν μπορούν να γίνουν καταφύγιο για να ξεχειμωνιάσει αδιόρθωτος ο γνωστός αριστερισμός, ότι η οικολογική κρίση δεν μπορεί να γίνει νέο πρόσχημα, για να προπαγανδίσουν κάποιοι την παμπάλαια αντίληψή τους περί κοινωνικής ανατροπής (χωρίς να ξέρουν τι θα χτίσουν μετά στη θέση των ερειπίων), έχουν μόνον μια επιλογή: **Να πείσουν τους κριτικούς πολίτες και στη συνέχεια την κοινωνική πλειοψηφία ότι η οικολογική πολιτική είναι σήμερα απολύτως αναγκαία και επίκαιρη και ότι η ριζική αναδόμηση των σημερινών κοινωνιών προς οικολογική κατεύθυνση είναι απολύτως εφικτή και ρεαλιστική.**

Και, μάλιστα, να τους πείσουν πριν «βαθύνει η κρίση», γιατί τότε κανείς πια δεν θα είναι διαθέσιμος να πεισθεί, και κανείς δεν θα θυμάται όσους σήμερα εξορκίζουν «το σύστημα και τα κόμματά του».

Υ.Γ. Και όμως, αν αφήσουμε τη συζήτηση περί στρατηγικής και μιλήσουμε λίγο για το υπάρχον, ο φίλος Γ. Καραμπελιάς έχει κάνει κατά καιρούς πολύ εύστοχες διαπιστώσεις· όπως π.χ. όταν αναφέρεται στη λεγόμενη *«αντιαπαγορευτική»* και *«φιλελευθερο-ελευθερία»* αντίληψη που υπάρχει μέσα στους Οικολόγους και Εναλλακτικούς (*Ελλοπία*, τεύχος 2, «Η εναλλακτική πρόταση για την Ελλάδα»). Με ειλικρίνεια εκτιμά ότι αυτή η λογική *«απελευθέρωσης εξηνταοκτάρικου χαρακτήρα, με τις ελληνικές αναφορές της –Εξάρχεια, μπαράκι, "-μαύρο"– περισσότερο πληβειακή ή κυριλέ, ανάλογα με την περίπτωση, και με προέλευση τις παρυφές του αριστερισμού, τον αναρχικό χώρο ή εκείνον της ανανεωτικής αριστεράς, μια τάση... που διαπερνά λίγο πολύ όλους μας»*, πρέπει να ξεπερασθεί.

Τέτοιες διαπιστώσεις τις συμμερίζομαι απόλυτα. Το ζήτημα είναι **προς ποια κατεύθυνση** πρέπει να γίνει η υπέρβαση, **ποια** μπορεί να είναι «η θετικότητα και η σοβαρότητα της νέας πρότασης».

Εδώ αρχίζει το πρόβλημα της στρατηγικής και η έντονη διαφωνία μας. Είναι φανερό ότι η διαφωνία αυτή συναρτάται και με το περιβόητο «επαναστατικό υποκείμενο», το οποίο μάλλον ακόμα ψάχνει ο Γ.Κ. (έστω και με τον τρόπο του, δηλαδή επιδιώκοντας τη διεύρυνση του υποτιθέμενου παλιού). Υπάρχει όμως «επαναστατικό υποκείμενο» στην εποχή της οικολογικής κρίσης;

Αυτό βέβαια είναι μια άλλη ιστορία· και θα μπορούσε να γίνει το θέμα της επόμενής μας συζήτησης-αντιπαράθεσης.

ΤΟ ΗΦΑΙΣΤΕΙΟ ΔΕΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΞΟΡΚΙΑ

Η εναλλακτική στρατηγική υπερβαίνει το δίλημμα μετωπική συγκρουση - μεταρρυθμισμός, θεωρώντας τον κοινωνικό μετασχηματισμό σαν μια ολόκληρη ιστορική περίοδο οικονομικών, κοινωνικών, θεσμικών αλλαγών στο ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

του Γιώργου Καραμπελιά

Το άρθρο του Γιώργου Ριτζούλη, πέρα από τις επιμέρους μικρές κακοήθειες*, που κάτω από άλλη συγκυρία θα θεωρούσα συγχωρητέες, νομίζω ότι αποτελεί μια καλή βάση για να συζητηθούν επιτέλους σε βάθος τα προβλήματα και οι αντιθέσεις που με έναν σχεδόν θανατηφόρο εναγκαλισμό ταλαιπωρούν τους «Οικολόγους - Ε-

---

* Όπως αυτή που αφορά στην «ευκολία μετατοπίσεών μου», την οποία ο ίδιος –γνωστό τέχνασμα– μετριάζει εν συνεχεία. Επειδή μετά τον πρόσφατο οχετό που έχουν εκστομίσει άτομα που τολμούν να λέγονται οικολόγοι, έχω αποφασίσει να μην αφήνω αναπάντητη, με όσα μέσα κρίνονται κατάλληλα, και την παραμικρή προσωπική αιχμή, θα πληροφορήσω τα ακόλουθα τον φίλο Ριτζούλη και δι' αυτού όλο το φιλοθεάμον κοινό: Ο υποφαινόμενος Γιώργος Καραμπελιάς ένα πράγμα τουλάχιστον φρόντισε στη ζωή του, να μένει ανυποχώρητος στις απόψεις του, **με οποιοδήποτε τίμημα,** και αυτό το τίμημα υπήρξε πάντα αρκετά αλμυρό: από τις φυλακίσεις μου, που αρχίζουν με τη δικτατορία και έχουν διατρέξει όλη τη γκάμα των καθεστώτων που ακολούθησαν μέχρι σήμερα και –το σημαντικότερο– όλο τον οχετό της συκοφαντίας που, με προεξάρχοντες τους «ανανεωτές» του ΚΚΕ, με καλούς υπηρέτες όλους τους κατά καιρούς «άσπονδους» φίλους μου και τη συνδρομή των εξωνημένων δημοσιογραφίσκων, συνεχίζω να αντιμετωπίζω. Και όλα αυτά αγαπητέ φίλε, γιατί ακριβώς δεν προσχωρούσα σε καμιά μόδα.

Για την αποκατάσταση λοιπόν της αλήθειας και προς φωτισμόν σου, σε πληροφορώ ότι από το 1966 και μετά ανήκα στην «νέα άκρα αριστερά», ουδέποτε στην «κλασική», και από τις αρχές της δεκαετίας του '70 ασπάζομαι εναλλακτικές απόψεις, και τις βάζω όσο μπορώ σε εφαρμογή μέσα από τη δουλειά σε εργοστάσια, οικοδομές, φορτοεκφορτώσεις και άλλες ενασχολήσεις του χύδην όχλου –που δεν ανήκουν προφανώς στην δική σου αντίληψη του εναλλακτικού η οποία αφορά μόνο την βιοκαλλιέργεια, που άλλοι κάνουν. Ταυτόχρονα –και αυτό ήταν το περισσότερο ενοχλητικό για τους «φίλους» μας, μαζί με τους συντρόφους μου της ΡΗΞΗΣ και της ΠΡΑΞΗΣ πραγματοποιούμε και μια θεωρητική, ιδεολογική και εκδοτική δραστηριότητα που ξεπερνάει κατά πολύ τη δραστηριότητα πολλών από τους περιβόητους «καθαρούς οικολόγους» και η οποία πραγματοποιείται με φορείς εναλλακτικές επιχειρήσεις. Πληροφορώ ακόμα τον αγαπητό φίλο ότι δεν υπήρξα ποτέ «οπαδός» της ιταλικής εργατικής αυτονομίας, απλώς εισαγάγαμε τη σκέψη και τον προβληματισμό τους στην Ελλάδα, γιατί σε πολλά πράγματα είχαμε παρόμοιες απόψεις, ενώ σε άλλα διαφωνούσαμε, πράγμα που γνωρίζει όποιος έχει διαβάσει τα βιβλία που έχουμε εκδόσει. Γενικά είχαμε πάντα σαν αρχή μας να μην εκδίδουμε μόνο βιβλία με τα οποία συμφωνούμε, αλλά εκείνα που κρίνουμε σημαντικά, και δεν προέρχονται μόνο από μία σχολή σκέψης. Την ίδια περίπου εποχή, και εδώ φαίνεται να απατά η μνήμη του τον φίλο Ριτζούλη, που εκδίδουμε το *«Από τον εργάτη μάζα στον κοινωνικό εργάτη»* του Αντόνιο Νέγκρι, εκδίδουμε και ένα άλλο σημαδιακό βιβλίο, το *«από τη RAF στους Πράσινους»*, εν έτει 1982 και αμέσως μετά το βιβλίο του Β. Γιόκαρη *«Οι Πράσινοι στην Δυτική Γερμανία»*, το πρώτο ολόκληρωμένο βιβλίο για τους Γερμανούς Πράσινους. Όσο για τη συμμετοχή μας σε οικολογικές κινητοποιήσεις, χρονολογείται, αγαπητέ φίλε, από την δεκαετία του 1970, πριν εμφανιστούν οικολογικές ομάδες στην Ελλάδα, και όταν οι περισσότεροι σημερινοί οικολόγοι ή απλώς οικολογίζοντες αγωνίζονταν για την ΕΑΔΕ, την διακήρυξη της 3ης του Σεπτέμβρη και τις θεσμικές «ρήξεις» μέσα από τον κρατικό μηχανισμό, πράγμα που εμείς δεν θεωρήσαμε ποτέ κριτήριο για το παρόν των ανθρώπων. Γι' αυτό λοιπόν δεν θεωρούμε ότι «προσχωρήσαμε» κάπου, αλλά συμβάλλαμε **ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ** στη δημιουργία του, όσο ελάχιστοι άλλοι στη χώρα μας. Όσο δε για τη συμβολή μας μετά την ίδρυση της Ομοσπονδίας, βοούν και οι πέτρες. Κατά συνέπεια αγαπητέ φίλε δεν παραμένω μόνο ένας σταθερός οπαδός των «ρήξεων», βέβαια διαφορετικών απ' αυτές που υπαινίσσεσαι, αλλά και ένας σταθερός οπαδός της συνέχειας στη ζωή και τις απόψεις μου, γεγονός που μερικές φορές καταντάει να είναι σφάλμα, εξ αιτίας της υπερβολικής εμμονής. Η εξέλιξη, η δική μου και των συντρόφων μου είναι η φυσιολογική εξέλιξη απόψεων και πρακτικών που ενυπήρχαν στην «νέα άκρα αριστερά», από όπου, με τον ένα ή άλλο τρόπο, συγκροτήθηκε ένα σημαντικό μέρος του πράσινου κινήματος, το οποίο στο σύνολό του αποτελεί παιδί της αμφισβήτησης της δεκαετίας του '60.

Και στο φίλο Ριτζούλη θα αποκαλύψω ένα «μυστικό», που μέχρι σήμερα δεν μας άρεσε να δημοσιοποιούμε. Αγαπητέ φίλε, σε αντίθεση με σένα, που θεωρείς κύρια την παρέμβαση σε σχέση με την πολιτική εξουσία, και ακόμα περισσότερο με άλλους «οικολόγους», το κύριο και πρωταρχικό μας μέλημα δεν είναι η εξουσία! Εμείς παραμένουμε αντιεξουσιαστές. Και η πείρα της εξουσίας της αριστεράς μας έχει διδάξει. Το κυριότερο μέλημά μας, και γι' αυτό είμαστε εναλλακτικοί, είναι **«να κάνουμε τη ζωή μας ένα έργο τέχνης»,** δηλαδή να μείνουμε πιστοί σε μια ηθική και μια αισθητική της προσωπικής και πολιτικής ζωής, πριν από οτιδήποτε άλλο! Είμαστε βέβαιοι πως τηρώντας αυτή την αρχή μετασχηματίζουμε την κοινωνία πολύ βαθύτερα από άλλους, εραστές της εξουσίας, γιατί ▶

ναλλακτικούς». Έτσι θεωρούμε ότι πρόκειται ουσιαστικά για την απαρχή του προσυνεδριακού διαλόγου της Ομοσπονδίας από τις στήλες της *«Ρήξης»* και σαν τέτοια, θα της δώσουμε όλη την δέουσα προσοχή.

Η ουσία της συζήτησης νομίζουμε ότι επικεντρώνεται στα ακόλουθα ζητήματα: σχέση οικολογίας και εναλλακτικότητας, στρατηγική των ρήξεων ή του *«ριζοσπαστικού μεταρρυθμισμού»*, που εν μέρει απορρέει από το προηγούμενο, και τρίτο, τα ζητήματα της ελληνικής συγκυρίας.

Οικολογία και εναλλακτικότητα

Σε σχέση με το πρώτο ζήτημα χαρακτηριστικό στο κείμενο του Ριτζούλη είναι η εξαφάνιση έστω και της αναφοράς στη λέξη «εναλλακτικός». Αυτό το lapsus είναι κυριολεκτικά σημαδιακό και συνδέεται με μια ολόκληρη στρατηγική στα πλαίσια της «Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων». Πράγματι, πολλοί νοιώθουν εκείνο το «εναλλακτικοί» σαν βρόγχο στο λαιμό, από τον οποίο θα κάνουν ό,τι μπορούν για να απαλλαγούν. Γιατί αυτό το **«εναλλακτικοί»,** αγαπητέ κύριε Ριτζούλη σπαέι τα πόδια της «υψηλής πολιτικής» την οποία θέλετε να εγκαινιάσουμε, με «συμμαχίες», «συμβιβασμούς» και μια πολιτική «οικολογικών μεταρρυθμίσεων». **Γιατί αυτό το «εναλλακτικοί» σημαίνει ότι δεν οριζόμαστε πριν απ' όλα ως το κίνημα του οικολογικού μεταρρυθμισμού, έστω και ριζοσπαστικού, αλλά ως το κίνημα που προτείνει ένα εναλλακτικό μοντέλο κοινωνίας και κάνει από σήμερα πράξη, μέσα από την καθημερινή ζωή των ανθρώπων, ατομικά και συλλογικά, αυτή τη διαφορετική πρόταση ζωής και κοινωνίας.**

Σημαίνει πως δεν «βολευόμαστε» με κάποιες οικολογικές μεταρρυθμίσεις, έστω και αν τις επιθυμούμε ή παλεύουμε γι' αυτές, αλλά στοχεύουμε στην **ανατροπή** της κοινωνίας της μόλυνσης, της εκμετάλλευσης και της εξουσίας. Το ότι η κυρία Δίζη, η οποία ενοχλούνταν γιατί ως εναλλακτική έπρεπε να εναλάσσεται στην εξουσία της Βουλής (sic), ο διαγραμμένος από την Ομοσπονδία κύριος Χατζηπαναγιώτου, ή ο αποτυχών υποψήφιος Παπαϊωάννου, και άλλοι κύριοι, νοιώθουν ιδιαίτερη ενόχληση με αυτή τη λεξούλα είναι κατανοητό, το υπόδειγμα της προσωπικής τους συμπεριφοράς αρκεί. Το ότι όμως μαζί τους συντάσσονται τόσοι πολλοί φίλοι των «Οικολόγων - Εναλλακτικών», όπως

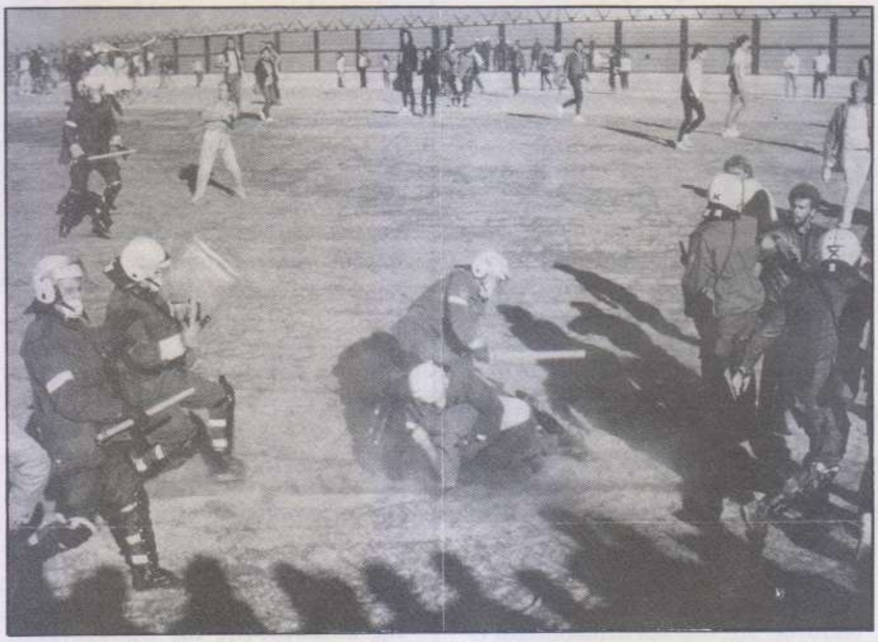
το συγκρότημα Λαμπράκη, η «Επικαιρότητα», και ποικίλοι δημοσιογραφίσκοι γνωστοί οικολόγοι του «Ριζοσπάστη», και όλο και περισσότεροι οπαδοί της «πολιτικής οικολογίας», εντός και εκτός Ομοσπονδίας, δημιουργεί ένα πραγματικό πρόβλημα γι' αυτή την καταπληκτική ομοφωνία σύσσωμου του έθνους με τους «καλούς οικολόγους». Προφανώς γιατί είναι όλοι υπέρ των ριζοσπαστικών οικολογικών μεταρρυθμίσεων και εναντίον των αδιέξοδων εναλλακτικών! Αν προσέξουμε λοιπόν τα κείμενα ακόμα και ομάδων της «πολιτικής οικολογίας», που έχουν το «εναλλακτικός» στον τίτλο τους, θα δούμε ότι μιλάνε πλέον για οικολογική διάσταση και μόνο, αποφεύγοντας την ξορκισμένη λέξη. Και είναι φυσικό, επιτέλους μπορεί να βγει το πραγματικό αντικείμενο των αντιθέσεων. Πολλοί φίλοι λένε, μα το οικολογικό κίνημα κατά βάθος είναι εναλλακτικό. **Συμφωνούμε,** μόνο που εμείς θέλουμε αυτό το «κατά βάθος» να εξαγγέλλεται. Γιατί όταν καποιοι λέγονται –είχαν μάλιστα αυτοονομαστεί– «Οικολόγοι - Εναλλακτικοί» και τώρα θέλουν να εξοβελίσουν το «εναλλακτικοί», τότε κάποιο λάκο έχει η φάβα. Και ο Γ. Ριτζούλης έχει την ειλικρίνεια και το θάρρος –εξ άλλου ποτέ δεν τον ταύτισα, από το λίγο που τον γνωρίζω, με τους φίλους και συμμάχους που έχει επιλέξει μέσα στην Ομοσπονδία, πράγμα που αποτελεί και έναν από τους λόγους για τους οποίους απαντάω σε αυτόν και δεν αναφέρομαι σε άλλους ακατανόμαστους– να το διακηρύσσει ανοικτά και όχι μόνο στην επιστολή του στη ΡΗΞΗ, ότι *«το οικολογικό κίνημα είναι μεταρρυθμιστικό»*. Να λοιπόν γιατί ο Γιώργος Ριτζούλης ξεχνάει το εναλλακτικό. Διάφοροι λοιπόν «οικολόγοι εναλλακτικοί», τρόμαξαν μπροστά στο ίδιο το δημιούργημά τους και τώρα θέλουν να το εξαποστείλουν στα τάρταρα του εξτρεμισμού, όπου ανήκει. Έλα όμως που πλέον έχει πάρει σάρκα και οστά.

Γι' αυτό και τους διαπνέει η λογική της καταστροφής της Ομοσπονδίας. Και αυτό αγαπητοί φίλοι, όχι γιατί δεν μπορούν να κυριαρχήσουν οργανωτικά και να διαγράψουν τους εναλλακτικούς, όπως πρότεινε ο Παπαϊωάννου, ο Λεπενιώτης και άλλοι «αγωνιστές της πολιτικής οικολογίας» –συμβαίνει και αυτό– αλλά γιατί το ίδιο το μόρφωμα στο οποίο συμμετέχουν αποπνέει και είναι θεμελιωμένο πάνω σε μια διαφορετική λογική. Εξ ου και οι «επανιδρύσεις», τα νέα «μορφώματα» και άλλα παρόμοια, τα οποία καθημερινά απεργάζονται αντί άλλης οικολογικής πρακτικής αρκετοί, αποκαθαρμένοι από τα εναλλακτικά μιάσματα του δικού τους παρελθόντος, «καθαροί οικολόγοι».

Και είναι τουλάχιστον προς τιμήν του Γ. Ριτζούλη που την αντιπαράθεση την κάνει όχι πάνω στο ψευδοπρόβλημα οικολόγοι και εναλλακτικοί, αλλά πάνω στο πρόβλημα αντιπαράθεση **«θεμελιακών»** με **«ρεαλιστές».** Μας προσάπτει μια «θεμελιακή» λογική κληρονομημένη από το ακροαριστερό παρελθόν μας, που αρκείται σε

βέβαια δεν το εννοούμε με τρόπο παθητικό, αλλά μέσα από το δρόμο της δράσης. Αν λοιπόν, αγαπητέ φίλε, μέσα από αυτό το δρόμο το κίνημα κατακτήσει και κάποια εξουσία, τόσο το καλύτερο, όμως δεν είναι αυτό το ζήτημά μας.

Αυτό που τόσο έχει ενοχλήσει στη «μονολιθικότητα» της ΡΗΞΗΣ, είναι ακριβώς αυτή η ταυτότητα των ιδεωδών και της ζωής, που έχει σφυρηλατηθεί μέσα από τη σύγκρουση με την εξουσία, με τη συκοφαντία, και κυρίως από την κοινή πάλη του μετασχηματισμού και την **περιφρόνηση** προς την εξουσία. Πώς όμως να το κατανοήσουν αυτό «οικολόγοι», που το καθημερινό και κύριο έργο τους ειναι η υπονόμευση των υπολοίπων, θλιβερές και άθλιες ίντριγκες, που το μόνο που μπορούν να μας φέρουν στο νου είναι την Ελλάδα της Μελούνας. Τι να καταλάβουν λοιπόν οι φτωχοπρόδρομοι, οι οποίοι χωρίς ακόμα να διαθέτουν καμία ουσιαστική εξουσία, βρίσκονται σε οργασμό μόνο και μόνο με την προσμονή κάποιων ψίχουλων. Γι' αυτά και πολλά άλλα ακόμη, που δεν μπορείς να τα καταλάβεις, αγαπητέ φίλε, γιατί δεν τα έχεις ζήσει στο πετσί σου, εγώ και οι «φίλοι» μου της ΡΗΞΗΣ και της ΠΡΑΞΗΣ, δεν αλλάζουμε εύκολα απόψεις, αλλά **εξελίσσουμε τις απόψεις μας στη βάση ενός πυρήνα που παραμένει σταθερός, απαραβίαστος και άθραυστος, το μίσος για τον κόσμο του εμπορεύματος, το μίσος για την εξουσία, την εμμονή στην αλλαγή που ξεκινάει από μας τους ίδιους, την πολιτική πρακτική με βάση ηθικά και αισθητικά κριτήρια, τέλος την αποδοχή της διαφορετικότητας.** Πώς λοιπόν μπορούν συμβιβασμένα ανθρωπάρια που τρέχουν πίσω *«από την φοβερή εξουσία»*, *«να νοιώσουν την ορμή του βίου μας, τι θέρμην έχει, τι ηδονήν υπερτάτην»*. Και γι' αυτό φίλε μου αντέχουμε τόσες συκοφαντίες, γιατί βρισκόμαστε πέραν του εσμού των συκοφαντών μας.

μια μετωπική αντιπαράθεση και αρνείται κάθε συμμετοχή στα εγκόσμια της πολιτικής.

Μεταρρυθμισμός και εναλλακτική λογική

Ο φίλος Ριτζούλης ξεκινάει από μια ρήση, *την εποχή της οικολογικής κρίσης είναι ανεφάρμοστη μια στρατηγική μετωπικής σύγκρουσης*. Εμείς θεωρούμε ότι οι συνολικές κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες των κοινωνιών που ζούμε, κάνουν αδύνατη και ίσως ούτε καν ευκταία, μια μετωπική αντιπαράθεση, παρ' όλο που, αντίστροφα από ό,τι πιστεύει ο Γ. Ριτζούλης, **η οικολογική κρίση απαιτεί ταχύτατες -επαναστατικές- αλλαγές μεγάλης κλίμακας!** Αλλά ας πιάσουμε λίγο το πρόβλημα από τη ρίζα του. Η αντιπαράθεση μεταρρύθμιση ή επανάσταση είναι παλιά, τουλάχιστον στο ιστορικό κίνημα κοινωνικής αλλαγής που προηγήθηκε του πρασίνου, το εργατικό. Και η απάντηση που δόθηκε υπήρξε διαφοροποιημένη ανάλογα με την εποχή και το χώρο. Μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τουλάχιστον στην Ευρώπη, παίζονταν και οι δύο εκδοχές. Στη συνέχεια όμως η σοσιαλδημοκρατική - μεταρρυθμιστική λογική επεκράτησε, σε τέτοια έκταση που ακόμα και τα ίδια τα κομμουνιστικά κόμματα μετονομάζονταν!

Τι γίνεται λοιπόν με τους επαναστάτες; Ιδιαίτερα με εκείνο το επαναστατικό κίνημα που αναδείχθηκε στην Ευρώπη από τη δεκαετία του '60 και μετά; Έχουμε αναλύσει αλλού και δια μακρών τα ιστορικά πεπρωμένα αυτού του κινήματος. Συνοπτικά επισημαίνουμε πως όσοι έμειναν στην παλιά λογική της μετωπικής αντιπαράθεσης και της «μεγάλης νύχτας» έγιναν τρομοκράτες ή παρέμειναν στις χιλιαστικές σέκτες του αριστερισμού.

Όσοι αντίθετα θέλησαν να συνεχίσουν να είναι επαναστάτες στην εποχή τους, και αυτό σημαίνει **και αποτελεσματικοί και επαναστάτες, έγιναν, μετεξελίχθηκαν σε εναλλακτικούς.** Δηλαδή απόρριψη της θεωρίας της «μεγάλης νύχτας» της επανάστασης, απόρριψη της λογικής ότι οι πολιτικές αλλαγές προηγούνται των κοινωνικών. Ενστερνίστηκαν τη λογική της «μακράς πορείας» μέσα στην κοινωνία, τους θεσμούς, την πολιτική. Γι' αυτό και όλη η παλαιοκομμουνιστική λογική μάς βάφτισε «ρεφορμιστές»! Γιατί και εμείς θεωρούμε πως ο μετασχηματισμός της κοινωνίας είναι μια ολόκληρη ιστορική περίοδος, της οποίας δεν προηγείται κάποιο «επαναστατικό πραξικόπημα». **Μόνο που παραμένουμε επαναστάτες.** Και δεν εννοούμε στο επίπεδο των προθέσεων και μόνο, γιατί τότε θα ήταν προτιμότερο να περάσουμε ανοιχτά στη σοσιαλδημοκρατία. **Τι άραγε μας διαφορίζει από τον μεταρρυθμισμό; Η επιμονή στους κοινωνικούς και ατομικούς μετασχηματισμούς «εδώ και σήμερα», η απόρριψη της λογικής του μελλοντικού παραδείσου και η επιλογή της οικοδόμησης σήμερα θεσμών και πρακτικών που υλοποιούν και εικονογραφούν την επαναστατική μας εξαγγελία.** Γι' αυτό δεν αποδεχόμαστε «εναλλακτικούς εργοδότες», αλλά προωθούμε συνεταιρισμούς -και τους κάνουμε στα μεγέθη μας, όπως κάνουν οι Γερμανοί μας σύντροφοι, τους οποίους ποτέ δεν αναφέρει ο φίλος Ριτζούλης, ο οποίος τόσο αρέσκεται να μας διδάσκει μέσω του παραδείγματος της χώρας της «υπαρκτής οικολογίας», αλλά μόνο σε ό,τι αφορά τη θεσμική δράση των Πρασίνων. Εμείς λέμε ότι η παρέμβασή μας και η είσοδός μας στους θεσμούς πρέπει να στηρίζεται και να αντιστοιχεί στην ύπαρξη και το ρίζωμα στο κοινωνικό πεδίο. **Το εναλλακτικό κίνημα δεν είναι μονοσήμαντα πολιτικό αλλά κατ' εξοχήν κοινωνικο-πολιτικό και μόνο ως τέτοιο μπορεί να νοηθεί.** Και αυτή είναι η ουσία του οικολογικού κινήματος, δεν πρόκειται κατ' αρχήν ή κυρίως για συμβούλους σε περιβαλλοντικά θέματα, αλλά για ένα δίκτυο κοινωνικών κινήσεων, βιοκαλλιεργητών, ομάδων ανακύκλωσης, προστασίας της φύσης, των κοινωνικών μειοψηφιών, των κοινωνικών κινημάτων, ποδηλατιστών, υγιεινιστών, συνεταιριστικών επιχειρήσεων, γυναικείων οργανώσεων κ.λπ, κ.λπ. Κινήσεων δηλαδή με εναλλακτικά χαρακτηριστικά, που εδώ και σήμερα προωθούν βαθειούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Οικολογικό κίνημα δεν σημαίνει πολιτικούς με οικολογικές απόψεις! Δεν σημαίνει εκμετάλλευση της οικολογικής κρίσης για δημιουργία μιας πολιτικής τσόντας του συστήματος των κομμάτων. Σημαίνει ανάδειξη μιας νέας κουλτούρας με βαθειά ανατρεπτικά και αντιεξουσιαστικά χαρακτηριστικά, που ριζώνει ήδη στην κοινωνία μας. Αν αυτό ονομάζει μετωπική αντιπαράθεση ο φίλος Ριτζούλης και με αυτό εννοεί μετωπική αντιπαράθεση με τις αξίες του συστηματος, τότε ναι, είναι πράγματι έτσι. Και τις αρνητικές συνέπειες μιας πολιτικάντικης αντίληψης για τη συγκρότηση του οικολογικού - εναλλακτικού κινήματος, ας τις αναλογιστεί ο φίλος Ριτζούλης, που τώρα διαρρηγνύει τα ιμάτιά του ενάντια στην Ομοσπονδία. Η κύρια Δίζη είναι συνέπεια και αποτέλεσμα της στρατηγικής του! Και αν δεν υπήρχαν και ορισμένοι εναλλακτικοί, δηλαδή άνθρωποι με αρχές και αξίες και όχι τυχάρπαστοι, καθώς και ορισμένοι σοβαροί μεταρρυθμιστές, ποιος ξέρει τι άλλους εξευτελισμούς

θα είχε γνωρίσει το πράσινο κίνημα στην Ελλάδα. Γιατί το λέμε αυτό; Διότι από τη στιγμή που άρχισε η διαδικασία για την εκλογική εμφάνιση των πρασίνων στην Ελλάδα είχαμε ταχθεί σαφώς ενάντια, θεωρώντας πως θα έπρεπε να προηγηθεί μια σοβαρότερη ανάπτυξη του κινήματος και μια ώσμωση των διαφορετικών συνιστωσών του. Όμως η αδημονία διαφόρων που είχαν «κουραστεί» από την μακρόχρονη κοινωνική πρακτική τους *(sic)* σε συνδυασμό με την πίεση κάποιων εκπροσώπων της πράσινης γραφειοκρατίας του Ευρωκοινοβουλίου**, οδήγησε τελικά στην εμφάνιση των «Οικολόγων Εναλλακτικών», ως κατ' εξοχήν εκλογικού σχήματος και τέτοιο χαρακτήρα πήρε και η νεοϊδρυμένη Ομοσπονδία. Τέσσερις εκλογικές αναμετρήσεις απέδειξαν την «σοφία» αυτής της πολιτικής. Κάθε τυχάρπαστος, βλαχοδήμαρχος, τοπάρχης, ή ξέμπαρκος βαφτίστηκε οικολόγος, δίπλα στις αυθεντικές οικολογικές κινήσεις και μάλιστα απόκτησε και αέρα ώστε να κριτικάρει τους «εναλλακτικούς», που διαθέτουν μακρόχρονη οικολογική δραστηριότητα! Εξ ου και το φαινόμενο Δίζη. Έρχεται λοιπόν σήμερα ο φίλος Ριτζούλης, αφού η στρατηγική του δοκιμάστηκε στην πράξη, και αντί να προτείνει μια «φυγή στο κοινωνικό» όπως θα άρμοζε μετά την αποτυχία μιας άκαιρης υπερπολιτικοποίησης, προτείνει μια συνέχεια της φυγής προς τα μπρος. Μιλάει για συμμαχίες πράσινου - κόκκινου (βλέπε άρθρο του στην *Εποχή* της 4ης Νοεμβρίου) και προσπάθησε στη Θεσσαλονίκη να προωθήσει μια λογική συνεργασίας με το «κόκκινο» του Συνασπισμού και του ΠΑΣΟΚ, στις δημοτικές εκλογές. Εμείς αντίστροφα, επειδή υποχρεωτικά έπρεπε να συμμετάσχουμε στις δημοτικές εκλογές, επιλέξαμε μια στρατηγική δημοτικών κινήσεων –όπου ο οικολογικός και εναλλακτικός χαρακτήρας μπορούσε να προεξάρχει– με στόχο να προετοιμάσουμε με τους καλύτερους δυνατούς όρους μια πορεία στο κοινωνικό. Και αυτό θεωρούμε σαν πρωταρχικό μας καθήκον για όλη την υπόλοιπη περίοδο.

Ο στόχος μας εμάς των «εναλλακτικών» είναι ακριβώς να οικοδομήσουμε με ένα νέο ιστορικό πόλο αμφισβήτησης, κριτικής και μετασχηματισμού της κοινωνίας. Να συνεχίσουμε από εκεί που εξαντλήθηκε το εργατικό κίνημα. Γι' αυτό ακριβώς πιστεύουμε ότι μπορούμε να εκφράσουμε και την ουσία του οικολογικού κινήματος, ως κινήματος που ριζώνει στην κοινωνία των πολιτών και στοχεύει σε μετασχηματισμούς «εποχής».

Γι' αυτό και χαρακτηρίσαμε ως λογική «τσόντας» τη λογική των δήθεν «καθαρών» οικολόγων. Γιατί όταν διακηρύσσεις ανοιχτά πως δεν ενδιαφέρεσαι για την εναλλακτική διάσταση, τότε αντιλαμβάνεσαι την οικολογία ως περιβαλλοντική πολιτική, ή περιβαλλοντική μεταρρύθμιση. Και τότε βέβαια ενδιαφέρεσαι για τη σύγκλιση ή τη συμμαχία «κόκκινου και πράσινου», ιδιαίτερα τώρα φαντάζομαι το πλαφόν του 3% θα αποκαλύψει ως δια μαγείας πολλούς πράσινους συγκλισιακούς. Είναι προφανές πως σε μια τέτοια εκδοχή δεν ενδιαφέρεσαι να οικοδομήσεις έναν πράσινο εναλλακτικό πόλο που θέλει να αποτελεί συνολική πρόταση κοινωνίας, αλλά μια συμπληρωματική δύναμη, ως προς το «κόκκινο». Γι' αυτό ακριβώς μπορείς να διαχωρίζεις το «οικολογικό», δηλαδή το περιβαλλοντικό, από την εναλλακτική πρόταση. Να λοιπόν γιατί χαρακτηρίζουμε αυτή την πολιτική ως πολιτική τσόντας.

Η ελληνική συγκυρία

Όμως, όταν μιλάμε για τσόντα, αυτό δεν ορίζεται μόνο από την πολιτική στρατηγική, αλλά και από τις συγκεκριμένες πραγματικότητες της κάθε χώρας. Στις ελληνικές συνθήκες, με την φοβερή υπανάπτυξη των οικολογικών και εναλλακτικών κινηματων, όπως και της ίδιας της κοινωνίας των πολιτών, μια μεταρρυθμιστική –βλέπε περιβαλλοντική– οικολογική στρατηγική οδηγεί σε τσόντα και με τη στενή έννοια του όρου. Δηλαδή δεν υπάρχουν οι πολιτικοί και κοινωνικοί όροι έστω για ένα μεταρρυθμιστικό οικολογικό κόμμα. Μόνο απόκομμα μπορεί να υπάρξει! Εξ άλλου είδαμε όλοι το πολιτικό προσωπικό το οποίο μπορεί να προσφέρει ο περιβαλλοντικός οικολογικός χώρος, και όλοι γνωρίζουμε ποιες ήταν οι δυνάμεις οι οποίες έκτισαν και στήριξαν στο οργανωτικό πεδίο την Ομοσπονδία.

Και αυτό το νόημα είχε η φράση του προηγουμένου κειμένου μου στην οποία αναφέρεται ο Ριτζούλης, ότι δηλαδή *«οποιαδήποτε μεταρρυθμιστι-*

** Που ήθελαν να συμπληρώσουν το χάρτη τους με τις σημαιούλες των πράσινων κομμάτων στην Ευρώπη, όπως παλιά έκανε η Κομιντέρν, και προωθούσαν «συγκλίσεις», «λίστες» και άλλα ηχηρά παρόμοια –λέγε με Swalba Hoth.

κή λογική στη χώρα μας θα χρειαστεί να περιμένει δεκαετίες»! Και η απάντηση του Ριτζούλη είναι πως οι Πράσινοι της Γερμανίας, ένα κόμμα που φτάνει σχεδόν το 10% των ψήφων, έχουν συμμετάσχει και σε τοπικές κυβερνήσεις. Θα εξετάσουμε στη συνέχεια το πρόβλημα της κυβερνητικής συμμετοχής και τι μπορεί να σημαίνει. Για την ώρα ας μείνουμε στη σύγκριση ανάμεσα στους Γερμανούς Πράσινους και τους Οικολόγους - Εναλλακτικούς στην Ελλάδα! Δεν θα ξεκινήσω με τη σύγκριση του πράσινου κινήματος με το ελληνικό κίνημα, η οποία είναι μάλλον... άσεμνη. Θα πάω πιο πέρα, στις ιδιαιτερότητες χωρών και κοινωνιών. Στη Δυτική Γερμανία από χρόνια είχε ουσιαστικά εξαφανιστεί το κομμουνιστικό κόμμα, η γερμανική σοσιαλδημοκρατία έχει κυριαρχήσει στο εργατικό κίνημα. Πρόκειται για μια χώρα με πολύ υψηλό βιοτικό επίπεδο, με τις μικρότερες κοινωνικές διαφορές στην Ευρώπη, μαζί με τις σκανδιναβικές. Στη Γερμάνια, μια ακόμα σημαντική ιδιαιτερότητα, τα λεγόμενα μισθωτά και διανοούμενα μεσαία στρώματα έχουν πολύ μικρή διαφορά βιοτικού επιπέδου από την εργατική τάξη και συχνά κατώτερο από τους ειδικευμένους εργάτες. Μια κοινωνία όπου η μόνη αντιπολίτευση και αμφισβήτηση του κατεστημένου πολιτικού διπόλου συγκροτήθηκε από την εξωκοινοβουλευτική αντιπολίτευση αρχικά και εν τέλει μορφοποιήθηκε στους Πράσινους.

Στην Ελλάδα, με βάση τα γνωστά σε όλους μας οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, παραγωγική υπανάπτυξη, καθυστέρηση της κοινωνικής δομής, κοινωνικές ανισότητες και περιβαλλοντικά προβλήματα, όχι μόνο μέχρι πρόσφατα στο εργατικό κίνημα υπήρχε απόλυτη κυριαρχία της κομμουνιστικής παράδοσης, αλλά και στο νεογέννητο ΠΑΣΟΚ είναι τέτοιες οι ιδιομορφίες –λαϊκισμός, αυριανισμός κ.λπ.– που δεν μπορούν να το εντάξουν σε μια συνηθισμένη σοσιαλδημοκρατική τυπολογία. Για να μην αναφερθώ στα εθνικά ή άλλα ζητήματα της χώρας. Επί πλέον χαρακτηριστική υπήρξε η ιδιομορφία του ΚΚΕ Εσωτ. που εν μέρει εξέφραζε μια κάποια διανοούμενη αμφισβήτηση στο κυρίαρχο κομμουνιστικό μοντέλο. Ενώ στην Ευρώπη η διανόηση αναφερόταν στο Μάη του 1968, η ελληνική διανόηση αναζητούσε το δικό της '68 στη διάσπαση του ΚΚΕ και την εισβολή των σοβιετικών αρμάτων μάχης στην Πράγα. Όσο για τον ελληνικό αριστερισμό, στην πλειοψηφία του έμοιαζε με τριτοκοσμική εκδοχή –τουλάχιστον ως προς τις εξαγγελίες και η «αυτονομία» ήταν μια ελάχιστα δημιουργική και εναλλακτική μορφή αντικρατισμού.

Όλα αυτά τα λέμε για να δείξουμε όχι μόνο την ιστορική καθυστέρηση της χώρας, αλλά και τις πολύ διαφορετικές συνθήκες που αντιμετωπίζει το πράσινο κίνημα στην Ελλάδα. Σε μας η στενά περιβαλλλοντική διάσταση είναι πολύ ασθενική για να επιτρέψει τη συγκρότηση ενός πολιτικού σχηματισμού με αξιόλογες διαστάσεις. Εκ των πραγμάτων θα πρόκειται για έναν πολιτικό σχηματισμό με πολύ ευρύτερες και καθολικότερες διαστάσεις, που θα είναι υποχρεωμένος να ανταγωνιστεί τους υπολοίπους σε όλα τα πεδία. **Σε μας η εναλλακτικότητα είναι ανάγκη, εξ υπαρχής. Γι' αυτό λοιπόν και στο πολιτικό πεδίο, δεδομένης της καθυστέρησης των κινημάτων, δεν μπορεί να υπαρξει παρά ένα ριζοσπαστικό πράσινο εναλλακτικό μόρφωμα.** Δυστυχώς για τις απόψεις του φίλου Ριτζούλη, εδώ δεν είναι Γερμανία και ο περιβαλλοντικός ρεφορμισμός με τον ένα ή άλλο τρόπο θα απορροφηθεί από τα κόμματα και ιδιαίτερα τα κόμματα της αριστεράς. Κάποιος οικολόγος μπορεί ατομικά να κάνει την τύχη του, μπορεί να γίνει ακόμα και υπουργός –ποιος δεν θυμάται τον Μπρις Λαλόντ στη Γαλλία, παλιό ηγέτη των Πρασίνων και νυν υπουργό Περιβάλλοντος– πολιτικό σχηματισμό όμως δεν μπορεί να συγκροτήσει γιατί λείπουν τα «υλικά». Και αυτό αποδεικνύεται και από την πράξη της Ομοσπονδίας μας. Πολλοί δήθεν ακραιφνείς οικολόγοι κάνουν ό,τι μπορούν για να την διαλύσουν, και οι «κακοί εναλλακτικοί », ευτυχώς μαζί και με .αρκετούς «οικολόγους», πασχίζουν να την διασώσουν –γιατί άραγε;

Επί πλέον, τα σοβαρά εθνικά, οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα μας δεν δίνουν στα κυβερνητικά κόμματα την πολυτέλεια μεταρρυθμίσεων, ιδιαίτερα στα χρόνια που έρχονται. Θα πρόκειται μάλλον για χρόνια σκληρών αντιπαραθέσεων, ακόμα και στα ζητήματα του περιβάλλοντος, για να μην πω κυρίως σε αυτά.

Για όλους αυτούς τους λόγους λοιπόν –και το επαναλαμβάνω και εδώ– οι «μεταρρυθμιστές» μας θα χρειαστεί να περιμένουν και δεν βλέπω να δείχνουν καμιά διάθεση γι' αυτό, δείχνουν μάλλον ανυπόμονοι.

Το πράσινο κίνημα είναι μεταρρυθμιστικό;

Τέλος ας περάσουμε στο έσχατο, έ-

στω και δάνειο επιχείρημα, του Γ. Ριτζούλη. Οι Γερμανοί Πράσινοι συμμετέχουν σε θεσμούς -κοινοβούλια, επιτροπές κ.λπ. Άρα είναι μεταρρυθμιστές και μάλιστα συνεργάζονται με την γερμανική σοσιαλδημοκρατία σε ορισμένες περιοχές, σε επίπεδο τοπικών κυβερνήσεων. Βέβαια το επιχείρημα πέφτει στο κενό ή έχει διαφορετικόν αποδέκτη, γιατί για μας μια εναλλακτική πολιτική στρατηγική εφ' όσον δεν μπαίνουν αντιδημοκρατικοί φραγμοί -π.χ. δικτατορία, ξένη κατοχή κ.λπ.- εμπεριέχει και την συμμετοχή σε κοινοβούλια, θεσμούς, δημους κ.λπ., ακόμα και σε κυβερνήσεις. Η αποδοχή της πολιτικής σημαίνει αποδοχή καθε πιθανότητας ή εκδοχής, και προφανώς πολύ θα επιθυμούσαμε και την κατάκτηση της πλειοψηφίας για να εφαρμόσουμε το δικό μας πρόγραμμα! Και όσο δεν έχουμε την εξουσία θα προσπαθούμε να προωθήσουμε μεταρρυθμίσεις σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Όμως αυτό δεν το βαφτίζουμε μεταρρυθμιστική στρατηγική, ενώ ο φίλος Ριτζούλης ναι. Δείξαμε ήδη πριν αρκετές από τις διαφορές. Ας επισημάνουμε μερικές ακόμα. Από την πρακτική των Γερμανών Πράσινων κρατάει τη συμμετοχή στην εξουσία, δεν αναφέρεται ποτέ όμως στο τεράστιο εναλλακτικό κοινωνικό δίκτυο -και στον οικονομικό τομέα- που κρατάει τη φλόγα της εναλλακτικής «καρδιάς» του οράματος. Δεν αναφέρεται ποτέ σε αγώνες, κινητοποιήσεις, αντιπαραθέσεις με την εξουσία. Δεν αναφέρεται ποτέ σε αυτές τις καθημερινές «μεταρρυθμίσεις» που συγκροτούν κίνημα. Δηλαδή τους αγώνες για το πράσινο σε μια πλατεία, για έναν πεζόδρομο, ενάντια στα πυρηνικά, για τα δικαιώματα των γυναικών, των νέων, των μειονοτήτων. Κρατάει την θεσμική «μετάφραση» αυτών των κινημάτων, εξαφανίζοντας τα κινήματα! Αυτή ήταν πάντα η λογική του μεταρρυθμισμού. Να πατάει πάνω σε υπαρκτές κοινωνικές κινητοποιήσεις που επιβάλλουν πραγματικές αλλαγές, για να τις μεταβάλλει σε μια στρατηγική «μεταρρύθμισης» η οποία, ακριβώς γιατί δεν εμπεριέχει το στοιχείο της ρήξης, σύντομα μεταβάλλεται σε ενσωμάτωση. Και η κατάληξη των μεταρρυθμιστών είναι ότι στο τελος παύουν να κάνουν και μεταρρυθμίσεις!

Μια τέτοια λογική μεταβάλλει την πράσινη εναλλακτική αντίληψη σε τυπικό ρεφορμισμό. Γιατί **η εναλλακτική αντίληψη προσπαθεί να συνδυάσει**

την πορεία και την παρέμβαση μέσα στους θεσμούς με την επαναστατική κοινωνική πρακτική. Το εγχείρημα είναι δύσκολο, και είναι εύκολη η ταλάντευση ανάμεσα στη θεσμική ενσωμάτωση -τον μεταρρυθμισμό του Γ. Ριτζούλη- και την αντιθεσμική ρητορεία και απραξία, όμως δεν υπάρχει άλλος δρόμος, και όταν κάποιος παρουσιάζει τη μια πλευρά του νομίσματος μόνο, έχει αναιρέσει, άθελά του ίσως, το ίδιο το εγχείρημα.

Εν κατακλείδι λοιπόν, παρ' όλο που η οικολογική κρίση απαιτεί άμεσα και ριζικά μέτρα, μια «μετωπική αντιπαράθεση» σύμφωνα με την φρασεολογία του Γ. Ριτζούλη, η καθυστέρηση της συνείδησης όλων μας και η περιπλοκότητα των προβλημάτων δεν την επιτρέπει, τουλάχιστον σήμερα. Η εναλλακτική αντίληψη όμως η ίδια αίρει το δίλημμα μεταρρύθμιση ή μετωπική αντιπαράθεση -στο πολιτικό επίπεδο το είχε ήδη αντιληφθεί ο Γκράμσι- αλλά αντιλαμβάνεται τον κοινωνικό μετασχηματισμό σαν μια ολόκληρη ιστορική περίοδο ατομικών, συλλογικών, οικονομικών και θεσμικών μετασχηματισμών. Γι' αυτό και **η οικολογία, επειδή στοχεύει σε έναν τέτοιο μετασχηματισμό, που στηρίζεται πρωταρχικά στην αλλαγή της συνείδησης και της πρακτικής των ανθρώπων,. είναι αφ' εαυτής εναλλακτική,** και συναντάει το σύνολο των εναλλακτικών κινημάτων. Γι' αυτό λοιπόν νοιώθουμε και οικολόγοι εναλλακτικοί, αλλά είμαστε ταυτόχρονα εκτός από οικολόγοι **και** εναλλακτικοί, με την γενικότερη έννοια του όρου.

Υ.Γ.: Σε ό,τι αφορά στο επαναστατικό υποκείμενο στο οποίο αναφέρεται ο Γιώργος Ριτζούλης, είναι προφανές ότι πέφτει σε ορισμένες συγχύσεις. Έτσι την διαταξικότητα του οικολογικού κινήματος την μεταβάλλει σε αταξικότητα. Είναι αλήθεια ότι η καταστροφή της φύσης και του πλανήτη αφορά τους πάντες, όπως και ισχύει το ότι όλοι συμβάλλουν σε αυτή την καταστροφή, από την πολυεθνική εταιρεία που προκάλεσε χιλιάδες θύματα στο Μποπάλ ...μέχρι τον τελευταίο αγρότη του Μπαγκλαντές, που συμμετέχει στην υπερπαραγωγή μεθανίου με τη ριζοκαλλιέργεια στο μισό στρέμμα γης του!

Όμως αυτή η διαταξικότητα δεν αναιρεί το γεγονός πως υπάρχουν από την μία οι βασικότεροι υπεύθυνοι για την οικολογική καταστροφή, που είναι οι οικονομικές και πολιτικές ολιγαρχίες του αναπτυγμένου «Βορρά», και από την άλλη τα κατ' εξοχήν θύματα, που είναι οι λαοί -και μάλιστα οι λαϊκές τάξεις- του Τρίτου Κόσμου. Επομένως το οικολογικό κίνημα και τα εναλλακτικά κινήματα στο σύνολό τους, είναι κινήματα πλειοψηφικά, διαταξικά, αλλά δεν παύουν να έχουν υποκείμενα. Στην αντίθετη περίπτωση, όπου δηλαδή δεν αντιπαρατίθενται συμφέροντα και «τάξεις», θα αρκούσε να «πείσουμε» τους πάντες για την καταστροφή και να λυθεί το ζήτημα. Όμως είναι πράγματι έτσι; Οι άρχουσες τάξεις του Βορρά ξέρουν πολύ καλά πλέον ότι η εμμονή στο σημερινό μοντέλο οδηγεί στην καταστροφή του πλανήτη, πράγμα το οποίο δεν γνωρίζει ο αγρότης του Μπαγκλαντές, ο οποίος κυρίως το υφίσταται. Επομένως υπάρχουν κάποιοι οι οποίοι κερδίζουν σήμερα από αυτό το μοντέλο, έστω και αν μακροπρόθεσμα απειλείται και η δική τους επιβίωση και κάποιοι οι οποίοι κυρίως υποφέρουν από αυτό. Πρόκειται ακριβώς για το «διευρυμένο υποκείμενο» το οποίο μου προσάπτει ο φίλος Ριτζούλης. Εξ άλλου αυτό δεν αναγνωρίζει έμμεσα και ο ίδιος όταν προτείνει συμμαχίες με το «κόκκινο»; Γιατί λοιπόν συμμαχία, αν δεν υπάρχει πλέον η έννοια της ταξικότητας και των υποκειμένων; Ελπίζω σε άλλη ευκαιρία να αναλύσουμε ακόμα περισσότερο αυτό το ζήτημα, γιατί είναι πράγματι κομβικό για το μέλλον του πράσινου κινήματος.

Προυσσός Ευρυτανίας,
15 Νοεμβρίου 1990

ΠΑΤΡΑ

ΚΑΤΑΛΗΨΗ

ΠΕΙΡΑΪΚΗΣ - ΠΑΤΡΑΪΚΗΣ

Ο αγώνας έξω από τους τοίχους του εργοστασίου

Περί τα μέσα του Νοέμβρη, έληξε η κατάληψη στο εργοστάσιο της **Πάτρας** μετά από συμφωνία του Σωματείου Εργαζομένων **«Αλληλεγγύη»** και της διοίκησης της εταιρείας, που υπήρξε μια από τις πιο σπουδαίες κινητοποιήσεις της περιόδου. Το πλαίσιο συμφωνίας εστιάζεται σε 4 σημεία:

- **Επαναπρόσληψη** 100 απολυμένων από τους 604 που είχαν απολυθεί.
- **Χρονοδιάγραμμα για επαναπρόσληψη** των υπολοίπων που θα καλύψουν θέσεις που κενώνονται από οικειοθελείς αποχωρήσεις ή συνταξιοδοτήσεις.
- **Καμιά απόλυση** για ένα 8μηνο.
- **Επενδυτικό πρόγραμμα** ύψους 1 δισ. δρχ.

Δεν έχει σημασία ν' αναλύσουμε αυτή τη στιγμή αν η συμφωνία υπήρξε ήττα ή νίκη του συνδικαλιστικού κινήματος. Αυτό που έχει μεγαλύτερη σημασία είναι να δούμε τα στοιχεία που καταγράφηκαν στο κοινωνικό υποσυνείδητο, οι πρακτικές που αναδείχτηκαν μέσα σ' αυτό τον αγώνα όπου ενεργοποιήθηκαν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι και είναι μια παρακαταθήκη για το μέλλον.

Θα ήταν παράλειψη αν στην καταγραφή αυτών των γεγονότων δεν ασχοληθούμε με το σύνολο του αγώνα των εργαζομένων της «Πειραϊκής-Πατραϊκής», γιατί σ' όλους τους χώρους της υπάρχουν στοιχεία είτε θετικά είτε αρνητικά που ενδιαφέρουν.

Στο τέλος Ιουλίου, όταν τα εργοστάσια έκλειναν και οι εργαζόμενοι έκαναν τις θερινές τους διακοπές, η διοίκηση της «Π-Π» κάλεσε τις διοικήσεις των σωματείων για διαβουλεύσεις για να προχωρήσει σε ομαδικές απολύσεις. Το σωματείο της Πάτρας αντέδρασε αμέσως. Ανέστειλε τις άδειες των εργαζομένων και ξεκίνησε ένα διαρκή αγώνα, μια διαρκή κινητοποίηση για ενημέρωση του λαού της Πάτρας, ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, πίεση στην κυβέρνηση για ανάκληση των απολύσεων. Ανοιχτές συνελεύσεις στο ΕΚ Πάτρας διαδέχονταν η μία την άλλη με μεγάλη συμμετοχή των πολιτών, πορείες στο κέντρο της πόλης, παμπατραϊκές απεργίες και κινητοποιήσεις, κλείσιμο της εθνικής οδού, ενώ αστυνομικές δυνάμεις με αύρες μεταφέρονταν στην Πάτρα γιατί ήθελαν «τάξη να βασιλέψει στην Πάτρα». Αλλά η **«Αλληλεγγύη»** προχώρησε σε **κατάληψη**.

Η ριζοσπαστικοποίηση και η αποφασιστικότητα του κινήματος βρήκαν ανταπόκριση στο λαό της Πάτρας αποδεικνύοντας το τι σημαίνει για ένα κίνημα η ενεργοποίηση της τοπικής κοινωνίας. Μια πόλη σαν την Πάτρα επηρεάζεται από τη λειτουργία ή μη ενός εργοστάσιου με 2.500 εργαζόμενους. Αποδεικνύει όμως για άλλη μια φορά ότι οι μικρές κοινωνίες ενεργοποιούνται, ενώ στη χαώδη Αθήνα όλα εξαφανίζονται, όλα φαίνονται μικρά για να συνταράξουν το τέρας των 4 εκατομμυρίων κατοίκων.

Ας θυμηθούμε τον επίσης σημαντικό αγώνα των **«Τσιμέντων Χαλκίδας»** όπου η ενεργοποίηση του νομού Ευβοίας επέτρεψε ν' αποτραπούν τα σχέδια της τότε κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ. Αλλά ακόμα και τον αγώνα των εργατών στο **Μαντούδι** που κρατάει ακόμα.

Η συμπαράσταση αυτής της κοινωνίας έκανε δυνατό να κρατήσει αυτός ο αγώνας αν και γίνανε πολλές προσπάθειες για τη δυσφήμισή του. Οι επαγγελματίες της Πάτρας πηγαίνουν τα ψωμιά από τους φούρνους τους, τα κρέατα από τα κρεοπωλεία τους και τα προσφέρουν στους καταληψίες. Νέοι περνάνε και ζητάνε να τους πουν πώς μπορούν να βοηθήσουν, φυλάνε σκοπιά τη νύχτα στο εργοστάσιο, μπαίνουν στις απεργιακές φρουρές (αλήθεια πόσο καιρό είχαμε ν' ακούσουμε αυτές τις λέξεις...). Οι εργαζόμενοι πηγαίνουν στα χωριά και ζητάνε λεφτά και ο κόσμος ανταποκρίνεται χωρίς δυσκολία. Τα ΜΑΤ παρατάσσονται σε θέση μάχης έξω από το εργοστάσιο και ο ραδιοφωνικός σταθμός της κατάληψης μεταδίδει την είδηση οπότε χιλιάδες λαού περικυκλώνουν τα ΜΑΤ ενώ οι καταληψίες κάνουν αλυσίδες για να προστατέψουν τα ΜΑΤ!

Στις 30 Αυγούστου η πλατεία Κλαυθμώνος γέμισε από απεργούς απ' την «Π-Π» όλης της Ελλάδας. Είχε προηγηθεί μια σύσκεψη με τους συνδικαλιστές όλων των προβληματικών και κλήθηκαν να πάρουν μέρος στη συγκέντρωση. Έτσι έγινε τελικά μια συγκέντρωση-πορεία όλων των προβληματικών όπου συμπαραστάθηκαν βουλευτές, δήμαρχοι, φορείς και κατέληξε στο υπουργείο Εθνικής Οικονομίας.

Στη συνέχιση του αγώνα δεν πήραν μέρος όλα τα σωματεία της «Π-Π». Η κυβέρνηση φρόντισε να διασπάσει τον αγώνα δίνοντας γραμμή να μην εξαγγελθούν απολύσεις σ' όλα τα εργοστάσια. Στην απόφαση αυτή επέδρασαν και πολλοί τοπάρχες της ΝΔ, δεδομένου ότι είχαμε μπροστά μας και τις δημοτικές εκλογές. Απ' την άλλη μεριά σωματεία που είχαν έναν ριζοσπαστισμό προηγούμενα είχαν «καθήσει». Το σωματείο της Χαλκίδας έβγαινε ήδη από ένα μακρόχρονο αγώνα με κατάληψη για διεκδίκηση διμερούς σύμβασης που την κέρδισε, η κούραση όμως και η απογοήτευση ήταν χαραγμένη στα πρόσωπά τους στην προοπτική ν' αναλάβουν και πάλι ένα τόσο δύσκολο αγώνα.

Στο **Μεγάλο Πεύκο** έγινε κατάληψη όπως και στην Πάτρα, λειτούργησε ραδιοφωνικός σταθμός αλλά φαινόταν ότι δεν θα τραβήξει μακριά. Το εργοστάσιο βρισκόταν αρκετά μακριά από τα Μέγαρα κι αυτό δημιουργούσε αρκετά προβλήματα επαφής της κατάληψης με την τοπική κοινωνία, ενώ από την άλλη τα Μέγαρα είναι μια κλειστή συντηρητική κοινωνία που δεν έδειξε την ευαισθησία της κοινωνίας της Πάτρας.

Στη **Ν. Ιωνία** μετά από συγκρούσεις με τα ΜΑΤ, διαδηλώσεις μέσα στα Κεντρικά Γραφεία, είσοδο των απεργοσπαστών στο εργοστάσιο με τη βοή-

θεια αστυνομικών δυνάμεων και τα επαινετικά χειροκροτήματα των συνδικαλιστών της ΔΑΚΕ όταν οι απεργοί χτυπιούνταν απ' την αστυνομία, το εργοστάσιο ξαναλειτούργησε με τη συνεχή παρουσία της αστυνομίας στους χώρους και τις εισόδους του.

Στα **Κεντρικά Γραφεία** είχαν ξεκινήσει οι απεργίες πριν τις απολύσεις, οι κινητοποιήσεις όμως αυτές σκεπάστηκαν, όπως και των άλλων προβληματικών επιχειρήσεων, από τις απεργίες για το ασφαλιστικό. Την ημέρα που ανακοινώθηκαν οι απολύσεις (21 Σεπτέμβρη), απ' όλους τους χώρους αυθόρμητα κατέβηκαν τα ρολά κι οι εργαζόμενοι μαζεύτηκαν στα Κεντρικά Γραφεία, «περικύκλωσαν» τη διοίκηση πιέζοντάς την να ανακαλέσει τις απολύσεις ή να παραιτηθεί. Μετά από ώρες η διοίκηση αποφάσισε να αποχωρήσει.

Ο αγώνας συνεχίστηκε με απεργίες, τα Κεντρικά Γραφεία όμως έχουν ένα σοβαρό μειονέκτημα, είναι διάσπαρτα από τον Πειραιά μέχρι τη Ν. Ερυθραία με συνέπεια να υπάρχει μεγάλη δυσκολία περιφρούρησης του αγώνα και πολύ περισσότερο κατάληψης. Στην πρώτη φάση του αγώνα αυτοί που δημιουργούσαν το κλίμα ήταν οι νέοι. Ο ενθουσιασμός και η ριζοσπαστικότητα καθόριζαν τα πράγματα, αλλά αυτοί οι νέοι, χωρίς προηγούμενη εμπειρία, γρήγορα απογοητεύθηκαν και στη συνέχεια οι πιο «πολιτικοί» συνδικαλιστές κατάφεραν να κρατήσουν τα πράγματα σ' ένα καλό σημείο ώστε να μην εκφυλιστεί τελείως ο αγώνας με τις έντονες παρεμβάσεις της εργοδοσίας που είχε φτιάξει ένα μηχανισμό πιέσεων με σκοπό να σπάσει την απεργία.

Περιφρούρηση κάθε μέρα στους χώρους δουλειάς, αλυσίδες απαγορεύοντας στη διοίκηση να μπει μέσα, πικετοφορίες στους δρόμους της Αθήνας κι ένα νέο στοιχείο: διαδήλωση **μέσα στους χώρους δουλειάς,** όροφο τον όροφο, από γραφείο σε γραφείο με συνθήματα **«Αυτοί που απολάνε στα σπίτια τους να πάνε», «Πρώτοι στη λίστα οι απεργοσπάστες», «Οι νέες ιδέες είναι μια απάτη, νόμος είναι το δίκιο του εργάτη».**

Είναι πολύ σημαντικό ότι όταν ο μηχανισμός της εργοδοσίας έστειλε όλους τους απεργοσπάστες στη συνέλευση για να μην πάρουμε απόφαση για απεργία, κλείνοντας την εταιρεία σχεδόν και πληρώνοντας τους απεργοσπάστες, η συνέλευση αποφάσισε τη συνέχιση του αγώνα αποδεικνύοντας ότι οι μαζικές διαδικασίες δίνουν δύναμη σ' αυτούς που απομονωμένοι λυγίζουν κάτω απ' την πίεση των μηχανισμών της εργοδοσίας στέλνοντας ταυτόχρονα ένα ψήφισμα συμπαράστασης στον αγώνα της Πάτρας που έλεγε: **«Η Πάτρα δεν είναι μόνη».**

Στην Πάτρα οι πιο αντιδραστικές δυνάμεις συσπειρώθηκαν για ν' ανοίξουν το εργοστάσιο με επικεφαλής τον υποψήφιο δήμαρχο της δεξιάς Νικολόπουλο και τους συνδικαλιστές της ΔΑΚΕ που συγκρότησαν την «Επιτροπή Σωτηρίας».

Θα έπρεπε ν' αναρωτηθεί κανείς ποιά ήταν τα στοιχεία που έκαναν αυτό τον αγώνα μακρόχρονο, ριζοσπαστικό, μια διαρκή κινητοποίηση των εργαζομένων και του λαού της Πάτρας.

Πρώτα απ' όλα σ' ό,τι αφορά το σωματείο της Πάτρας. Είχε ν' αντιμετωπίσει απολύσεις, όπως και τ' άλλα σωματεία, με χαρακτηριστικά που εξόργιζαν. Την «έστησαν» σ' όλους αυτούς που κινιόντουσαν γύρω από τα σωματεία, ιδρυτικά μέλη, συμμετέχοντες σε απεργίες και μ' αυτή την έννοια οι απολύσεις ήταν ρεβανσιστικές, ακόμα και όταν έντονα κοινωνικά κριτήρια υπήρχαν (π.χ. περιπτώσεις πολυτέκνων, χήρες με ορφανά παιδιά κ.λπ.). Απ' την άλλη δεν απέλυσαν ούτε ένα δεξιό όταν στην Πάτρα απέλυσαν ολόκληρη σχεδόν την παράταξη του Συνασπισμού και στο Μ. Πεύκο την ΠΑΣΚΕ εκτός από τους εκλεγμένους. Αυτά τα στοιχεία αύξησαν το θερμόμετρο της αντίδρασης.

Ο εργασιακός χώρος της Πάτρας είναι συγκεντρωμένος, 2.500 εργαζόμενοι σ' ένα χώρο με μια πύλη. Την κλείνεις και κάνεις κατάληψη, σ' αντίθεση με τα Κεντρικά που έχουν 20 χώρους και έχουν διαφορετική κοινωνική σύνθεση, πολλά στελέχη μέλη του σωματείου κ.λπ. Αν και είναι προς τιμή πολλών στελεχών στην Πάτρα ότι αρνήθηκαν να συμμετέχουν στις διαδικασίες των απολύσεων και βοήθησαν στον αγώνα του σωματείου.

Η κατάληψη της Πάτρας λειτούργησε σαν μια υποδειγματική «κομμούνα» ήταν όλο αυτό τον καιρό μια **«αυτοδιαχειριζόμενη κοινότητα».** Είχαμε την τύχη πολλές φορές να βρεθούμε στην Πάτρα και να ζήσουμε μαζί τους την ένταση του αγώνα τους. Κάποιοι είπαν ότι ήταν «αυριανιστές». Φοβάμαι πως στην ιστορία δεν έχουμε παραδείγματα κοινωνικών κινημάτων με μεγάλη αυτενέργεια των εργαζομένων που να υποκινούνται από σκοπιμότητες. Αλλά και αν έτσι ξεκίνησε ο αγώνας, οι συγκινήσεις από τα γεγονότα που ζεις σ' οδηγούν αλλού. Υπάρχουν στιγμές που οι άνθρωποι δεν καθορίζονται από σκοπιμότητες. Οι εργαζόμενοι της Πάτρας ρίγησαν όταν μικρά παιδιά σπάγανε τους κουμπαράδες τους για να τους δώσουν τα λεφτά. Είναι τέτοιες στιγμές που οι άνθρωποι αλλάζουν, πρόσκαιρα ή όχι.

Το εργοστάσιο της Πάτρας έχει πολύ μεγάλη συμμετοχή στην οικονομική ζωή της Πάτρας, σε μια ήδη προβληματική από την ανεργία περιοχή. Από τη στιγμή που άνοιξε το εργοστάσιο, όπως είπε χαρακτηριστικά κάποιος, άρχισε ν' ανασαίνει η πόλη. Αυτό το νιώσανε έγκαιρα οι πολίτες της Πάτρας, ότι η ήττα του σωματείου **«Αλληλεγγύη»** θα σημάνει το μαρασμό της Πάτρας. Έχουμε λοιπόν μια περίπτωση που **ο αγώνας βγήκε έξω από τους τοίχους του εργοστασίου κι έγινε υπόθεση όλης της τοπικής κοινωνίας.**

Βλέποντας τώρα τα πράγματα από λίγο πιο μακριά, έξω από συναισθηματικές φορτίσεις νιώθει κανείς την απουσία των διανοουμένων που προτιμούν τις καρέκλες των υπουργείων ενώ θα μπορούσαν να διαθέσουν τους εαυτούς τους στην ανάπτυξη των κοινωνικών κινημάτων. Στην Πάτρα που ο αγώνας ήταν πολύμορφος αλλά και οι διαπραγματεύσεις δύσκολες κι επίπονες φάνηκε η απουσία ενός **KOR** (των Γιάτσεκ Κουρόν και Άνταμ Μίχνικ) πλάι στο σωματείο **«Αλληλεγγύη»** που θα βοηθούσε στη συγκρότηση των απόψεων του συνδικαλιστικού κινήματος και θα στήριζε με καλύτερη επιχειρηματολογία και ανάλυση το δίκαιο των απόψεων των εργαζομένων.

Αυτή η μάχη τέλειωσε και τίποτα δεν υπάρχει να μας πείσει πως οι άνθρωποι που συμμετείχαν άλλαξαν για πάντα τη ζωή τους. Οι καταστάσεις της ζωής είναι πολύ δύσκολες και η μερικότητα μιας εμπειρίας δεν μπορεί να δημιουργήσει τις αντιστάσεις που χρειάζονται για τις «ήσυχες» εποχές. Μέσα τους όμως υπάρχουν βιώματα πρωτόγνωρα που πρέπει να ελπίζουμε ότι δεν χάθηκαν. Πρέπει να ομολογήσουμε όμως πως υπάρχει ανάγκη συνολικής απάντησης και εναλλακτικής πρότασης για να μη πάει χαμένη η οποιαδήποτε κοινωνική ριζοσπαστικότητα, γιατί τότε αυτοί οι αγώνες θα είναι καλοί για να εμπνέουν τις μελλοντικές γενιές, δεν θα είναι όμως επαρκείς για να είναι το μέλλον αλλοιώτικο.

29-11-90

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΟΡΠΑΣ

μέλος του Δ.Σ. του Σωματείου Εργατοϋπαλλήλων «Π-Π» Κεντρικών Γραφείων,

μέλος της Οικολογικής Εναλλακτικής Παρέμβασης «Πειραϊκής-Πατραϊκής»

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ ΤΩΝ ΕΚΤΑΚΤΩΝ

Στις 30 Σεπτέμβρη, από τις απολύσεις μόνο στο Δημόσιο Τομέα (Δ.Τ.) ο δείκτης της ανεργίας αυξήθηκε κατά 2% περίπου.

Από τις 30 Σεπτέμβρη 30.000 περίπου εργαζόμενοι στο Δ.Τ. με συμβάσεις ορισμένου χρόνου αντιμετωπίζουν το «φάσμα της ανεργίας» σε μια περίοδο που ακόμη και οι εργαζόμενοι αντιμετωπίζουν έντονα το πρόβλημα της επιβίωσης λόγω της σκληρής λιτότητας που επέβαλε η κυβέρνηση της Ν.Δ. Μιλάμε για την πιο κατασυκοφαντημένη κατηγορία εργαζομένων, τους **«έκτακτους»**, οι οποίοι σύμφωνα με το τελευταίο σενάριο ευθύνονται για τα ελλείμματα και την άθλια κατάσταση της εθνικής οικονομίας.

Επειδή όλη η αλήθεια για τους «έκτακτους» και τη νέα κατάσταση που διαμορφώνεται στο Δ.Τ. σπάνια ακούγεται, θα προσπαθήσω με λίγα λόγια να δώσω μια εικόνα που δείχνει με ποιο τρόπο κυβερνήσεις και αντιπολιτεύσεις για πάρα πολλά χρόνια εκμεταλλεύονται με τον πιο απαράδεκτο τρόπο αυτή την κατηγορία εργαζομένων, προβαλλόμενοι μάλιστα ως προστάτες τους.

Ο θεσμός των έκτακτων

Σ' ολόκληρη τη Δημόσια Διοίκηση για πολλές δεκαετίες ο τρόπος πρόσληψης προσωπικού, το οποίο θα κάλυπτε μόνιμες και πάγιες ανάγκες σ' αυτές τις υπηρεσίες, ήταν συγκεκριμένος και ολοκληρωνόταν σε τρία στάδια.

Το πρώτο στάδιο περιλαμβάνει τις συμβάσεις ορισμένου χρόνου και τις συνεχείς ανανεώσεις τους.

Το δεύτερο στάδιο περιλαμβάνει τις συμβάσεις αορίστου χρόνου και στο 3ο στάδιο ολοκληρώνεται η πρόσληψη με τη μονιμοποίηση.

Αυτή η πολιτική έχει γίνει θεσμός και την ακολούθησαν πιστά, χωρίς εξαίρεση, όλες οι κυβερνήσεις γιατί τις εξυπηρετούσε πολιτικά και οικονομικά.

Πολιτικά γιατί οι συμβάσεις, οι συνεχείς ανανεώσεις τους και η αλλαγή σταδίου τις περισσότερες φορές γινόταν προεκλογικά και λειτουργούσαν έτσι εκβιαστικά απέναντι στις χιλιάδες εργαζομένων και τις οικογένειές τους με απώτερο σκοπό την «αρπαγή» της ψήφου τους.

Οικονομικά γιατί οι έκτακτοι μέχρι πριν από 1 χρόνο περίπου, που έγινε η εξομοίωση μισθών, είχαν αποδοχές 40% περίπου χαμηλότερες απ' αυτές των μονίμων.

Την εκάστοτε αντιπολίτευση τη «βόλευε» αυτή η διαδικασία, αφού και εκείνη από τη μεριά της αντλούσε αντιπολιτευτική διάθεση και κάποιες ψήφους διαμαρτυρίας απέναντι σ' αυτή την απαράδεκτη κατάσταση.

Η υποκριτική αυτή στάση των εκάστοτε αντιπολιτεύσεων αποκαλύφθηκε τον τελευταίο χρόνο, με τις διαδοχικές κυβερνήσεις, στις οποίες συμμετείχαν όλα τα κόμματα.

Έτσι λοιπόν φθάσαμε στην οικουμενική, όπου όλα τα κόμματα διαχειρίζονταν την εξουσία και θα μπορούσαν να καταργήσουν το θεσμό των έκτακτων, μονιμοποιώντας όσους κάλυπταν πάγιες ανάγκες (σύμφωνα με τα υπηρεσιακά συμβούλια το 90% των έκτακτων καλύπτει πάγιες ανάγκες).

Είναι η εποχή πού και οι τρεις «πατέρες του έθνους» αγκαλιασμένοι σπαράζουν για την κατάσταση της εθνικής οικονομίας, συμφωνώντας ότι για όλα φταίνε οι τεμπέληδες του δημόσιου τομέα και πιο συγκεκριμένα οι έκτακτοι.

Είναι η εποχή που ο Συνασπισμός, που μέχρι τώρα είχε στάση σαφώς υπέρ των έκτακτων, ο οποίος, προκειμένου να πείσει ότι είναι υπεύθυνος και ικανός να διαχειριστεί τμήμα της εξουσίας, συμφώνησε στο ν' απολυθούν 30 χιλιάδες εργαζόμενοι, χωρίς βέβαια να καταργηθεί και ο απαράδεκτος **μέχρι τότε** θεσμός των έκτακτων.

Το δε ΠΑΣΟΚ διαμορφώνει τη στάση του ανάλογα με τη θέση του στο κεντρικό πολιτικό σκηνικό (αντιπολίτευση, συγκυβέρνηση).

Έκτακτοι προ Έβερτ – Έκτακτοι μετά Έβερτ

Έχοντας την οικουμενική συναίνεση, η νεοεκλεγείσα κυβέρνηση της Ν.Δ. προχωρά στις 30 Σεπτεμβρίου σε

απολύσεις όλων των έκτακτων και προκηρύσσει πανελλήνιο διαγωνισμό για 4.500 θέσεις, ενώ τα υπηρεσιακά συμβούλια συμφωνούν ότι οι ανάγκες τους δεν καλύπτονται με αυτές τις θέσεις αλλά με 30.000, περίπου όσες και αυτές των έκτακτων που απολύονται.

Έτσι λοιπόν η κυβέρνηση, κατά υπηρεσία, στην ουσία αντικαθιστά τους απολυμένους έκτακτους με ημέτερους.

Για ποιο λόγο όμως η κυβέρνηση από τη μιά απολύει 30.000 και από την άλλη προσλαμβάνει 30.000 έκτακτους;

Τέσσερις είναι οι λόγοι που οδηγούν την κυβέρνηση σ' αυτή τη λύση.

1. Ακολουθώντας τις εντολές της ΕΟΚ, προωθεί τις «ελαστικές σχέσεις» εργασίας στο Δ.Τ., έτσι που να πραγματοποιείται ευκολότερα η ανακύκληση εργασίας που επιδιώκουν.

2. Καταργείται μακροπρόθεσμα η μονιμότητα στο Δ.Τ. αφού καλύπτει τις πάγιες και μόνιμες ανάγκες των υπηρεσιών με συμβάσεις ορισμένου χρόνου ή συμβάσεις έργου (οι οποίες δεν παρέχουν ούτε ασφάλιση, ούτε άδειες ούτε δώρα).

3. Υποβαθμίζει εσκεμμένα κάποιες υπηρεσίες (απολύοντας έμπειρους και προσλαμβάνοντας άπειρους), με τη μείωση προσωπικού, προκειμένου να δημιουργήσει το ανάλογο κλίμα εναντίον τους, ώστε να τις προσφέρει στον ιδιωτικό τομέα (π.χ. ΕΣΥΕ).

4. Με τον πιο απλό τρόπο υλοποιεί προεκλογική της υπόσχεση για προσφορά χιλιάδων θέσεων εργασίας. Απολύει 30.000 και προσλαμβάνει 30.000. Ιδού η προσφορά θέσεων εργασίας!!!

Οι έκτακτοι ενώπιον των απολύσεων

Γιατί όμως οι αντιδράσεις των απολυμένων ήταν ελάχιστες έως ανύπαρκτες, τη στιγμή που δεν διεκδικούσαν κάποια κεκτημένα αλλά το δικαίωμα στην εργασία;

Ο **βασικότερος λόγος,** κατά την γνώμη μου, είναι το ότι τα σωματεία εμπιστεύτηκαν a priori τα φερέφωνα των κομμάτων στην ηγεσία της ΠΟΕΔ (Πανελλήνια Ομοσπονδία Εκτάκτων Δημοσίου) που ποτέ δεν άρθρωσαν το λόγο των εργαζόμενων ούτε εξέφρασαν την επιθυμία για κινητοποιήσεις που υπήρχε στη βάση. Αυτή την αγανάκτηση, που, αμέσως μετά τις απολύσεις, ήταν έντονη, η ηγεσία της ΠΟΕΔ τη διοχέτευσε στο γενικό πολιτικό παιχνίδι κάνοντας στείρα αντιπολίτευση για λογαριασμό των κομμάτων που οι συνδικαλιστές της αντιπροσώπευαν.

Πρωτοβουλίες συντονισμού δράσης ριζοσπαστικών σωματείων πολεμήθηκαν από την ΠΟΕΔ περισσότερο από ό,τι οι απολύσεις.

Ένας δεύτερος λόγος που απέτυχε να εκφραστεί ριζοσπαστικά αυτή η αγανάκτηση στο χώρο των έκτακτων είναι το ότι πολλοί συνάδελφοι και πολλά σωματεία ακολούθησαν το δρόμο των δικαστηρίων, χωρίς να αντιληφθούν ότι το ζήτημα ήταν πολιτικό και όχι νομικό.

Αυτό έφερε έναν εφησυχασμό στους περισσότερους συναδέλφους, οι οποίοι περιμένουν να φρενάρουν τις απολύσεις μέσω των δικαστηρίων και χωρίς οι ίδιοι να δημιουργήσουν ένα κίνημα το οποίο θα είναι ικανό να αντιστρέψει αυτή την κατάσταση. Υπάρχει μόνο η πιθανότητα να κερδίσουν κάποια σωματεία που έχουν κινηθεί και έχουν γίνει ευρύτερα γνωστά, προκειμένου να πεισθεί η κοινή γνώμη ότι οι περιπτώσεις των έκτακτων εξετάσθηκαν αντικειμενικά. Γεγονός πάντως είναι ότι η ανεργία δεν είναι πια «προνόμιο» κάποιων «περιθωριακών» κομματιών της νεολαίας αλλά παίρνει διαστάσεις κοινωνικής μάστιγας. Απέναντι σ' αυτή την κατάσταση, πολιτικά κόμματα, φορείς, εργαζόμενοι, κινήματα πρέπει δυναμικά να απαιτήσουν:

- 35 ώρες δουλειάς.
- Επίδομα ανεργίας χωρίς προϋποθέσεις, ίσο με το βασικό.

Το ζήτημα όμως της ανεργίας είναι τεράστιο, γι' αυτό θα επανέλθουμε.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΤΣΕΠΑΣ
Έκτακτος ΕΣΥΕ

ΤΟ ΜΕΤΕΩΡΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Στα τέλη Ιανουαρίου πρόκειται να πραγματοποιηθεί το συνέδριο του ΚΚΕ εσ. Α/Α, ένα συνέδριο που στόχο του έχει τη μετεξέλιξη, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο του κόμματος. Το ενδιαφέρον για το τι θα προκύψει από το συνέδριο αυτό ξεπερνά, σίγουρα, το στενό κύκλο των μελών του κόμματος, μιας και τόσο σε επίπεδο προγραμματικό η «ριζοσπαστική οικολογία» εγγράφεται στις κύριες θεματικές των οπαδών της ανανεωτικής αριστεράς, όσο και γιατί η συνάντηση αυτού του χώρου με το χώρο της εναλλακτικότητας και της οικολογίας μέσα στα κινήματα της κοινωνίας αποτελεί μια πραγματικότητα που πιστεύουμε ότι στο μέλλον θα ενταθεί. Τι θα προκύψει από το συνέδριο, ποια κατεύθυνση θα ακολουθήσει η μετεξέλιξη του ΚΚΕ εσ. Α/Α; Πού θα καταλήξει το «μετέωρο βήμα» της ανανεωτικής αριστεράς; Μέχρι σήμερα έχουν κατατεθεί προς συζήτηση τρεις απόψεις, κοινές σε πολλά σημεία, έντονα διαφοροποιημένες σε άλλα. Ζητήσαμε από τρεις από τους ανθρώπους που τις κατέθεσαν να παρουσιάσουν αυτές τις απόψεις.

ΜΙΑ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

του Νικόλα Βουλέλη

Είναι αρκετά δύσκολο να μιλήσει κανείς, ουσιαστικά, για την ανάγκη ύπαρξης της Αριστεράς, μέσα σε λίγες γραμμές. Και δυστυχώς το συνέδριο του ΚΚΕ Εσωτερικού - Ανανεωτική Αριστερά γίνεται σε μια στιγμή που η γενική ανυποληψία της κατεστημένης Αριστεράς έχει προκαλέσει εξ ίσου γενική αδιαφορία για όσα γίνονται στους χώρους που κράτησαν τουλάχιστον την αξιοπρέπεια των απόψεών τους και δεν τις έβγαλαν στο μεγάλο παζάρι.

Ο κόσμος της ανανεωτικής Αριστεράς ζει και αυτός, με τον τρόπο του, την κρίση της Αριστεράς: νιώθει να δικαιώνονται οι απόψεις του για τις οποίες πάλευε τόσα χρόνια, αλλά ταυτόχρονα βλέπει ότι οι οργανωμένες δυνάμεις του είναι περιθωριοποιημένες. ΄Ομως η πλήρης αφερεγγυότητα της συνασπισμένης Αριστεράς ίσως να είναι η σταγόνα που έκανε το ποτήρι να ξεχειλίσει : είναι ακόμα καιρός να πάψουμε να είμαστε θεατές από μακριά. Η κρίση θα βαθύνει κι άλλο. Οι συνέπειες της κατάρρευσης του «υπαρκτού» ακόμη δεν εκδηλώθηκαν όλες στον τόπο μας. Οι νέες δυνάμεις που θα δώσουν την απάντηση αργούν να αναδυθούν. Εμείς δεν παραιτούμαστε. Δεν γινόμαστε «πλασιέ» του «εκσυγχρονισμού», όπως ποτέ δεν υπήρξαμε «πλασιέ» του λεγόμενου «υπαρκτού». Και αυτό ο κόσμος το ξέρει! Δεν προσχωρούμε, λοιπόν, στο τμήμα εκείνο της πρώην Αριστεράς που θέλει απλώς να εκσυγχρονίσει και να βελτιώσει τον καπιταλισμό. Ούτε όμως υπάρχει, σήμερα, μια ολοκληρωμένη εναλλακτική στρατηγική πρόταση. Μέσα στον κυκεώνα της εγκατάλειψης της μαρξιστικής ανάλυσης και των αλλεπάλληλων μετασχηματισμών και μετεξελίξεων, μέσα σε συνθήκες προσωρινής επικράτησης των νεοφιλελεύθερων και σοσιαλδημοκρατικών αντιλήψεων, εμείς πρέπει να προχωρήσουμε σε βαθιές αναπροσαρμογές.

Αυτή η αναπροσαρμογή και η επανεξέταση πολλών απόψεων και αντιλήψεων πρέπει να γίνει μέσα σε συνθήκες που μας υποχρεώνουν να πάρουμε αποφάσεις: η χρεοκοπία και η αφερεγγυότητα ΠΑΣΟΚ και ΣΥΝ, η αδυναμία των δυνάμεων της ανανεωτικής Αριστεράς και της ριζοσπαστικής οικολογίας να σπάσουν τα φράγματα που όρθωσαν τα κατεστημένα κόμματα και ο τύπος τους, η θεσμοποίηση από τη ΝΔ του αυταρχικού νεοφιλελεύθερου μοντέλου της, ένα αντιδεξιό μέτωπο που διαμορφώνεται καθημερινά στην κοινωνία. Τι αποφάσεις πρέπει να πάρουμε;

–΄Οτι η ανασυγκρότηση της Αριστεράς δεν είναι αίτημα αυτής της στιγμής.
–΄Οτι δεν προσχωρούμε στο ΣΥΝ, ούτε στη δημοκρατική συμπαράταξη.
–΄Οτι δεν αποσυρόμαστε, ούτε ιδιωτεύουμε.
–΄Οτι πρέπει να σπάσουμε τη συνωμοσία σιωπής και τον αποκλεισμό μας.
–΄Οτι πρέπει να παρέμβουμε δυναμικά και επιθετικά εκεί όπου κρίνονται οι εξελίξεις.

Πώς να γίνει κάτι τέτοιο, χωρίς να ταυτιστούμε με τα κόμματα αυτά, από τα οποία μας χωρίζει άβυσσος, αλλά όταν ταυτόχρονα πρέπει να οικοδομήσουμε με τον κόσμο τους την αντίσταση στην πολιτική της δεξιάς; Χωρίς καμιά έκπτωση των αρχών μας, χωρίς καμιά εξαγορά μας, χωρίς καμιά βλέψη στη μελλοντική διαχείριση της εξουσίας, με πλήρη διατήρηση της αυτονομίας μας, με όσες αλλαγές δομής, μορφής, τίτλου και λειτουργίας κριθούν αναγκαίες στο συνέδριο, παρεμβαίνουμε ενεργητικά ως ανεξάρτητος πόλος –μαζί με όσες άλλες ανανεωτικές αριστερές, ριζοσπαστικές, οικολογικές δυνάμεις θελήσουν– στη διαδικασία του διαλόγου και της συνεργασίας των δυνάμεων που εκτείνονται από την κεντροαριστερά μέχρι και την αριστερά, με όλες τις συνιστώσες της (κοινοβουλευτική και μη, ανένταχτη κ.λπ.).

Αυτή η δυναμική παρέμβασή μας, μόνος τρόπος για να ακουστούν και να υπάρξουν οι απόψεις της ανανεωτικής Αριστεράς, δεν μας αποκόβει από το χώρο με τον οποίο έχουμε συμπορευτεί και με τον οποίο θα επιχειρήσουμε μακροπρόθεσμα την ανασύνθεση της Αριστεράς. Πέρα από τις ιδεολογικοποιήσεις και τις ιδεοληψίες, θα πρέπει να έχουμε το θάρρος να δούμε αυτοκριτικά την μέχρι σήμερα πορεία μας και να την διορθώσουμε. Και το μεγαλύτερο λάθος μας είναι ότι δεν βρήκαμε τον καλύτερο τρόπο, μέσα στις δοσμένες συνθήκες, να έρθουμε σε μεγαλύτερη επαφή με τον κόσμο της Αριστεράς. Τώρα, αν προχωρήσουμε σε αυτή την επιθετική παρέμβασή μας, χωρίς να εγκαταλείψουμε καμιά από τις αντιλήψεις μας, ενισχύουμε αποφασιστικά το διάλογο που αγκαλιάζει πια όλο αυτό το χώρο, διεκδικούμε την πολιτική παρουσία και εκπροσώπησή μας και μετέχουμε ενεργά σε οποιαδήποτε εξέλιξη, με το δικό μας αυτόνομο ρεύμα, το οποίο βρίσκει απήχηση στον κόσμο της Αριστεράς.

Πιστεύω πως με τον τρόπο αυτό θα προωθήσουμε καλύτερα τις ιδέες της ανανεωτικής Αριστεράς, στη δύσκολη αυτή φάση, χωρίς να εγκαταλείπουμε το όραμα του σοσιαλισμού, έχοντας ευρύτερο πεδίο αναφοράς, σπάζοντας το φράγμα σιωπής και λειτουργώντας

ως ανάχωμα στη διαδικασία πλήρους αφοπλισμού της Αριστεράς.

Έτσι θα φανεί η διαφορά ανάμεσα στις ζωντανές δυνάμεις της Αριστεράς και εκείνες που την οδηγούν από συμβιβασμό σε συμβιβασμό. Ο κόσμος της ανανεωτικής Αριστεράς δεν θέλει να χαθεί αυτή η έπαλξη, θέλει να δραστηριοποιηθεί πάλι σε όλα τα μέτωπα, πιο αποτελεσματικά, για να μείνει ανοικτή η σοσιαλιστική προοπτική.

Αναμφίβολα, βρισκόμαστε στη δυσκολότερη φάση της πορείας μας. Έχουμε να διερευνήσουμε νέα ζητήματα θεωρίας και πράξης, δρώντας παράλληλα μέσα στην κοινωνία και όχι αποσυρόμενοι σε λέσχες συζητήσεων, αναγνωρίζοντας την πολλαπλότητα των αντιθέσεων της κοινωνίας μας, αλλά χωρίς αυταπάτες για τον τρόπο που ασκείται η πολιτική στον τόπο μας και με πλήρη συνείδηση της δύναμης των «πολυφωνικών» μέσων μαζικής επικοινωνίας. Με την πρόταση αυτή δεν παραβλέπω την κατάσταση του κόμματος, ούτε όμως και αναιρώ τίποτε από την πορεία του, και ακόμα περισσότερο δεν σκοπεύω να του φορτώσω την ευθύνη οικοδόμησης άλλου φορέα. Η δυναμική μας παρέμβαση μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά, και όχι μόνο για το δικό μας χώρο. Δεν είναι θέμα περισυλλογής ή βιασύνης. Ας πούμε τα πράγματα με το όνομά τους. Δεν υπάρχει κανείς λόγος να τρέφουμε αυταπάτες για μια νέα «μετεξέλιξη» 4-5 χρόνων, χωρίς να υπάρξει κανείς άλλος για να την πλαισιώσει. Ούτε να φοβηθούμε αλλοιώσεις στη φυσιογνωμία μας εάν έχουμε ξεκαθαρίσει με σαφήνεια τους στόχους μας. Αυτό που μετρά σήμερα είναι το περιεχόμενο της πολιτικής πρότασης και ο τρόπος παρέμβασης στην κοινωνία και όχι οι λεπτομέρειες γύρω από τη μορφή των πολιτικών σχηματισμών ή των ηγεσιών τους.

Η δυναμική μας παρέμβαση είναι θέμα πολιτικής απόφασης όσων έχουν καθαρή τη συνείδησή τους απέναντι στο λαό, έχουν σαφείς απόψεις για τα πράγματα, κουβαλάνε μια διάφανη ιστορία μερικών δεκαετιών στην Αριστερά και θα κριθούν από το λαό με βάση τις συγκεκριμένες πράξεις τους!

ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

για την αριστερά και τις δυνάμεις της κοινωνικής αμφισβήτησης

του Γιάννη Μπανιά

Η δεκαετία του '90 από τον πρώτο κιόλας χρόνο παρουσιάζει ένα ριζικά διαφορετικό τοπίο κοινωνικών και πολιτικών δεδομένων και εξελίξεων στο διεθνή χώρο και την Ελλάδα.

Οι ανατροπές στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και η πλήρης ηγεμονία των δυνάμεων του καπιταλισμού στο επίπεδο της ιδεολογίας και της στρατηγικής, μετά τη χρεωκοπία και την πλήρη κατάρρευση του «υπαρκτού σοσιαλισμού», διαμορφώνουν μια εντελώς νέα πραγματικότητα.

Βασικά ερωτήματα για ζητήματα θεωρίας, ιδεολογίας, στρατηγικής και φυσιογνωμίας αναζητούν πλέον νέες απαντήσεις που θα βρίσκονται σε αντιστοιχία με την πραγματικότητα και θα δίνουν διεξόδους στις αντιθέσεις της εποχής μας και δεν θα αποτελούν θεωρητικά κατασκευάσματα που θα καταρρεύσουν αργά ή γρήγορα, όταν μπουν στη δοκιμασία της πρακτικής εφαρμογής.

Μέσα από την προσπάθεια για την επεξεργασία αυτών των νέων απαντήσεων και την προώθησή τους στην πράξη πιστεύω ότι θα συγκροτηθούν τα νέα μεγάλα ρεύματα των δυνάμεων της Αριστεράς και της κοινωνικής αμφισβήτησης.

Από την εποχή λοιπόν των δογματισμών και των βεβαιοτήτων, των καθοδηγητικών κέντρων και των «γραμμών», περνάμε με ιλιγγιώδεις ρυθμούς στη φάση των αναζητήσεων, των επαναπροσδιορισμών και των ανακατατάξεων, στη φάση νέων δημιουργικών συνθέσεων.

Ασφαλώς η φάση αυτή είναι μεταβατική, αν και είναι βέβαιο ότι θα διαρκέσει μεγάλο χρονικό διάστημα.

Η συγκέντρωση των προσπαθειών μας, την εικοσαετία που πέρασε, στην προώθηση των ιδεών και της στρατηγικής της κομμουνιστικής ανανέωσης ήταν σωστή και χρήσιμη γιατί αντιστοιχούσε σε μια εποχή που επικρατούσε στο διεθνές κομμουνιστικό κίνημα η λογική του συγκεντρωτισμού, του απολυταρχισμού και της «δικτατορίας του προλεταριάτου», που εκφράζονταν στην πράξη από τα παντός είδους μοντέλα του «υπαρκτού σοσιαλισμού» και από κομμουνιστικά κόμματα που ήταν συγκροτημένα και λειτουργούσαν κατά αυταρχικό, αντιδημοκρατικό και σταλινικό τρόπο.

Με τις δραματικές αλλαγές της τελευταίας περιόδου, ο στόχος αυτός δεν μπορεί να αποτελεί πλέον το κέντρο των προσπαθειών μας.

Το κεντρικό πρόβλημα που αναδεικνύεται σήμερα είναι πώς θα υπηρετήσουμε την υπόθεση του σοσιαλισμού που κατά τη γνώμη μου εξακολουθεί να διατηρεί την επικαιρότητά του, υπό την προϋπόθεση ότι θα επαναπροσδιορίσουμε βασικά χαρακτηριστικά του γνωρίσματα.

Αυτή η συνολικά νέα πραγματικότητα ενίσχυσε την πεποίθησή μας ότι έκλεισε ένας ιστορικός κύκλος για τον κομματικό φορέα που εξέφρασε οργανωμένα την υπόθεση της κομμουνιστικής ανανέωσης και μας οδήγησε στην απόφαση να προτείνουμε στο συνέδριο που θα γίνει στις αρχές του 1991 το μετασχηματισμό του ΚΚΕ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ Α.Α. σ' ένα νέο πολιτικό οργανισμό που θα επιδιώξει να ανταποκριθεί από ευνοϊκότερες θέσεις στα νέα προβλήματα που έχουν ήδη τεθεί με σαφήνεια μπροστά μας.

Η αδυναμία του κόμματός μας να αναδειχθεί σε μια υπολογίσιμη δύναμη στο κοινωνικό και το πολιτικό πεδίο, που φάνηκε καθαρά και στα αποτελέσματα των αλλεπάλληλων εκλογικών αναμετρήσεων, και οι γενικότερες εξελίξεις στο χώρο της Αριστεράς στην Ελλάδα το τελευταίο διάστημα, αποτελούν κάποιους πρόσθετους λόγους που κάνουν πιο επιτακτική την ανάγκη αυτού του μετασχηματισμού.

Το ιδεολογικό και στρατηγικό στίγμα του νέου πολιτικού οργανισμού καθώς και βασικά χαρακτηριστικά της φυσιογνωμίας του πρέπει να του δίνουν τη δυνατότητα αφ' ενός να συμβάλλει στην ανασύνταξη των δυνάμεων της Αριστεράς σε νέες βάσεις αφ' ετέρου να προωθεί την υπόθεση της δημιουργικής σύγκλισής τους με τα πολύμορφα κινήματα κοινωνικής αμφισβήτησης και ιδιαίτερα με τις δυνάμεις της μαχόμενης κοινωνικά Οικολογίας.

Μόνο μέσα απ' αυτή τη σύνθετη διαδικασία της ανασύνταξης και της σύγκλισης μπορεί να προκύψει ένα σύγχρονο και ποιοτικά καινούργιο κοινωνικοπολιτικό ρεύμα που έχει ανάγκη η εποχή μας. Ο σοσιαλισμός που θα καταργεί τις παντός είδους εκμεταλλεύ-

σεις και διακρίσεις, που θα απελευθερώνει την κοινωνική δυναμική και θα ενεργοποιεί τον πολίτη, που θα διευρύνει τα κοινωνικά και ατομικά δικαιώματα και τις ελευθερίες, καθώς επίσης και η συνεχής προσπάθεια για ανάδειξη των κοινωνικών κινημάτων σε βασική κινητήρια δύναμη της κοινωνικής προόδου, η διαμόρφωση μιας νέας σχέσης ανάμεσα στο κοινωνικό και το πολιτικό, το συνεχές μέτωπο απέναντι σε κάθε μορφή συγκεντρωτισμού και γραφειοκρατίας στην κοινωνία, στα μαζικά κινήματα και στο κόμμα, αποτελούν μερικά από τα βασικά και αναντικατάστατα στοιχεία της φυσιογνωμίας που πρέπει να διαμορφώσει ο νέος πολιτικός οργανισμός στην πράξη για να ανταποκριθεί στο ρόλο του στη μεταβατική φάση.

Εκείνο δε που πρέπει ιδιαίτερα να προσεχθεί είναι να υπάρχει μια ουσιαστική αντιστοιχία μεταξύ διακηρύξεων και εφαρμοσμένης πολιτικής. Πράγμα που σημαίνει κυρίως μια μεγάλη επιμονή στις κοινωνικές αναφορές και στο κινηματικό στοιχείο του νέου πολιτικού οργανισμού.

Η εξυπηρέτηση της προοπτικής της ανασύνταξης των δυνάμεων της Αριστεράς και της δημιουργικής συνάντησής τους με τις δυνάμεις της κοινωνικής αμφισβήτησης απαιτεί και μια αντίστοιχη πολιτική συμμαχιών. Γιατί αλλιώς παραμένει ανάπηρη. Μια πολιτική συμμαχιών που θα ξεκινάει από αφετηρίες ιδεολογικής, πολιτικής και οργανωτικής αυτονομίας, και θα προωθεί το στόχο της συγκρότησης ενός νέου μαχόμενου συνασπισμού κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων.

Μια τέτοια πολιτική συμμαχιών δεν συμβαδίζει με αντιλήψεις περί εκ των προτέρων αποκλεισμών και εσωστρεφών περιχαρακώσεων.

Το καινούργιο, που είναι και για μας το ζητούμενο, δεν θα γεννηθεί μέσα σε στεγανά και δοκιμαστικούς σωλήνες.

Ο δικός μας ο χώρος, ο χώρος της Ανανεωτικής Αριστεράς, με τη μακρά θητεία του στη διαφάνεια και τον πλουραλισμό είναι ο τελευταίος που πρέπει να φοβηθεί το διάλογο και την όσμωση μέσα από την κοινή δράση με άλλες δυνάμεις με τις οποίες έχουμε ασφαλώς μεγάλες διαφορές.

Η πρόταση που κάνουμε για τη δημιουργία ενός «Διαρκούς Φόρουμ» των δυνάμεων της Αριστεράς και της Οικολογίας πιστεύουμε ότι μπορεί να εξυπηρετήσει κατά τον καλύτερο τρόπο αυτή την προοπτική.

ΝΑ ΑΝΑΜΕΤΡΗΘΟΥΜΕ ΜΕ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΣΗΜΑΔΕΨΑΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

της Ελένης Πορτάλιου

Η συζήτηση που γίνεται σήμερα στο ΚΚΕ εσωτ. Α/Α ξεφεύγει από τα στενά όρια του μικρού μας κόμματος. Είμαστε υποχρεωμένοι να αναμετρηθούμε με τα συγκλονιστικά γεγονότα που σημάδεψαν τον κόσμο και τα παλιά, αλλά με σύγχρονες μορφές, προβλήματα της φτώχειας, των δραματικών κοινωνικών και εθνικών ανισοτήτων, της οικολογικής κρίσης, της παρακμής της δημοκρατίας και της ανθρώπινης αλλοτρίωσης στην καρδιά των ανεπτυγμένων χωρών. Καμιά λυδία λίθος δεν υπάρχει για να ξεμπλέξει το μπερδεμένο κουβάρι του παρελθόντος, του παρόντος και του μέλλοντος των δυνάμεων που αρνούνται να αποδεχθούν την επικράτηση του καπιταλισμού ως τέλους της ιστορίας των κοινωνικών και πολιτικών αγώνων και των ιδεολογιών της ανθρώπινης απελευθέρωσης.

Είμαστε υποχρεωμένοι εμείς οι ίδιοι να στοχαστούμε θεωρητικά, να πράξουμε πολιτικά, να ενεργοποιηθούμε κοινωνικά για να επαναθεμελιώσουμε την ελπίδα και την προοπτική ενός καλύτερου κόσμου που έχουν ηττηθεί, όχι μόνο κάτω από τα ερείπια των καθεστώτων του ανύπαρκτου σοσιαλισμού.

Σε αυτό το τοπίο εγγράφεται το κείμενο που καταθέσαμε δέκα συντρόφισσες και σύντροφοι στο διάλογο πριν το συνέδριο του ΚΚΕ εσωτ. Α/Α. Για μας «παραμένει ζητούμενο η επαναθεμελίωση της αριστεράς ως επαναστατικής δύναμης ικανής να έχει ιστορικό ορίζοντα και στρατηγική που θα ανταποκρίνεται στις σημερινές συνθήκες.

Η βαθιά μας πίστη σε αυτά που το κίνημα της κομμουνιστικής ανανέωσης έθεσε ως αρχές και αξίες μιας απελευθερωτικής προοπτικής των ανθρώπων, η πεποίθησή μας ότι το μέλλον της καθολικής επαναστατικής διαδικασίας θα είναι μια κοινωνία χωρίς εκμετάλλευση και αλλοτρίωση, μια κομμουνιστική δηλαδή κοινωνία, η επιμονή μας και σήμερα ότι δεν αποτελεί ουτοπία ο ορίζοντας θεμελιακών κομμουνιστικών αξιών, **δεν μπορούν να εκφραστούν πλέον ως συνέχιση της σύγκρουσης ανανέωσης – δογματισμού,** όπως έγινε ιστορικά στο πλαίσιο του κομμουνιστικού κινήματος.

Γιατί αυτό το κίνημα σήμερα δεν αποτελεί διακριτή οντότητα, απέμεινε καρικατούρα της ιστορίας του, καθώς λειτούργησε πλειοψηφικά τελικά ως άρνηση του ίδιου του σοσιαλισμού. Καταγράφεται έτσι στη συνείδηση των λαών μέσα και από την κατάρρευση των «υπαρκτών» καθεστώτων ως μια υπόθεση η οποία δεν επιδέχεται βεβαίως «εσωτερική» ανανέωση.

Όχι μόνο λοιπόν λόγω των πολιτικών – οργανωτικών προβλημάτων του κόμματός μας, **οδηγούμαστε στην εκτίμηση ότι ο κύκλος που διέγραψε το ΚΚΕ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ - ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ έχει ουσιαστικά κλείσει,** υπό την έννοια της εξάντλησης της δυναμικής και των ερεισμάτων μέσα στην κοινωνία που θα καθιστούσαν φερέγγυα και ελκτική τη γραμμική συνέχεια της πορείας μας με απλές επί μέρους προσαρμογές.

Η συνειδητοποίηση από μέρους μας αυτής της πραγματικότητας, που αφορά και πολλούς άλλους αριστερούς κοντά στο κόμμα μας, ανένταχτους, ενταγμένους σε συγγενείς χώρους, ή συμμετέχοντες κριτικά σε ρεύματα όπως των Οικολόγων και του ΣΥΝ, **πρέπει να εκφραστεί με ειλικρινή δημόσια πρωτοβουλία «τομής» και με την έναρξη μιας μεταβατικής φάσης μέσα από μια νέα πολιτική συλλογικότητα συνεπή στη μέχρι σήμερα κριτική και τις βασικές μας επιλογές.**

Μιλάμε για πολιτική κίνηση της μαρξιστικής, ανανεωτικής ριζοσπαστικής αριστεράς με ορίζοντα δραστηριοτήτων την επιλεκτική πολιτική παρέμβαση, την αναζήτηση και τη συγκρότηση θεωρητικών αναφορών και ιδεολογικών αρχών της σύγχρονης αντικαπιταλιστικής αριστεράς και την κοινωνική παρέμβαση κατά προτεραιότητα στα κινήματα των εργαζόμενων,

Συνέχεια στη σελίδα 65

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ

ΝΑ ΜΗΝ ΦΥΓΕΙ, ΓΙΑΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ...ΦΥΓΕΙ

Για το επιστημονικό συνέδριο της «Ελευθεροτυπίας»

Είναι γνωστό, τουλάχιστον στους παροικούντες την Ιερουσαλήμ, ότι εδώ και μερικά χρόνια η ομάδα μας, καθώς και μεμονωμένα άτομα του ευρύτερου οικο-εναλλακτικού χώρου, καταλήξαμε στην πρόταση για τη σωτηρία της Αθήνας με τη μεταφορά εκτός των τειχών των διοικητικών λειτουργιών της πρωτεύουσας.

Περισσότερο γνωστή είναι η έρευνα που διεξήγαγε τα τελευταία δυο χρόνια η εφημερίδα **«Ελευθεροτυπία»** μεταξύ ειδικών και μη, επιστημόνων και πολιτών, οικολόγων και τεχνοκρατών, θέτοντας το ερώτημα: **«Μήπως η σωτηρία της Αθήνας είναι το να φύγει η πρωτεύουσα και μήπως ήρθε τώρα η ώρα;»**.

Την έρευνα αυτή, μαζί με άλλα άρθρα και ...επιβαρυντικά στοιχεία για την ενοχή της πρωτεύουσας στην κατάντια της Αθήνας εκδώσαμε ΡΗΞΗ κατά τη διάρκεια των δημοτικών εκλογών. Ήταν εύλογη λοιπόν η χαρά μας όταν αναγγέλθηκε και επίσημα αυτό που επιδιώκαμε και σχεδιάζαμε και εμείς: Ένα συνέδριο με θέμα τη μεταφορά της πρωτεύουσας. Ας πάρουμε όμως τα θέματα του συνεδρίου από την αρχή. Στη διάρκειά του ξεδιπλώθηκαν και οι δύο απόψεις. Ακούστηκαν σχεδόν όλα τα επιχειρήματα, τόσο της μιας όσο και της άλλης άποψης, κατά τη γνώμη μας όμως αποσιωπήθηκε το κυριότερο, αυτό της κυριαρχίας της πολιτικής.

Πρώτα - πρώτα ήταν χαρακτηριστική, και ανακουφιστική, η απουσία πολιτικών –πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, που όμως δεν τοποθετήθηκαν ή όταν το έκαναν ο λόγος τους ήταν τεχνοκρατικός. Ο κ. Ζολώτας που τοποθετήθηκε πολιτικά έκανε εντύπωση με την ευκολία με την οποία ασκούσε κριτική σε μια κατάσταση για την οποία και ο ίδιος δεν είχε μικρή ευθύνη.

Όποιος παρακολούθησε το συνέδριο θα μπορούσε να πειστεί για την ορθότητα της πρότασης της μεταφοράς της πρωτεύουσας από την επιχειρηματολογία αυτών που αντετίθεντο σε αυτή. Τα επιχειρήματα αυτά ήταν δυο ειδών:

α) **Να μην φύγει** γιατί θα φτιάξουμε ό,τι χρειάζεται εδώ. Σκοπός δεν είναι να μεταθέσουμε το πρόβλημα αλλά να δούμε το τι είδους κοινωνικό μοντέλο προτείνουμε. Αυτή η προβληματική όμως αποφεύγει να απαντήσει στο κρίσιμο ερώτημα: γιατί κ.κ. τεχνοκράτες, μηχανικοί, πολιτικοί, «επαναστάτες», δεν κατορθώσατε να λύσετε το πρόβλημα τόσα χρόνια τώρα;

β) **Να μην μεταφερθεί η πρωτεύουσα αλλά άλλες δραστηριότητές της** όπως για παράδειγμα το οικονομικό της κέντρο (;) –και αναφέρθηκαν ως παραδείγματα αυτό τη Φραγκφούρτης, Στουτγάρδης κ.λπ. Ένα τέτοιο επιχείρημα όμως είναι καλό για μια δυτικοευρωπαϊκή πόλη, όχι όμως και για μια πόλη της ανήκουσας στα Βαλκάνια Ελλάδας. Γιατί, πολύ απλά, όταν μιλάμε για οικονομικό κέντρο σε μια δυτική πόλη εννοούμε τα τεράστια χρηματιστήρια, τους ουρανοξύστες των πολυεθνικών κ.λπ. Στην Αθήνα το οικονομικό κέντρο είναι είτε οι κρατικές επιχειρήσεις είτε οι μικρομεσαίοι και οι...υπαίθριοι μικροπωλητές της οδού Αθηνάς και του εμπορικού τριγώνου. Το οικονομικό κέντρο της Ελλάδας είναι το κράτος, είτε μας αρέσει είτε όχι.

Για να σπάσει αυτός ο φαύλος κύκλος της λογικής αριστερών και δεξιών τεχνοκρατών και πολιτικών που φαίνεται να βολεύονται με τη μιζέρια της πρωτεύουσας, μιας λογικής που θελει να ξεχνά ότι τα πάντα στην Ελλάδα περνάνε μέσα από την πολιτική, θα πρέπει να γίνει κατανοητό ένα γεγονός. Η συγκέντρωση των διοικητικών και των άλλων υπηρεσιών του κράτους που παρατηρείται στην Αθήνα –η οποία είναι αποτέλεσμα της πολιτικής και των τριών κυρίαρχων πολιτικών σχηματισμών– δημιουργεί μια αντιπαραγωγική, παραλυτική, αντιανθρώπινη δομή.

Αυτή η δομή αποτελεί το **οικοσύστημα** αυτής της πόλης και για να μπορέσει αυτό να αναμορφωθεί δεν μπορεί παρά να **αποκεντρωθεί.** Αυτό φυσικά σημαίνει μεταφορά διοικητικών και άλλων κρατικών υπηρεσιών στην περιφέρεια. Η υπερσυγκέντρωση του κράτους και παράλληλα η συγκέντρωση της κοινωνίας γύρω από αυτό, δεν αντανακλά παρά τον παρασιτικό χαρακτήρα της ελληνικής μικρομεσαίας κοινωνίας, την υπανάπτυξη της κοινωνίας των πολιτών και την εξάρτηση αυτής της τελευταίας από τις δραστηριότητες του κράτους. Η δομή του κράτους είναι τέτοια –να καταναλώνει από την κοινωνία και από το εξωτερικό και όχι να σχεδιάζει, να παράγει και να προσφέρει υπηρεσίες στον πολίτη.

Η αποκέντρωση, η δημιουργία μιας άλλης διοικητικής πρωτεύουσας ανατρέπει αυτή τη δομή και δημιουργεί αναγκαστικά νέες σχέσεις μεταξύ κράτους και πολιτών. Είναι φανερό βέβαια ότι μια τέτοια πρόταση συναντά την κάθετη αντίδραση όλων των κομμάτων, των πολιτικών και του κράτους. Μια τέτοια πρόταση μπορεί να προωθηθεί μόνο από ένα ριζοσπαστικό κίνημα που θα έχει μια οικολογική παραγωγική αντίληψη. Όπως πολύ σωστά είχε γράψει και ο καθηγητής **Α. Προβελέγγιος** στην «Ε», το πρόβλημα δεν είναι «αντικειμενικό» (οι αριθμοί και οι στατιστικές της Αθήνας είναι οι χειρότεροι από κάθε άλλη πόλη της Ευρώπης), αλλά υποκειμενικό, ότι δηλαδή δεν υπάρχει κάποιο παραγωγικό κοινωνικό υποκείμενο στην Ελλάδα που να διεκδικεί τη μεταφορά.

Πιστεύουμε ότι η δημιουργία μιας **Επιτροπής πολιτών** που θα προέρχονται από όλους τους πολιτικούς και κοινωνικούς χώρους και σκοπό της θα έχει τη δημιουργία μιας κίνησης γύρω από τη μεταφορά της πρωτεύουσας, την ενημέρωση του κόσμου και την ανάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιών –παρόμοια ήταν και η δημιουργία της Επιτροπής ενάντια στην ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων– μπορεί να δημιουργήσει ένα κίνημα που θα μπορέσει να δώσει μια ριζική λύση στο πρόβλημα που λέγεται Αθήνα.

ΒΑΓΓΕΛΗΣ Π.

ΥΜΗΤΤΟΣ

Ιστορικό μιας λεηλασίας...

Η κατάφωρη υποβάθμιση του αττικού τοπίου αποτελεί θλιβερό επίλογο μιας διαδικασίας άναρχης μεγέθυνσης που σημαδεύτηκε από το φαινόμενο της εντατικής και εκτατικής ανάπτυξης του πολεοδομικού συγκροτήματος της Αθήνας.

Η οικονομική «ανάπτυξη» ελληνικού τύπου και ο παράλληλος «εκσυγχρονισμός» έγιναν τις τελευταίες δεκαετίες με τίμημα τήν ουσιαστική διάρρηξη των σχέσεων του ανθρώπου με τη φύση, γεγονός που επέδρασε αλλοιωτικά στην ισορροπία της ζωής μας. Η περιαστική φύση, παράγοντας ισορροπίας στην αναπαραγωγή της κοινωνικής οργάνωσης, ιστορικά, δέχεται σήμερα μια βάρβαρη λεηλασία, θυόμενη στο βωμό του ιμπεριαλισμού του τσιμέντου και της ασφάλτου. Παρ' όλα αυτά, τα εναπομείναντα ψήγματα των περιαστικών οικοσυστημάτων παραμένουν για να θυμίζουν στον Αθηναίο πολίτη τις ευθύνες και τις υποχρεώσεις του απέναντι στην ανάγκη διατήρησης της ζωής, ενάντια στον καθημερινό θάνατο της πόλης και τη βασιλεία του εμπορεύματος (παντός είδους).

Η καταρρακωμένη ψυχή της Αττικής βρίσκεται στα μολυσμένα νερά του Σαρωνικού, στον Ελαιώνα, στην Πάρνηθα, στο Ποικίλον Όρος... στον Υμηττό. Περί αυτού, του τελευταίου, ο λόγος.

Η παρατήρηση της σταδιακής αραίωσης και υποχώρησης των δασικών εκτάσεων στους ορεινούς όγκους του λεκανοπεδίου αποτελεί πλέον κοινότυπο φαινόμενο.

Ο Υμηττός αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα μιας τέτοιας υποβάθμισης. Το υπόλειμμα δάσους που έχει απομείνει μετά τις τρεις πυρκαγιές της τελευταίας δεκαετίας ('81, '82 και '86) αποτελεί δευτερογενή διάπλαση δασικών εκτάσεων που έχουν καταστραφεί. Η εδαφική διάβρωση, αποτέλεσμα της προαναφερθείσας καταστροφής, γίνεται καταφανώς αισθητή σε πολλές θέσεις, όπου έχει εμφανιστεί το μητρικό πέτρωμα ενώ τα ασβεστολιθικά εδάφη έχουν ξεπλυθεί.

Τα αίτια μιας τόσο καταστροφικής επέμβασης του ανθρώπου στο φυσικό του περιβάλλον ανάγονται σε πολλά επίπεδα. Παρακάμπτοντας αυτό της ψυχοπαθολογίας πού αντικατοπτρίζει την ψυχική αποσύνθεση και τη σχιζοειδή παρουσία του σύγχρονου ανθρώπου, θ' αναφερθώ στα συγκεκριμένα ιστορικο-κοινωνικά.

Στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια, ένα μέρος του Υμηττού βρίσκεται στην κυριότητα του καταπατητή Νάστου, ο όποίος παρ' όλα αυτά απέτυχε να οικοπεδοποιήσει το δάσος αντιμετωπίζοντας τις κινητοποιήσεις των κατοίκων ήδη στα 1951. Στη δεκαετία του '60 το κομμάτι του δάσους που βρίσκεται πίσω από τον Προφήτη Ηλία παραχωρείται στον ΕΟΤ, ο οποίος σχεδιάζει μεγάλης έκτασης επεμβάσεις στο οικοσύστημα με σκοπό την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Τα σχέδια σταμάτησα με την έλευση της δικτατορίας. Στην μεταπολιτευτική περίοδο παρατηρείται μια κινητικότητα από τη μεριά των αστυνομικών με σκοπό την οικιστική επέκταση σε μια στενή λωρίδα γης που βρίσκεται κοντά στον Προφήτη Ηλία. Στην προοπτική κοπής αρκετών χιλιάδων πεύκων, η τότε δημοτική αρχή αντέδρασε και με την παράλληλη συμμετοχή των κατοίκων πέτυχε τη μεταφορά της οικιστικής δόμησης σε μια άλλη θέση όπου δεν υπήρχε δάσος. Παράλληλα σημειώνεται αντίδραση των κληρονόμων του Νάστου οι οποίοι θεωρούν ιδιοκτησία τους ένα μεγάλο κομμάτι του Υμηττού, έκτασης 650.000 τετρ. μέτρων. Ακολούθησε δικαστικός αγώνας από τον οποίο κερδισμένη βγήκε η δημοτική αρχή στην οποία παραχωρήθηκαν 250 στρ. εντός σχεδίου σε οικόπεδα. Παρ' όλα αυτά η καταστροφή του οικοσυστήματος δεν σταμάτησε.

Τις τελευταίες δεκαετίες γινόμαστε μάρτυρες μιας διευρυμένης οικιστικής ανάπτυξης, έτσι που ένας μεγάλος αριθμός πολυκατοικιών έχουν ήδη κατασκευαστεί στους πρόποδες του βουνού, βιάζοντας με το χειρότερο τρόπο την αισθητική του παρουσία. Το φαινόμενο της προαστιοποίησης και της συνεχούς εκτατικής ανάπτυξης, σε μια Αθήνα που συνεχώς τις τελευταίες δεκαετίες διογκώνεται πληθυσμιακά, μετατρέπει σταδιακά το οικοσύστημα της περιαστικής φύσης σε σεληνιακό τοπίο. Παράλληλα η άναρχη και απρογραμμάτιστη ανάπτυξη των προαστίων συσσωρεύει προβλήματα χρήσεων γης ενώ οι λίγοι εναπομείναντες ελεύθεροι χώροι είναι αυτοί που τελικά δέχονται την επιβάρυνση των λειτουργιών κοινωνικής υποδομής (σχολεία, χώροι στάθμευσης κ.λπ.). Στην περίπτωση λοιπόν του Υμηττού η αδυναμία εξασφάλισης αναγκαίων χώρων για εγκαταστάσεις εκπαίδευσης, υγείας, πρόνοιας κ.λπ. από το δήμο Ηλιούπολης οδηγεί στη σταδιακή τσιμεντοποίηση της περιοχής βόρεια του Υμηττού η οποία βρίσκεται χαμηλά στους πρόποδες του βουνού και φτάνει μέχρι τα όρια του σχεδίου πόλης. Παράλληλα στη ζώνη η οποία βρίσκεται στα ψηλότερα τμήματα επιτρέπεται βάσει του Ρυθμιστικού Σχεδίου η δόμηση μόνο κτιρίων αναψυχής ενώ ήδη έχουν δημιουργηθεί εδώ στρατιωτικές εγκαταστάσεις καθώς καί κεραίες ραδιοφωνικών και τηλεοπτικών σταθμών.

Γίνεται λοιπόν κατανοητό ότι τα σχέδια της τοπικής αρχής και η αυθαιρεσία των ιδιωτών κερδοσκόπων και αυθαιρετούντων, οι οποίοι εκμεταλλεύονται την ανοχή της σχετικής νομοθεσίας (1734/87 για τα βοσκοτόπια, 1843/89 όπου καθιερώνονται διαδικασίες ξεπουλήματος δασικών εκτάσεων από το ίδιο το κράτος) είναι οι κύριοι υπεύθυνοι για τη σημερινή εξαφάνιση των περιαστικών δασικών εκτάσεων. Επιπρόσθετα θα μπορούσαμε ν' αναφέρουμε την περιορισμένη υλοτόμηση καθώς και τη ρίψη σκουπιδιών.

Οι συνέπειες της καταστροφής του φυσικού αυτού πνεύμονα για το λεκανοπέδιο είναι πράγματι ανυπολόγιστες. Η παροχή οξυγόνου στην νεφοσκεπή Αθήνα αποτελεί θεϊκό δώρο, μόνο που, απ' ό,τι φαίνεται, ελαττώνεται με γρήγορο ρυθμό. Η κυριαρχία του νέφους συνοδεύεται από μια παράλληλη εξαφάνιση της χλωρίδας και της πανίδας του δάσους καθώς και από ευρύτερες κλιματολογικές ανισορροπίες τις οποίες η διατήρηση του πράσινου θα μπορούσε να είχε αποτρέψει.

Και σαν να μην έφτανε η προαναφερθείσα απογοητευτική πραγματικότητα, έχουμε και τις πρόσφατες εξαγγελίες Μητσοτάκη περί ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού του οδικού δικτύου στο λεκανοπέδιο, σχέδιο του οποίου η υλοποίηση θέτει πια εν αμφιβόλω τη βιωσιμότητα του Υμηττού.

Στα πλαίσια λοιπόν των εξαγγελιών και με επιχείρημα την ανάγκη επίλυσης του κυκλοφοριακού προβλήματος της Αθήνας, η κυβέρνηση αποφάσισε:

- Την προέκταση της Λεωφόρου Κύμης ως την εθνικό οδό Αθηνών-Λαμίας η οποία θα καταστρέψει το δάσος της Πεύκης.
- Την περιφερειακή του Υμηττού από την Κατεχάκη έως την Αγία Παρασκευή, την οποία πρόβλεπε το Ρυθμιστικό Σχέδιο του κ. Τρίτση, η οποία καταστρέφει και τα τελευταία υπολείμματα της δασικής έκτασης του Υμηττού.
- Τη δημιουργία σήραγγας στον Υμηττό με παράλληλη κατασκευή αυτοκινητόδρομου Αργυρούπολης—Σπάτων με σκοπό τη σύνδεση του αεροδρομίου του Ελληνικού με αυτό των Σπάτων.

Οι επιπτώσεις του έργου αυτού δύσκολα εκτιμώνται. Πέρα από την καταστροφή του Υμηττού, επιταχύνεται η διαδικασία ανοικοδόμησης της πεδιάδας των Μεσογείων, ενώ εκτινάσσεται στα ύψη η αξία της γης κατά μήκος των αρτηριών.

Η επικείμενη μετατροπή του λεκανοπεδίου κατά τα πρότυπα των μεγαλουπόλεων —π.χ. Λος Άντζελες— και η πριμοδότηση της χρήσης του Ι.Χ. (καταλυτικού εν προκειμένῳ) καταδεικνύει τη χυδαιότητα της αντιμετώπισης της οικολογικής κρίσης από τη μεριά των ιθυνόντων. Η φυγή προς τα μπρος και η διεύρυνση του εμπορεύματος αποτελούν πλέον πανάκεια στην αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων.

Να λοιπόν τι τύπου ανάπτυξη προωθούν οι νεοφιλελεύθεροι οπαδοί της ελεύθερης αγοράς. Άλλωστε η προώθηση μεγάλων έργων «υποδομής» αποτελεί κυβερνητικό μονόδρομο για την ανάπτυξη της δανειοληπτικής ικανότητας της χώρας από τα ταμεία της Κοινότητας.

Απέναντι λοιπόν στη μυωπική και χωρίς κριτήριο αύξηση του Α.Ε.Π., είναι ανάγκη να προτάξουμε ένα διαφορετικό όραμα οργάνωσης της καθημερινής μας ζωής. Δεν θα επιτρέψουμε τη συνεχιζόμενη καταστροφή και λεηλασία του φυσικού περιβάλλοντος στο βωμό ψευδών υποσχέσεων για την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων. Είναι επιτέλους καιρός να αναζητήσουμε τις αιτίες αυτών των προβλημάτων υπερβαίνοντας τις επιδερμικές προσεγγίσεις. Έτσι λοιπόν θεωρούμε πλέον αναγκαίο τον περιορισμό της χρήσης του Ι.Χ. στο λεκανοπέδιο με παράλληλη βελτίωση των μέσων μαζικής μεταφοράς καθώς και διεύρυνση της χρήσης του ποδηλάτου. Η προώθηση μέσων σταθερής τροχιάς (περιαστικού σιδηροδρόμου, ελαφρού μετρό) αποτελούν σήμερα αναγκαιότητα για την επίλυση του τεράστιου κυκλοφοριακού προβλήματος της πόλης.

Τέλος θα πρέπει να γίνει επανεκτίμηση των χρήσεων γης στο λεκανοπέδιο, με προοπτική την αποκέντρωση δραστηριοτήτων καθώς και τη μεταφορά της πρωτεύουσας εκτός λεκανοπεδίου.

Τέλος, η διατήρηση του φυσικού οικοσυστήματος του Υμηττού κάνει σήμερα αναγκαία την οργάνωση των πολιτών, οι οποίοι μέσα από προγράμματα δασοπροστασίας και αναδάσωσης θα παραθέσουν τη δική τους προοπτική απέναντι στις αυθαίρετες και υπονομευτικές για το μέλλον μας επιλογές των κρατούντων. Εν όψει λοιπόν των προβλημάτων αυτών, η **Πρωτοβουλία πολιτών για την προστασία του Υμηττού** σε συνεργασία με οικολογικές ομάδες και ευαισθητοποιημένους πολίτες διοργανώνει διήμερο συζήτησης και προβληματισμού με σκοπό την καταγραφή απόψεων και θέσεων για την προοπτική διατήρησης και «αξιοποίησης» του σημαντικού αυτού πνεύμονα του λεκανοπεδίου.

Το διήμερο αυτό προγραμματίστηκε για τις 15-16 Δεκεμβρίου στο 1ο Δημοτικό Σχολείο Χολαργού στην οδό Περικλέους (9.30 π.μ.) Περισσότερες πληροφορίες στο τηλ. 99.40.110 (βιβλιοπωλείο «Απρόβλεπτο», Ηλιούπολη).

ΝΙΚΟΣ ΝΤΑΣΙΟΣ

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ ΟΜΑΔΑ ΚΑΡΠΕΝΗΣΙΟΥ

Κι όμως υπάρχουν προβλήματα...

Μια πρώτη προσέγγιση των οικολογικών προβλημάτων της Ευρυτανίας

Στο άκουσμα της λέξης «Ευρυτανία», δύο είναι συνήθως οι εικόνες που δημιουργούνται. Η πρώτη θέλει την περιοχή προβληματική, απομονωμένη, τόπο εξορίας, πολλά χρόνια πίσω από την υπόλοιπη Ελλάδα. Η δεύτερη την παρουσιάζει σαν «Ελβετία της Ελλάδας», με καταπράσινα δάση, με πανέμορφα τοπία και αγνά χωριάτικα προϊόντα.

Όμως καμιά από τις δύο αυτές καταστάσεις δεν αντιπροσωπεύει την πραγματικότητα. Ο νομός μας ακολουθεί, αν και με βραδύτερο ρυθμό, τον συγκεχυμένο τρόπο ανάπτυξης που πανελλαδικά κυριαρχεί. Αποτελεί ψευδαίσθηση ότι η Ευρυτανία δεν έχει να παρουσιάσει τα οικολογικά προβλήματα των αστικών κέντρων, όχι βέβαια τόσο πιεστικά.

Οι απέραντοι σκουπιδότοποι, η γενική τσιμεντοποίηση της πόλης και των χωριών, η συγκέντρωση του μισού πληθυσμού του νομού στο Καρπενήσι, το κυκλοφοριακό, η υποβάθμιση της πανίδας και της χλωρίδας, η επιβάρυνση των ποταμών με λύματα και απόβλητα (κυρίως του Καρπενησιώτη), η έλλειψη πόσιμου νερού, το παράνομο κυνήγι και ψάρεμα, τα ξεραμένα έλατα και η διάβρωση του εδάφους είναι η συντριπτική απάντηση.

Ας δούμε όμως πιο αναλυτικά ορισμένα από αυτά τα προβλήματα, για την ύπαρξη των οποίων δεν ευθύνονται μόνον κάποια κέντρα εξουσίας.

Σκουπίδια

Όλη η Ευρυτανία έχει μεταβληθεί σε έναν απέραντο σκουπιδότοπο. Κάθε λαγκάδι, κάθε ραχούλα «διανθίζεται» με την παρουσία των σκουπιδιών μας. Εμείς οι πολίτες το πολύ πολύ να ψευτοαγανακτήσουμε και να συνεχίσουμε να ζούμε δίπλα τους. Η πολιτεία, ο δήμος, οι κοινότητες, όπως πάντα απουσιάζουν.

Κυνήγι - ψάρεμα

Η μαζική εγκατάλειψη της Ευρυτανίας στις δεκαετίες του '50 και του '60 ήταν ο πρώτος παράγοντας που συνέβαλε στη διαφοροποίηση της ευρυτανικής χλωρίδας και πανίδας.

Στη συνέχεια, το ευρείας κλίμακας λαθροκυνήγι και το παράνομο ψάρεμα προστέθηκαν στα πλήγματα που υφίσταται η ευρυτανική φύση. Κυνήγι σε απαγορευμένες περιοχές και απαγορευμένες εποχές, κυνήγι με τα φώτα των αυτοκινήτων, ψάρεμα με δυναμίτη, γαλατσίδα, χλωρίνη, με εκτροπή της ροής των ποταμών, είναι συνηθισμένες καταστάσεις.

Φέτος κάτι άρχισε να κινείται. Εντός είκοσι ημερών και σε τρεις εξόδους του Δασαρχείου συνελήφθησαν τρεις ομάδες κυνηγών να λαθροκυνηγούν. Κατασχέθηκαν τα θηράματα, τα όπλα, ένα αυτοκίνητο και οι δράστες θα οδηγηθούν στη δικαιοσύνη.

Πριν τρία χρόνια τοπικοί σύλλογοι και φορείς σε συζήτηση στο Νομαρχιακό Συμβούλιο έθεσαν πρόταση για την προστασία της ευρυτανικής φύσης. Μια πρόταση που στο σύνολό της έγινε αποδεκτή, αλλά δυστυχώς μπήκε στο αρχείο. Η Οικολογική Ομάδα, που υιοθετεί αυτή την πρόταση δίνοντας προτεραιότητα στην πάταξη του παράνομου κυνηγιού, θα διεκδικήσει φέτος τη διαίρεση της Ευρυτανίας σε τέσσερις ζώνες, όπως τις οριοθετούν τα τρία ποτάμια της, ώστε να επιτρέπεται το κυνήγι σε δύο εναλλάξ ζώνες. Έτσι γίνονται σαφή τα όρια που επιτρέπεται ή απαγορεύεται το κυνήγι, ενώ παράλληλα απλουστεύεται ο έλεγχος από τις αρμόδιες υπηρεσίες. Αυτό θα είναι το πρώτο βήμα.

Διάβρωση του εδάφους

Τα εδάφη της Ευρυτανίας λόγω σύστασης είναι επιρρεπή στη διάβρωση. Σε αυτό έρχεται να προστεθεί η εγκατάλειψη των χωριών και η προχειρότητα των αναπτυξιακών έργων. Ποιος δεν ανατριχιάζει με την εκκαθαριστική «μέθοδο» που ακολουθείται στις Ράχες Τυμφρηστού, όπου για τη διάνοιξη της αρτηρίας Καρπενησίου - Λαμίας, ολόκληρα κομμάτια του βουνού καταστρέφονται, δέντρα κόβονται και δημιουργούνται πρανή με μεγάλες κλίσεις; Θα ζήσουμε άραγε έναν άλλον αποκλεισμό του νομού, όπως συνέβη πριν πέντε χρόνια, όταν κοντά στον Μέγδοβα ένα κομμάτι του βουνού κατολίσθησε με αποτέλεσμα τη διακοπή της επικοινωνίας με την Αιτωλοακαρνανία για δέκα ημέρες;

Κυκλοφοριακό

Όσο κι αν φαίνεται περίεργο, υπάρχει κυκλοφοριακό πρόβλημα στο κέντρο του Καρπενησίου, ιδιαίτερα το καλοκαίρι. Μ' αυτό το θέμα έχει ασχοληθεί κατ' επανάληψη το Νομαρχιακό Συμβούλιο και έλαβε ορισμένες αποφάσεις, που όμως δεν υλοποιήθηκαν.

Τουρισμός

Όλοι συμφωνούν πως μία από τις κυριότερες κατευθύνσεις ανάπτυξης για την Ευρυτανία είναι ο τουρισμός. Προφανώς διότι αποφέρει εύκολο χρήμα με ελάχιστες υπηρεσίες. Οι συνέπειες όμως του τουρισμού, στο όνομα του χρήματος, αποσιωπούνται. Οι αξίες που εκφυλίζονται, η πολιτιστική ισοπέδωση, τα ναρκωτικά, η πορνεία, ο κίνδυνος του AIDS, η χωρίς όρια οικοδόμηση σε βάρος της καλλιεργήσιμης γης είναι μερικές από τις πλέον χειροπιαστές παρενέργειες του τουρισμού στις ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές. Παρ' όλα αυτά το ίδιο μοντέλο τουρισμού τείνει να αναπτυχθεί και στην Ευρυτανία. Ο εναλλακτικός τουρισμός, άγνωστος σε μας, κάπου κάπου ακούγεται, αλλά από αδύναμες φωνές.

Κύριος στόχος αυτής της σύντομης αναφοράς είναι να γίνει αντιληπτή η ύπαρξη πολλών και σημαντικών οικολογικών προβλημάτων στην Ευρυτανία. Τελειώνοντας θέλουμε να τονίσουμε την αναγκαιότητα μιας συστηματικής καταγραφής της πανίδας και χλωρίδας του νομού. Επίσης υπάρχει ανάγκη περιβαλλοντικής μελέτης, από ανεξάρτητους μελετητές, για το ευρυτανικό περιβάλλον και τα προβλήματα που δημιουργούνται από την «ανάπτυξη», ώστε να προλάβουμε την καταστροφή που έγινε αλλού.

ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΟΙ

Απέναντι στη μοναξιά...

Συχνά διαβάζουμε στις εφημερίδες ότι μοναχικός άνθρωπος, τις περισσότερες φορές ηλικιωμένος, πέθανε αβοήθητος στο μοναχικό του διαμέρισμα-δωμάτιο. Κάποια κρίση, έπεσε, γλίστρησε, λιγοθύμησε, κάηκε. Πολλές φορές φαίνεται ότι πέθαναν μετά από πολλές ώρες αγωνίας, βασανιστικά. Δεν είναι πάντα φτωχοί. Έχουν σύνταξη, εισόδημα, διαμέρισμα, αλλά οι συγγενείς είναι μακριά τους. Κρίμα πολύ και άδικο σε μια κοινωνία που αρέσκεται να λέει ότι είναι της αφθονίας, που μετράει το κατά κεφαλήν εισόδημα σε χιλιάδες δολάρια, ενώ συγχρόνως πεθαίνουν άνθρωποι δίπλα μας, στην ίδια πολυκατοικία, χωρίς να τους καταλάβουμε. Και να φανταστεί κανείς ότι ζούνε το δράμα της μοναξιάς τους χρόνια και χρόνια... Θα μπορούσαν να ζήσουν ακόμη πολλά χρόνια και μάλιστα να αποδίδουν και κοινωνικά. Ας προσπαθήσουμε όμως να φανταστούμε μια πρόταση...

Υπάρχουν στην Αθήνα πολλά ξενοδοχεία που έχουν χρεωκοπήσει και παραμένουν κλειστά. Χιλιάδες κρεβάτια και δωμάτια. Μεγάλες επενδύσεις που φθείρονται. Όσο μένουν κλειστά καταστρέφονται, ιδίως οι υδραυλικές τους εγκαταστάσεις. Δύσκολο να χρησιμοποιηθούν για άλλη δουλειά. Ούτε για κατοικίες ούτε για γραφεία. Όμως θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για τη στέγαση μοναχικών ατόμων. Συγκεντρωμένοι στο κέντρο της πόλεως θα μπορούσαν να έχουν περίπατο, γιατρό με λίγα έξοδα –για τους απόρους δωρεάν. Γιατί οι μοναχικοί όπως είπαμε δεν είναι πάντα άποροι. Έχουν σύνταξη και κάποια περιουσία, ίσως, άλλά όχι για να μπορούν να έχουν ατομική υπηρεσία. Θα μπορούσαν όμως να πληρώσουν λογικά τα έξοδά τους σε τέτοια ξενοδοχεία. Θα είχαν παρέες, ασφάλεια, ο ένας θα πρόσεχε τον άλλον. Πολλοί από αυτούς θα μπορούσαν να αναλάβουν και τη διαχείριση μιας τέτοιας μονάδας. Μάλιστα θα μπορούσαν να είναι αποδοτικοί και σε άλλα κοινωνικά έργα. Υπηρεσίες αλληλεγγύης, σωματεία, συλλόγους, εκκλησίες, οργανώσεις, όπου χρειάζονται άτομα για φύλαξη, λογαριασμούς, αλληλογραφία, υποδοχή και συζήτηση προσώπων.

Οι επιχειρηματίες των «Οίκων Ευγηρίας» καλλιεργούν το μύθο του πανάκριβου εξοχικού γηροκομείου. Μα οι ηλικιωμένοι δεν χρειάζονται απαραίτητα τόση ησυχία, όλη την ημέρα. Οι περισσότεροι θέλουν παρέα, σιγουριά, κοινωνικό περιβάλλον. Κι αυτό μπορούν να το βρουν στις πόλεις. Για τα καυσαέρια δεν έχουν να φοβηθούν πολλά πράγματα. Ούτε για το θόρυβο. Φοβούνται όμως τον κακό νοσοκόμο, την αυθάδη υπηρεσία, τον εκμεταλλευτή ιδιοκτήτη, τη σκληρή πειθαρχία αλλά και τα ηρεμιστικά που ενδεχομένως τους ποτίζουν.

Θα μπορούσε να αρχίσει το πείραμα από το δήμο της Αθήνας με μία ή δύο μονάδες. Κατά πάσαν πιθανότητα θα πετύχαινε. Είμαστε σίγουροι ότι θα πετύχαινε με τη βοήθεια των ιδίων των ενοίκων που θα αναλάμβαναν να διαχειρίζονται το καινούργιο πολυάνθρωπο σπίτι τους. Πολλά έξοδα θα μπορούσαν να καλυφθούν από τα αναψυκτήρια, καφενεία, μικρά εστιατόρια που θα μπορούσαν να λειτουργούν με τη βοήθεια των ιδίων των κατοίκων. Οι επισκέψεις στο κέντρο της πόλεως θα ήταν εύκολες για συγγενείς, φίλους, συναδέλφους. Το να πας σε ένα μακρινό προάστιο είναι κόπος και πολύς χρόνος. Έτσι οι επισκέψεις είναι σπάνιες. Στο κέντρο της πόλεως όμως θα μπορούσε να περνάει ο καθένας που ανεβαίνει για μια οποιαδήποτε εργασία. Έστω για λίγο, για μισή ώρα, αυτό γεμίζει την ημέρα του ηλικιωμένου. Εγγόνια, ανίψια, γείτονες, συνάδελφοι μπορούν να «πεταχτούν» μέχρι το κέντρο για λίγο. Να φέρουν ένα βιβλίο, ένα γλυκό, μια ανάσα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο. Αυτά θέλουν οι ηλικιωμένοι. Αυτά τους κάνουν ευτυχείς αλλά και αποδοτικούς. Να βρίσκονται ακόμη μέσα στην κοινωνία και όχι απομακρυσμένοι, έστω και σε έναν παράδεισο. Θα προσθέσω ότι σε τέτοια ξενοδοχεία θα μπορούσαν να βοηθήσουν πολλά πρόσωπα που για διάφορους λόγους θέλουν να προσφέρουν κάτι. Να κάνουν παρέα, μικρές εκδηλώσεις, συζητήσεις, τραγούδια, εργασία, προσφορές, κ.λπ.

Νομίζουμε ότι οι δυνατότητες της αθηναϊκής κοινωνίας είναι απέραντες, αρκεί να δώσουμε την ευκαιρία να εκδηλωθούν. Οι ηλικιωμένοι θα μπορούν μέχρι την τελευταία τους μέρα να είναι κοντά μας και να επωφελούμεθα από τις γνώσεις και την πείρα τους. Δεν τους κάνουμε έτσι φιλανθρωπίες. Τους θέλουμε κοντά μας, μέσα στην πόλη, για τη βοήθεια που μπορούν ακόμη να μας δώσουν και δεν μας την αρνούνται.

ΔΗΜ.ΛΙΒ.

ΚΑΤΑΛΗΨΕΙΣ

Νησίδες ή αρχιπέλαγος;

Το κείμενο που ακολουθεί είναι μια μικρή αναφορά σε τρεις καταλήψεις της Αθήνας: Δροσοπούλου, Κεραμεικού και Villa Αμαλίας.

Η αρχική ιδέα ήταν να παρθούν συνεντεύξεις, κάτι τέτοιο όμως δεν στάθηκε δυνατό, εφ' όσον συνάντησε γενικευμένη αρνητική στάση. Έτσι είναι προφανές ότι υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις στην παρουσίαση, σε βαθμό τέτοιο που η μοναδική φιλοδοξία του κειμένου είναι να αποτελέσει ερέθισμα για κάποιους ανθρώπους να προσεγγίσουν τα κατειλημμένα σπίτια.

Η προσέγγιση αυτή είναι απαραίτητο να γίνει με άξονα την ευρύτερη δημοσιοποίηση του αυτόνομου λόγου τους και της ιδιαίτερης έκφρασης των καταλήψεων ως κινηματικού χώρου. Όσοι μένουν κολλημένοι στις αναλύσεις για την *«ελληνική ιδιαιτερότητα σε σχέση με την οικοδομική ανάπτυξη στις πόλεις και τη στέγαση»*, όσοι αποκλειστικά και πιεστικά ζητούν την οικολογική παρέμβαση των καταλήψεων, είναι σίγουρο ότι θα χάσουν. Θα χάσουν την εμπειρία να γνωρίσουν την απόπειρα κάποιων ανθρώπων να καταγραφούν σαν κάτι διαφορετικό (μέσα στη γενικότερη μιζέρια της ελληνικής κοινωνίας), σε πείσμα προκαταλήψεων, ανεγκέφαλων δογματισμών και της επίκλησης των «αμαρτιών» που βαραίνουν εγχειρήματα που έγιναν μερικά χρόνια πριν.

Δροσοπούλου & Λέλας Καραγιάννη

Η κατάληψη της οδού Δροσοπούλου έχει ζωή περίπου τριών χρόνων. Το πολύ όμορφο κτίριο (ιδιοκτησίας Πανεπιστημίου) λειτουργεί σαν κατάληψη από τον Απρίλη του 1988. Η προκήρυξη που είχε κυκλοφορήσει τότε αναφέρει ότι όσοι συμμετείχαν στη συγκεκριμένη κίνηση είχαν σαν στόχο *«την άρνηση της πλασματικής έλλειψης στέγης, του γκέτο των φοιτητικών εστιών, της αλλοτρίωσης των καθημερινών σχέσεων»*, με σαφή προσανατολισμό την υπέρβαση των προβλημάτων που το σύστημα δημιουργεί μέσα από *«συνειδητές συλλογικές και ισότιμες πράξεις αυτοοργάνωσης»*. Δύο μήνες αργότερα 19 άτομα αποχωρούν με αποτέλεσμα ο αριθμός των μελών της κατάληψης να μειωθεί αισθητά. Οι αποχωρήσαντες καταγγέλλουν τις λογικές και τις πρακτικές όσων έμειναν, επειδή στο όνομα *«πολιτικών αναγκαιοτήτων διασπούσαν το πεδίο των ισότιμων συλλογικών πράξεων δημιουργώντας ρήγματα στη συνύπαρξη»*. Σήμερα στην κστάληψη ζουν περίπου δέκα άτομα.

Οτιδήποτε αφορά την κατάληψη είναι θέμα αποφάσεων της γενικής συνέλευσής της η οποία συγκαλείται τακτικά (κάτι που άλλωστε συμβαίνει σε όλες τις καταλήψεις). Οι δραστηριότητες των καταληψιών της Δροσοπούλου έχουν να κάνουν με το χώρο διαβίωσής τους (κτίριο, επισκευές, κήπος) και φυσικά με την κοινωνική τους παρέμβαση. Αυτή έχει οριοθετηθεί με τη συμμετοχή σε γενικότερες συλλογικές διαδικασίες υπεράσπισης κοινωνικών δικαιωμάτων, με πρωτοβουλίες για την εκδήλωση αλληλεγγύης σε αγώνες που πραγματοποιούνται σε εργασιακούς χώρους και με την καθημερινή ενεργοποίηση σε ό,τι αφορά τους προβληματισμούς και τις προοπτικές του κινήματος των καταλήψεων.

Στον πρώτο όροφο της κατάληψης λειτουργεί στέκι που περιλαμβάνει βιβλιοπωλείο και χώρο έκθεσης εικαστικών τεχνών.

Κεραμεικού 46

Σε μια σημαντικά υποβαθμισμένη περιβαλλοντικά και πολιτιστικά περιοχή λειτουργεί από τον Οκτώβρη του 1989 η κατάληψη της Κεραμεικού με τη συμμετοχή περίπου δεκαπέντε ατόμων Το κτίριο είναι αρκετά παλιό και όχι σε ιδιαίτερα καλή κατάσταση. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι δεν γίνονται προσπάθειες για την αναμόρφωσή του.

Στο επίπεδο των ευρύτερων δραστηριοτήτων τους τα μέλη της κατάληψης Κεραμεικού δεν διαφέρουν στον προβληματισμό, στην πρακτική και στη γενικότερη φιλοσοφία από όλα όσα οριοθετούν σαν παρουσία τον ευρύτερο καταληψιακό χώρο της Αθήνας. Εντοπίζουν δηλαδή τις βασικές και επιτακτικές προτεραιότητες σε ζητήματα που άπτονται της καταγγελίας και της αντίστασης σε κάθε εκδήλωση αυταρχισμού και καταστολής μέσα στην ελληνική κοινωνία. Ακόμα σε ζητήματα έμπρακτης αμφισβήτη-

σης των εμπορευματικών αλλοτριωτικών σχέσεων μέσα από την καθημερινή πρακτική και εμπειρία όπως αυτή βιώνεται στο χώρο της κατάληψης και στην κοινωνία ευρύτερα.

Αν υπάρχει κάτι που κάνει τη συγκεκριμένη κατάληψη να διαφέρει, να ξεχωρίζει από τις υπόλοιπες, αυτό είναι η ικανότητά της στην εκφορά ενός συγκροτημένου πολιτικού λόγου που εκφράζει συγκεκριμένες ανησυχίες και προβληματισμούς, ενώ ταυτόχρονα αποποιείται το μονισμό στη σκέψη, τους δογματικούς χαρακτηρισμούς που απορρέουν από μια στείρα αντίληψη ιδεολογικής καθαρότητας, επιδιώκοντας να είναι ελλειπτικός για να είναι ανοιχτός σε κάθε εμπλουτισμό που μπορεί να προκύψει στο μέλλον.

Όπως είναι φυσικό αυτά διαχέονται στις καθημερινές διαδικασίες της κατάληψης, στη συλλογικότητα και στην προσπάθεια ουσιαστικής τομής στις ανθρώπινες σχέσεις, στη διασκέδαση και τον ελεύθερο χρόνο.

Το μόνο μέλος της κατάληψης που δείχνει να μην χαμπαριάζει απ' όλα αυτά είναι ο σκύλος του σπιτιού (ευτυχώς δεν είναι πάντα εκεί), από την «εναλλακτική» συμπεριφορά του οποίου υπάρχουν αρκετές τραυματικές εμπειρίες σε συμπαραστάτες και μη.

Η κατάληψη της Κεραμεικού σίγουρα ξεχωρίζει για το εύρος των αναζητήσεων και τις κινηματικές αναφορές που παρουσιάζει. Αν όμως το μέτρο σύγκρισης είναι η ζωντάνια και η κινητικότητα, τότε η πιο σοβαρή υποψηφιότητα για την καλύτερη κατάληψη είναι η...

Villa Αμαλίας

Η κατάληψη που, όπως ανέφερε σε κάποια αφίσα της, δεν σας εγκαταλείπει ποτέ! Πράγματι οι φιλοδοξίες των μελών της για τη δημιουργία αυτόνομου πολιτιστικού στεκιού, για ένα χώρο όπου η αποξένωση και η μιζέρια δεν έχουν θέση, φαίνεται ότι βρίσκεται σε καλό δρόμο. Κάθε εβδομάδα μία ή δύο συναυλίες με ελληνικά αλλά και ξένα γκρουπ, με εκδηλώσεις και προβολές βίντεο, με συζητήσεις αλλά και πάρτυ μέχρι πρωίας. Κάθε Πέμπτη και Παρασκευή το βράδυ, κάθε Σάββατο (πρωί - απόγευμα) και την Κυριακή (πρωί και βράδυ) λειτουργεί καφενείο με χαμηλές τιμές. Ακόμα στο χώρο της κατάληψης έχει δημιουργηθεί ένα μικρό βιβλιοπωλείο.

Η Villa Αμαλίας είναι ανοιχτή σε όσες/ους επιθυμούν έμπρακτα να συμβάλουν σε θέματα αντικουλτούρας με τη συμμετοχή τους σε ομάδες για θέατρο, μουσική, φωτογραφία κ.ά.

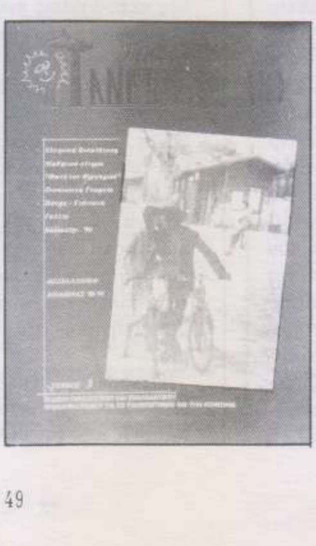
Μερικά ιστορικά στοιχεία τώρα: Η (ανα)κατάληψη αποτελείται από δεκαπέντε άτομα. Μετά την εκκένωση του κτιρίου στη λεωφόρο Αμαλίας τον περασμένο χειμώνα, καταλήφθηκε για πρώτη φορά στις 2 Μάρτη 1990 το κτίριο αυτό, που βρίσκεται στη συμβολή των οδών Αχαρνών και Χέυδεν (ιδιοκτησίας ΟΣΚ, διεκδικείται από το δήμο). Στις 27 του ίδιου μήνα εκκενώθηκε βίαια από διμοιρίες ΜΑΤ και ΕΚΑΜ. Οι καταληψίες παραπέμφθηκαν σε δίκη (καταδικάστηκαν όλοι σε δίμηνη φυλάκιση), άσκησαν έφεση και αφέθηκαν ελεύθεροι. Έτσι στις 31 Μάρτη, μια μέρα μετά τη δίκη και με τη συνδρομή ατόμων απ' όλες τις καταλήψεις, έγινε η ανακατάληψη του κτιρίου.

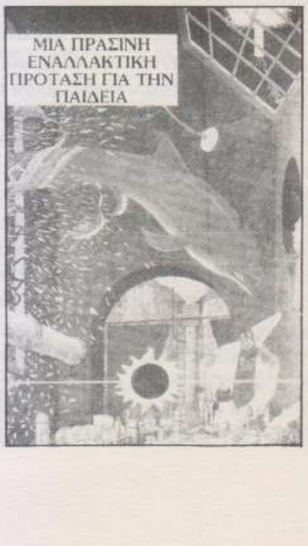
ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΥΡΙΔΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

συνέντευξη

ΟΜΑΔΑ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Α.Π.Θ.

ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ/ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Θεσσαλονίκη-πόλη των γυναικών: Όσο κι αν ο χαρακτηρισμός φαίνεται υπερβολικός, συγκριτικά τουλάχιστον, δεν απέχει πολύ από την αλήθεια. Κάτω από ευτυχείς συγκυρίες (;) στη Θεσσαλονίκη δραστηριοποιούνται σήμερα η φεμινιστική ομάδα «Κατίνα», που εκδίδει και το ομώνυμο περιοδικό, η Ομάδα Γυναικείων Σπουδών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και, πρόσφατα, με πρωτοβουλία των γυναικών της «Κατίνας», άρχισε να λειτουργεί τηλεφωνική γραμμή «SOS» για κακοποιημένες και βιασμένες γυναίκες. Η συνέντευξη της Ζώγιας Χρονάκη καλύπτει, με καθυστέρηση αρκετών χρόνων, την παρουσίαση της Ομάδας Γυναικείων Σπουδών Α.Π.Θ. Βέβαια, επειδή η οπτική και οι πρακτικές της ομάδας δεν περιορίζονται σ᾿ ένα καθαρώς επιστημονικό έργο αλλά θέλουν και πετυχαίνουν να διαχέονται σε όλη την κοινωνία, η συνέντευξη έχει μάλλον τα χαρακτηριστικά ανατομίας του γυναικείου κινήματος παρά μιας απλής παρουσίασης των δραστηριοτήτων της. Τη συνέντευξη πήρε ο Γιώργος Τοζίδης.

ΡΗΞΗ: Ποιες σκέψεις και αναγκαιότητες σας ώθησαν να δημιουργήσετε την Ομάδα Γυναικείων Σπουδών και πότε; Ποιες ήταν οι πρώτες δραστηριότητες και ποια τα χαρακτηριστικά των γυναικών που συμμετείχαν στην ίδρυσή της;

ΖΩΓΙΑ ΧΡΟΝΑΚΗ: Η Ομάδα Γυναικείων Σπουδών ξεκίνησε από μία πρωτοβουλία δύο ήδη μελών της ομάδας, της Γιώτας Κραβαρίτου και δική μου, μέσα από κάποιες σκέψεις για το κατά πόσο η κοινωνική καταπίεση και περιθωριοποίηση των γυναικών σε διάφορους τομείς της ζωής περνάει και ισχύει στο χώρο της επιστήμης και της έρευνας και στο χώρο των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, των Πανεπιστημίων. Ήταν κάποια ερωτηματικά που έμπαιναν από μια εμπειρία που είχαμε ως εργαζόμενες στο Πανεπιστήμιο και επιστημόνισσες, αλλά κυρίως ήταν μια εμπειρία που φέρναμε από τη συμμετοχή μας στο αυτόνομο γυναικείο κίνημα. Πιστεύοντας λοιπόν ότι δεν μπορούμε ν᾿ αγνοούμε τον σεξισμό που κάθε φορά βλέπαμε να υπάρχει μέσα στην επιστήμη, όπως αυτή αναπαράγεται, διδάσκεται και εξελίσσεται στους πανεπιστημιακούς χώρους και όχι μόνο σ᾿ αυτούς, θελήσαμε ν᾿ απαντήσουμε σε κάποια ερωτήματα που μας έμπαιναν σαν γυναίκες ευαισθητοποιημένες στα θέματα του φύλου μας. Έτσι το 1983 στήνεται για πρώτη φορά σ᾿ ελληνικό πανεπιστήμιο μια ομάδα γυναικών-μελών του επιστημονικού διδακτικού προσωπικού της Νομικής σχολής. Αρχίζουμε κάποιες συζητήσεις για το τι σημαίνει για μας η προσέγγιση της επιστήμης μέσα από μια άλλη οπτική, την γυναικεία δηλαδή οπτική. Στη συνέχεια αντιμετωπίσαμε το πρόβλημα και την αναγκαιότητα της διεύρυνσης της ομάδας με γυναίκες-καθηγήτριες, διαφόρων βαθμίδων, από άλλες σχολές και τμήματα και άρα με άλλα επιστημονικά αντικείμενα, που ξέραμε όμως ότι είχανε τις ίδιες ανησυχίες και τους ίδιους προβληματισμούς. Από το τέλος του 1983 περίπου η ομάδα έχει πάρει έναν διεπιστημονικό χαρακτήρα και μία σύνθεση πολυεπιστημονική. Μετέχουν σ᾿ αυτή γυναίκες αρχιτεκτόνισσες, παιδαγωγοί, ψυχολόγοι, οικονομολόγοι, νομικοί, γλωσσολόγοι και από διάφορες άλλες επιστήμες. Η συμμετοχή στην ομάδα δεν προϋπέθετε μόνο μια ευαισθησία γύρω από τα γυναικεία ζητήματα. Άλλες είχαμε περισσότερη ή μικρότερη συμμετοχή στο γυναικείο κίνημα, άλλες καθόλου, δεν μας ενδιέφερε η βαθμίδα στην οποία βρισκόταν η κάθε μία, ούτε βέβαια και οι πολιτικές πεποιθήσεις που είχε. Μέσα από μια πορεία αυτών των οκτώ, ουσιαστικά, χρόνων η ομάδα πέρασε από διάφορες φάσεις, άλλοτε καλύτερες, άλλοτε πιο δύσκολες. Δεν ήταν καθόλου εύκολο να συνυπάρξουμε, να προχωρήσουμε τη σκέψη μας και τον προβληματισμό μας σ᾿ ένα εντελώς καινούργιο θέμα για τα ελληνικά δεδομένα. Στηριχτήκαμε σ᾿ ένα μεγάλο βαθμό στα διαβάσματα και στις εμπειρίες που έβγαιναν μέσα απ᾿ αυτά αλλά και από τις αντίστοιχες γυναικείες ομάδες που δημιουργήθηκαν στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

Ορισμένες γυναίκες μπήκαν στην ομάδα και, διαφωνώντας ή έχοντας κάποιες απόψεις που δεν υιοθετούνταν από το σύνολο της ομάδας, αποχώρησαν. Έτσι, ξαναλέω, δεν ήταν εύκολη αυτή η πορεία. Εκείνο που θέλαμε δεν ήταν να υπάρξουμε σαν μια τυπική ομάδα εργασίας, όπως υπάρχουν πάρα πολλές στο πανεπιστήμιο, αλλά να λειτουργήσουμε μ᾿ έναν διαφορετικό τρόπο και μια διαφορετική οργάνωση, με διαφορετικές αξίες τόσο ως προς την οργάνωση όσο και ως προς το περιεχόμενο της ομάδας. Δεν πιστέψαμε ποτέ ότι θα μπορούσαμε να στηριχθούμε στην ιεραρχία και στην ομοφωνία. Αποδεχόμαστε την διαφορετικότητα των απόψεων της κάθε μιας και προχωρούμε τη σκέψη μας μέσα ακόμα και από τις διαφορετικές μας αντιλήψεις.

ΡΗΞΗ: Ποιο είναι εκείνο το στοιχείο που σας οδηγεί ν᾿ ανοιχτείτε στον περιβάλλοντα χώρο αλλά και στις γυναίκες της πόλης και να οργανώσετε διάφορες εκδηλώσεις για τα γυναικεία ζητήματα; Ποιες ήταν οι παρεμβάσεις σας έξω από το Πανεπιστήμιο;

ΖΩΓΙΑ ΧΡΟΝΑΚΗ: Προσπαθώντας να προσεγγίσουμε το θέμα μας, δηλαδή την φεμινιστική οπτική στην επιστήμη και τη συζήτηση γύρω από νέες θεματικές όσο και μεθοδολογίες για τον τρόπο προσέγγισης της επιστήμης, ψάξαμε να βρούμε τους τρόπους αυτής της έκφρασης. Έτσι οργανώσαμε στην αρχή ένα διήμερο με θέμα «Γυναικείες Σπουδές», όπου 40 περίπου γυναίκες, από Αθήνα και Θεσσαλονίκη, συζητήσαμε το όλο θέμα. Στη συνέχεια είδαμε ότι οι εσωτερικές συζητήσεις που είχαν ανοίξει, κάπου μπλοκάρονταν από την δυσκολία να προχωρήσουμε αφού δεν δοκιμαζόμασταν από ένα ευρύτερο κοινό ως προς τις απόψεις που εκφράζαμε. Γι᾿ αυτό αποφασίσαμε τις διάφορες δουλειές μας, που ήταν αποτελέσματα μελετών, μικρών ερευνών, δημοσιεύσεων κ.λπ. να τις δημοσιεύσουμε-παρουσιάσουμε σ᾿ ένα ευρύτερο κοινό. Έτσι καταλήξαμε στην απόφαση να οργανώσουμε το δεύτερο εξάμηνο, το εαρινό εξάμηνο, από τον Φεβρουάριο μέχρι τον Μάιο, μια σειρά από ελεύθερα μαθήματα. Στα μαθήματα αυτά διάφορες γυναίκες της ομάδας, μέλη και μη, επιστημόνισσες/φεμινίστριες παρουσίαζαν μια δουλειά που είχαν κάνει, ούσες πάντα ανοικτές σε οποιαδήποτε κριτική και συζήτηση.

Στη διάρκεια αυτών των 6 χρόνων πα-

ρουσιάστηκαν θέματα που αναφέρονταν στην ιστορία, στη γλωσσολογία, στα θέματα παιδαγωγικής όπως επίσης και θέματα αρχιτεκτονικής και πάρα πολλά άλλα. Η εμπειρία από τα μαθήματα ήταν θετική γιατί τα παρακολουθούσε και ένας ικανοποιητικός αριθμός φοιτητριών και ένας αριθμός γυναικών από την πόλη που είχαν ενδιαφέρον γι' αυτά τα θέματα και συμμετέχουν ή συμμετείχαν σε γυναικείες ομάδες και οργανώσεις. Τα μαθήματα αυτά δεν αποτελούσαν ένα κύκλο αλλά είχανε ένα ποικίλο περιεχόμενο. Μόνο πέρσι αποφασίσαμε να έχουν τα μαθήματα ένα συγκεκριμένο αντικείμενο και οι επιμέρους συζητήσεις να συμπληρώνουν έναν κύκλο. Το θέμα που επιλέξαμε ήταν η παρουσία των γυναικών στις διάφορες εκφράσεις της τέχνης, πώς οι ίδιες εκφράζονται μέσα από την τέχνη και πώς αντιμετωπίζονται. Μίλησαν γυναίκες ποιήτριες, λογοτέχνιδες, ζωγράφοι, ιστορικοί της τέχνης, ηθοποιοί, σκηνοθέτιδες, μουσικοί κ.λπ. Παράλληλα όλ' αυτά τα χρόνια, έξω από τα μαθήματα, η ομάδα είχε και πολλές άλλες δραστηριότητες. Οργάνωσε ημερίδες πάνω σ' ένα συγκεκριμένο θέμα, όπως χαρακτηριστικά αυτή για την αντικειμενικότητα της επιστήμης ή κατά πόσο και η επιστήμη, ως τομέας της κοινωνίας, είναι εξίσου ανδροκρατούμενη, άρα και κυριαρχείται από την ανδρική άποψη για το τι είναι επιστημονικό αντικείμενο, πώς το προσεγγίζουμε και τι συμπεράσματα βγάζουμε. Επίσης οργάνωσε ομιλίες, διαλέξεις με διάφορες γυναίκες, κυρίως καθηγήτριες από πανεπιστήμια της Ευρώπης, που μίλησαν για αντίστοιχα θέματα. Συμμετείχαμε σ' ευρωπαϊκά συνέδρια, μέσα και έξω από την Ελλάδα, παρουσιάζοντας τη δουλειά μας. Είχαμε κι ένα παράλληλο εκπαιδευτικό έργο γιατί πολλές από εμάς, μέσα στα μαθήματα που είχαμε στο κανονικό πρόγραμμα του τμήματος στο οποίο ανήκαμε, εντάσσαμε και μαθήματα που αναφέρονταν σε γυναικεία θέματα. Κάτω από την πίεση, αν θέλετε και τη σοβαρότητα της δουλειάς που εμφανίζαμε, έγιναν αποδεκτά, στο Παιδαγωγικό τμήμα της Φιλοσοφικής σχολής και στο τμήμα Αρχιτεκτόνων, μαθήματα που είχαν αντικείμενο γυναικεία θέματα όπως ο σεξισμός στη γλώσσα, τα στερεότυπα των ρόλων στην εκπαίδευση, ο σχεδιασμός της κατοικίας και ο διαχωρισμός των δύο φύλων κ.λπ. Εκτός από την παρουσία μας στην πανεπιστημιακή κοινότητα, θελήσαμε όλον αυτό τον προβληματισμό να τον παρουσιάσουμε και σ' έναν άλλο χώρο ο οποίος συνήθως μένει έξω από τα ενδιαφέροντα των επιστημονικών ομάδων. Ήρθαμε λοιπόν σ' επαφή με το Εργατικό Κέντρο Θεσσαλονίκης και οργανώσαμε μια σειρά εκλαϊκευμένων μαθημάτων για δύο χρόνια και με αντικείμενο πάντα τα γυναικεία προβλήματα.

Ήταν η πρώτη φορά που μέσα σ' ένα συνδικαλιστικό χώρο, και χωρικά αν θέλεις, παρουσιάζονταν τέτοια θέματα και γινόταν συζήτηση για τη γυναικεία σεξουαλικότητα, για το πρότυπο του θηλυκού και πώς περνάει μέσα από τα περιοδικά λαϊκής και ευρείας κατανάλωσης, για την ανατροφή των παιδιών, για τους νόμους που αφορούν τις γυναίκες και μια σειρά άλλα θέματα. Είναι γνωστό ότι ο χώρος των εργαζομένων γυναικών και ιδιαίτερα των βιομηχανικών εργατριών δεν είναι ο πιο εύκολος. Αντικειμενικές συνθήκες περιόριζαν σε μικρό αριθμό το ακροατήριο, αν σκεφθούμε ότι τα μαθήματα γίνονταν γύρω στις 6.30μ.μ. και οι εργάτριες έφευγαν από το εργοστάσιο γύρω στις 4 με 4.30μ.μ. Δεν προλάβαιναν ουσιαστικά να πάνε σπίτι τους και να επιστρέψουν μετά στο Εργατικό Κέντρο. Δυσκολίες ορισμένες φορές ανυπέρβλητες για εργαζόμενες μητέρες με μικρά παιδιά. Τα μαθήματα δεν συνεχίσθηκαν, κάτω από το βάρος αυτών των δυσκολιών, αλλά νομίζω και κάτω από τη μικρή υποστήριξη που βρήκαμε από τη συνδικαλιστική ηγεσία του Ε.Κ. Παρ' όλα αυτά δεν θέλουμε να πιστεύουμε ότι σταμάτησε εκεί η συνεργασία μας και έχουμε και διάφορα άλλα σχέδια για το πώς θα μπορούσε να συνεχιστεί μια επαφή των γυναικών του Ε.Κ., συνδικαλιστριών και μη, με την ομάδα και το άνοιγμα συζητήσεων γύρω από θέματα κοινού ενδιαφέροντος.

ΡΗΞΗ: Η Ομάδα Γυναικείων Σπουδών του ΑΠΘ είναι, απ' όσο γνωρίζουμε, μια μοναδική εμπειρία στο χώρο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Μια τέτοια δραστηριότητα/παρέμβαση ποιες δυσκολίες συνάντησε στον ίδιο το χώρο του Πανεπιστημίου και ποιες είναι οι σημερινές σας δραστηριότητες και προοπτικές;

ΖΩΓΙΑ ΧΡΟΝΑΚΗ: Η ομάδα αντιμετώπισε διάφορα προβλήματα στην πορεία της από τρίτους και κυρίως από τους συναδέλφους, άνδρες και γυναίκες. Η αμφισβήτηση της περίφημης ουδετερότητας και αντικειμενικότητας της επιστήμης, η πρόκληση στο ότι θέταμε υπό κρίση αυτή την αντικειμενικότητα, ο όρος «γυναικείες σπουδές» ή «φεμινιστική προσέγγιση της επιστήμης» προκαλούσε αντιδράσεις που ξεκινούσαν από αστεϊσμούς και πειράγματα, αρκετές φορές κακόβουλα, μέχρι αμφισβήτηση της σοβαρότητας της δουλειάς μας.

Μέσα από τα χρόνια και βλέποντας ότι εμείς επιμένουμε και η δουλειά, την οποία παρουσιάζουμε, και επιστημονικό βάρος έχει και ουσιαστικό περιεχόμενο, άρχισαν να πείθονται τουλάχιστον οι καλόπιστοι, ότι κάτι καλό συμβαίνει γύρω απ' αυτή την υπόθεση. Το τελευταίο διάστημα της πρυτανίας Φατούρου, με απόφαση της συγκλήτου, η ομάδα αναγνωρίστηκε σαν διατμηματικό, επιστημονικό, ερευνητικό πρόγραμμα και σήμερα έχουμε επίσης μια καλή σχέση με τις πρυτανικές αρχές. Εδώ θα πρέπει να πούμε ότι όλα αυτά τα χρόνια η ομάδα, ενώ είχε όλη αυτή την πλούσια παρουσία στον επιστημονικό, ερευνητικό και εκπαιδευτικό τομέα, δεν είχε απολύτως καμία στήριξη, ούτε οικονομική, ούτε από κάποια πηγή του Πανεπιστημίου. Δηλαδή, με απλά λόγια, ό,τι έξοδα είχαμε τα καλύπταμε με την προσωπική μας συμβολή. Μόνο τα

δύο τελευταία χρόνια μας έχουν δοθεί πολύ μικρά ποσά για να καλύψουμε τις ανάγκες της διοργάνωσης κάποιων μαθημάτων και προγραμμάτων. Μ' αυτόν τον τρόπο προσπαθούμε στοιχειωδώς, να δημιουργήσουμε ένα αρχείο της ομάδας, μια βιβλιοθήκη, να καλύψουμε κάποια έξοδα για την ύπαρξη και λειτουργία της. Εκείνο το οποίο επίσης πλουτίζει την δραστηριότητα της ομάδας, τα δύο τελευταία χρόνια, είναι η ανάληψη προγραμμάτων επιμόρφωσης με θέματα ισότητας των δύο φύλων σε συνεργασία με την Γ.Γ. Νέας Γενιάς. Πέρσι οργανώσαμε ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης δέκα ανέργων γυναικών, αποφοίτων καθηγητικών σχολών, πιστεύοντας ότι ο χώρος της εκπαίδευσης είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος και ότι τα άτομα που καλούνται να υπηρετήσουν στη μέση εκπαίδευση θα έπρεπε να έχουν μια ευαισθησία ως προς την ισότητα των δύο φύλων. Το σεμινάριο διήρκεσε 200 ώρες και είχε πάρα πολύ θετικά αποτελέσματα και για μας τις ίδιες και για τις νέες γυναίκες που το παρακολούθησαν. Φέτος επαναλαμβάνεται μ' ένα διαφορετικό αντικείμενο αλλά πάντα προς την ίδια κατεύθυνση. Το φετινό θέμα του σεμινάριου επιμόρφωσης που οργανώνουμε και πάλι με την Γ.Γ. Νέας Γενιάς έχει σαν θέμα του: **«Πολιτική για τις γυναίκες, πολιτικές των γυναικών»** ή η φεμινιστική προσέγγιση των σύγχρονων κοινωνικών θεσμών. Ο φετινός τρόπος διοργάνωσης του σεμινάριου έχει κάποια στοιχεία που το διαφοροποιούν από το περσινό. Τα στοιχεία αυτά στηρίζονταν στην απόφαση της ομάδας να προχωρήσει σιγά-σιγά στη μετατροπή της σε μεταπτυχιακό τμήμα γυ-

ΤΗΛΕΦΩΝΟ S.O.S.

273645

Δευτέρα - Παρασκευή 5 - 8 μ.μ.

SOS

Τηλέφωνο για κακοποιημένες και βιασμένες γυναίκες

Οι γυναίκες που κακοποιούνται και βιάζονται είναι πολλές - Η ανδρική βία μπορεί να αντιμετωπιστεί

Εμείς οι γυναίκες υποφέρουμε καθημερινά από την αντρική βία που ασκείται με διάφορες μορφές απέναντι σ' όλες μας, είτε μέσα είτε έξω από το σπίτι, ανεξάρτητα από ηλικία, εμφάνιση, επάγγελμα.

Η κακοποίηση γυναικών μέσα στο σπίτι είναι η άσκηση σωματικής, ψυχικής ή σεξουαλικής βίας ενάντια σε μια γυναίκα από το σύζυγο ή το σύντροφό της.

Η κακοποίηση γυναικών μέσα στο γάμο και στην οικογένεια δεν είναι μια «ιδιωτική υπόθεση», δηλαδή μια υπόθεση μεταξύ των συζύγων, ούτε είναι ένα τυχαίο φαινόμενο, αλλά είναι αποτέλεσμα των σχέσεων εξουσίας ανάμεσα στα φύλα, με βάση τις οποίες είναι δομημένη η κοινωνία σ' όλους τους τομείς της.

Από την άλλη μεριά, έξω από το σπίτι εξακολουθούμε να βιώνουμε τη βία γύρω μας, όπως στη διαφήμιση, τη σεξιστική γλώσσα, τα πειράγματα στο δρόμο, στο λεωφορείο, τη σεξουαλική παρενόχληση στο χώρο εργασίας, τη σεξουαλική κακοποίηση, το βιασμό, ακόμα και το θάνατο.

Ο βιασμός είναι η ακραία απόληξη της εξουσίας των ανδρών πάνω στις γυναίκες, είναι έκφραση κοινωνικής συμπεριφοράς, που στηρίζεται στην αντίληψη ότι η σχέση ανάμεσα στον άντρα και στη γυναίκα ρυθμίζεται απ' τη σωματική υπεροχή του ενός και την αδυναμία της άλλης.

Είναι λαθεμένη αντίληψη να πιστεύουμε πως οι άντρες που κακοποιούν τις γυναίκες τους είναι μόνο αυτοί που έχουν ψυχολογικά προβλήματα, που είναι αλκοολικοί, φτωχοί ή άνεργοι. Στην πραγματικότητα, τις περισσότερες φορές είναι άτομα που δεν έχουν βίαιη συμπεριφορά σε άλλες πλευρές της ζωής τους, παρά μόνο απέναντι στις γυναίκες τους. Επίσης ο δράστης ενός βιασμού μπορεί να είναι φίλος, γνωστός, συγγενής, συνάδελφος ή εργοδότης.

Οι γυναίκες δεν είμαστε υποχρεωμένες να ανεχόμαστε τη βία που μας ασκείται, αλλά πρέπει να αντιδράσουμε, να επανακτήσουμε την αυτοπεποίθησή μας, να απευθυνθούμε σε φίλους, συγγενείς, σε φορείς για βοήθεια και όχι να απομονωνόμαστε, να νιώθουμε ντροπή και ενοχή γι' αυτό που μας συμβαίνει, σαν να φταίμε εμείς.

Η **SOS τηλεφωνική γραμμή** που αρχίζει να λειτουργεί από 22 Οκτώβρη 1990, με πρωτοβουλία της Αυτόνομης Ομάδας Γυναικών Θεσσαλονίκης - περιοδικό «Κατίνα» και της Ομάδας Γυναικών Φιλοσοφικής, έχει σκοπό να συμβάλει στην έγκαιρη αντιμετώπιση μιας κατάστασης που μπορεί να οδηγήσει σε κακοποίηση, να βοηθήσει γυναίκες να αντιμετωπίσουν χρόνιες μορφές κακοποίησής τους ή βιασμού τους με ψυχολογική υποστήριξη, νομική ενημέρωση, πληροφορίες για τη λειτουργία άλλων κοινωνικών υπηρεσιών που μπορούν να τις βοηθήσουν. Με όλα αυτά θέλουμε να δημιουργήσουμε μια γραμμή μέσα από την οποία οι κακοποιημένες ή οι βιασμένες γυναίκες θα βρίσκουν αλληλοϋποστήριξη, κατανόηση, αποδοχή και δυνατότητα να μιλήσουν γι' αυτό το θέμα ανοιχτά, χωρίς τον κίνδυνο της απόρριψης, ανεξάρτητα αν το γεγονός έχει συμβεί τώρα ή έχει περάσει καιρός.

Κάθε γυναίκα μπορεί να μείνει ανώνυμη και από εμάς καμιά πληροφορία δεν δίνεται προς τα έξω.

Αν θέλει να δημοσιοποιήσει την κακοποίησή της ή το βιασμό, της προσφέρουμε βοήθεια και της υποδεικνύουμε τους κατάλληλους δρόμους για να το κάνει.

Όλη η προσπάθειά μας γεννήθηκε απ' την ανάγκη του δικού μας θυμού, της δικής μας προσωπικής εμπειρίας πάνω στη βία που βιώνουμε παντού και στηρίζεται στην αντίληψη ότι οι γυναίκες πρέπει μόνες τους να αποφασίσουν γι' αυτές και να οδηγηθούν στις καλύτερες λύσεις για τη ζωή τους. Εμείς, χωρίς να υποδεικνύουμε συνταγές ζωής, θα συμβάλουμε σ' αυτό με το να τις βοηθήσουμε να νιώσουν ότι δεν είναι οι μόνες που κακοποιούνται ή βιάζονται και προπάντων δεν είναι μόνες.

Η **SOS τηλεφωνική γραμμή 273-645 είναι ανοιχτή γι' αυτές.**

Ομάδα Γυναικών - περιοδικό ΚΑΤΙΝΑ
Ομάδα Γυναικών Φιλοσοφικής

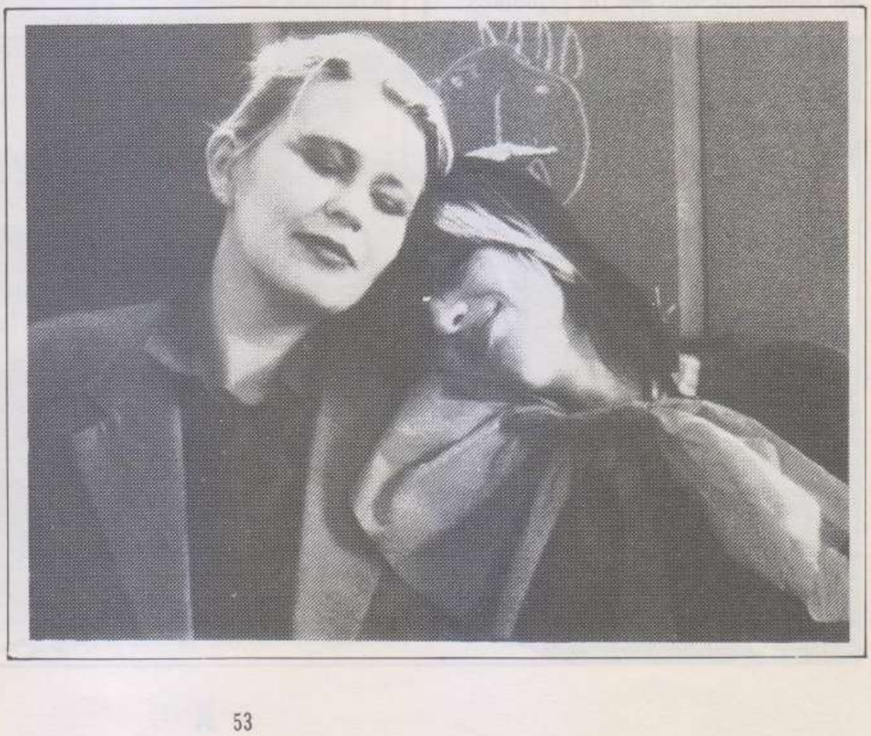
ναικείων σπουδών. Είναι η μόνη δυνατότητα που μας δίνεται να διατηρήσουμε τον διατμηματικό χαρακτήρα και την πολυεπιστημονική μας σύνθεση χωρίς να είμαστε αναγκασμένες να υπαχθούμε σ' ένα συγκεκριμένο τμήμα άρα και να έχουμε κάποια προϊσταμένη αρχή η οποία θα καθορίζει αντί για μας την πορεία και το αντικείμενο δουλειάς της ομάδας.

ΡΗΞΗ: Σε μια περίοδο που η πολιτική περνάει, ιδιαίτερα στην Ελλάδα, μια οξύτατη κρίση αξιοπιστίας, πώς μια ομάδα σαν τη δική σας αποφασίζει ν' ασχοληθεί με το θέμα αυτό; Μπορεί ο χώρος αυτός, με τα χαρακτηριστικά που έχει σήμερα, ν' αποτελέσει πεδίο παρέμβασης του γυναικείου κινήματος και με ποιες αξίες;

ΖΩΓΙΑ ΧΡΟΝΑΚΗ: Η σκέψη γι' αυτό το θέμα, ξεκίνησε πριν ενάμιση χρόνο περίπου. Θελήσαμε να δούμε κατά πόσο η θέση των γυναικών και του γυναικείου κινήματος ιδιαίτερα, απέναντι στην πολιτική, ταυτίζεται με την κυρίαρχη αντίληψη για τον τρόπο άσκησης και το περιεχόμενο της «Πολιτικής» πιστεύοντας ότι η Ομάδα των Γυναικείων Σπουδών είναι κομμάτι του αυτόνομου γυναικείου κινήματος, άρα βρισκόμαστε σε στενή σχέση με τις υπόλοιπες εκφράσεις του γ.κ. και έχουμε τα ίδια ερωτηματικά και τους ίδιους στόχους. Θελήσαμε να διερευνήσουμε επιστημονικά ένα τομέα που απασχόλησε το γ.κ. και που το απασχολεί ακόμη και σήμερα, τη σχέση των γυναικών με την πολιτική. Θέσαμε πέντε θεσμούς σε συζήτηση. Την πολιτική σαν οργανωμένη εξουσία, την οικογένεια, την εργασία, την υγεία και την εκπαίδευση. Προσπαθούμε να προσεγγίσουμε τους πέντε αυτούς θεσμούς μέσα από διαφορετικές διαστάσεις: κοινωνικοπολιτική, ιστορική και φεμινιστική. Έτσι ώστε να δούμε κατά πόσο οι διεκδικήσεις που έθετε το γ.κ. μέχρι σήμερα για τη νομοθετική κατοχύρωση κάποιων δικαιωμάτων, που μας αφορούν σαν φύλο και που ως ένα βαθμό έχουν ικανοποιηθεί, έγιναν και συνείδηση αυτής της κοινωνίας. Σήμερα στην Ελλάδα μπορούμε να πούμε ότι έχουμε ένα νομικό καθεστώς που καλύπτει το αίτημα της τυπικής νομικής ισότητας αλλά από την άλλη μεριά έχουμε μία πραγματικότητα η οποία αναιρεί ουσιαστικά αυτή την ισότητα. Διατηρούνται δηλαδή εκείνοι οι μηχανισμοί που αναπαράγουν την περιθωριοποίηση του γυναικείου φύλου και τους καταπιεστικούς μηχανισμούς. Θελήσαμε, λοιπόν, προσεγγίζοντας αυτούς τους πέντε θεσμούς, μέσα από ένα φεμινιστικό προβληματισμό, να δούμε κατά πόσο το αίτημα της ισότητας μας καλύπτει σήμερα και κατά πόσο η πολιτική του γ.κ. αρχίζει και τελειώνει μόνο με τη διεκδίκηση κάποιων νομοθετικών ρυθμίσεων. Η άποψη ότι η ισότητα λύνει το πρόβλημα των γυναικών έχει αναιρεθεί σε πάρα πολλές χώρες και σε πάρα πολλούς τομείς. Ποιο είναι λοιπόν το στοιχείο σήμερα που θέτει το γ.κ. και που εμείς σαν επιστημόνισσες καλούμαστε να το ερευνήσουμε; Όταν το γ.κ. μίλησε, ξεπερνώντας το αίτημα της ισότητας και της ισοτιμίας ή της χειραφέτησης, για το αίτημα της κοινωνικής απελευθέρωσης των γυναικών, είναι φανερό ότι ξεπερνούσε και το αίτημα της τυπικής νομικής ισότητας ή της περίφημης ισονομίας όπως συνηθίζεται να λέγεται. Η τυπική ισότητα μ' ένα χαρακτήρα που απόκτησε, δεδομένου ότι οι νόμοι ψηφίστηκαν μέσα από ένα ανδροκρατούμενο κοινοβούλιο, χωρίς τη λογική του γ.κ. και με στόχο κατά κύριο λόγο ιδεολογικό, την ενσωμάτωση των γυναικών στις ανδρικές αντιλήψεις και λογικές και στην υιοθέτηση από τις γυναίκες του ανδρικού μοντέλου στους διάφορους τομείς, είναι φυσικό να μην μπορεί να ολοκληρώσει το αίτημα της απελευθέρωσης του γυναικείου φύλου.

Μέσα στις κοινωνίες που ζούμε είναι κοινός τόπος, αλλά ίσως θα πρέπει να το πούμε, δεν είμαστε όλοι όμοιοι· και γιατί να είμαστε; Υπάρχουν οι διαφορές που στηρίζονται στο φύλο, στη φυλή, στο χρώμα, στις ηλικίες, στις σεξουαλικές επιθυμίες και σ' ένα σωρό άλλα πράγματα. Το προτεινόμενο μοντέλο ξέρουμε ότι κρύβει πίσω του ένα κοινωνικό ρατσισμό.

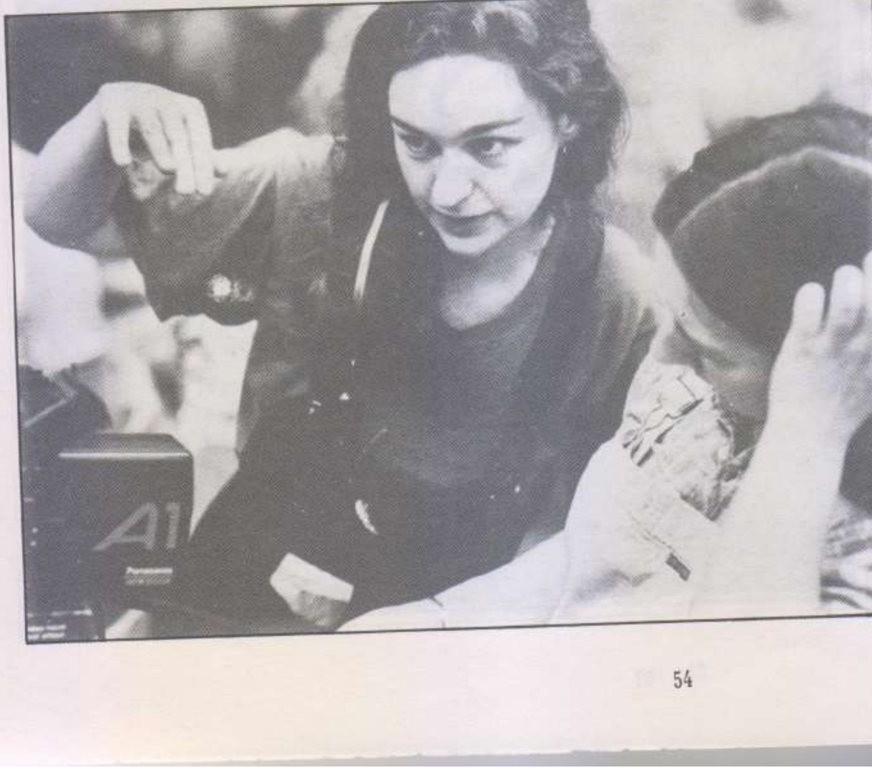
Με ποια λογική λοιπόν οι γυναίκες μέσα από την τυπική νομική ισότητα θα έπρεπε να αποδεχτούμε την υιοθέτηση αυτού του μοναδικού προτεινόμενου μοντέλου και να μην διεκδικήσουμε την αποδοχή του αιτήματος της διαφορετικότητας; Μέσα στις κοινωνίες που ζούμε είμαστε άτομα διαφορετικά, με στοιχεία που μας προσδιορίζουν σαν προσωπικότητες και αλίμονο αν φτάνοντας στο 2000 εξακολουθούμε να πιστεύουμε ότι θα πρέπει να είμαστε όλοι ταυτόσημοι και πιστά αντίγραφα ενός κυρίαρχου προτύπου. Αυτή η διαφορετικότητα μπαίνει σαν αίτημα από το γυναικείο χώρο ακριβώς γιατί πιστεύουμε ότι είναι το μέσο για να οδηγηθούμε στην απελευθέρωση των γυναικών, όπου διαφορετικότητα σημαίνει αναγνώριση της αξίας του ατόμου, στη συγκεκριμένη περίπτωση των γυναικών, και η αναγνώριση του δικαιώματος στην αξιοπρέπεια και στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς μας. Από τη στιγμή λοιπόν που παλεύουμε για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητάς μας, παλεύουμε και για εκείνα τα στοιχεία που μας διαφοροποιούν. Από την άλλη πλευρά το γ.κ. στάθηκε πάντα πάρα πολύ έντονα κριτικό στον τρόπο με τον οποίο είναι σήμερα οργανωμένη η κοινωνία, στις αξίες της, στις προτεραιότητες, στις επιλογές της, στα στοιχεία που προβάλλει για υιοθέτηση και θεωρώντας ότι αυτές οι αξίες της ανταγωνιστικότητας, της επιθετικότητας, της βίας, της καταστροφής των ανθρώπινων σχέσεων, των σχέσεων του ανθρώπου με το περιβάλλον κ.λπ. δεν είναι πλέον θετικές αξίες άρα δεν είναι και αξίες προς υιοθέτηση, έρχεται να κάνει μια πιο συνολική πολιτική πρόταση σαν κίνημα κοινωνικής κριτικής. Θέτοντας στο κέντρο του προβληματισμού του τις γυναίκες διευρύνει αυτή την πρόταση και συμπεριλαμβάνει και το ανδρικό φύλο, το σύνολο δηλαδή της κοινωνίας. Έτσι σήμερα θα λέγαμε ότι το γ.κ. στη φάση που βρίσκεται και που δεν είναι η μαζικότητα, οι διαδηλώσεις και οι γνωστές μορφές εκδήλωσής του, αυτές που ξέραμε της περα-

σμένης δεκαετίας, έρχεται να μιλήσει πολύ πιο ουσιαστικά για νέες αξίες ζωής, για νέα πρότυπα σχέσης ανάμεσα στα δύο φύλα, για τον εμπλουτισμό των ανθρώπινων σχέσεων με νέα στοιχεία, όπως της ευαισθησίας, της ανθρωπιάς, της θηλυκότητας, με το θετικό όρο θα έλεγα και όχι όπως αρνητικά μας προσδιορίζεται. Με μια δηλαδή τρυφερότητα που είναι γνωστό ότι στη σημερινή κοινωνία δεν χωράει και που φτωχαίνει πάντα και λειτουργεί σε βάρος των ανθρώπων, ανδρών και γυναικών, στο βαθμό που την αποποιούμαστε. Έτσι, μέσα από αυτές τις σκέψεις, θελήσαμε να προσεγγίσουμε αυτούς τους πέντε θεσμούς που κυριαρχούν στη ζωή μας, μας προσδιορίζουν σαν άτομα και δομούν την προσωπικότητά μας. Να δούμε απέναντι στην προτεινόμενη Πολιτική (με κεφαλαίο Π) που έρχεται από όλους αυτούς, συνήθως άνδρες, ή και γυναίκες που έχουν υιοθετήσει την ανδρική λογική, μέσα από την επίσημη πολιτική πώς εμείς στεκόμαστε κριτικά απέναντί της και κυρίως τι έχουμε στην αντίθεσή μας να προβάλουμε και σαν θέση. Έτσι οργανώσαμε αυτά τα πέντε σεμινάρια, ένα κάθε εβδομάδα, όπου διάφορες γυναίκες, επιστημόνισσες κατά κύριο λόγο, θα μιλήσουν για τους θεσμούς αυτούς, για τη λειτουργία τους και θα ασκήσουν κριτική μέσα από ένα φεμινιστικό προβληματισμό. Παράλληλα θα υπάρξουν εισηγήσεις και από γυναίκες, στο βαθμό που υπάρχει δυνατότητα, που έχουν μια εμπειρία μέσα από το βίωμά τους. Για παράδειγμα, όταν θα μιλήσουμε για την εργασία, θα υπάρξουν εισηγήσεις και από συνδικαλίστριες που έχουν την άμεση εμπειρία της σχέσης των γυναικών με την εργασία και την καταπίεση ή την εξάρτηση που υφίστανται τόσο από τον εργασιακό

χώρο γενικά όσο και από τους συναδέλφους και τον συνδικαλιστικό χώρο. Το ίδιο θα γίνει και για τα θέματα της πολιτικής, όπου, προτείνοντας κάποια πράγματα και μη θέλοντας να σταθούμε μόνο στην κριτική, έχουμε καλέσει να μιλήσουν η κα Λάμψα και η κα Βρυχέα. Πρόκειται για γυναίκες φεμινίστριες που συμμετέχουν, η κα Βρυχέα παλιότερα η κα Λάμψα σήμερα σαν γενική γραμματέας ισότητας, στην άσκηση της πολιτικής μέσα από μία άλλη λογική. Θέλουμε να δούμε κατά πόσο αυτή η αντίληψή τους ως φεμινιστριών μέσα στο σκληρό και ανδροκρατούμενο χώρο της πολιτικής μπόρεσε να προχωρήσει, τι προβλήματα αντιμετώπισε κ.λ.π.

ΡΗΞΗ: Τι απήχηση βρήκε στο χώρο των γυναικών το σεμινάριο, ποια ήταν τα χαρακτηριστικά των γυναικών που ενδιαφέρθηκαν και ποια τα συμπεράσματά σας από αυτή τη συμμετοχή; Με ποια κριτήρια έγινε η επιλογή των υποψηφίων;

ΖΩΓΙΑ ΧΡΟΝΑΚΗ: Τα σεμινάρια όπως είπα και πριν απευθύνθηκαν σε νέες γυναίκες που μόλις τελείωσαν το Πανεπιστήμιο. Η συμμετοχή, μετά από την ανακοίνωση που βγήκε στις εφημερίδες, ήταν ικανοποιητική, αν σκεφτούμε ότι και πέρσι και φέτος είχαμε πάνω από σαράντα αιτήσεις. Αναγκαστικά έπρεπε να επιλέξουμε διότι πέρσι ο αριθμός που έπρεπε να παρακολουθήσουν ήταν μόνο δέκα και φέτος είκοσι. Άρα οδηγηθήκαμε στις συνεντεύξεις για να δούμε ποιες και πόσες είχαν ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το ίδιο το αντικείμενο του σεμιναρίου και δεν έρχονταν απλά και μόνο για την επιδότηση. Η επιλογή ήταν δύσκολη, γιατί ενώ έχουμε μία εικόνα ότι το γυναικείο ζήτημα κατ' αρχήν δεν θεωρείται της μόδας, κατά δεύτερο λόγο υπάρχει η εντύπωση ότι όλα έχουν τελειώσει είτε γιατί νομικά ρυθμίστηκαν κάποια θέματα είτε γιατί πλέον οι γυναίκες δεν ενδιαφέρονται. Η ευχάριστη έκπληξη λοιπόν για μας ήταν ότι όλα αυτά τα πράγματα τα οποία θέσαμε εδώ και 15 χρόνια και προσπαθήσαμε να τα δημοσιοποιήσουμε και να τα φέρουμε στην επικαιρότητα, όπως τα θέματα της οικογένειας, της βίας, της σεξουαλικότητας, της εργασίας, με μια διαφορετική αντίληψη κ.λπ. δεν πέρασαν χωρίς ν' αφήσουν τα ίχνη τους στις συνειδήσεις των γυναικών. Τόσο στις δικές μας ηλικίες (40-45) όσο και στις νεότερες, οι οποίες μπορεί να μην

έχουν πλήρη γνώση τού τι συνέβη την δεκαετία που μας τελειώνει, αλλά έχουν αλλάξει τη σκέψη τους και τις προτεραιότητες της ζωής τους. Δεν είναι π.χ. διατεθειμένες να θεωρήσουν το γάμο σαν την αποκατάσταση της ζωής τους και να ηρεμήσουν μέσα σε μια οικογένεια, καλύτερη ή χειρότερη, δεν έχει σημασία. Βάζουν νέους στόχους, τόσο για τη θέση τους μέσα στην κοινωνία, αγωνίζονται δηλαδή να σπουδάσουν, θεωρούν την εργασία απαραίτητο στοιχείο για την ολοκλήρωση της προσωπικότητάς τους και επίσης βάζουν άλλα καινούργια στοιχεία στη διαμόρφωση των σχέσεών τους με το άλλο φύλο. Αυτά που εμείς κατακτήσαμε με πολύ κόπο, να πείσουμε πρώτα τους εαυτούς μας και ύστερα τους συντρόφους μας για την διαφορετική βάση πάνω στην οποία θα έπρεπε να στηριχτεί η σχέση ανάμεσα στον άνδρα και στη γυναίκα, τα νέα κορίτσια τα θεωρούν κάπου αυτονόητα και διεκδικούν μία άλλη αντιμετώπιση από τον ερωτικό τους σύντροφο ή και από τη φιλική τους παρέα του άλλου φύλου. Πιστεύω ότι είναι το πιο αισιόδοξο στοιχείο που βλέπουμε το τελευταίο διάστημα και που δείχνει ότι κάποια πράγματα δεν χάνονται, μένουν —βεβαίως δεν μπορούμε να μιλάμε για φεμινίστριες, όπως θα τις χαρακτηρίζαμε και δεν ξέρω και με ποιο μέτρο μετράμε το φεμινισμό κάθε γυναίκας—αλλά ούτε και για απόλυτη υιοθέτηση αυτών που διακηρύξαμε τα προηγούμενα χρόνια. Αρχίζουν όμως και μπαίνουν ερωτηματικά από τις ίδιες για τη θέση των γυναικών μέσα σ' αυτή την κοινωνία και μια προσπάθεια να διαφοροποιήσουν τους όρους της ζωής τους και να διεκδικήσουν πια μια άλλη αντιμετώπιση. Αυτά βέβαια ούτε εύκολα είναι ούτε γρήγορα γίνονται ούτε αναφέρονται στο σύνολο των γυναικών, για να μην έχουμε αυταπάτες. Αλλά τα στοιχεία που βρίσκουμε κάθε φορά στις συζητήσεις μας με νέες γυναίκες είναι χαρακτηριστικά αισιόδοξα. Δεν είναι μόνο στα αστικά κέντρα όπως η Αθήνα ή η Θεσσαλονίκη. Μια τέτοια εμπειρία είχα και από ένα αντίστοιχο πρόγραμμα στη Λάρισα όπου ήταν 40 νέες γυναίκες απόφοιτες επίσης πανεπιστημίων και ανωτέρων σχολών, με προέλευση από χωριά, απ' την Καρδίτσα, τα Τρίκαλα κ.λπ. Κι εκεί βλέπαμε τη διαφοροποίηση ως προς τη σκέψη και τις αντιλήψεις για τη ζωή τους και το μέλλον τους. Έτσι μ' αυτό το κριτήριο της επιλογής, την ευαισθητοποίηση και το ενδιαφέρον τους για τα γυναικεία ζητήματα μπορέσαμε με πολλή δυσκολία να καταλήξουμε στις είκοσι γυναίκες που θα παρακολουθήσουν το σεμινάριο και δεχτήκαμε για πρώτη φορά να έχουμε και ακροάτριες επειδή υπήρχε έντονο ενδιαφέρον.

ΡΗΞΗ: Πώς μπορεί μια ομάδα σαν τη δική σας να έχει σχέσεις με το γυναικείο κίνημα, με ποιες διαδικασίες και ποιους στόχους;

ΖΩΓΙΑ ΧΡΟΝΑΚΗ: Όσον αφορά τις σχέσεις των γυναικείων σπουδών με το γυναικείο κίνημα είπα και πριν ότι αυτές ξεκίνησαν σ' όλο τον κόσμο και στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης μέσα από την ανάγκη γυναικών ευαισθητοποιημένων γύρω από τα προβλήματά μας, να δούμε την παρουσία μας και τη λειτουργία μας στον πανεπιστημιακό χώρο, τόσο σαν εργαζόμενες όσο κυρίως σαν επιστημόνισσες. Θεωρούμε λοιπόν ότι οι γυναικείες σπουδές ξεκινάνε από τις ίδιες τις γυναίκες και στηρίζονται στις ίδιες τις παραδοχές του γυναικείου κινήματος: α) ότι αυτή τη στιγμή ακόμα οι κοινωνίες μας ανδροκρατούνται και υπάρχει αναγκαιότητα της αλλαγής των συνειδήσεων και όχι απλά της κατοχύρωσης κάποιων επιμέρους δικαιωμάτων β) με στόχο την απελευθέρωση των γυναικών ώστε να οδηγηθεί στο σύνολό της η κοινωνία σε άλλου είδους αξίες και διαφορετικές σχέσεις ανάμεσα στα άτομά της. Οι γυναικείες σπουδές είναι κομμάτι του γυναικείου κινήματος όχι απλά και μόνο γιατί στηρίζεται στις ίδιες παραδοχές κι έχει τους ίδιους στόχους, ούτε γιατί υιοθετώντας αυτές τις παραδοχές βάζει μια νέα σφήνα κριτικής στην επιστήμη και αμφισβητεί την περίφημη αντικειμενικότητα και ουδετερότητά της, όχι μόνο ως προς το πολιτικό επίπεδο αλλά και ως προς το φυλετικό. Όχι μόνο γιατί εμπλουτίζει τον επιστημονικό προβληματισμό και με θέματα που αφορούν τις γυναίκες αλλά γιατί νομίζω ότι προσπαθεί να δημιουργήσει και να ολοκληρώσει την προσωπικότητα των γυναικών και μέσα από την επιστημονική έρευνα και τη διδασκαλία. Η εμπειρία που είχαμε σαν μέλη της ομάδας αυτά τα 8 χρόνια ήταν καταπληκτική για μας τις ίδιες πρώτα απ' όλα.

Το πώς ξεκινήσαμε και πού βρισκόμαστε σήμερα, το πόσο μεγαλύτερη εμπιστοσύνη έχουμε στην ίδια την ύπαρξή μας και την ανάπτυξη της προσωπικότητάς μας σαν γυναίκες πια. Θα τολμούσα να πω ότι ξέρουμε τι είμαστε και σε κάποιο βαθμό ξέρουμε και τι θέλουμε. Μέσα λοιπόν από αυτή τη λογική και μέσα από το ίδιο το αντικείμενο των γυναικείων σπουδών που προσπαθεί επιστημονικά πλέον να τεκμηριώσει όσα κατά καιρούς φωνάξαμε σαν συνθήματα στις διαδηλώσεις μας και ν' αποδείξει την ορθότητα αυτών των συνθημάτων. Το τι σημαίνει ουσιαστικά περιθωριοποίηση των γυναικών από την ιστορία, τον πολιτισμό, την κοινωνία, την πολιτική, την καταπίεση και εξάρτηση στους χώρους της εργασίας, της οικογένειας, στο σκληρό πυρήνα της σεξουαλικότητας κ.λπ. Έχουμε μια νέα έκφραση του γ.κ. Δεν θα την αξιολογούσα αν είναι περισσότερο ή λιγότερο ουσιαστική, αλλά πάρα πολύ σοβαρή και με παρά πολύ θετικά αποτελέσματα και στο βαθμό που γίνεται με μια σοβαρότητα, και πάντα γίνεται με σοβαρότητα, είναι και δύσκολο πια να αμφισβητηθεί με «επιστημονικούς» λόγους.

Ένα βιβλιοπωλείο κλείνει

Μετά από εφτά χρόνια αδιάκοπης λειτουργίας η ομάδα του «Βιβλιοπωλείου των Γυναικών» θεωρεί σημαντικό να ανακοινώσει ότι αποφάσισε να αυτοδιαλυθεί και να κλείσει το βιβλιοπωλείο, απόφαση που σχετίζεται με τη γενική υποχώρηση τόσο του προβληματισμού όσο και των παρεμβάσεων των γυναικών του αυτόνομου γυναικείου χώρου.

Στο διάστημα αυτό βασικές μας επιδιώξεις υπήρξαν η συσπείρωση και δραστηριοποίηση των ομάδων του αυτόνομου γυναικείου χώρου, η ανάπτυξη και διάδοση του γυναικείου προβληματισμού καθώς και η διοργάνωση διαμαρτυριών και διαδηλώσεων για τα προβλήματα των γυναικών.

Επιπλέον, μέσα από εκδηλώσεις, συζητήσεις, εκθέσεις, συναυλίες, προσπαθήσαμε να προβάλουμε το γυναικείο λόγο, τη γυναικεία γραφή και κουλτούρα.

Ελπίζουμε ότι το «Βιβλιοπωλείο των Γυναικών» ανταποκρίθηκε στους σκοπούς της ίδρυσής του και συνετέλεσε στην ανάπτυξη της γυναικείας συνείδησης και αυτονομίας.

Ευχαριστούμε όσες και όσους μας βοήθησαν.

Από την ομάδα του «Βιβλιοπωλείου των Γυναικών»: *Ελένη Γεροντάκου, Μαριώ Γεώργα, Μαρίνα Δημητρά, Τέτη Θεοδώρου, Δήμητρα Κοκκίνη, Άννα Μαρκουλιδάκη, Άννα Μιχοπούλου, Μυρτώ Μπολώτα, Γιώτα Μπούζιου, Βάσω Παππή, Δήμητρα Τουλιάτου.*

ΑΙΜΑ, ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ

Κανένας νηφάλιος παρατηρητής δεν θα μπορούσε ποτέ να προβλέψει ότι 2 χρόνια μετά από την 17η Ιούλη 1988 (τελευταία μέρα του αιματηρού 8χρονου περσοϊρακινού πολέμου) το Ιράκ ανασυντάσσοντας τις στρατιωτικές του δυνάμεις θα κατελάμβανε το μικρό εμιράτο του Κουβέιτ ανατρέποντας για πρώτη φορά –από το 1918– το χάρτη της περιοχής του Περσικού Κόλπου και κυρίως την παγκόσμια κατανομή του πετρελαίου.

Η 2α Αυγούστου 1990, όμως, δεν ήταν παρά η φυσιολογική εξέλιξη της γιγάντωσης της πολεμικής μηχανής της Βαγδάτης η οποία αφού εξόντωσε το «ενοχλητικό» εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα των 4 εκατομμυρίων Κούρδων του βόρειου Ιράκ με τα χημικά της όπλα (Απρίλης 1987-Σεπτέμβρης 1988, 25.000-50.000 νεκροί Κούρδοι) στράφηκε νότια, στα πλούσια κοιτάσματα της Ραμάιλα προς εξοικονόμηση πόρων για την κατεστραμμένη οικονομία της μετά τις δεκάχρονες συγκρούσεις.

Ήδη από τις 2 Απρίλη 1990 ο Σαντάμ Χουσεΐν απείλησε να κάψει το μισό Ισραήλ με χημικά όπλα αν εκείνο τολμούσε να επιτεθεί στη χώρα του (κακή ανάμνηση της καταστροφής του πρώτου ιρακινού αντιδραστήρα στις 7/6/1981 στο Osirak από αεροπορική επιδρομή 8 Ισραηλινών F16). Αντ' αυτού το Ισραήλ την επόμενη μέρα (3/4/1990) εκτοξεύει το δεύτερο ερευνητικό του δορυφόρο (Ofek-2) προκαλώντας την οργή του αραβικού κόσμου.

Σήμερα (Νοέμβριος 1990), μια τεράστια πολυεθνική δύναμη έχει συγκεντρωθεί στη Σ. Αραβία και τα άλλα κράτη του κόλπου (Ομάν, Κατάρ, Μπαχρέιν, ΗΑΕ) με αντικειμενικούς στόχους: α. Να απελευθερώσει το κατεχόμενο Κουβέιτ, β. Να καταστρέψει το πολεμικό δυναμικό του Ιράκ, γ. Να ανατρέψει τον Σ. Χουσεΐν εγκαθιστώντας φιλοδυτική κυβέρνηση στη Βαγδάτη, δ. Να αλλάξει τον γεωπολιτικό και στρατιωτικό χάρτη της περιοχής προς όφελος της Δύσης εγκαθιστώντας μόνιμα μια δύναμη που θα ελέγχει τη «σταθερότητα» στον Κόλπο και στον ευρύτερο χώρο της Μ. Ανατολής, ενώ ταυτόχρονα θα φροντίζει για την προάσπιση της ασφάλειας του Ισραήλ και τον έλεγχο «επικίνδυνων» καθεστώτων τύπου Ιράν αναχαιτίζοντας το αυξανόμενο κύμα του Ισλαμισμού.

Ο υπερεξοπλισμός του Ιράκ (κυρίως από ΕΣΣΔ, Γαλλία, Κίνα) στον 8ετή πόλεμο με την Τεχεράνη το ανέδειξε σε μια περιφερειακή υπερδύναμη που αυτή τη στιγμή διαθέτει 1 εκατομμύριο άνδρες υπό τα όπλα (2,8 εκ. άνδρες είναι το σύνολο των ενόπλων δυνάμεων όλων μαζί των αραβικών κρατών). Απέναντί τους βρίσκονται στρατιώτες 27 δυτικών και φιλοδυτικών χωρών με πάνω από 500.000 άνδρες, εκατοντάδες μαχητικά αεροσκάφη και δεκάδες πολεμικά πλοία. Οι ΗΠΑ που από την αρχή σήκωσαν το βάρος της επιχείρησης «Ασπίδα της Ερήμου» συμμετέχουν με 260.000 άνδρες, αριθμό ρεκόρ που μόνο με την περίοδο του Βιετνάμ (ως 570.000 τότε) συγκρίνεται. Όπως δήλωσε ο Μπους στις 10/11, αναμένεται νέα αποστολή 150.000 στρατιωτών που σταθμεύουν στην Γερμανία και στις ΗΠΑ. Ενδεικτικά, οι ΗΠΑ μέρι τέλη Νοέμβρη θα έχουν στείλει στη Μ. Ανατολή τα 7 από τα 14 αεροπλανοφόρα τους!!

Η κατάσταση περιπλέκεται αν αληθεύουν οι ισχυρισμοί των δυτικών πρακτορείων ότι η Βαγδάτη προσφέροντας στρατιωτική βοήθεια διαθέτει βάσεις πυραύλων και αεροσκαφών στην Υεμένη, το Σουδάν και το Τζιμπουτί (πρώην Γαλλική Σομαλία).

Για πρώτη φορά ίσως από το 1979 και το Καμπ Ντέιβιντ ο αραβικός κόσμος φαίνεται τόσο διχασμένος. Στην αραβική διάσκεψη κορυφής στο Κάιρο την 10η Αυγούστου συμμετείχαν 20 από τα 21 αραβικά κράτη (εκτός από την Τυνησία). Στην ψηφοφορία για ενεργό καταδίκη του Ιράκ και για συμμετοχή στην πολυεθνική δύναμη που ήταν τότε στα σπάργανα, ενάντια ψήφισαν το Ιράκ, η ΟΑΠ και η Λιβύη. Απείχαν η Αλγερία και η Υεμένη και εξέφρασαν επιφυλάξεις η Μαυριτανία, το Σουδάν και η Ιορδανία. Υπέρ τάχθηκαν εξ αρχής τα 6 κράτη του Συμβουλίου Συνεργασίας του Κόλπου με επικεφαλής τη Σ. Αραβία, που αντιμετώπιζε τον άμεσο κίνδυνο ιρακινής εισβολής, η Αίγυπτος, το Μαρόκο, η Σομαλία, το Τζιμπουτί και, προς έκπληξη όλων, η Συρία με τη λιβανική κυβέρνηση-δορυφόρο της Δαμασκού. Ακολούθησε το φιάσκο της διάσκεψης των υπουργών Εξωτερικών των αραβικών χωρών στις 31/8. Δεν συμμετείχαν αυτή τη φορά 8 κράτη από τα 21 (Αλγερία, Μαυριτανία, Ιορδανία, Ιράκ, Τυνησία, ΟΑΠ, Υεμένη, Σουδάν), ενώ από τους παρευρισκόμενους η Λιβύη εξέφρασε έντονες αντιρρήσεις και ανησυχίες για την αποστολή στρατευμάτων στον Κόλπο και την παρουσία εκεί τεράστιας πολυεθνικής δυτικής δύναμης.

Στο μεταξύ φιλοϊρακινές διαδηλώσεις με χαρακτήρα αντισιωνιστικό και αντιδυτικό συντάραζαν τα κατεχόμενα στην Παλαιστίνη, το Μπαγκλαντές, την Τυνησία, τη Λιβύη, την Υεμένη, το Σουδάν, την Ιορδανία (όπου 80.000 εθελοντές συγκεντρώθηκαν για να πολεμήσουν στο πλευρό του ιρακινού στρατού). Στη Συρία χιλιάδες πολίτες πλημμύριζαν τους δρόμους διαδηλώνοντας υπέρ του Σαντάμ Χουσεΐν διαμαρτυρόμενοι για την απόφαση του Χαφέζ Αλ 'Ασαντ να στείλει ως 20.000 στρατό και 300 τανκς στη Σ. Αραβία.

Στη συριακή επαρχία Ντζεζιρά, που συνορεύει με το Ιράκ, σημειώθηκαν αιματηρές ταραχές και οι μεγάλες μεθοριακές πόλεις Αμπού Καμάλ, Ντέιρ Ελ Ζορ και Αλ Χασακέ περικυκλώθηκαν από στρατό.

Οι διαδηλωτές κρατώντας ιρακινές σημαίες και τεράστιες φωτογραφίες του Χουσεΐν ζητούσαν την απόσχισή τους από τη Συρία και την ένωση με το Ιράκ!! Δεκάδες άτομα σκοτώθηκαν στις συγκρούσεις με τις δυνάμεις ασφαλείας ενώ στη Δαμασκό και τις άλλες πόλεις αναπτύχθηκαν 50.000 στρατιώτες για να ελέγξουν την τεταμένη κατάσταση. Στην Αλγερία η θριαμβευτική υποδοχή από εκατοντάδες χιλιάδες Αλγερινούς στον πρώτο πρόεδρο της χώρας Αχμέτ Μπεν Μπέλα (μετά από 13 χρόνια φυλακή από το καθεστώς Μπουμεντιέν και 12χρονη εξορία στην Ισπανία) στις 29/9 έγινε αφορμή για φιλοϊρακινές εκδηλώσεις. Ο ίδιος ο Μπεν Μπέλα υποστήριξε ανοιχτά τον Σαντάμ Χουσεΐν και κάλεσε τους συμπατριώτες του να καταταχθούν στον ιρακινό στρατό!!

Ιορδανία

Στην Ιορδανία ο βασιλιάς Χουσεΐν υποστηρίζει έμμεσα τον Ιρακινό πρόεδρο (ήδη από την εποχή του πολέμου με το Ιράν) και ταυτόχρονα επιδιώκει να αποσπάσει οικονομική βοήθεια για τη χώρα του που πλήττεται υπερβολικά από την κρίση στον Κόλπο και το εμπάργκο που επιβλήθη στο Ιράκ με το ναυτικό αποκλεισμό του. Το μοναδικό όμως λιμάνι της χώρας, η ΄Ακαμπα, δημιουργεί υποψίες στους Δυτικούς για το ρόλο του στο σπάσιμο του εμπάργκο ενάντια στο Ιράκ, μιας και τεράστιες εφοδιοπομπές περνούν καθημερινά τα σύνορα Ιορδανίας-Ιρακ προερχόμενες από αυτό.

Η χρονολογούμενη από δεκαετίας στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών και η κατασκευή κοινής αεροπορικής βάσης στα σύνορά τους, προκάλεσε την αντίδραση του Ισραήλ. Ο Ιορδανός μονάρχης, ο μέχρι τώρα πιστός φίλος της Δύσης μετεβλήθη σε οπαδό του Σαντάμ Χουσεΐν και αναπτύσσοντας έντονη διπλωματική δραστηριότητα επιδιώκει να διατηρήσει τις εύθραυστες πολιτικές ισορροπίες με τη Δύση. Ιορδανικά αναγνωριστικά αεροσκάφη περιπολούν τη Σαουδαραβική μεθόριο και δίνουν πληροφορίες στη Βαγδάτη για τις κινήσεις των εκεί δυνάμεων, ενώ ιρακινά αεροσκάφη πετούν στα σύνορα Ιορδανίας-Ισραήλ φωτογραφίζοντας ισραηλινές θέσεις. Το Ισραήλ από την άλλη απειλεί με εισβολή στο Ιράκ πάντα μέσω Ιορδανίας.

΄Ετσι το μικρό αραβικό βασίλειο των 4 εκατομμυρίων μετακινείται ολοένα και πιο κοντά στο μάτι του κυκλώνα με μια ανήμπορη και καταρρέουσα από την παρατεινόμενη κρίση οικονομία.

Συρία

Καλύτερα δεν είναι τα πράγματα για τη Συρία του Χαφέζ Αλ ΄Ασσαντ. Βρισκόμενη σε αντίθεση –από το 1978– με το Ιρακ, προσεταιρίστηκε όλο και περισσότερο την ΕΣΣΔ προσφέροντάς της σημαντικές βάσεις στο συριακό έδαφος (μεγάλη αεροναυτική βάση στην Ταρτούς) αναζητώντας προστασία από την επιθετικότητα του Ισραήλ.

Αν και πρέπει να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο –για λόγους εσωτερικής ασφάλειας του καθεστώτος– εισβολής στο Ιρακ και από τη Συρία σε περίπτωση πολέμου, εντούτοις η Δαμασκός επιδιώκει να βελτιώσει με τη συμμετοχή της στην πολυεθνική δύναμη τις σχέσεις της με τη Δύση.

Πρόσφατα οι ΗΠΑ την αποχαρακτήρισαν από χώρα που ενισχύει τη διεθνή τρομοκρατία, ενώ ενέταξαν σ΄ αυτόν τον κατάλογο το μέχρι τώρα φιλικό προς αυτούς Ιράκ!! Το τελευταίο σε μια προσπάθεια να σπάσει την απομόνωσή του έτεινε «κλάδο ελαίας» προς το πάλαι ποτέ εχθρικό καθεστώς των μουλάδων της Τεχεράνης.

Ιράν

Μ΄ έναν επιτυχημένο διπλωματικό ελιγμό η Βαγδάτη εγκατέλειψε τις τελευταίες θέσεις που κατείχε ακόμα μέσα στο ιρανικό έδαφος, απέσυρε τις απαιτήσεις του για τον έλεγχο του δίαυλου του Σατ αλ Αράμπ, απελευθέρωσε τους τελευταίους Ιρανούς αιχμαλώτους και απαγκίστρωσε 500.000 άνδρες του ιρακινού στρατού από την περσοϊρακινή μεθόριο, που στάλθηκαν εσπευσμένα στο νότιο Ιράκ. Το ταξίδι εξ άλλου του υπουργού Εξωτερικών Ταρίκ Αζίζ στην Τεχεράνη συνέτεινε στην εδραίωση της καλής γειτονίας και συνεργασίας, ιδιαίτερα με τη μορφή αποστολής φαρμάκων και τροφίμων στο αποκλεισμένο Ιράκ ενώ υπάρχει ταύτιση στην πετρελαϊκή πολιτική των δύο χωρών.

΄Ετσι ενώ ο κλοιός σφίγγει γύρω από το Ιράκ, παραμένουν δίχως έλεγχο από τη Δύση μόνο τα περσοϊρακινά σύνορα και, ως λίγο καιρό πριν, το ιορδανικό λιμάνι της ΄Ακαμπα.

Αίγυπτος

Την υπερκινητικότητα στις διπλωματικές πρωτοβουλίες του βασιλιά Χουσεΐν της Ιορδανίας συναγωνίζεται και η Αίγυπτος, πιστή σύμμαχος των ΗΠΑ από το 1979. Ο πρόεδρος Χόσνι Μουμπάρακ επιδιώκει να βελτιώσει τη θέση της χώρας του απέναντι στη Δύση (παραγραφή των χρεών στις ΗΠΑ, αυξημένη στρατιωτική βοήθεια) υπερτονίζοντας τη στρατηγική σημασία της Αιγύπτου στην παρατεινόμενη κρίση. Αν και οι προσπάθειες συμβιβασμού, Ιράκ-Κουβέιτ αρχικά και Ιράκ-Δύσης κατόπιν, που έγιναν με πρωτοβουλίες του Αιγύπτιου προέδρου απέτυχαν παταγωδώς, εντούτοις το Κάιρο οφελήθηκε αφού προσέγγισε την ως χθες εχθρική Συρία, με μια πολιτική καλής θέλησης και συνεργασίας –για πρώτη φορά από το ΄79– απέναντι στην ιρακινή επιθετικότητα και ισχύ.

Πετρελαϊκή κρίση

Η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ προκάλεσε την τρίτη κατά σειρά πετρελαϊκή κρίση μέσα στις δύο τελευταίες δεκαετίες (΄73-΄79).

Το πετρέλαιο από τις χαμηλές τιμές (15-17$ το βαρέλι) ανέβηκε στα 21$ μετά την τελευταία διάσκεψη του ΟΠΕΚ στις 26/7 μετά από πιέσεις του Ιράκ και του Ιράν, ενώ «πέταξε» μέχρι και στα 42$ πριν λίγο καιρό (ενώ γράφεται το άρθρο, βρίσκεται στα 35$). Στα τέλη Σεπτέμβρη ο πρώην υπουργός Πετρελαίου της Σ. Αραβίας σεΐχης Αχμέντ Ζάκι Γιαμάνι δήλωσε πως αν ξεσπάσει πόλεμος το βαρέλι θα φτάσει τα 100$ το βαρέλι(!!), εξακοντίζοντας φυσικά στα ύψη τον πληθωρισμό στον δυτικό κόσμο. Οι βασικοί δείχτες (Ντόου Τζόουνς στη Ν. Υόρκη, Νικέι στο Τόκιο) κάθε φορά που απειλείται να ξεσπάσει σύρραξη πέφτουν, βυθίζοντας όχι μόνο τα χρηματιστήρια μα και τη διεθνή οικονομία στο χάος και την αβεβαιότητα. Μια ματιά στους πίνακες για την παραγωγή και τα παγκόσμια αποθέματα μας δίνει τη σοβαρότητα της κατάστασης.

Το Ιράκ μαζί με το κατεχόμενο Κουβέιτ διαθέτουν το 20% περίπου των παγκοσμίως γνωστών αποθεμάτων πετρελαίου και παραγωγή τον Αύγουστο 230 εκ τόνους (7,5% παγκοσμίως) που υπολογίζεται σε 4,3 εκ. βαρέλια ημερησίως. Αντι-

στοιχα ο πετρελαϊκός γίγαντας, η Σ. Αραβία, διαθέτει το 25,76% των παγκοσμίων αποθεμάτων με παραγωγή 255 εκ. τόνων (8,4% παγκοσμίως: 4,9 εκ. βαρέλια ημερησίως) (βλ. πίνακα 1).

Μετά το εμπάργκο στο πετρέλαιο του Ιράκ και του κατεχόμενου Κουβέιτ αναγκάστηκε να παράγει 7,5 εκ. βαρέλια τη μέρα (με στόχο τα 10 εκ.) για να καλύψει τα κενά στην παγκόσμια αγορά και τις ενεργειακές ανάγκες της Δύσης. Οι πετρελαιοπηγές στη Σ. Αραβία, μια έκταση 50x150km δίπλα στο Κουβέιτ, είναι ιδιαίτερα ευάλωτες και μια πιθανή καταστροφή τους θα σημάνει παγκόσμια οικονομική κρίση. Ο φόβος της έλλειψης μαύρου χρυσού συνέτεινε για πρώτη φορά στην «επίσημη» εμφάνιση των στρατηγικών πετρελαϊκών αποθεμάτων των ΗΠΑ (υπολογιζόμενα σε 600 εκ. βαρέλια. Αντίστοιχα η Ιαπωνία κατέχει 208 εκ. Ο.Δ. Γερμανίας 53 εκ. η Σουηδία, 1 εκ. η υπόλοιπη Ευρώπη 6 εκ.) που ρίχτηκαν επειγόντως το Σεπτέμβρη στην αγορά για να συγκρατήσουν την άνοδο των τιμών.

Ταυτόχρονα η διευθύνουσα επιτροπή της Διεθνούς Υπηρεσίας Ενεργείας που συνεδρίασε στις 28/9 στο Παρίσι ζήτησε από τα 21 βιομηχανικά κράτη-μέλη να είναι έτοιμα να καταφύγουν στα στρατηγικά αποθέματα για να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενη επιδείνωση στον εφοδιασμό με πετρέλαιο. Η άμεσα πληττόμενη Ιαπωνία, που καλύπτει τις ανάγκες της σε πετρέλαιο κατά 90% από τα κράτη του Κόλπου, οδεύει εσπευσμένα στην αναθεώρηση του Συντάγματος, που θα της επιτρέπει την αποστολή ένοπλων δυνάμεων εκτός του εδάφους της, με στόχο την ενεργότερη συμμετοχή της στην πολυεθνική δύναμη.

Άξια να παρατηρήσει όμως κανείς είναι η θετική πλευρά της κρίσης για την αμερικάνικη οικονομία και πολιτική. Αν εξαιρέσει κανείς το γιγάντιο τραστ της ARAMCO (Arab American Company)που αποτελείται από τις πετρελαϊκές εταιρείες EXON, MOBIL, TEXACO, STANDARD OIL το οποίο πλήττεται θανάσιμα από την κρίση, εφόσον οι εγκαταστάσεις πετρελαίου στη Σ. Αραβία ανήκουν από κοινού με το βασίλειο σ' αυτή, οι ΗΠΑ φαίνονται προς στιγμήν κερδισμένες. Βρίσκουν αφορμή να εδραιωθούν και στρατιωτικά στη Μ. Ανατολή και να υπερτονίσουν την ισχύ τους απέναντι στην ΕΣΣΔ.

Από την άλλη το δολάριο κερδίζει έδαφος στις μεγάλες χρηματαγορές του κόσμου έναντι του γιεν και του «ενοποιημένου» μάρκου.

Οι ανεξάρτητες πετρελαϊκές εταιρείες του Τέξας (οι αντίπαλες της ARAMCO) πωλούν σε υπέρογκες τιμές το προϊόν τους, ενώ η προς στιγμήν προβληματισμένη (μετά τις συμφωνίες για μειώσεις των πυρηνικών και συμβατικών εξοπλισμών) πολεμική βιομηχανία την ΗΠΑ φαίνεται να ανακτά σημαντικό έδαφος μετά τις Σαουδαραβικές παραγγελίες-μαμούθ στρατιωτικού υλικού αξίας 23,5 δισ. $ (50% του ετήσιου ελληνικού ΑΕΠ!!).

Άκρως ενδιαφέρουσα είναι όμως και η «μετακίνηση» της θερμής περιοχής του πλανήτη από την Κ. Ευρώπη και τη Γερμανία στη Μ. Ανατολή όχι μόνο υπό τον κίνδυνο πιθανών συρράξεων (αραβοϊσραηλινές συγκρούσεις '48, '56, '67, '73, '82) αλλά με την μορφή επέκτασης των ορίων ευθύνης του ΝΑΤΟ, που περιέχει το νέο στρατηγικό δόγμα που προωθείται με στόχο την αντιμετώπιση κινδύνων για τη Βορειοατλαντική Συμμαχία, προερχομένων από το μεσανατολικό χώρο. Δεν ήταν κεραυνός εν αιθρία η απόφαση του προέδρου Μπους στις 10/11 για μετακίνηση των μισών σταθμευμένων στην Ο.Δ. Γερμανίας αμερικανικών δυνάμεων (244.000) και αποστολή τους στον Κόλπο. Οι αρχικές φιλοπόλεμες δηλώσεις με τη μορφή υστερικών κραυγών από τη Θάτσερ στις αρχές του καλοκαιριού για τους κινδύνους που απειλούν το ΝΑΤΟ από την Ν.Α. του πτέρυγα ήταν μόνο η αρχή για την αλλαγή του «αμυντικού» του δόγματος (κατά συντριπτικό ποσοστό συντέλεσαν βέβαια οι αλλαγές στην ΕΣΣΔ και η κατάρρευση του ανατολικού συνασπισμού, που θα διαλυθεί τέλη του 1991).

Ο ρόλος της Τουρκίας

Από τα λίγα κράτη που τηρούν «σιγήν ιχθύος» στην πρόσφατη κρίση και απομυζούν τεράστια οφέλη με τη μορφή στρατιωτικής και οικονομικής ενίσχυσης είναι η Τουρκία του Οζάλ. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Οζάλ χειρίζεται τελείως προσωπικά το θέμα της ανάμειξης της Τουρκίας στον Κόλπο, όπως δείχνει και η πρόσφατη ανάληψη από τον ανιψιό του Ντογάν του υπουργείου Άμυνας.

Πριν λίγο καιρό η ΕΟΚ αποφάσισε (με τις ελληνικές ευλογίες φυσικά) τη χορήγηση οικονομικής βοήθειας στις χώρες που πλήττονται άμεσα από την κρίση (Τουρκία, Ιορδανία, Αίγυπτος). Η Άγκυρα παρουσίασε το κλείσιμο του διπλού ιρακινού αγωγού που περνά από το έδαφός της (κι ας τον έκλεισε μόνο του το Ιρακ!) ως αφορμή για την περαιτέρω ενίσχυσή της.

Με την πρόσφατη επίσκεψή του ο Οζάλ στην Ουάσιγκτον έκλεισε γιγάντια στρατιωτική συμφωνία για συμπαραγωγή στην Τουρκία και άλλων 160 F16 C (εκτός από τα ήδη 160 υπάρχοντα) καθώς και παραγωγή άλλων 40 για λογαριασμό της Αιγύ-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1
ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ
Παγκόσμια αποθέματα 135.000 εκ. τον. (1989)

1.	Σ. ΑΡΑΒΙΑ	34786	(25,76%)
2.	ΙΡΑΚ	13643	(10,1%)
	ΚΟΥΒΕΪΤ	12895	(9,55%)
	ΣΥΝΟΛΟ	26538	(19,65%)
3.	ΗΑΕ	13385	(9,91%)
4.	ΙΡΑΝ	12667	(9,38%)
5.	ΕΣΣΔ	7981	(5,91%)
6.	ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ	7924	(5,86%)
7.	ΜΕΞΙΚΟ	7382	(5,46%)
8.	ΗΠΑ	3615	(2,67%)
9.	ΚΙΝΑ	3213	(2,38%)
10.	ΛΙΒΥΗ	3001	(2,22%)

ΣΥΝΟΛΟ ΙΣΛΑΜΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ 97040 (71,88%)
ΣΥΝΟΛΟ ΑΡΑΒΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ 80813 (59,9%)
ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ 7 ΚΡΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ* 88000 (65,18%)
(*Ιράκ, Ιράν, Κατάρ, Μπαχρέιν, ΗΑΕ, Κουβέιτ, Σ. Αραβία)

ΠΙΝΑΚΑΣ 2
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ 3030 εκ. τον. (1989)

1.	ΕΣΣΔ (1988)	624	(20,59%)
2.	ΗΠΑ (1988)	453,6	(14,97%)
3.	Σ. ΑΡΑΒΙΑ (1990)	255	(8,41%)
4.	ΙΡΑΚ (1990)	138	(4,55%)
	ΚΟΥΒΕΪΤ (1990)	91	(3%)
	ΣΥΝΟΛΟ (1990)	229	(7,55%)
5.	ΙΡΑΝ (1990)	145	(4,78%)
6.	ΜΕΞΙΚΟ (1988)	145	(4,78%)
7.	ΚΙΝΑ (1988)	135	(4,55%)
8.	ΒΡΕΤΑΝΙΑ (1988)	114,4	(3,75%)
9.	ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ (1988)	96,7	(3,17%)
10.	ΗΑΕ (1990)	91,1	(2,98%)

ΣΥΝΟΛΟ ΙΣΛΑΜΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ 1083,8 (35,76%)
ΣΥΝΟΛΟ ΑΡΑΒΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ 798,6 (26,35%)
ΣΥΝΟΛΟ ΤΩΝ 7 ΚΡΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΟΛΠΟΥ (1990) 742,3 (24,33%)

που, ενώ λίγο καιρό πριν κατά το ταξίδι του στις ΗΠΑ ο «δικός μας» ανεκδιήγητος Μητσοτάκης εισέπραξε μόνο χαμόγελα από την αμερικάνικη ηγεσία.

Τέλη Οκτώβρη η Ιαπωνία δέχτηκε να της χορηγήσει δάνειο 300 εκ $ με επιτόκιο 1% (!!!), ενώ η Κοινότητα έκανε τα αδύνατα δυνατά για να αρθεί το πάγωμα του 4ου χρηματοδοτικού πρωτοκόλλου ΕΟΚ-Τουρκίας (600 εκ. ECU). Οι σωβινιστές της Άγκυρας έπαιρναν αρχές Νοέμβρη τη μερίδα του λέοντος της πρώτης παρτίδας των αποσυρθέντων από την Κ. Ευρώπη ΝΑΤΟϊκών όπλων (400 άρματα Leopard 1 και 600 M60 για αρχή). Αν και η Τουρκία καταδίκασε την ιρακινή εισβολή μόλις στις 10/8 εντούτοις φαίνεται να είναι η πλέον ευνοημένη στην περιοχή, τόσο από τα φιλοδυτικά αραβικά κράτη όσο και από το ίδιο το ΝΑΤΟ που δεν χάνει ευκαιρία για ευχαριστίες και προβολή της συμβολής της στην άμυνα της Δύσης.

Το ταξίδι του Οζάλ στις χώρες του Κόλπου απέφερε καρπούς. Η Σ. Αραβία θα χρηματοδοτήσει τις ζημιές που προκαλούνται στην τουρκική οικονομία από την παρατεινόμενη κρίση, καθώς και τις νέες αγορές οπλικών συστημάτων που χρειάζεται για την πραγματοποίηση των φιλόδοξων σχεδίων της. Όμως εκείνο που αναβιώνει με την πιθανή ανατροπή του χάρτη της περιοχής μετά τη σύγκρουση είναι οι διεκδικήσεις της Άγκυρας για τις πετρελαιοφόρες περιοχές της Μοσούλης και του Κιρκούκ. Η χαρτογράφηση της περιοχής πήρε έκταση όταν Τούρκοι στρατιώτες κυνηγώντας Κούρδους αντάρτες εισέδυαν στο βόρειο Ιράκ παραπάνω από τα καθορισμένα από τη συμφωνία μεταξύ των δύο χωρών 15km (για την εξόντωση του κούρδικου αντάρτικου).

Η ευκαιρία που έχασε η Τουρκία το 1986-87 να τις καταλάβει για λογαριασμό της Δύσης σε περίπτωση που το Ιρακ κατέρρεε από τις περσικές επιθέσεις, της παρουσιάζεται εκ νέου.

Η περιοχή, πλούσια σε πετρέλαιο και ουράνιο, διεκδικείτο από τον Κεμάλ ήδη από το 1922. Τελικά το 1926 η ΚΤΕ την παρέδωσε στο Ιράκ του Νουρί Αλ Σαΐντ, προτεκτοράτου τότε της Αγγλίας.

Σήμερα κατοικούν εκεί 4 εκ. Κούρδοι και 1 εκ. Τουρκόφωνοι που διεκδικεί η Άγκυρα. Το τουρκικό επιτελείο παρέχει τη 2η Στρατιά του Ελατζίκ στις ΗΠΑ σε περίπτωση εισβολής, ενώ φιλοξενεί 14 πυρηνικά βομβαρδιστικά F111 στη μεγάλη αμερικανική βάση του Ινσιρλίκ στη Ν.Α. Τουρκία.

Απέναντί τους 8 ιρακινές μεραρχίες (150.000 άνδρες) έχουν οχυρωθεί για την προάσπιση των βόρειων συνόρων της χώρας.

Επιδιωκόμενος στόχος της Τουρκίας είναι να επωφεληθεί όσο γίνεται με την κατάκτηση του βόρειου Ιρακ –αν είναι δυνατόν και χωρίς άμεση εμπλοκή της– για να εξοντώσει οριστικά το κουρδικό αντάρτικο (ήδη ενώ ο κόσμος έστρεψε ολοκληρωτικά την προσοχή του στον «τρομοκράτη» –για τη Δύση μετά τον Αύγουστο του 1990– Χουσεΐν, η Άγκυρα τους δύο τελευταίους μήνες έκαψε περισσότερα από 400 κουρδικά χωριά, εκτόπισε χιλιάδες Κούρδους στη Δ. Τουρκία, ενώ πραγματοποίησε εκατοντάδες εκτελέσεις αγωνιστών σύμφωνα με στοιχεία της κουρδικής αντίστασης).

Σενάριο για ίδρυση ανεξάρτητου κουρδικού κράτους στο βόρειο Ιρακ που προωθούσε η Ουάσιγκτον με στόχο να προκαλέσει αντιπερισπασμό από το βορρά στον ιρακινό στρατό χρησιμοποιώντας τους Κούρδους, φαίνεται πως μπλοκαρίστηκε οριστικά από την Άγκυρα.

Με την πιθανή ενσωμάτωση της περιοχής στην Τουρκία, οι Κούρδοι που θα ζουν στη χώρα θα ανέλθουν σε 16 εκ (!!), πιθανός πονοκέφαλος για τον Οζάλ αλλά και πολλές οι δυνατότητες λόγω ενιαίου γεωγραφικού χώρου για ριζική καταστολή του αντάρτικου κινήματος.

Παράλληλα η Τουρκία θα εμφανιστεί ως η νέα μεγάλη δύναμη της περιοχής μετά την καταστροφή των ιρακινών ενόπλων δυνάμεων και ως δικαιολογημένος χωροφύλακας και χαϊδεμένο παιδί της Δύσης.

Ήδη το μελλοντικό σχέδιο άμυνας της ευρύτερης περιοχής του Κόλπου, όπως το προωθούν οι ΗΠΑ, έχει σαν βάση τη Σ. Αραβία και τα άλλα 5 κράτη του Κόλπου, ως άξονες την Τουρκία και το Πακιστάν –ξεκάθαρη αναβίωση του ΣΕΝΤΟ του 1955– και τοποθετεί τη «νέα» Τουρκία σε περίοπτη θέση. Εξάλλου με την επέκταση των ορίων ευθύνης του ΝΑΤΟ προς τη Μ. Ανατολή αναβαθμίζεται επικίνδυνα ο στρατηγικός της ρόλος. Δεν είναι καθόλου «σύμπτωση» η εξαίρεση της περιοχής της Μερσίνας από τη συμφωνία για τον περιορισμό των συμβατικών όπλων στην Ευρώπη που υπογράφτηκε στη σύνοδο της ΔΑΣΕ και η ομοφωνία επ' αυτού ΝΑΤΟ και ΕΣΣΔ. Η τελευταία, διατηρώντας

εκτός συνομιλιών τις δυνάμεις του υπουργείου Εσωτερικών (KGB) στην ταραγμένη Υπερκαυκασία, δέχεται για αντιστάθμισμα την διατήρηση αντίστοιχων τουρκικών στην Ν.Α. πτέρυγα του ΝΑΤΟ (Μερσίνα).

Παράλληλα η γείτων και «σύμμαχος» χώρα θα αποκτήσει το απαιτούμενο «ειδικό βάρος» απέναντι στους μουσουλμάνους της ΕΣΣΔ.

Ήδη έχει εξοπλίσει 50.000 τουρκόφωνους Αζέρους αντάρτες (με στοιχεία του BBC) και έχει κλείσει οικονομικές και πολιτιστικές συμφωνίες με τις πέντε μουσουλμανικές σοβιετικές δημοκρατίες της Κ. Ασίας.

Με εξασφαλισμένα τα ανατολικά της σύνορα και λυμένο το Κουρδικό, θα στραφεί μελλοντικά με άνεση στη Δύση (Βουλγαρία, Ελλάδα, Κύπρος) παίζοντας το χαρτί του αδιαφιλονίκητα πιο ισχυρού. Αν προστεθούν και οι νέοι παράγοντες, όπως η κατοχή δύο πυρηνικών αντιδραστήρων από την Αργεντινή μέχρι το 1992 με παράλληλες δυνατότητες απόκτησης ατομικής βόμβας (με βοήθεια του Πακιστάν), καθώς και η έναρξη κατασκευής δορυφόρου με βοήθεια της Γαλλίας (έκλεισε τον Οκτώβρη η συμφωνία· αν και η γαλλική προσφορά ήταν η ακριβότερη, ωστόσο επελέγη με αντάλλαγμα συμπαραγωγή του Mirage 2000 στην Τουρκία και πολιτική υποστήριξη του Μιτεράν στην αίτηση για ένταξη στην ΕΟΚ), η κατάσταση παίρνει επικίνδυνη τροπή για τη χώρα μας και τα Βαλκάνια γενικότερα. Σίγουρο είναι

πως στο μέλλον θα έχουμε να αντιμετωπίσουμε έναν πολύ πιο ισχυροποιημένο «χωροφύλακα» στην περιοχή μας...

Η ελληνική συμμετοχή

Αντίθετα, η ελληνική συμμετοχή στην επιχείρηση «Ασπίδα της Ερήμου» ήταν από τις χαρακτηριστικότερες –συχνές– εκδηλώσεις γελοιότητας, υποτέλειας και συμμόρφωσης στις ΝΑΤΟϊκές οδηγίες των τελευταίων ετών, όχι τόσο γι᾽ αυτή καθ᾽ αυτή τη συμμετοχή, όσο για τη γελοία και αποικιοκρατικού χαρακτήρα διαδικασία που ακολουθήθηκε. Χωρίς κανένα όφελος με τη μορφή στρατιωτικής ή οικονομικής ενίσχυσης (τα στρατιωτικά ανταλλάγματα από την υπογραφή της συμφωνίας για τις βάσεις μάς καλύπτουν φαίνεται «επαρκώς» κατά τους ιθύνοντες, ώστε δεν θεωρήθηκε απαραίτητη η άσκηση πίεσης για νέα, για την παρουσία στη γιγαντιαία αυτή εκστρατεία της ελληνικής φρεγάτας). Και ενώ οι λεονταρισμοί ενάντια στο Χουσεΐν από τους υπουργούς Εξωτερικών και Άμυνας συναγωνίζονταν αυτούς του πρωθυπουργού, η «φωτισμένη» αντιπολίτευση περιήρχετο σε κατάσταση πολιτικού αλαλούμ. Το ΠΑΣΟΚ διά στόματος του αρχηγού του καταδίκασε την αποστολή του «Λήμνος» δίχως τη σημαία του ΟΗΕ, ενώ οι βουλευτές του κόμματός του που διετέλεσαν πρώην στρατιωτικοί, έβγαλαν ανακοίνωση με την οποία ουσιαστικά συμφωνούσαν με την ενσωμάτωση της φρεγάτας στην πολυεθνική δύναμη. Η φαιδρή στάση του ΣΥΝ δια στόματος Φλωράκη συμπλήρωσε το πάνθεον των δηλώσεων. Ο Χαρίλαος δεν είχε πρόβλημα αν η φρεγάτα βρισκόταν υπό την κάλυψη του ΟΗΕ (λες και στην Κορέα η χώρα δεν συμμετείχε ως μέλος του ΟΗΕ).

Η πολιτική της επίσημης Ελλάδας είναι ελάχιστα εθνική για να είναι αποδοτική. Η απουσία πρωτοβουλιών καθ᾽ όλη τη διάρκεια της κρίσης την εξαφάνισε πολιτικά και διπλωματικά. Η στρατηγική αξία της χώρας σε μια τέτοια κρίση έμεινε ανεκμετάλλευτη για άλλη μια φορά. Η μυωπική και κοντόφθαλμη «λογική» του «εμείς κάνουμε ό,τι πουν τα ψηφίσματα του ΟΗΕ» ελάχιστα οφελεί. Αντίθετα βλάπτει ανεπανόρθωτα. Η Άγκυρα αναδιπλώνεται στην Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο κερδίζοντας τις διεθνείς εντυπώσεις. Όσοι πιστεύουν ότι η Κύπρος θα απελευθερωθεί με ψηφίσματα του ΟΗΕ, ενώ από την άλλη πλευρά οι υπερδυνάμεις ενισχύουν με κάθε τρόπο την Τουρκία, είναι γελασμένοι. Ο καλαματιανός που χόρεψε ο Σαμαράς στη Βόρειο Ήπειρο λίγο συγκινεί τις τουρκόφιλες ηγεσίες της Δύσης.

Και όταν η Τουρκία κερδίζει τόσα, δίχως να στέλνει καν συμβολική δύναμη στον Κόλπο, δίχως να οξύνει τους τόνους απέναντι στη Βαγδάτη, πόσο αστεία φαντάζει η ελληνική κυβέρνηση όταν «διαρρηγνύει τα ιμάτιά της» καθημερινά ενάντια στον «κακό» Χουσεΐν και εισπράττει την υπερενίσχυση του τούρκικου επεκτατισμού, την εδραίωση του Αττίλα στη Βόρεια Κύπρο και την πιθανή προώθησή του προς Νότον και Δύση...

ΧΡΟΝΗΣ ΒΑΡΣΟΣ

1492-1992

500 ΧΡΟΝΙΑ ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑΣ, ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗΣ

Καθώς τό 1992 έρχεται πιο κοντά μας και εδώ στην Ευρώπη ετοιμαζόμαστε για την ενιαία αγορά, οι χώρες της Βόρειας και Νότιας Αμερικής μαζί με την Ισπανία, την Ιταλία και το Βατικανό ετοιμάζονται για την 500η επέτειο της «ανακάλυψης» της Αμερικής από τον Χριστόφορο Κολόμβο. Στα σχέδια υπάρχουν εκδηλώσεις και εορτασμοί σε ολόκληρη την ήπειρο. Η Ισπανία σκοπεύει να ναυλώσει τρία πλοία-αντίγραφα των «Νίνα», «Πίντα» και «Σάντα Μαρία» του Κολόμβου, τα οποία θα ανατρέξουν το ιστορικό εκείνο ταξίδι. Αφετηρία η Βαρκελώνη, με μια τελετή που θα συμπίπτει με την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων που θα γίνουν εκεί το καλοκαίρι του ΄92. Η NASA μελετάει σχέδια εκτόξευσης τριών δορυφόρων με τα ίδια ονόματα κατά τη διάρκεια του 1992, συνδέοντας έτσι συμβολικά την αποικιοκρατική νοοτροπία παρελθόντος και μέλλοντος. Το Βατικανό ετοιμάζει εκδηλώσεις σε ολόκληρη τη Λατινική Αμερική για να γιορτάσει τα «500 χρόνια του χριστιανικού μηνύματος στο Νέο Κόσμο».

Εάν νομίζετε ότι κάτι δεν πάει καλά με όλους αυτούς τους εορτασμούς, δεν είστε οι μόνοι. Στα τέλη Ιουλίου του περασμένου καλοκαιριού οι Ινδιάνοι του Ισημερινού διοργάνωσαν συνδιάσκεψη με θέμα την επέτειο της γενοκτονίας και σκοπό τη συζήτηση και ανταλλαγή απόψεων και στρατηγικών για ινδιάνικη αντίδραση και εκδηλώσεις το 1992. Χιλιάδες εκπρόσωποι ινδιάνικων εθνών από τη Βόρεια και Νότια Αμερική παρακολούθησαν τη συνδιάσκεψη μαζί με μερικές εκατοντάδες μη-Ινδιάνων υποστηρικτών. Η συνδιάσκεψη χαρακτηρίστηκε ως εξαιρετικά επιτυχής και έληξε με μια ολοήμερη απεργία όλων των Ινδιάνων του Ισημερινού, η οποία, σύμφωνα με πληροφορίες, οδήγησε την πόλη του Κίτο (πρωτεύουσα του Ισημερινού) και άλλες περιοχές της χώρας σε πλήρη στάση. Μικρότερες συνδιασκέψεις και συζητήσεις γίνονται από Ινδιάνους σε ολόκληρη την ήπειρο. Συζητήσεις οργανώνονται επίσης και από ομάδες υποστήριξης καθώς και από προοδευτικούς κύκλους στο χώρο της τέχνης, αλλά όχι ακόμα από την πλειοψηφία των προοδευτικών και αριστερών κινημάτων στη Β. Αμερική. Τα σχέδια για τον επίσημο εορτασμό της επετείου δεν έχουν πάρει τόσο φανφαρόνικο χαρακτήρα στη Β. Αμερική όσο στη Λατινική και γι΄ αυτό ίσως δεν έχει υπάρξει εκεί τόση αντίδραση όση στις ισπανόφωνες χώρες.

Παρόλο που στις Η.Π.Α. τουλάχιστον έχουν γίνει προσπάθειες να συμπεριληφθούν Ινδιάνοι στους επίσημους εορτασμούς, οι περισσότεροι αντιπρόσωποι ινδιάνικων εθνών είναι πολύ καχύποπτοι για τις προθέσεις τέτοιων προσπαθειών. Μέσα στις επίσημες οργανωτικές επιτροπές υπάρχουν δύο κύριες τάσεις. Η πρώτη βλέπει το 1492 σαν την αρχή της εξάπλωσης και κυριαρχίας του ευρωπαϊκού πολιτισμού σε ένα «βάρβαρο» και «πρωτόγονο» Νέο Κόσμο, με φανερό σύμβολο της επιτυχίας αυτού του «εκπολιτισμού» τη δημιουργία και επικράτηση του τεχνολογικού και κοινωνικοπολιτικού αυτού θαύματος, γνωστού ως Η.Π.Α. (sic). Γι΄ αυτή την τάση το 1992 είναι ευκαιρία εορτασμού της ανωτερότητας και κυριαρχίας του ευρωπαϊκού πολιτισμού. Η άλλη τάση βλέπει το 1492 σαν την αρχή μιας επαφής μεταξύ δύο τελείως διαφορετικών πολιτισμών η οποία, παρ΄ όλες τις αδικίες και ανισότητές της, επέφερε οφέλη και στις δύο πλευρές. Γι΄ αυτούς ο εορτασμός του 1992 είναι εορτασμός της επαφής και συμβίωσης αυτών των πολιτισμών.

Οι Ινδιάνοι βέβαια βλέπουν την όλη υπόθεση αρκετά διαφορετικά.

Το 1492 μπορεί να περιγραφεί ως επαφή αλλά μια επαφή, τόσο άδικη και τόσο άνιση που πιο σωστά θα πρέπει να χαρακτηρισθεί ως εισβολή. Δυστυχώς για τους Ινδιάνους, ο ευρωπαϊκός πολιτισμός, που άραξε στις ακτές της Αμερικής το 1492 και κατόπιν, δεν ήταν και ιδιαίτερα πολιτισμένος. Στο όνομα του θεού ή της εξεύρεσης χρυσού (όποιο ήταν πιο βολικό) έγιναν τέτοιες σφαγές και απάνθρωπες πράξεις που η περιγραφή τους ανατρίχιασε ακόμη και πολλούς συγχρόνους τους. Ένας από τους βασικούςμάτυρες αυτής της απανθρωπίας είναι ο δομινικανός ιερέας Βαρθολομαίος ντε λας Κάσας, που τεκμηρίωσε τις σφαγές που διέπραξαν οι συμπατριώτες του, στο βιβλίο του *Η καταστροφή των Ινδιάνων* (εκδόσεις «Στοχαστής»). Όσο για την ανωτερότητα του ευρωπαϊκού πολιτισμού, το μόνο μέρος στο οποίο οι Ινδιάνοι θεωρούσαν και θεωρούν τους Ευρωπαίους ανώτερους είναι στην ικανότητα και θέλησή τους να δημιουργήσουν μια τεράστια και ασταμάτητη πολεμική μηχανή και να τη χρησιμοποιήσουν για την εξόντωση όλων όσων στέκονται εμπόδιο (αληθινό ή φανταστικό) στα επεκτατικά σχέδιά τους.

Για τους Ινδιάνους το 1992 (και κάθε 12η Οκτωβρίου) είναι η επέτειος μιας εισβολής και μιας γενοκτονίας που αφάνισε και αφανίζει αμέτρητους ανθρώπους, ζώα, πουλιά και φυτά, που έφερε και φέρνει την πλήρη εξαφάνιση ολόκληρων εθνών και ειδών. Αν και μερικοί Ινδιάνοι έχουν δεχθεί προσκλήσεις να συμμετάσχουν σε επίσημες οργανωτικές επιτροπές για το 1992 (αν μη τι άλλο ενημερώνονται πληρέστερα σχετικά με τους εορτασμούς) οι περισσότεροι Ινδιάνοι πιστεύουν, σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα και τάσεις σε αυτές τις επιτροπές, ότι πρόσκληση συμμετοχής τους στους επίσημους εορτασμούς θα ήταν το ίδιο με πρόσκληση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας το 1853 στους Έλληνες των ακόμα κατεχόμενων περιοχών να συνεορτάσουν μαζί της τα 400 χρόνια της άλωσης της Κωνσταντινούπολης. Για τους Ινδιάνους συνέδρια σαν αυτό στο Κίτο του Ισημερινού είναι οι μόνοι φορείς μέσα από τους οποίους θα μπορέσουν να διοργανώσουν μια καθαρά ινδιάνικη απάντηση στο 1992.

Όμως με τη χαρακτηριστικά ελπιδοφόρα στάση τους, το 1992 είναι και γι΄ αυτούς ένας εορτασμός. **Ένας εορτασμός 500 χρόνων επιβίωσης και αντίστασης στον ολοκληρωτικό αφανισμό κάθε είδους ζωής από τον πλανήτη και σ΄ αυτή την τρέλα που αποκαλούμε πρόοδο.** Ένας εορτασμός της ανθεκτικότητας των κοινοτήτων τους και του πολιτισμού τους. Και είναι μια ιστορική ευκαιρία να ακουστούν, να συναντηθούν, να συνεργαστούν, και μαζί μας αν το θέλουμε, μόνοι τους αν όχι, να κάνουν σχέδια για ένα καλύτερο μέλλον, για μια καλύτερη πεντακοσαετία.

ΠΑΥΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΛΒΑΝΙΑ

ΠΡΙΝ ΤΟ ΤΕΛΟΣ...

Το κείμενο αυτό αποτελεί εντυπώσεις από ένα ταξίδι στην Αλβανία. Γράφτηκε πριν από τις τελευταίες εξελίξεις στη γειτονική χώρα, μέσα από τις γραμμές του όμως ο αναγνώστης μπορεί να βρεί το νήμα που συνδέει την «ηρεμία νεκροταφείου» του παρελθόντος με την έκρηξη (;) του εκδημοκρατισμού και την παράλληλη μαζική φυγή των Αλβανών και Ελλήνων μειονοτικών στη χώρα μας...

Θα μπορούσε κανείς να χαρακτηρίσει την Αλβανία με πολλούς τρόπους:

«Ο πιο μεγάλος πεζόδρομος της Ευρώπης». Είναι αλήθεια ότι μέσα σε λίγες μέρες απελευθερώνεσαι από το κυνηγητό του αυτοκινήτου, της μοτοσυκλέτας, του μοτοποδηλάτου. Οι κεντρικοί δρόμοι σ' αυτή τη χώρα είναι πεζόδρομοι εκ των πραγμάτων. Για τα σπάνια οχήματα, οι τροχαίος διατηρεί μια μόνο λουρίδα. Αυτός ο απέραντος περίπατος στην κεντρική λεωφόρο και πλατεία των Τιράνων είναι εκπληκτικός. Χιλιάδες άνθρωποι βαδίζουν με τα παιδιά τους, τα καροτσάκια τους, για πολλές ώρες, μέχρι το βράδυ. Γύρω τους άφθονο πράσινο. Στην πρωτεύουσα, αλλά και στην Κορυτσά και τους Αγίους Σαράντα, το μεγάλο πάρκο, το πράσινο, υπάρχει στο κέντρο της πόλεως. Αυτό θα βοηθήσει, ίσως και μελλοντικά, τον άνθρωπο που θα υποφέρει από το καυσαέριο όταν δημιουργηθεί μεγάλη κυκλοφορία. Γιατί κανείς αναρωτιέται πόσο θα κρατήσει αυτή η κατάσταση. Ήδη τα φορτηγά στην ύπαιθρο έχουν πολλαπλασιαστεί. Τα λεωφορεία, λιγοστά και ταλαιπωρημένα τις περισσότερες φορές, γεμάτα κόσμο, εκτελούν φιλότιμα τα δρομολόγιά τους. Όμως η απειλή φαίνεται στον ορίζοντα. Τα μηχανάκια έχουν αυξηθεί, τα αυτοκίνητα της άρχουσας κάστας εμφανίζονται όλο και περισσότερα. Αλλά ο μεγαλύτερος κίνδυνος είναι η κυκλοφορία των ξένων Ι.Χ. Τώρα είναι ελάχιστα. Αλλά λένε ότι σύντομα θα επιτραπεί ελεύθερα η είσοδός τους. Φανταστείτε λοιπόν στους στενούς δρόμους, τις ήσυχες μικρές πολιτείες και χωριά να εμφανιστούν τα χιλιάδες αυτοκίνητα Ελλήνων και Γιουγκοσλάβων από τις κοντινές περιοχές. Θα γίνει κάτι το φοβερό τα Σαββατοκύριακα και τις γιορτές. Η καθαρή ύπαιθρος, που τόσο ξεκουράζει το μάτι, που δεν τραυματίζεται από το πλαστικό, θα γίνει σκουπιδότοπος των «γλεντζέδων» που θα διασκεδάζουν επωφελούμενοι της συναλλαγματικής διαφοράς. Στην Αλβανία ο έλληνας συνταξιούχος, ο εργάτης, ο υπάλληλος που δύσκολα τα βγάζει πέρα στον τόπο του, αισθάνεται αρχοντοπλούσιος.

Ένας άλλος χαρακτηρισμός που θα μπορούσε να δοθεί στην Αλβανία είναι:

«Η χώρα των παιδιών». Λένε ότι το όριο ζωής έφτασε τα 72. Όμως ο μέσος όρος ηλικίας των κατοίκων είναι 26 ετών. Οι δρόμοι, τα πάρκα, παντού γεμάτα παιδιά. Ίσως το πλήθος να μας φαινόταν περισσότερο γιατί ακόμα τα σχολεία ήταν κλειστά, αλλά ήταν χαρά σπάνια να βλέπεις τόσα παιδιά όλων των ηλικιών, όταν το μάτι σου έχει κουραστεί από τα άσπρα μαλλιά και τις κοιλιές στη χώρα μας, όπου τα παιδιά έχουν γίνει «προϊόν εν ανεπαρκεία». Γεγονός που κάνει τα παιδιά μας ακόμα πιο κακομαθημένα από τα χάδια, τις παροχές και την προσοχή μιας πολυμελούς γηρασμένης οικογένειας. Εκεί δεν ακούσαμε τις φωνές των μαμάδων ούτε τσιρίγματα παιδιών. Ήρεμα παίζανε σε μεγάλες παρέες.

Ρωτήσαμε για τις συνθήκες δουλειάς μιας γυναίκας. Όλες οι κοπέλες, όπως και οι νέοι όταν φτάσουν σε ηλικία και δεν ακολουθούν ανώτερες σπουδές, πάνε σε μια δουλειά. Έξι μήνες πριν από τη γέννηση και ένα χρόνο μετά, οι γυναίκες σταματάνε την εργασία, όπως μας είπανε. Μετά, κάθε πρωί, αφήνουν τα παιδιά στον παιδικό σταθμό, αργότερα στο νηπιαγωγείο μέχρι τα έξι χρόνια. Τα παραλαμβάνουν το απόγευμα. Τρώνε στο σταθμό. Μετά τα έξι πηγαίνουν στο οκτατάξιο δημοτικό. Τα σχολεία διδάσκουν μέχρι τη μία το μεσημέρι.

Θα έλεγες ότι η Αλβανία είναι η **«χώρα της οικολογίας»**, αν δεν ήξερες ότι υπάρχουν ελλείψεις σε λιπάσματα και φυτοφάρμακα. Όλα τα προϊόντα που βλέπεις στα μαγαζιά και τις ελεύθερες αγορές, ντομάτες, πατάτες, μήλα, μελιτζάνες, καρότα κλπ. είναι μικρά σε μέγεθος, που σημαίνει ότι δεν έχουν χρησιμοποιηθεί ορμόνες κ.λπ. Τα κρασιά χωρίς συντηρητικά. Το ψωμί με αλεύρι ολικής αλέσεως. Αυτά τα μικρά μανάβικα με τα μικρά προϊόντα θα είχαν μεγάλη πέραση στη Δυτική Γερμανία π.χ. Μεγάλες Μερσεντές, BMW θα σταμάταγαν για να αγοράσουν οι επιβαίνοντες, σε διπλάσιες ίσως τιμές από την κανονική, αυτά τα προϊόντα. Και να σκεφτεί κανείς, ότι, κατά πάσαν πιθανότητα, η Αλβανία θα περάσει από τη λαίλαπα της καταναλωτικής κοινωνίας, μέχρι να αναζητήσει μετά δεκαετίες τα υγιεινά τρόφιμα που εμείς αναζητούμε τώρα. Βέβαια δεν μπορεί κανείς να συστήσει να παραμείνουν όπως είναι. Όλοι έχουν τηλεόραση και βλέπουν τα πρότυπα που και εμείς αντικρύζουμε κάθε μέρα.

Η μετεξέλιξη του καθεστώτος φαίνεται. Πριν από τέσσερα χρόνια, όταν έφτασαν τα πρώτα ελληνικά γκρουπ, οι συναντήσεις με τους συγγενείς επιτρέπονταν μόνο στο πεζοδρόμιο του ξενοδοχείου. Όταν φτάσαμε στο ξενοδο-

χείο, οι συγγενείς περίμεναν. Σε όλη τη διάρκεια του ταξιδιού είχαμε συναντήσεις, επισκέψεις, επικοινωνίες κάθε είδους. Αρκεί να μιλάς ελληνικά στο δρόμο, στο καφενείο και σε πλησιάζουν για συζήτηση. Κυκλοφορείς και φωτογραφίζεις. Δεν μας εμπόδισε κανείς. Άλλωστε παρατηρείς την αλλαγή από τα σύνορα, όπου οι έλεγχοι είναι ελάχιστοι.

Η κατάρρευση του καθεστώτος

Το σταλινικό καθεστώς διαλύεται. Το βλέπεις σε χίλια σημάδια. Όχι όμως η Αλβανία. Δεν νομίζω ότι θα γίνει Πολωνία ή Ουγγαρία, πολύ περισσότερο Ανατολική Γερμανία. Πίσω από τις σχοινοτενείς μαρξιστοειδείς ιδεολογικές κατασκευές διακρίνεται καθαρά η θέληση για τη διατήρηση της εθνικής ανεξαρτησίας. Τα μαρξιστικά λόγια είναι κάλυμμα για μια νέα θρησκεία που μπορεί ίσως να εμπνεύσει. Λίγοι μικροί λαοί έχουν να επιδείξουν τόσους αγώνες για την ανεξαρτησία. Αισθάνονται ακόμα απειλούμενοι και εξηγείται έτσι η καχυποψία και δυσκολία επαφής. Οι ξένοι είναι ευπρόσδεκτοι σαν φίλοι, αλλά να μην νομίσουν σε καμιά περίπτωση ότι μπορούν να επιβάλουν μια κάποια τους θέληση στον αλβανικό λαό. Θα είναι θανάσιμο λάθος. Δεν θα δεχτούν σε καμιά περίπτωση.

Σε όλες τις πόλεις υπάρχει το μνημείο των πεσόντων, αλλά κάπου έξω απο το κέντρο, για τις παρελάσεις και τελετές. Ο ανδριάντας του Εμβέρ Χότζα, πάντα ντυμένου σοβαρά, ποτέ με στρατιωτική στολή, ξεχωρίζει σε κάθε πόλη. Τον θεωρούν τον δεύτερο εθνάρχη μετά τον Σκεντέρμπεη-Κώστα Καστριώτη που τον 16ο αιώνα επί δεκαετίες εμάχετο κατά των Τούρκων κατακτητών.

Αναμφισβήτητα «κάτι κινείται» στην Αλβανία. Δεν είναι πια η αυστηρή σταλινική χώρα του 1985. Δεν είναι όμως και δημοκρατία ακόμα. Δεν υπάρχει η ελευθερία της έκφρασης, οργάνωσης, συγκέντρωσης. Δεν υπάρχουν οι εκλογές με αντιπαράθεση κομμάτων. Θα προχωρήσει προς αυτή την κατεύθυνση η Αλβανία με πολλές δυσκολίες, αφού ποτέ δεν είχε δημοκρατία. Αυτή η αστική δημοκρατία για πολύ λίγο διάστημα λειτούργησε για να πνιγεί από το πραξικόπημα του Αχμέτ Ζώγου, κατοπινού βασιλιά, το 1924. Ακόμα δεν είναι γνωστή η ύπαρξη καμιάς πολιτικής αντιπο-

λίτευσης. Έτσι, αν πέσει το καθεστώς κάποια στιγμή, όπως κινδύνεψε τον περασμένο Ιούλιο, με την είσοδο χιλιάδων Αλβανών στις πρεσβείες, ποιός θα το αντικαταστήσει; Η ΕΟΚ δεν έχει καμιά διάθεση μιας καινούργιας αναταραχής, έστω και στο ακραίο αυτό τμήμα, που κινδυνεύει να βάλει φωτιά στην πυριτιδαποθήκη της σημερινής Γιουγκοσλαβίας η οποία αναταράζεται από εθνικές συγκρούσεις. Έτσι θα μπορούσε να εξηγηθεί η αίτηση του Ισμαήλ Κανταρέ, για πολιτικό άσυλο στη Γαλλία. Κανείς δεν ξέρει ποιές συζητήσεις έγιναν για να το αποφασίσει. Αλλά ο Κανταρέ, ο γνωστότερος Αλβανός στο εξωτερικό, αλλά σεβαστός και στο εσωτερικό, αποτελεί αυτή τη στιγμή μια εφεδρεία αλλαγής. Κάποιας μεταβατικής κατάστασης. Ο Κανταρέ, γνωστός λογοτέχνης, με πολλές εκδόσεις στο εσωτερικό και εξωτερικό, έκανε βέβαια κάποια ελαφρή κριτική από τα βιβλία του στο καθεστώς, αλλά και υποστήριζε πάντα την ειρηνική συνύπαρξη των βαλκανικών λαών. Ο ίδιος δεν υπήρξε πολέμιος του καθεστώτος. Είχε πάντα σχέσεις με τον Ραμίζ Αλία, ταξίδευε πάντα στο εξωτερικό, διέθετε πολλά χρήματα και γενικά ήταν από τα πιο τιμώμενα πρόσωπα της Αλβανίας.

Διαβαλκανική συνεργασία

Πενήντα χρόνια μετά το 1940, χρόνο σημαδιακό για τη νεότερη ελληνική ιστορία, το ζήτημα της Αλβανίας έρχεται στην επιφάνεια με τους ίδιους τρεις πρωταγωνιστές. Τότε η φασιστική Ιταλία, αφού τον προηγούμενο χρόνο κατέλαβε την Αλβανία, συγκέντρωσε στρατό και επετέθη στην Ελλάδα. Τον Οκτώβριο του 1990 συνήρχετο η συνδιάσκεψη των υπουργών Εξωτερικών των βαλκανικών χωρών στα Τίρανα. Και ξαφνικά, χωρίς να έχει προειδοποιήσει κανέναν, η Ιταλία ζήτησε να συμμετάσχει ως παρατηρητής. Η ενέργεια ήταν απίθανη και αιφνιδίασε. Δηλαδή υπάρχει ακόμα ιταλική επιβουλή επί της Αλβανίας; Γιατί και ο τόπος είναι σημαδιακός.

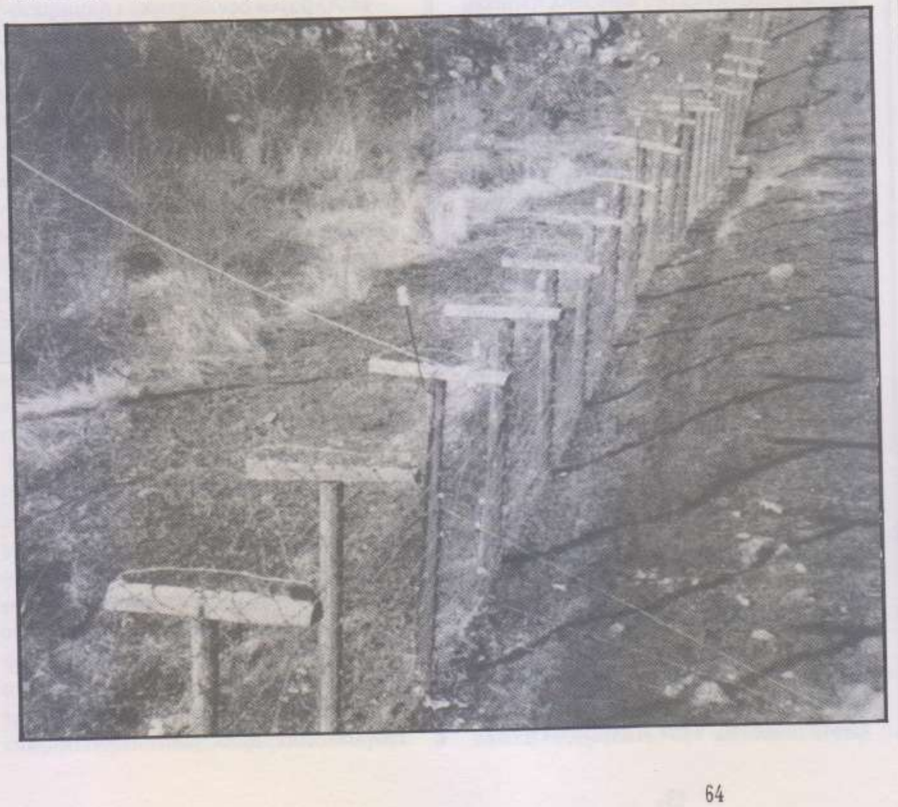
Η Αλβανία δεν δέχτηκε τη συμμετοχή. Η Ελλάδα και η Βουλγαρία επίσης δεν δέχτηκαν, με την έννοια ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος παρακολούθησης των βαλκανικών κρατών από την Ιταλία. Η Τουρκία ήταν διατεθειμένη να το συζητήσει και η Γιουγκοσλαβία δέχτηκε. Οι θέσεις είναι χαρακτηριστικές και αντιπροσωπεύουν τα αντίστοιχα εθνικά συμφέροντα. Η όλη πολιτική της Αλβανίας τα τελευταία 45 χρόνια, από τότε που εγκαταστάθηκε το καθεστώς Εμβέρ Χότζα, είναι η διατήρηση της εθνικής ανεξαρτησίας. Όλα εξηγούνται μ' αυτή τη θέση. Οι σχοινοτενείς σταλινικές αναλύσεις του Εμβέρ Χότζα κατά των Γιουγκοσλάβων αποστατών, των Σοβιετικών σοσιαλιμπεριαλιστών, των Κινέζων ρεβιζιονιστών, στηρίζονται στην αντίσταση για επέμβαση στα εσωτερικά της χώρας. Γι' αυτή τη σκληρή αποφασιστικότητα, που διαπερνάει όλη τη ζωή της χώρας με διάφορους τρόπους, θα επανέλθουμε παρακάτω.

Στην ιταλική αίτηση-πρόκληση η Ελλάδα είπε πάλι ΟΧΙ. Όσο κι αν

έχουν περάσει 50 χρόνια, όσο και αν η Ιταλία είναι εταίρος της ΕΟΚ, το εθνικό παραμένει πάντα σοβαρός λόγος για μια τέτοια άρνηση. Η Βουλγαρία αρνήθηκε γιατί έχει και η ίδια προβλήματα, με την Τουρκία να επεμβαίνει στα εσωτερικά της. Η Γιουγκοσλαβία δέχτηκε γιατί έχει το πρόβλημα του Κόσσοβο (Κοσσυφοπεδίου), όπου δύο εκατομμύρια αλβανόφωνοι ζητάνε εθνική αποκατάσταση. Ευχαρίστως θα μοιραζόταν με την Ιταλία μια κηδεμόνευση της Αλβανίας για να ησυχάσει από τις αιτήσεις ανεξαρτησίας των αλβανοφώνων της. Η Τουρκία δέχτηκε να νομιμοποιήσει μια κηδεμόνευση αφού η ίδια δημιουργεί ζητήματα σε όλες σχεδόν τις βαλκανικές χώρες υποστηρίζοντας διάφορες μειοψηφίες.

Έτσι η ελληνική εξωτερική πολιτική είναι υποχρεωμένη αυτή τη στιγμή να υπερασπίσει την ακεραιότητα της Αλβανίας και να μην δεχτεί καμιά επέμβαση στη γειτονική χώρα. Παρ' όλη τη διαφορά των καθεστώτων, το Βορειοηπειρωτικό, το θρησκευτικό αλλά και το πρόσωπο του κ. Σαμαρά, που φαινόταν στραμμένο σταθερά προς τη Δύση.

Στον πόλεμο του 1940, εκτός ελαχίστων φασιστικών εξαιρέσεων, Αλβανοί στρατιώτες δεν πολέμησαν κατά των Ελλήνων. Αλλά και οι Έλληνες που μπήκαν στην Αλβανία δεν στράφηκαν κατά του πληθυσμού. Αυτή η στάση διευκολύνει την προσέγγιση των δύο χωρών για την περίπτωση οποιουδήποτε είδους επέμβασης. Όμως υπάρχει κι άλλος ένας λόγος. Η Ελλάδα εκφράζει επίσης το ζωηρό ενδιαφέρον της ΕΟΚ για την Αλβανία. Είναι η μόνη χώρα της Κοινότητας με σύνορα προς αυτήν. Εκτός των διαφόρων σχέσεων που γίνεται προσπάθεια να αναπτυχθούν, μια ελληνική εταιρεία ανέλαβε τον Σεπτέμβριο την ανακατασκευή της παλιάς Εγνατίας μέσα στην Αλβανία. Σπουδαίος δρόμος που θα ενώνει Θεσσαλονίκη-Δυρράχιο και θα αποτελεί την συντομότερη οδό από τη Μακεδονία προς τη Δυτική Ευρώπη. Αυτός ο δρόμος έχει τεράστια σημασία για τις δύο χώρες, Ελλάδα και Αλβανία, αλλά και για την ΕΟΚ: ανακούφιση από το πέρασμα της Γιουγκοσλαβίας, που τόσες δυσκολίες φέρνει κάθε χρόνο για τη χορήγηση αδειών διέλευσης. Πίσω από τις εκατοντάδες νταλίκες και αυτοκίνητα που κάθε μέρα θα περνάνε από το έδαφος της γειτονικής χώρας, θα πολλαπλασιαστούν οι κάθε είδους σχέσεις με πρόσωπα και προϊόντα. Το τείχος της πιο απομονωμένης χώρας της Ευρώπης ήδη έχει αρχίσει να πέφτει. Και θα συνεχιστεί η πτώση όσο περισσότερο θα απελευθερώνεται από το άγχος του φόβου για την επιβουλή επί της εθνικής ανεξαρτησίας της. Κι εκεί καλείται να παίξει πρωτεύοντα ρόλο η Ελλάδα. Στις 7/11 ο κ. Μητσοτάκης, παρ' όλη τη φτώχεια της Ελλάδος, όπως λένε, κάλεσε τους Έλληνες κεφαλαιούχους να κάνουν επενδύσεις σε βαλκανικές χώρες και ειδικά στην Αλβανία. Τώρα αμέσως, χωρίς να βάζει όρους πτώσης του καθεστώτος, απλά με τις ενδείξεις αλλαγής, μέχρι τώρα.

Ελληνική μειονότητα και Ελλάδα

Με τις αλλαγές που γίνονται, κάποια στιγμή θα επιτραπεί η λειτουργία εκκλησιών. Σ' αυτή την περίπτωση δεν μπορεί η Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας να αποτελέσει προέκταση της Ελληνικής. Το 1922 ανακηρύχθηκε Αυτοκέφαλος Αλβανική, η οποία αναγνωρίστηκε το 1937 από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Καλό θα ήταν, λοιπόν, όποιος λέει ότι θέλει να ενισχύσει την Ορθοδοξία, να κάνει μια δήλωση ότι θα συνεργαστεί και θα βοηθήσει, αν ζητηθεί, με την Αυτοκέφαλη Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας. Αυτό έχει και έναν άλλο ουσιαστικό ρόλο. Όταν με τις παλιές στατιστικές λογάριαζαν ότι το 20% των κατοίκων ήταν ορθόδοξοι, αυτό θα σημαίνει σήμερα περίπου 660.000 πληθυσμό. Οπωσδήποτε δεν είναι όλοι ελληνικής καταγωγής, ούτε ανήκουν στην μειονότητα. Και ο πιο υπερβολικός δεν έχει αποδεχτεί ότι υπάρχουν πάνω από 400.000 ελληνικής καταγωγής. Υπήρχαν και υπάρχουν πολλοί Αλβανοί Ορθόδοξοι και θα ήθελαν να είναι ανεξάρτητοι. Αυτό θα τους έφερνε και σε ευνοϊκότερη θέση απέναντι στο 10% των καθολικών που εξαρτώνται από το συγκεντρωτισμό της Ρώμης και του Πάπα.

Όμως υπάρχει και το ζήτημα των Ελλήνων της Αλβανίας. Στην περίπτωση, που είναι και η πιο πιθανή, που η ελληνική κυβέρνηση εγγυάται τα αλβανικά σύνορα, είναι φυσικό ότι θα μείνουν στην άκρη τα άτομα που ζητάνε απελευθέρωση της Βορείου Ηπείρου. Διεκδίκηση παραμένει για ελεύθερη επικοινωνία με την Ελλάδα, αλλά και με όλες τις χώρες και ελεύθερη καλλιέργεια γλώσσας, λογοτεχνίας, πολιτιστικών και εκπαιδευτικών εκδηλώσεων. Αλλά αυτό αφορά και ολόκληρο τον αλβανικό λαό και όχι μόνο ειδικά την ελληνική μειονότητα. Η ελευθερία επικοινωνίας, ταξιδιών, γνωμών, έκφρασης, οργάνωσης, συγκέντρωσης κ.λπ.

Φαίνεται απρόσμενο, περνώντας από ένα δρομάκι με καλντερίμι της παλιάς Κορυτσάς, να ακούς ένα τραγούδι του Χατζιδάκι. Αλλά το βράδυ και η ορχήστρα του ξενοδοχείου παίζει πολλά ελληνικά δημοτικά, λαϊκά, καινούργια κ.λπ. τραγούδια. Ακόμα πιο παράξενο

σου φαίνεται, μετά τα μεσάνυχτα, εργάτες της βάρδιας, που πάνε σπίτι τους αφού σχόλασαν, να έχουν κασετόφωνο που παίζει ελληνικά μπουζούκια. Αλλά το απίστευτο είναι στο τελευταίο φυλάκιο προς τα σύνορα της Κρυσταλλοπηγής, στο καφενείο, να ακούς να εναλλάσσονται ελληνικά με αλβανικά τραγούδια.

Το «Λαϊκό Βήμα», εφημερίδα της μειονότητας, κυκλοφορεί δύο φορές τη βδομάδα στο Αργυρόκαστρο. Μια φορά το μήνα ένα λογοτεχνικό παράρτημα. Κυκλοφορούν 2400 φύλλα στο εσωτερικό και 400 στο εξωτερικό. Διαθέτει τυπογραφείο με 30 έλληνες τυπογράφους στο Αργυρόκαστρο.

Η ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΑ: Έτσι λέγονται οι Έλληνες την καταγωγή. Βρίσκονται παντού, αλλά μην κάνει το λάθος κάποιος να τους ταυτίσει με την εκκλησία. Πολύ περισσότερο η ταύτιση είναι με τη γλώσσα. Και για την καλλιέργεια της γλώσσας της μειονότητας δεν έχει αντίρρηση το καθεστώς. Μ' αυτήν την έννοια είναι πάντα ζωντανή, με κέντρο το Αργυρόκαστρο και τα χωριά της Δρόπολης.

Άλλη μειονότητα, μικρή, στην περιοχή της Οχρίδας είναι οι Σλαβομακεδόνες, αλλά δεν φαίνονται. Οι Γύφτοι που γυρίζουν κυρίως στα νότια, αλλά και στα Τίρανα, είναι αυτοί που δεν υποτάχτηκαν σε κανένα κανόνα και γυρίζουν πάντα, όπως σε όλες τις χώρες. Απλούστατα θέλουν να ζήσουν με τον τρόπο τους και τίποτε άλλο.

Οι Έλληνες της μειονότητας έχουν κατακτήσει τη θέση τους, δεν τους τη χάρισαν. Εκτός του ότι έχουν μεγάλη πολιτιστική παράδοση, βοήθησαν στη διατύπωση της γλώσσας της Αλβανίας, δίδαξαν σε πολλά μέρη και τιμώνται γι' αυτό. Αλλά και στον αγώνα της ανεξαρτησίας ήταν από τα πιο ενεργά μέλη. Περισσότερο από το ποσοστό τους ως πληθυσμού. Όταν στα μουσεία κοιτάζει κανείς τους καταλόγους των μελών του Πολιτικού Γραφείου, της Κεντρικής Επιτροπής, των Περιφερειακών, διαβάζει πολλά ελληνικά ονόματα. Από τις τιμώμενες ηρωίδες, μια από τις κυριότερες είναι η Περσεφόνη που την κρέμασαν με μια συντρόφισσά της. Η μειονότητα είχε δικιά της ταξιαρχία, με τη δική της διοίκηση και γλώσσα στον ανταρτοπόλεμο.

Ακόμα δύο λόγια για τους πολιτικούς μας, που το θεωρούν πολύ φυσικό, όταν βρίσκονται μπροστά σε Βορειοηπειρώτες και άλλους ενδιαφερόμενους να σηκώνουν πάντα μια κορώνα για τα δικαιώματα των Ελλήνων της Αλβανίας. Όμως την ίδια στιγμή αρνούνται σ' αυτούς τους Έλληνες το δικαίωμα να πάρουν μια βίζα για να επισκεφθούν την Ελλάδα. Τους υποχρεώνουν να κάνουν ουρά μέρες και βδομάδες για να εξασφαλίσουν την απαραίτητη άδεια για μια επίσκεψη στην Ελλάδα, που τόσο έχουν ονειρευτεί. Μάλιστα, όσο και αν φαίνεται απίστευτο, οι Έλληνες της Αλβανίας χρειάζονται άδεια, και μερικούς άλλους όρους, μάλλον εξευτελιστικούς, από τις ελληνικές αρχές. Αλλά την Ελλάδα μπορούν να την επισκεφθούν οι οποιοιδήποτε από όλο τον κόσμο, ακόμα και απαράδεκτα στη συμπεριφορά άτομα, χωρίς κανένα περιορισμό για βίζες, λεφτά, γνωριμίες κ.λπ. Βέβαια κάποιος θα σε πιάσει ιδιαίτερα και θα σου πει ότι δια λόγους εθνικού συμφέροντος πρέπει να μείνουν εκεί οι Έλληνες. Δηλαδή το παίζουμε διπροσωπία; Καλό θα είναι να εξηγηθούν όλα αυτά τα πράγματα και να μην λέει ο καθένας ό,τι λέει, όταν πρόκειται μάλιστα για Έλληνες που τόσα χρόνια δεν είχαν επαφή με την Ελλάδα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΙΒΙΕΡΑΤΟΣ

ΤΟ ΜΕΤΕΩΡΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΑΝΑΝΕΩΤΙΚΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Συνέχεια από τη σελίδα 42

της πόλης, των γυναικών, των νέων.

Μιλάμε για μια περίοδο περισυλλογής και ενεργητικής αναζήτησης της ταυτότητας της αριστεράς σήμερα μέσα στις εξελίξεις, χωρίς άγχος και εμπειρισμό, αλλά και χωρίς σεχταριστικές και ελιτίστικες περιχαρακώσεις.

Η νέα πολιτική οργάνωση αντιπαρατίθεται στον νεοφιλελευθερισμό και οριοθετείται από τις ουδέτερες, συναινετικές εκσυγχρονιστικές αντιλήψεις που τείνουν να επικρατήσουν στην αριστερά. **Προσεγγίζουμε την πολιτική από τη σκοπιά του κόσμου της εργασίας και καλλιεργούμε σταθερά τη σύγκλιση, τη συνεργασία και τον αλληλοεπηρεασμό με τις δυνάμεις της ριζοσπαστικής οικολογίας.** Υπερασπίζουμε τη δημοκρατία ως απόλυτη αξία στους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς και εμμένουμε στην ευρωπαϊκή διάσταση και προοπτική αποκαθιστώντας ουσιαστικούς δεσμούς με συγγενή ρεύματα στον ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο. Αναγνωρίζουμε την εξαιρετική σημασία της ανάπτυξης αυτόνομων μαζικών κινημάτων για την ίδια την πορεία επαναθεμελίωσης της αριστεράς.

Η συγκρότηση πολιτικού ρεύματος από δυνάμεις της αριστεράς εκτός του σημερινού ΣΥΝ και δυνάμεις της ριζοσπαστικής πολιτικής οικολογίας δεν είναι επί θύραις. Όχι μόνο γιατί βρισκόμαστε σε μια περίοδο εσωτερικών διεργασιών σε όλους τους πολιτικούς χώρους, ακόμα και τον ίδιο τον Συνασπισμό, με άγνωστη ακόμα έκβαση, αλλά και γιατί υπάρχουν ιδεολογικές διαφορές και διαφορετικές αφετηρίες αναζήτησης του «νέου». Άλλωστε πολύ πέραν των σημερινών πολιτικών δυνάμεων ανάλογα προβλήματα απασχολούν το συνεχώς διευρυνόμενο τμήμα του λαού που ωθείται στο κοινωνικό και πολιτικό περιθώριο και αποτελεί βασική αναφορά όσων διαπιστώνουν ότι υπάρχει κενό αριστερής πολιτικής και αντίστοιχο θέμα πολιτικής εκπροσώπησης.

Το ζητούμενο, μια νέα σχέση με την πολιτική μέσω μιας νέας πολιτικής και ιδεολογικής οντότητας, πρέπει να σφυρηλατηθεί ως μακροπρόθεσμη υπόθεση με κύρος, συνέχεια και θεωρητικό βάθος, ως υπόθεση που δοκιμάζεται από σήμερα με κατοχυρωμένη την αυτονομία της σε όλη τη φάση που θα διεκδικεί την πολιτική παρουσία και παρέμβαση που της αντιστοιχεί».

Από αυτή τη σκοπιά βλέποντας τα πράγματα και εκτιμώντας την συνολική φυσιογνωμία του Συνασπισμού αρνητικά από τη σκοπιά της αναζήτησης ενός νέου δρόμου για την αριστερά, οριστικά απαλλαγμένου από τις δουλείες του παρελθόντος που έχουμε απορρίψει, δεν αποδεχόμαστε μια στενή και σταθερή συνεργασία μαζί του. Εξ άλλου η επανασύσταση των «δημοκρατικών δυνάμεων» με ηγεμονία του ΠΑΣΟΚ μόνο ως καρικατούρα ενός ατελέσφορου παρελθόντος μπορεί να θεωρηθεί, γι' αυτό και την απορρίπτουμε.

Η κρίση της αριστεράς στο πλαίσιο των σύγχρονων αντιφάσεων και των οξύτατων κοινωνικών προβλημάτων μπορεί να φέρει στην επιφάνεια πολύ πιο δημιουργικές τάσεις μετασχηματισμών και ανασυνθέσεων, στην προοπτική της αυτόνομης πολιτικής της συγκρότησης ως προμήνυμα των συγκρούσεων στη νέα εποχή και όχι ως υπόλοιπο προς τακτοποίηση από την παλιά. Η θέση των δυνάμεων της κομμουνιστικής ανανέωσης που χρόνια διατηρήσαμε ένα κριτικό και μαχητικό χαράκωμα, πρέπει να είναι μέσα σε αυτό το ρεύμα κίνησης και διαμόρφωσης της ιστορίας.

ΓΑΛΛΙΑ

ΟΥΤΕ ΑΡΙΣΤΕΡΑ, ΟΥΤΕ ΔΕΞΙΑ: ΜΠΡΟΣΤΑ!

(ή μήπως πίσω;)

Ο Λεπέν διασπά τους Γάλλους Πράσινους! Όσο κι αν ηχεί παράδοξα, ένα από τα κυριότερα ζητήματα που συζήτησε το ετήσιο συνέδριο των Πρασίνων της Γαλλίας το οποίο συνήλθε στις 2 και 3 Νοεμβρίου στο Στρασβούργο, ήταν αυτό του Εθνικού Μετώπου του ακροδεξιού Ζ. Μ. Λεπέν. Πιο συγκεκριμένα το ερώτημα στο οποίο κλήθηκε να απαντήσει το συνέδριο ήταν κατά πόσον στο δεύτερο γύρο των –όποιων– εκλογών όταν ο ένας εκ των δύο αντιπάλων (το εκλογικό σύστημα στη Γαλλία είναι πλειοψηφικό δύο γύρων) θα είναι υποψήφιος του Εθνικού Μετώπου θα μπορούν σε μια τέτοια περίπτωση οι Πράσινοι, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες, να κατευθύνουν τους ψηφοφόρους τους στην υπερψήφιση του αντιπάλου υποψηφίου.

Η πρόταση της διατήρησης της μέχρι σήμερα απόλυτης ουδετερότητας που υποστηριζόταν από τον **Αντουάν Βεστέρ** συγκέντρωσε τα δύο τρίτα των συνέδρων. Αντίθετα η πρόταση της σύμπηξης –ανάλογα με την περίπτωση– ενός «αντι-λεπενικού μετώπου», που υποστηρίχθηκε από τον **Υβ Κοσέ**, μειοψήφισε: *«Ελπίζω ότι οι σύνεδροι ψήφισαν πιο πολύ εναντίον μου, παρά υπέρ της ουσίας της υπόθεσης»*, δήλωσε.

Αλλά η σοβαρή διάσταση απόψεων εμφανίσθηκε ακόμη πιο έντονη στις ψηφοφορίες για το πρόγραμμα δράσης των Πράσινων. Η πρόταση του Α. Βεστέρ συγκέντρωσε μόνο (!) 49,58% ενώ σε παλαιότερα συνέδρια εύκολα συγκέντρωνε την απόλυτη πλειοψηφία. Αντίθετα οι προτάσεις της μειοψηφίας συγκέντρωσαν, αυτή του Υβ Κοσέ 29,98% και αυτή της τρίτης τάσης που ονομάζεται **«Πράσινο Ρεύμα»**, 15,12%

Συμπέρασμα; Οι Πράσινοι δεν μιλούν πλέον με μια φωνή, όσο κι αν ο Υβ Κοσέ και οι φίλοι του προσπάθησαν να επιβάλουν μια σύνθεση των διαφορετικών απόψεων αφού *«στο βάθος έχουμε όλοι τις ίδιες ιδέες»*.

Οι εσωτερικές αντιθέσεις όμως των Γάλλων Πράσινων βρήκαν αρκετές ευκαιρίες να εκδηλωθούν κατά τη διάρκεια του συνεδρίου. Οι φίλοι του Α. Βεστέρ πέτυχαν να οριστεί και αυτός ένας από τους επίσημους εκπροσώπους των Πρασίνων (μέχρι τώρα ήταν απλώς ευρωβουλευτής...), με τη δικαιολογία ότι αυτό θα επιτρέψει στο κόμμα να χρησιμοποιήσει καλύτερα τον τύπο ο οποίος αναγνωρίζει μόνο τους *«επωνύμους»*, κι αυτό παρά τον κανόνα που απαγορεύει τη συγκέντρωση αξιωμάτων.

Ένα άλλο σημείο αντιπαράθεσης στάθηκε η αποδοχή από μεριάς του Υβ Κοσέ της θέσης του υπεύθυνου της νέας Υπηρεσίας Περιβάλλοντος και Εξοικονόμησης Ενέργειας που του προσφέρθηκε από τον υπουργό Περιβάλλοντος της σοσιαλιστικής κυβέρνησης Μπρις Λαλόντ. *«Αν οι Πράσινοι θέλουν να οικοδομήσουν μια πλειοψηφία γύρω από τις απόψεις τους πρέπει να επενδύσουν σε όλους τους μηχανισμούς της κοινωνίας, σε όλα τα επίπεδα»*, εξήγησε την ουσία της άποψής του ο Υβ Κοσέ, πλην όμως σφυρίχτηκε από την αίθουσα.

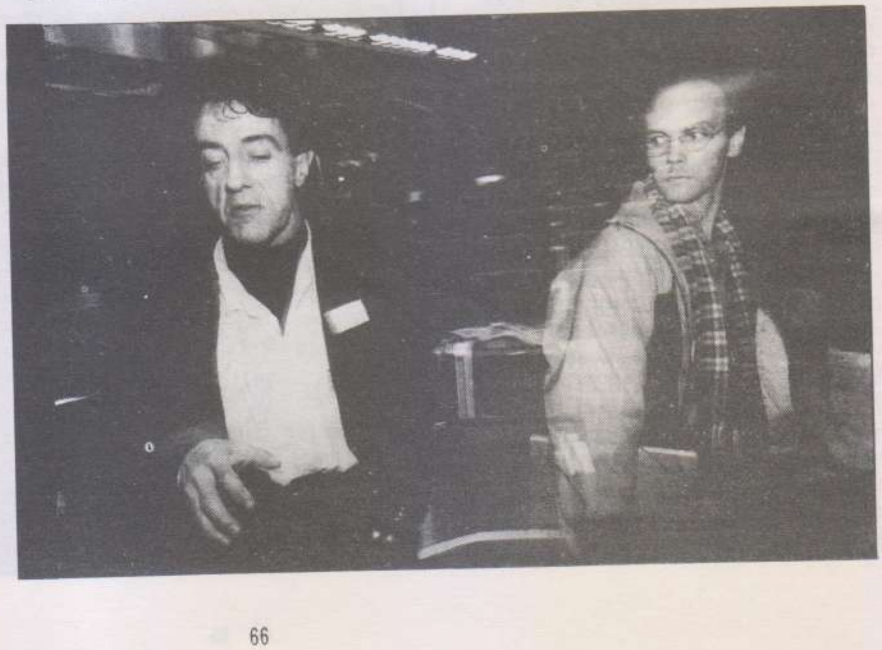
Πλήρες αντιπαραθέσεων και γόνιμο στην ανάπτυξη τάσεων, το συνέδριο δεν κατόρθωσε παρ' όλα αυτά να απαντήσει στα κρίσιμα ερωτήματα που εδώ και μερικά χρόνια έχουν καθηλώσει το κόμμα, δηλαδή πώς να διαφοροποιήσουν την στενά περιβαλλοντική εικόνα τους και *«πώς να επεκταθούν στο οικονομικό και κοινωνικό πεδίο»*, ερώτημα που έθεταν γενικά και οι τρεις προτάσεις.

Το συνέδριο τελείωσε χωρίς να κατορθώσει –για δεύτερη συνεχή χρονιά– ούτε να αλλάξει το καταστατικό αλλά ούτε και να καταλήξει σε ζητήματα που βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της επικαιρότητας: το καθεστώς της Κορσικής, την κρίση του Κόλπου, τις μαθητικές κινητοποιήσεις.

Μετά και την εκλογική ήττα των Γερμανών Πράσινων που επιτρέπει στους Γάλλους να εμφανίζονται ως το νέο δυναμικό κέντρο του πράσινου κινήματος στην Ευρώπη (στις Ευρωεκλογές του 1989 το ποσοστό τους ήταν ελαφρώς ανώτερο από αυτό των Γερμανών) η εσωτερική συζήτηση για τον προσανατολισμό των Γάλλων Πράσινων αλλά και η μείωση της απόλυτης κυριαρχίας των απόψεων της τάσης του Α. Βεστέρ σε σχέση με το παρελθόν αποκτούν ένα ενδιαφέρον που ξεπερνά κατά πολύ τα γαλλικά σύνορα. Χωρίς αμφιβολία θα ακούσουμε ξανά γι' αυτούς...

(Τα στοιχεία πάρθηκαν από την εφημερίδα Liberation, 5/11/90)

ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΚΟΥΡΙΩΤΗΣ

ΕΘΝΙΣΜΟΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ ΦΕΜΙΝΙΣΜΟΣ

Επικρίσεων ενσωμάτωση

του Θεόδωρου Ζιάκα

Αν εξαιρέσουμε την δια της σιωπής «κριτική» στο βιβλίο *Εθνισμός και Αριστερά*, οι υπόλοιπες υπήρξαν εν γένει εποικοδομητικές. Επικρίσεις και επιφυλάξεις συνάντησε μόνο το δισδιάστατο μοντέλο που «αντί επιλόγου» προτείναμε εκεί.

Ξεκινώντας από το συμπέρασμα ότι ο εθνισμός τελικά δεν ανάγεται στην ταξική πάλη, απεικονίσαμε τις πολιτικές δυνάμεις σε ένα καρτεσιανό σύστημα όπου ο οριζόντιος άξονας ορίζεται από την κοινωνική ανισότητα και ο κατακόρυφος από τον εθνισμό. Στον πρώτο τοποθετήσαμε τις πολιτικές δυνάμεις ανάλογα με τον βαθμό άρνησης / παραδοχής της κοινωνικής ανισότητας και στον δεύτερο ανάλογα με τον βαθμό άρνησης / παραδοχής του εθνισμού. Από το παραδοσιακό μονοδιάστατο μοντέλο («αριστερά», «κέντρο», «δεξιά»), εμφανώς ξεπερασμένο σήμερα, περάσαμε σε ένα νέο, δισδιάστατο μοντέλο.

Η νομιμότητα των μοντέλων

Η πρώτη επίκριση έχει γνωσιοθεωρητικό χαρακτήρα και αφορά τη νομιμότητα της κατασκευής μοντέλων. Στηρίζεται στο επιχείρημα ότι η πραγματικότητα έχει «άπειρους άξονες» και όχι έναν, δύο ή τρείς. Στηρίζεται δηλαδή στήν αποφατική γνωσιολογική αρχή ότι «η αλήθεια δεν εξαντλείται στη διατύπωσή της». Συνεπάγεται όμως η σωστή αυτή αρχή ότι δεν πρέπει να φτιάχνουμε μοντέλα;

Κλασικό είναι το παράδειγμα του γεωγραφικού χάρτη. Ένας γεωγραφικός χάρτης τόσο ακριβής, ώστε να απεικονίζει τέλεια τη γεωφυσική πραγματικότητα, είναι όχι μόνο αδύνατος, αλλά κι αν ακόμα μπορούσε να φτιαχθεί, δεν θα χρησίμευε σε τίποτα. Ο χάρτης είναι καλός αν είναι απλός και μας προσανατολίζει σωστά. Οι γεωγραφικοί χάρτες είναι μοντέλα. Σκαριφήματα της πραγματικότητας. Ποιος όμως θα μπορούσε να αμφισβητήσει την αναγκαιότητά τους; Ένας τέτοιος «χάρτης» είναι ή τουλάχιστον θέλει να είναι και η δισδιάστατη κατασκευή μας.

Από επιστημονική άποψη είμαστε νόμιμοι, γιατί, όπως λέει ο Φον Νόυμαν: «Οι επιστήμες δεν προσπαθούν να εξηγούν, κυρίως φτιάχνουν μοντέλα. "Μοντέλο" είναι μια μαθηματική κατασκευή, η οποία, με την προσθήκη ορισμένων φραστικών ερμηνειών, περιγράφει τα παρατηρούμενα φαινόμενα. **Η δικαίωση μιας τέτοιας μαθηματικής κατασκευής είναι αποκλειστικά και κυριολεκτικά ότι περιμένουμε να δουλέψει**»[2].

Το πρόβλημα

Το ζήτημα, λοιπόν, είναι αν η δισδιάστατη κατασκευή μας «δουλεύει». Το βιβλίο αποδεικνύει ότι δουλεύει καλύτερα από το παλιό μονοδιάστατο μοντέλο. Φυσικά δεν αποτελεί τούτο και πλήρη απόδειξη, αφού μπορεί κατ' αρχήν να υπάρχουν πλευρές που δεν τις καλύπτει. Και έρχομαι έτσι στην επίκριση σύμφωνα με την οποία η κατασκευή μας δεν λέει τίποτα για τα οικολογικά και τα φεμινιστικά κινήματα.

Πράγματι. Εκ πρώτης όψεως τουλάχιστον, τα σύγχρονα αυτά ρεύματα δεν φαίνεται να καλύπτονται από την κατασκευή μας. Μήπως τούτο σημαίνει ότι θα πρέπει να προσθέσουμε σ' αυτήν, ως νέους άξονες, τη **σχέση ανθρώπου/φύσης** και τη **σχέση των δύο φύλων**, για να αποκτήσει πληρότητα;

Νομίζω ότι το πρόβλημα τίθεται με τον ακόλουθο τρόπο: Έχουμε ένα δισδιάστατο σχήμα το οποίο «δουλεύει». Αν όμως προσθέταμε άλλες δύο διαστάσεις θα το αχρηστεύαμε. Μπορούμε να παρακολουθήσουμε ένα μοντέλο με μία ή δύο διαστάσεις. Τρεις είναι ήδη πολλές. Με τέσσερις δεν καταλαβαίνουμε τίποτα. Έχουμε συνεπώς δύο επιλογές. Ή να διερευνήσουμε τη δυνατότητα αναγωγής των νέων διαστάσεων στις παλιές — οπότε θα πρέπει να περιγράψουμε με σαφήνεια το αναγωγικό σκεπτικό (που πρέπει να οδηγεί συγχρόνως και σε ανάλογη πρακτική) — ή να πιάσουμε το θέμα εντελώς από την αρχή, πολύ πιο κάτω από τη ρήξη του Μαρξ με τον Χέγκελ. Θα εξετάσω εδώ την πρώτη εκδοχή, σκιαγραφώντας συνάμα το δρόμο προς τη δεύτερη.

Ας ξεκινήσουμε από μια μεγαλύτερη ακρίβεια στην τοποθέτηση του προβλήματος. Με τον όρο **κοινωνικό ζήτημα** εννοούμε τις κοινωνικές σχέσεις ανισότητας και κυριαρχίας που αποκρυσταλλώνονται στην ύπαρξη κοινωνικών ομάδων με ανταγωνιστικά συμφέροντα. Με τον όρο **εθνικό ζήτημα** εννοούμε τους ανταγωνισμούς που φορτίζουν τη διάκριση των λαών σε διαφορετικά έθνη (σύμφωνα με τους ορισμούς του βιβλίου, **τα έθνη είναι ομάδες που έχουν διαμορφωθεί σε συλλογικά υποκείμενα μέσα από διαφορετικές δομές παραδόσεων).** Όταν αναρωτιόμαστε μήπως το οικολογικό και το φεμινιστικό ζήτημα **ανάγονται,** δεν εννοούμε προφανώς ότι «ανάγεται» η ύπαρξη της διάκρισης ανθρώπου/φύσης και η ύπαρξη της διάκρισης αρσενικού/θηλυκού. Εκείνο για το οποίο μιλάμε είναι η «ένταση», ο «ανταγωνισμός», η «ανισορροπία», η «αντίθεση» ή, αν θέλετε, η «παθολογία» που επικρατεί στις σχέσεις αυτές.

Είναι δυνατόν να δειχθεί ότι η παθολογία, στη σχέση ανθρώπου-φύσης και στη σχέση των δύο φύλων, ανάγεται ως ένα μεγάλο βαθμό στην ταξική διαίρεση, στις κοινωνικές σχέσεις κυριαρχίας. Θεωρώ σχεδόν προφανές ότι το μέγιστο της εν λόγω παθολογίας ανάγεται στον υφιστάμενο κοινωνικό ανταγωνισμό. Μήπως, για παράδειγμα, δεν μπορεί να βρεθεί μια αιτιοκρατική σχέση ανάμεσα στην αντίθεση «Βορρά-Νότου», «ιμπεριαλισμού-λαών» κ.λπ. (π.χ. πετρελαϊκή κρίση) και στην επιλογή να χρησιμοποιηθεί η πυρηνική ενέργεια για «ειρηνικούς» σκοπούς — επιλογή που κατέστησε πιθανό το Τσερνομπίλ; Ας πάμε και στη σχέση των φύλων. Μήπως δεν έχει αλήθεια

μέσα της η απλοϊκή λαϊκή ρήση, σύμφωνα με την οποία «όπου φτώχεια και γκρίνια» (ανταγωνισμός, καταπίεση κ.λπ.); Μήπως η αντίθεση των φύλων είναι άσχετη με τον καταμερισμό της εργασίας, που απαλλάσσει τον άνδρα από την οικιακή εργασία, φορτώνοντάς την αποκλειστικά στη γυναίκα, την ήδη φορτωμένη με δουλειά στην παραγωγή;

Περιθώρια αναγωγισμού ασφαλώς υπάρχουν. Και μάλιστα πολύ μεγάλα. Το ερώτημα είναι αν παρά ταύτα μένει κάποιο **μη αναγώγιμο υπόλοιπο.** Είμαι πρόθυμος να δεχθώ ότι υπάρχει μια «ποσότητα» που δεν ανάγεται στον κοινωνικό ανταγωνισμό. Οπότε τίθεται το ερώτημα: Μήπως αυτή ανάγεται στον εθνισμό;

Η ελληνική απάντηση

Είθισται να ενοχοποιούν τον εθνισμό για μέρος τουλάχιστον της κοινωνικής κακοδαιμονίας (να την «ανάγουν»). Έτσι η ελληνική Αριστερά αρνιόταν τον εθνισμό γιατί πίστευε ότι καταξιώνει παραδόσεις αντιδραστικές (ταξική καταπίεση κ.λπ.). Μιλάμε φυσικά για εισαγόμενη προκατάληψη. Λόγω χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, η ηγεσία της Αριστεράς αγνοούσε ότι ο ελληνικός εθνισμός ήταν πάντα (πριν θελήσει να γίνει «ευρωπαϊκός») **κοινοτικός** στο περιεχόμενό του. Αγνοούσε επίσης ότι ο ελληνικός **κοινοτισμός** ήταν ασύγκριτα πιο κοντά στο κομμουνιστικό ιδεώδες της αλληλεγγύης, από οιανδήποτε σύγχρονη μορφή σοσιαλισμού.

Με παρόμοιο τρόπο τοποθετούνται και οι πλείστες των οικολογούντων και φεμινιζουσών. Αρνούνται τον εθνισμό, γιατί υποθέτουν ότι καταξιώνει αντιοικολογικές και πατριαρχικές αντιλήψεις και πρακτικές. Κάνουν όμως λάθος.

Ο ελληνικός εθνισμός δεν είναι αντιοικολογικός. Θα αρκούσε μια εκδρομή στα Ζαγόρια ή στο Πήλιο για να το διαπιστώσει κανείς. Το αντιοικολογικό ήθος συνδέεται με την αλλοτρίωση που υπέστη ο εθνισμός μας κατά τη σύγχρονη περίοδο. Ο ελληνικός κοινοτισμός είναι πρότυπο οικολογικής κοινωνικής συσσωμάτωσης, γιατί προσεγγίζει το ιδανικό της **οικοκοινότητας,** δηλαδή της εναρμόνισης ανθρώπινης ελευθερίας και οικοσυστήματος. Η παθολογική ιδέα της «κυριαρχίας πάνω στη φύση», η ιδέα του «πολέμου μεταξύ ανθρώπου και φύσης» και τα τοιαύτα, είναι σαφώς δυτικής και όχι ελληνικής προέλευσης. Μόνον άνθρωποι ανελλήνιστοι (δηλαδή όλως αμέτοχοι ελληνικής παιδείας) θα μπορούσαν να «γενεαλογήσουν» στους Έλληνες τη σύγχρονη διαστροφή των σχέσεων ανθρώπου/φύσης.

Ας έλθουμε τώρα στη σχέση των φύλων. Είναι αλήθεια ότι οι εθνικές παραδόσεις μας είναι πατριαρχικές. Το βλέπει κανείς στη βαθιά απέχθεια των γυναικών προς την παραδοσιακή κοινότητα. Το ίδιο πράγμα εκφράζεται ίσως και στη μαζική τάση εξαγγλισμού των γυναικείων ονομάτων («Μαίρη», «Καίτη» κ.λπ.). Ως ιδεολογική επίκληση η «παράδοση» αποτελεί έρεισμα της ανδρικής κυριαρχίας στην κοινωνική μας συνείδηση. Η αλήθεια όμως αυτή δεν πρέπει να απολυτοποιείται και να προβάλλεται πάνω στην ιστορική πραγματικότητα. Πατριαρχία με πατριαρχία διαφέρουν. Άλλη ήταν στην ορεινή κτηνοτροφική κοινότητα, άλλη στην πεδινή, άλλη στα νησιά και άλλη στις πόλεις. Μητριαρχικές σχέσεις συχνά κυριαρχούσαν, παρά την πατριαρχική δομή της κοινότητας (π.χ. στην περίπτωση ανδρικής μετανάστευσης). Μην ξεχνάμε επίσης ότι η αναπαραγωγή της πατριαρχίας ήταν στρατηγική επιλογή επιβίωσης της οικογένειας, φορέας της οποίας ήταν κατά κύριο λόγο η γυναίκα. Δεν είναι εύκολο να διακρίνεις πού τελειώνει ο ντετερμινισμός των αντικειμενικών δομών, ο οποίος ριζώνει στην κατά κανόνα ανελαστική συνάρθρωση του καταμερισμού της εργασίας με τα φτωχά οικοσυστήματα και πού αρχίζει η ενέργεια παθολογικών αξιών. Κι εδώ ακριβώς ανακύπτει το πραγματικό πρόβλημα: **Δεν μπορείς να κρίνεις μια πραγματικότητα αν δεν κάνεις την απαραίτητη αντιδιαστολή της από το σύστημα των αξιών της** —αντιδιαστολή εντελώς απαραίτητη, αφού η διαλεκτική ιδανικού/πραγματικού είναι συστατική του κοινωνικού γεγονότος[3]. Εκτός από την «ακάθαρτη» (πατριαρχική) πραγματικότητα, υπάρχει και η ιδεολογία, την οποία δεν δικαιούμαστε να παραθεωρήσουμε, αφού στο κάτω-κάτω κι εμείς ιδεολογία κάνουμε όταν κρίνουμε αυτή την πραγματικότητα. [Η ιδεολογία έχει δύο πλευρές ή μάλλον τη χρησιμοποιούμε με δύο τρόπους: α) ως πρόφαση, «συμπλήρωμα δικαίωσης», τρόπο εξαπάτησης εαυτών και αλλήλων και β) ως σύνολο ιδεωδών, αξιών, προτύπων, με βάση τα οποία τείνουμε να εξυψώσουμε, βελτιώσουμε, «εξιδανικεύσουμε», την πραγματικότητα].

Σύμφωνα με τη θεωρία που διέπει την ιδεολογία της κεντρικής εθνικής μας παράδοσης, το Πρόσωπο «προηγείται» των φύλων και δεν είναι ούτε αρσενικό ούτε θηλυκό. Η διάκριση αρσενικού/θηλυκού κατηγορείται επί της φύσεως του ανθρώπου και όχι επί της υποστάσεώς του, επί του **Προσώπου.** Το Κακό (ατομικό-ηθικό και συλλογικό-ιστορικό) δεν έχει να κάνει με τη διάκριση ανθρώπου/φύσης. Ούτε με τη διάκριση της φύσης μας σε θηλυκή και αρσενική, όπως πιστεύουν αντίστοιχα οι πατριαρχικοί («φαλλοκράτες») και οι μητριαρ-

χικοί («φεμινιστές»). Η φύση δεν είναι ούτε καλή ούτε κακή. Το καλό και το κακό συνδέονται με την ελευθερία του Προσώπου. Συνδέονται με την **εκστατικότητα** του Προσώπου, δηλαδή με τον τρόπο που αυτό «έξω ίσταται» της «ουσίας» του — ήγουν με τον τρόπο που τοποθετείται απέναντι στη φύση του (αρσενική και θηλυκή). Στον πυρήνα της η κεντρική παράδοση του εθνισμού μας υπερβαίνει (λύνει) την αντίθεση των δύο φύλων σε μια ανθρωπολογική προοπτική, πολύ πιο βαθιά από τη ρηχή (και συγχρόνως μανιχαϊστική) ανθρωπολογία του φεμινισμού, που βασίζεται στη διάκριση του Προσώπου σε θηλυκό και αρσενικό, για να αναγορεύσει το Κακό (και ειδικότερα τον αρχέτυπό του φορέα: το **δυναμοκεντρικό πρότυπο υποκειμένου**) σε «ουσία» του «ανδρικού» Προσώπου.

Συνοψίζοντας τις παρατηρήσεις μου θα έλεγα ότι, στο μέτρο που ο εθνικός σχηματισμός είναι δομή παραδόσεων, στο μέτρο που υπάρχουν σ' αυτόν θετικές και αρνητικές παραδόσεις και στο μέτρο που επιβάλλεται η διάκριση ιδανικού και πραγματικού στα πλαίσια κάθε παράδοσης, είναι στοιχειώδες καθήκον, απέναντι στην αλήθεια, να τηρούμε μια στάση κριτική και διαφοροποιημένη. Αν κρίνουμε τον εθνισμό μας μόνον από τις πατριαρχικές του πρακτικές, παραβλέποντας τα μη πατριαρχικά του ιδεώδη, θα ήταν το ίδιο σαν να κρίναμε τις ιδέες των οικολόγων και των φεμινιστών μας, με βάση την, κατά κανόνα, όχι και τόσο οικολογική και φεμινιστική τους προσωπική ζωή. Θα το εύρισκαν αυτό σωστό και δίκαιο; Αισθανόμενοι τον παράγοντα της ανθρώπινης αδυναμίας (αυτό που στην παράδοσή μας καλείται «νόμος της ανάγκης» και μας κάνει να μεταποιούμε την ιδεολογία σε φενάκη) μάλλον θα απαντούσαν αρνητικά. Ο εθνισμός, λοιπόν, δεν μπορεί να «απορρίπτεται». (Είναι άλλωστε το αρχιμήδειο στήριγμά μας, αφού είναι πάντα στο έδαφος κάποιας παράδοσης που θεμελιώνεται η σκέψη και η πρακτική μας).

Αν κατανοούμε τα έθνη ως σχηματισμούς παραδόσεων και η οντολογία μας είναι **προσωποκεντρική** και όχι **φυσιοκεντρική** (συνδέουμε δηλαδή το Κακό με την ελευθερία του Προσώπου και όχι με τη φύση, ορίζουμε δηλαδή τις όποιες «κακές σχέσεις» ως επιλογές του Προσώπου) τότε το πρόβλημα λύνεται: ό,τι δεν ανάγεται στις «συνθήκες» (ταξικές ή εκπαιδευτικές — οι οποίες, ως παραδόσεις, αφορούν τον εθνισμό) ανάγεται στην ελευθερία του Προσώπου, στο απροσδιόριστο της ετερότητάς του. Όταν έγραφα, τελειώνοντας το *Εθνισμός και Αριστερά*, ότι το συζητούμενο μοντέλο αποκτά μια «οντολογική επάρκεια», αν ληφθεί υπόψη ο κρυμμένος άξονας της ατομικής υποκειμενοποίησης (πλάι στη συλλογική την οποία κυρίως αντιπροσωπεύει ο εθνισμός), αυτό ακριβώς υπαινισσόμουν.

Απαντάω έτσι στο καίριο πρόβλημα που θέτει η βιβλιοκριτική του Τάσου Φιλανιώτη[4], που το διατυπώνω ως εξής: «Μήπως η προσθήκη του εθνισμού αποτελεί, σε ένα άλλο επίπεδο, επανεγκλωβισμό στην ουσία του παραδοσιακού μαρξιστικού αναγωγισμού, δηλαδή την κατάργηση του διαλεκτικού δίπολου ελευθερίας/ανάγκης, μέσω της αναγωγής της πρώτης στη δεύτερη;» Η θεμελίωση του μοντέλου μας σε μια οντολογία προσωποκεντρική υπερβαίνει τους αναγωγισμούς αυτού του τύπου, διότι εξασφαλίζει: α) ότι όλες οι σχέσεις αποτελούν επιλογές του Προσώπου και β) ότι δεν ανάγονται όλες οι επιλογές στον (αναμφισβήτητα υπαρκτό) ντετερμινισμό των κοινωνικών και των ιδεολογικών δομών.

Συνοψίζοντας, μπορώ να πω ότι ο τελικός λόγος για τον οποίο αρνούμαι να προσθέσω ως ανεξάρτητους άξονες την αντίθεση ανθρώπου/φύσης και την αντίθεση αρσενικού/θηλυκού, είναι γιατί τούτο θα σήμαινε ότι υιοθετούμε οντολογίες φυσιοκεντρικές, οντολογίες κατά τη γνώμη μου αναχρονιστικές και αφελείς.

Η κοινωνική οντολογία

Η αναζήτηση ενός λειτουργικού ολιστικού σχήματος συνδέεται με τη σημασιακή θεμελίωση μιας κοινωνίας. Γνωρίζουμε ήδη από τον Καστοριάδη ότι η κοινωνία **αυτοθεσμίζεται**[5]. Ότι η θέσμιση είναι πριν απ' όλα σημασιακή και ότι αυτή είναι που οργανώνει το «χάος» σε «κόσμο». Η κοινωνική ύπαρξη θεμελιώνεται στη **σημασιακή θέσμιση,** δηλαδή σε μια ολιστική και συνάμα ολίζουσα νοηματοδότηση της ζωής (η οποία τόσο αποτελεσματικότερα εκπληρώνει τον προορισμό της όσο περισσότερο «αυτονόητη» θεωρείται). Στο κέντρο αυτής της νοηματοδότησης βρίσκεται η νοηματοδότηση του ίδιου του θεσμίζοντος υποκειμένου — συλλογικού και ατομικού. Ο **ειδικός χαρακτήρας** της θέσμισης συγκροτεί **παραδόσεις,** οι δε ιστορικές συναρθρώσεις παραδόσεων συγκροτούν **εθνικούς σχηματισμούς.** Οι παραδόσεις μεταμορφώνουν τα άτομα σε υποκείμενα και τις ομάδες-αγέλες σε συλλογικά υποκείμενα — με συνείδηση συλλογικής ετερότητας, επεξεργασμένη έκφραση της οποίας είναι η **εθνική συνείδηση.** Για όλους αυτούς τους λόγους απέφυγα, στο *Εθνισμός και Αριστερά*, να κλείσω το θέμα και παρέπεμψα στην ανάγκη μιας βαθύτερης κατάδυσης στο χώρο της κοινωνικής οντολογίας.

Για ανθρώπους με μαρξιστική παιδεία προσφέρεται, νομίζω, για μια τέτοια κατάδυση, η ανθρωπολογία του νεαρού Μαρξ (των *Χειρογράφων του 1844*). Υπενθυμίζω ότι δεν υπάρχει κατ' αυτήν τίποτα στην κοινωνία που να μην διαμεσολαβείται από σχέσεις ανθρώπου-ανθρώπου. Η σχέση με τη φύση είναι εσωτερική σχέση του ανθρώπου. Η φύση είναι «σώμα» του ανθρώπου, προέκτασή του. Το Πρόσωπο δεν είναι «άτομο» (μέρος, κομμάτι) της φύσης, αλλά **καθολικότητα,** περιέχει ολόκληρη τη φύση, οργανική και ανόργανη, αρσενική και θηλυκή. Η αντίθεση ανθρώπου-φύσης και η αντίθεση ανθρώπου-ανθρώπου (άρα και αρσενικού-θηλυκού), αποτελεί διάσπαση της καθολικότητας του Προσώπου και αναγνωρίζεται ως παθολογία (ως **αλλοτρίωση,** σύμφωνα με τη μαρξιστική έκφραση).

Κατά σύμπτωση αυτή είναι και η ανθρωπολογία της ελληνο-ορθόδοξης παράδοσης, όπως επανειλημμένα το έχει δείξει ο Χ. Γιανναράς[6]. Ο άνθρωπος-άτομο, ο άνθρωπος ως συντελεσμένη αυτόνομη ατομικότητα, που σαν το μπαλάκι του μπιλιάρδου μόνο σε σχέσεις κρούσης μπορεί να έλθει με τα άλλα άτομα-μπαλάκια, δεν είναι «φυσικό φαινόμενο», όπως δέχεται η ανθρωπολογία του σύγχρονου πολιτισμού, αλλά παθολογία αυτού του πολιτισμού. Στην πραγματικότητα το Πρόσωπο μπορεί να έχει την ανελαστική συμπεριφορά συμπαγούς σφαίρας, μπορεί όμως και να «διεισδύει» στις άλλες «σφαίρες», να «τέμνεται» μ' αυτές, ακόμα και να τις «περιέχει». Για να χρησιμοποιήσουμε το παράδειγμα της κβαντικής φυσικής: είναι «σωμάτιο» και «κύμα» συγχρόνως!

Αυτή η τρομερή κβαντική ανθρωπολογία δεν έπαιξε, ως γνωστόν, κανέναν απολύτως ρόλο στον ιστορικό μαρξισμό. Ο ίδιος ο Μαρξ δεν ήξερε τι να την κάνει και την εγκατέλειψε. Η Αριστερά τέθηκε εξ αρχής κάτω από την επιρροή της αστικής ανθρωπολογίας και τοποθετήθηκε στο ίδιο μ' αυτήν οντολογικό έδαφος. Ο Καίστλερ, με την εκπλήσσουσα ευστοχία του, το έχει διατυπώσει ως εξής: «*Σαν δίνεις μια μάχη πρέπει να έχει τα πόδια γερά στηριγμένα στη γη και το κόμμα στο μάθαινε τούτο. Το 'Απειρο ήταν μια πολιτικά ύποπτη ποσότητα και το "Εγώ" μια ύποπτη ποιότητα. Το κόμμα δεν αναγνώριζε την ύπαρξή της. Ο ορισμός του ατόμου ήταν: ένα εκατομμύριο διαιρούμενο δια του ενός εκατομμυρίου*»7.

Για πόσους από μας το «'Απειρο» και το «Εγώ» δεν εξακολουθούν να αποτελούν «ύποπτα μεγέθη»; Οι παραδόσεις που συγκροτούν τον εθνικό μας σχηματισμό μιλούν πολύ γι' αυτά τα μεγέθη. Μήπως εδώ βρίσκεται και η βαθύτερη αιτία του σχεδόν αταβιστικού είδους άρνησης του εθνισμού που ακόμη μας χαρακτηρίζει;

---

1. Θ. Ζιάκα: *Εθνισμός και Αριστερά*, Πελεκάνος, Αθήνα 1990. Πρόγευση της «δια της σιωπής κριτικής» είχα ήδη από το 1986, όταν ο σύμβουλος των εκδόσεων «Γνώση» κ. Π. Κονδύλης απέρριψε το βιβλίο ως ανάξιο προς έκδοση, χωρίς την παραμικρή εξήγηση.
2. Το απόσπασμα είναι παρμένο από το βιβλίο του James Gleick *Χάος. Μια νέα επιστήμη*, σ. 374, Κάτοπτρο, Αθήνα, 1990.
3. *Εθνισμός και Αριστερά*, σ. 168-169.
4. «Ρήξη», τ. 38.
5. Κορνήλιος Καστοριάδης: *Η φαντασιακή θέσμιση της κοινωνίας*, Ράππας, Αθήνα 1985.
6. Χ. Γιανναράς: *Ορθός λόγος και κοινωνική πρακτική. Προτάσεις κριτικής οντολογίας* κ.α. (Δόμος, Αθήνα, 1984, 1985).
6. 'Αρθουρ Καίστλερ: *Το μηδέν και το άπειρο*, (διάφορες εκδόσεις).

ΒΙΒΛΙΟ

Οι «Τόποι» της οικολογίας...

Μιχάλης Μοδινός, «Τοπογραφίες. Οικολογική θεώρηση του ελληνικού περιφερειακού χώρου». Εκδόσεις Στοχαστής, Αθήνα 1990.

Το τελευταίο βιβλίο του Μιχάλη Μοδινού είναι, ίσως, δύσκολο να υπαχθεί σε κάποια από τις συνήθεις κατηγορίες, στις οποίες συνηθίζουμε να ταξινομούμε.

Το βιβλίο φέρει τον υπότιτλο *Οικολογική θεώρηση του ελληνικού περιφερειακού χώρου* και, πραγματικά, αποτελεί μια επιτυχημένη απόδειξη του πώς η οικολογική προσέγγιση πραγματώνεται ως τέτοια, όταν συγχρόνως και απαραιτήτως —και όχι παρεμπιπτόντως— είναι και οικονομική και πολιτική και πολιτιστική και ιστορική.

Ο Αμβρακικός κόλπος, η λίμνη Κάρλα στη Θεσσαλία (αποξηραμένη από 25ετίας) ο Εθνικός Δρυμός των Πρεσπών, η Μήλος, η Χάλκη, η λιμνοθάλασσα της Δράνας κοντά στο Δέλτα του Έβρου, το Πήλιο, ο Αχελώος και η Βόρειος Εύβοια είναι οι **«τόποι»** των *Τοπογραφιών*. Ο αναγνώστης, όμως, έχει την αίσθηση —ίσως από την εκλογή των τόπων, ίσως από τη συνολικότητα της προσέγγισης— ότι ο τόπος που ερευνάται είναι ο ελληνικός τόπος εν συνόλω.

Είναι μεν η ελληνική περιφέρεια, αλλά, όπως ο ίδιος ο συγγραφέας σημειώνει, «*ταξιδεύοντας στην Ελλάδα, έχεις πάντα στο νου σου την Αθήνα*».

Η επιτυχία του βιβλίου έγκειται στο ότι παρουσιάζει πειστικά την οικολογική υποβάθμιση της ελληνικής περιφέρειας διερευνώντας ταυτόχρονα τα οικονομικά και ιστορικά αίτια αυτής της υποβάθμισης. Επιτυγχάνει ακόμα να καταδείξει το πώς στην Ελλάδα συνυπάρχει το καταναλωτικό πρότυπο της Δύσης και ό,τι αυτό συνεπάγεται για το περιβάλλον, με την ερήμωση των ορεινών περιοχών και την αποδιάρθρωση ολόκληρων κλάδων της οικονομίας.

Πανταχού παρών, ωστόσο, στον «τόπο» των *Τοπογραφιών* είναι ο άνθρωπος-υποκείμενο της ιστορικής διαμόρφωσης και της παρέμβασης στη φύση. Είναι παρών —ακόμα και όταν δεν αναφέρεται ρητά— ως παρελθούσα και απωλεσθείσα κοινωνική συλλογικότητα, είναι παρών ως νυν θιασώτης της πάση θυσία ανάπτυξης και, κυρίως, είναι παρών ως φορέας της ελπίδας για παραγωγή νέων πολιτισμικών αξιών.

Και, ασφαλώς, αν η εμπεριστατωμένη προσέγγιση του «τόπου» οφείλεται στην επιστημονική και επαγγελματική ταυτότητα του συγγραφέα, η διαρκής παρουσία του κοινωνικού παράγοντα είναι προϊόν της κοινωνικής του ευαισθησίας.

Τέλος, αλλά εξ ίσου σημαντικό, το βιβλίο είναι γραμμένο σ' ένα λόγο πυκνό, μα με ιδιαίτερη ένταση, δηλαδή σ' ένα λόγο ελκυστικό, με λογοτεχνικές αξιώσεις, που διαθέτει την αμεσότητα της ταξιδιωτικής αφήγησης.

Η διεισδυτική ικανότητα, η κριτική ματιά και η αγωνία για το ανθεί υπάρξει ζωτικό μέλλον σ' αυτό τον «τόπο», στον ελληνικό χώρο, συνεισφέρουν στην επίτευξη της αρχικής στόχευσης του συγγραφέα. Κι αυτή δεν είναι παρά η διερεύνηση των «*όρων αναβίωσης της ελληνικής περιφέρειας... εν ονόματι της οικολογικής ισορροπίας, η οποία προϋποθέτει τον κοινωνικό μετασχηματισμό*».

ΓΙΑΝΝΑ ΓΙΑΝΝΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ

Η Θαυμαστή Μαγεία του Αντισοσιαλιστικού Ρεαλισμού

« Έτσι, όσο πλησίαζα στον απλό, αυτοσχέδιο τρόπο έκφρασής του, τόσο πλησίαζα στην αλήθεια, που σ' αυτή την περίπτωση είναι το μόνο που με βασανίζει και το μόνο που θα έπρεπε να μ' ανησυχεί».

Thomas More

Κοινωνική φαντασία

Οι συγγραφείς που γράφουν για μελλοντικές ή και φανταστικές κοινωνίες δεν είναι ό,τι ακριβώς θα χαρακτηρίζαμε «λογοτέχνες». Κατά κανόνα οι λογοτέχνες που σέβονται την ιδιότητά τους κι επενδύουν σ' αυτή με σοβαρό τρόπο, αποφεύγουν τέτοια θέματα όπως ο διάβολος το λιβάνι. Αυτό συμβαίνει γιατί σ' αυτή τη θεματολογία το περιεχόμενο (με το συμπάθειο) του κειμένου διεκδικεί αναπόφευκτα το μεγαλύτερο μερίδιο του ενδιαφέροντος, ενώ παράλληλα η μορφή (με το συμπάθειο και πάλι) θα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να μη δυσκολεύει την πρόσβαση στο περιεχόμενο, το οποίο, καθώς αφορά έναν κόσμο επινοημένο (και άρα ανοίκειο και μη αναγνωρίσιμο στο δικό μας) απαιτεί το μονοπώλιο της προσοχής του αναγνώστη. Το βάρος στην επεξεργασία της μορφής του έργου, ένας ορισμένος φορμαλισμός, που μπορεί να φτάνει μέχρι το στυλιζάρισμα, ξεκινώντας από τις ακροστοιχίδες στις μπαλάντες και καταλήγοντας στα πλέον αντικομφορμιστικά κλισέ των πρωτοποριών του 20ού αιώνα, είναι φαινόμενο εγγενές στην καλλιτεχνική διαδικασία. Αναπόφευκτα, λοιπόν, η σχέση της τελευταίας μ' αυτού του τύπου τη «φανταστική γραφή» είναι ανταγωνιστική ή τουλάχιστον τείνει να γίνεται, για λόγους σύμφυτους με το είδος.

Οπωσδήποτε πάντως, οι συγγραφείς των πιο διάσημων βιβλίων αυτού του είδους δεν θέλησαν να κάνουν «τέχνη». Ο Πλάτωνας, συγγραφέας της *Πολιτείας*, ήταν φιλόσοφος και μάλιστα κατά την παράδοση έκαψε όλα του τα ποιήματα προτού ασχοληθεί με τη φιλοσοφία. Ο Τ. More, Άγγλος διαφωτιστής και συγγραφέας της *Ουτοπίας* (1516) ήταν δημόσιο πρόσωπο και σύμφωνα με τη μαρτυρία του ίδιου έγραψε το βιβλίο που τον έκανε διάσημο κλέβοντας χρόνο από το φαγητό του και τον ύπνο του. Τέλος ο Χάξλεϋ και ο Όργουελ, ο πρώτος με το *Θαυμαστό καινούργιο κόσμο* και ο δεύτερος με το *1984* είναι μάλλον ιδιότυπες περιπτώσεις μυθιστοριογράφων και εμπίπτουν περισσότερο στην κατηγορία των πολιτικών και κοινωνικών διανοητών και κριτικών παρά των «λογοτεχνών».

Από την άλλη μεριά, συγγραφείς που γράφουν για το φανταστικό με μια πρόθεση εξερεύνησης τόσο των δυνατοτήτων της τεχνολογίας όσο και των κοινωνικών επιπτώσεων που μπορεί να έχει η ανάπτυξή της στο μέλλον, δύσκολα θα θεωρούνταν «καλλιτέχνες». Μόνο σήμερα, με την ακαδημαϊκή καταξίωση της λαϊκής υποκουλτούρας, η επιστημονική φαντασία, είδος περιφρονημένο και ανεπίδεκτο των τρόπων της υψηλής κουλτούρας, δηλαδή της καλής κοινωνίας, με συγγραφείς όπως ο Gibson, τυγχάνει πια κάποιου σεβασμού. Αλλά για να γίνει κι αυτό ακόμα, αναγκάστηκε να ασπαστεί τους τρόπους του είδους midcult*, δηλαδή να μιμηθεί (όπως περιγράφει τον όρο ο Μακντόναλντ) την υψηλή κουλτούρα μέσω αφηγηματικών τεχνικών τις οποίες σφετερίζεται με την υστερόβουλη πρόθεση να κάνει «τέχνη». Έτσι, π.χ. ο Gibson στο *Νευρομάντη*, κάνοντας χέβυ μέταλ με βιολοντσέλα, νομίζει ότι κάνει «σοβαρή» μουσική.

Η «Οικοτοπία»

Η *Οικοτοπία* του Κάλενμπαχ εγγράφεται νομίζω στην κλασική παράδοση της φανταστικής γραφής. Δεν είναι ακριβώς «τέχνη» όπως δεν ήταν η *Πολιτεία* και η *Ουτοπία* ή ο *Θαυμαστός καινούργιος κόσμος* και το *1984*. Επίσης δεν θέλει να παραστήσει ότι είναι: Η γραφή της είναι λίγο στενόχωρα παλιομοδίτικη και η αφηγηματική της τεχνική απλή. Έχει, αν προτιμάτε, ένα στυλ λίγο αφελές. Οι δημοσιογραφικές περιγραφές της οικολογικής δημοκρατίας εναλλάσσονται με προσωπικές εκμυστηρεύσεις στο ημερολόγιο του αφηγητή και κεντρικού ήρωα του μυθιστορήματος, έτσι ώστε ο αναγνώστης να παρακολουθεί τη μεταστροφή του από μεγαλοδημοσιογράφο της αμαρτωλής Βαβυλώνας, δηλαδή από κοινωνικό κατακάθι στην κλίμακα των αξιών της οικοτοπιανής κοινωνίας, σε νεοφώτιστο οπαδό αυτών των αξιών. Οι τελευταίες (οικολογικά προσανατολισμένη παραγωγή, πλουραλιστικό μοντέλο κοινωνικής συμβίωσης, αποδοχή της διαφοράς, αποκέντρωση, αποδοχή των ενστίκτων και ενθάρρυνση της αυθόρμητης συμπεριφοράς, ισότητα γυναικών-αντρών), προβάλλονται σ' όλο το βιβλίο σε αντιπαράθεση με τις αξίες του δημοσιογράφου Ουέστον, ώσπου στο τέλος αυτός υποκύπτει. Η αξία του βιβλίου βρίσκεται κατ' αρχήν στο πλούσιο υλικό που παραθέτει ο Κάλενμπαχ για το

---

*Την έννοια της midcult αναλύει ο U. Eco στο βιβλίο του *Κήνσορες και θεράποντες* (ελλ. έκδοση *Γνώση*).

πώς θα μπορούσε να είναι η κοινωνία ή οι ανθρώπινες σχέσεις με τρόπο μη αντιφατικό. Κατόπιν στο ότι η αντιπαράθεση γίνεται μ' ένα τρόπο πειστικό, δηλαδή έξυπνο και όχι βλακώδη, του τύπου άσπρο-μαύρο. Τέλος, όπως επισημαίνεται και στον πρόλογο της έκδοσης, λείπει το «αποκαλυψιακό» στοιχείο, κοινό σ' όλα τα ενορατικά κοσμοσωτήρια παραληρήματα, από τις προχριστιανικές ιουδαϊκές αιρέσεις ως το απαχαυνωτικό μοιρολόι της αριστεράς για τη λήξη των αντιθέσεων, μια για πάντα και διά πυρός και σιδήρου. Η τέλεια κοινωνία του μέλλοντος, η αγάπη και η αδελφοσύνη κ.λ.π.

«Ουτοπία» και «Οικοτοπία»

Ουσιαστικά ανταγωνιστική ως προς την *Οικοτοπία* του Κάλενμπαχ είναι η *Ουτοπία* του More. Γραμμένη τον 16ο αιώνα, μοιάζει να συμπυκνώνει μ' έναν παράδοξο τρόπο όλη την προβληματική και την πραγματικότητα της αριστεράς γύρω από την κατασκευή των «τέλειων» ανθρώπων μέσω της «τέλειας» κοινωνίας. Συγκεντρωτισμός και ομοιομορφία, πλήρης απουσία ιδιοκτησίας και ιδιωτικότητας, αυστηρός ταξικός διαχωρισμός σε διευθύνοντες και διευθυνόμενους, κοινωνικός έλεγχος του ενός από τον άλλο, πλήρης κεντρικός σχεδιασμός στην οικονομία. Να όμως και ιδέες που μοιράζεται με την *Οικοτοπία*: Μειωμένες ώρες εργασίας, υποχρεωτική συμμετοχή σε αγροτικές εργασίες. Και κάτι παράδοξο που αναδεικνύει την κεντρική διαφορά ανάμεσα στα δύο βιβλία, και παράλληλα, ανάμεσα σε μια φιλοσοφία της αριστεράς και μια εναλλακτική αντίληψη για την κοινωνία: Ενώ στην *Ουτοπία* είναι απαγορευμένο το κυνήγι, επειδή σύμφωνα με τον More προκαλεί την αφύπνιση των βάρβαρων ενστίκτων, στην *Οικοτοπία* επιτρέπεται, αλλά μονάχα με τόξα και βέλη και όχι με πυροβόλα όπλα. Γενικά η αριστερή φιλολογία και η προκάτοχός της φωτισμένη αστική, αντιμετωπίζουν τα ένστικτα σαν απειλή για τη συνοχή του κοινωνικού σώματος και σαν τέτοια τα ξορκίζουν. Ξορκίζοντάς τα φτάνουν στη λύση των αντιθέσεων μέσα στο κοινωνικό σώμα έχοντας «εξαλείψει», όπως αναφέρει ο T. More, τις ριζικές αιτίες της διαμάχης, της φιλοδοξίας κ.λπ. Δυστυχώς, όμως, η απώθηση του διαβολικού πνεύματος ποτέ δεν είναι αρκετά επιτυχημένη. Σήμερα στις ανατολικές χώρες αυτός που παίρνει τη ρεβάνς είναι, κατά μία έννοια, αυτός ο Διάβολος, που η αριστερά δεν κατάφερε ποτέ να χώσει για τα καλά κάτω από τη γη. Αντίθετα, στην Οικοτοπία η κοινωνία προσπαθεί, αναγνωρίζοντας το Διάβολο, να τον βάλει να κάνει κάτι, έτσι ώστε τουλάχιστον να τον κρατάει απασχολημένο. Η λογική αυτή ακριβώς είναι που οδηγεί τους Οικοτοπιανούς να θεσπίσουν τους τελετουργικούς πολεμικούς αγώνες. (Η ιδέα του Κάλενμπαχ δεν είναι σκέτη φαντασιοκοπία: Στα εγχειρίδια πολεμολογίας που εκδίδει το ΓΕΣ μπορεί να διαβάσει κανείς ανάλογες περιπτώσεις πολεμικών αγώνων σε αφρικανικές φυλές).

Οι περιπέτειες του υποκειμένου

Κεντρικό φαινόμενο που περιγράφεται στην *Οικοτοπία* είναι η αυτονομία του υποκειμένου. Συνηθίζουμε να μιλάμε για ατομικά υποκείμενα και για συλλογικά υποκείμενα, αλλά το ενδιαφέρον στην Οικοτοπία, και γι' αυτό ακριβώς είναι ανταγωνιστική ως προς την αριστερά, είναι ότι η τελευταία, παρ' όλο το μαρξισμό της (και ταυτόχρονα εξ αιτίας του κατά ένα παράδοξο τρόπο), συνέθλιβε το ατομικό υποκείμενο, ενώ η πρώτη το αναδεικνύει μ' ένα τρόπο πραγματικά πετυχημένο. Ο ρεπόρτερ Ουέστον, ο Αμερικάνος δημοσιογράφος και φιλοξενούμενος στην Οικοτοπία, προσπαθεί να εξηγήσει στους κατοίκους της τι του αρέσει στη ζωή του στην Αμερική. Τους μιλάει για το αυτοκίνητό του και για την εξουσία που του δίνει το επάγγελμά του. Για την ταχύτητα και τη δύναμη. Αυτό που θέλει ακριβώς να πει ο Ουέστον είναι ότι κι αυτός μπορεί πότε-πότε να «είναι» υποκείμενο στη χώρα του. Όπως μπορούμε να συμπεράνουμε, στην Αμερική ο Ουέστον ανήκει στο μπλοκ εξουσίας. Δεν είναι αστός ή ακριβώς μάνατζερ, αλλά ταξικά μάλλον εκεί θα τον κατατάσσαμε. Γενικά μιλώντας, την περίοδο του Διαφωτισμού, ως το 19ο αιώνα, οι αστοί, σαν άρχουσα τάξη, μπορούσαν, έστω με στρεβλό τρόπο, να «είναι» υποκείμενα. Υποκείμενα ατομικά, με την έννοια ότι σαν πρόσωπα ενσωμάτωναν ένα σύστημα αξιών και μια ικανότητα τέτοια που όριζαν τους κανόνες του παιχνιδιού όπως παιζόταν τότε. Το 19ο αιώνα η αστική τάξη ήταν ακόμα μια τάξη ανθρώπων με φαντασία, ευφυία, πρωτοβουλία, ανθρώπων που εκμεταλλεύτηκαν πολλές φορές τεχνικές καινοτομίες που οι ίδιοι επινόησαν. Το μοντέλο του αστού ήταν μάλλον το μοντέλο ενός μηχανικού που έκανε λεφτά παράγοντας μαζικά τη δικιά του εφεύρεση. Οι μάρκες πολλών αυτοκινητοβιομηχανιών μεταφέρουν ως σήμερα αυτό το απομεινάρι εκείνης της εποχής και τα μυθιστορήματά της, όπως ο *Αρχισιδηρουργός* του Ζ. Ονέ, μας δείχνουν τη ρωμαλέα ανάπτυξη εκείνου του αστικού πνεύματος. Παράλληλα, οι Κασσάνδρες ετοίμαζαν τον τάφο των αστών γράφοντας τα πρώτα τους μοιρολόγια: Ο Φλωμπέρ, στην *Αισθηματική αγωγή* περιγράφει τον τρόμο της αστικής κοινωνίας μπροστά στην βία του αφυπνισμένου προλεταριάτου το 1848. Ο Μαρξ αναλύει αυτόν τον τρόμο με τη *18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη*. Ενώ ο αστός την εποχή του laissez faire αντλούσε την κυριαρχία του στη σφαίρα της ιδιωτικής υπόστασης μέσα από την εξουσία του ως οικονομικού υποκειμένου, άρχισαν να φαίνονται τα πρώτα ρήγματα. Πριν, ασκούσε μια εξουσία αδιαμφισβήτητη μέσα στην οικογένεια, εξουσία που πήγαζε από την αυτοπεποίθησή του και την οικονομική σιγουριά που παρείχε στα μέλη της.

Όταν το οικοδόμημα καταστράφηκε αμετάκλητα, με την κρίση του '29, καταστράφηκε κι ο αστός σαν υποκείμενο.

Στο έργο *Tucker* π.χ. του Κόππολα, ο ευφυής και τίμιος επίδοξος καπιταλιστής δεν μπορεί να επιβιώσει παίζοντας με τους καινούργιους όρους του παιχνιδιού. Όταν το καπιταλιστικό οικοδόμημα συνήλθε, σε σοσιαλκαπιταλιστική βάση αυτή τη φορά, αναστημένο από τα κεϋνσιανά και φορντικά γιατροσόφια, ο αστός ψυχολογικά ήταν ερείπιο. Του είχαν κόψει τα φτερά. Χτυπημένος από τη μια από τη συγκεντρωποίηση των κεφαλαίων και από την άλλη από τα ανερχόμενα στελέχη και τα συνδικάτα, έπαψε να είναι το παλιό ακμαίο υποκείμενο της οικονομικής διαδικασίας. Με την εξάπλωση των ΜΜΕ ο μάνατζερ, καρικατούρα του παλιού αστού, τον εκτόπισε. Ο αστός βρέθηκε στην ανάγκη να ομολογήσει στη γυναίκα του και τα παιδιά του ότι χρεωκόπησε. Ο πατέρας δεν ήταν πια ο ίδιος.

Ωστόσο, και ο σύγχρονος μάνατζερ, είναι μάλλον προβληματική προσωπικότητα. Μήπως ο τύπος, λειτουργός του οποίου είναι ο Ουέστον, δεν μας επιστρέφει την εικόνα του μάνατζερ ως ενός ανθρώπου ο οποίος συλλέγει έργα τέχνης που δεν καταλαβαίνει, πάει στον ψυχαναλυτή του, ντοπάρεται με κόκα και δεν τον ξέρει ούτε ο ένοικος του διπλανού του διαμερίσματος γιατί απλούστατα είναι πανομοιότυπος με τον ίδιο; Μόνο όταν τρέχει με τ' αυτοκίνητό του είναι ευτυχισμένος. Στη θέση των ενηλίκων αστών οι σύγχρονοι μάνατζερ είναι ανήλικα μωρά. Η Μαρίσα, Οικοτοπιανή που συνδέεται με τον Ουέστον, τον εμποδίζει να τη «θηλάσει» όταν κάνουν έρωτα, λέγοντάς του: *«Δεν είσαι μωρό»*. Εκεί που ο αστός είχε επιθυμίες, έστω και διεστραμμένες, ο σύγχρονος μάνατζερ έχει μόνο φαντασιώσεις που τους τις υπαγορεύει η διαφήμιση.

Στη λειτουργία της διαφήμισης, φαινομένου με τεράστια έκταση στον 20ού αιώνα, φαίνεται ανάγλυφα η καταστροφή του ατομικού υποκειμένου με την έννοια που περιγράφει ο Habermas στο *Τεχνική και επιστήμη σαν ιδεολογία:* Ο άνθρωπος δεν λειτουργεί πια τόσο με βάση εσωτερικευμένους κώδικες ή ιδεολογίες αλλά με ερεθίσματα. Η χρήση εκλεπτυσμένων τεχνικών υποβολής όπως η παρεμβολή καρρέ με διαφημιστικά μηνύματα στη διάρκεια τηλεοπτικών ή κινηματογραφικών προβολών, τα οποία χωρίς να γίνονται αντιληπτά από το θεατή περνούν κατευθείαν στο ασυνείδητό του, δίνουν την εικόνα μιας τάσης που περιγράφει πολύ καλά η λογοτεχνία του 20ού αιώνα: Ένα από τα αγαπημένα της θέματα είναι ακριβώς ο κατακερματισμός του υποκειμένου. Το πιο χαρακτηριστικό δείγμα αυτής της λογοτεχνίας είναι ο Μπέκετ. Η κεντρική του θέση στη λογοτεχνία του αιώνα δεν είναι τυχαία. Ωστόσο, εκτός από την ανάδειξη του παραλόγου και τη μαζοχιστική προσκόλληση στην παθολογία του κατεστραμμένου υποκειμένου, υπάρχει και η αναζήτηση της λύτρωσης.

Υποκείμενο και οργανικότητα

Πολλές φορές οι πετυχημένες κριτικές στην αστική κοινωνία γίνονται από ανορθολογική σκοπιά. Ανορθολογική ήταν η κριτική που έκανε ο Ρουσσώ, το ρομαντικό κίνημα, ο Νίτσε, ο Έλιοτ και ο Πάουντ. Δεν χρειάζεται να υπενθυμίσουμε το αντιδραστικό πολιτικά μήνυμα που, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, συνάχθηκε απ' αυτές τις κριτικές. Σ' αυτές γινόταν επίκληση στην παλιά καλή παραδοσιακή κοινότητα, στην ιεραρχία της, στο δέσιμο του ανθρώπου με τη γη, στη θρησκεία, στη συλλογικότητα της κοινότητας κι όλες αυτές τις αξίες που έδιναν στη ζωή ένα νόημα που πια έχει χάσει. Οι μαρξιστές κριτικοί της λογοτεχνίας ή της κουλτούρας όπως ο Ήγκλετον, χλευάζουν την οργανική κοινωνία γιατί είναι σκοταδιστική, ιεραρχική κι εκμεταλλευτική. Σαν συνεχιστές του Διαφωτισμού λάτρεψαν το άστυ που έφερνε στο προσκήνιο το άτομο, ελεύθερο από την καταπίεση και το ασφυκτικό κλίμα της οργανικής κοινωνίας. Το άτομο αυτό μπορούσε να είναι ο επιχειρηματίας, ο έμπορος, ο υπάλληλος, ο μαγαζάτορας ή ο εργάτης. Ωστόσο η πραγματικότητα του «άστεως» δεν έχει σήμερα καμιά σχέση με την αρχαιοελληνική της αντίστοιχη. Κύριο χαρακτηριστικό της μεγαλούπολης, όπως άλλωστε διατυμπανίζει και το τελευταίο μαθητικό εκθεσιολόγιο, είναι η μοναξιά των ανθρώπων. Δεν υπάρχει το ασφυκτικό κλίμα του χωριού και της «κοινότητας» στην οποία το ατομικό υποκείμενο συνθλιβόταν, αλλά η αίσθηση του μετέωρου και της μοναχικότητας. Από τις οργανικές κοινότητες στις σύγχρονες κοινωνίες σημαίνει από την υποταγή στα κελεύσματα της κοινότητας, στην συντριβή εξ αιτίας της ολοκληρωτικής της απουσίας.

Στην Οικοτοπία οι άνθρωποι έχουν την τάση να φτιάχνουν μικρές κοινότητες διαφόρων τύπων (κοινόβια, διευρυμένες «οικογένειες», δίπλα στα παραδοσιακά ατομικά νοικοκυριά κ.λπ.) εγκαταλείποντας τις μεγάλες πόλεις. Αυτό μοιάζει με την επιστροφή στην οργανική κοινωνία και την πριμοδότηση ενός συνεκτικού ιστού που αντιτίθεται στη μοναξιά των αστικών κέντρων. Από την άλλη ας σημειώσουμε κάτι που συμβαίνει στον Ουέστον όταν περπατάει στους οικοτοπιανούς δρόμους: Δέχεται τα επίμονα βλέμματα των γυναικών που τον τρομάζουν και του προκαλούν ταραχή. Από τη μια μεριά η οργανική κοινωνία κι από την άλλη αληθινά ατομικά υποκείμενα· όχι κατακερματισμένοι μοναχικοί άνθρωποι. Ο Κάλενμπαχ λύνει στα χαρτιά ένα γρίφο που ιστορικά παρουσιάζεται σαν αντίφαση. Την ύπαρξη ενός ανθρώπου ελεύθερου μέσα σε μια κοινότητα ανθρώπων ουσιαστικά συνδεμένων μεταξύ τους. Παρουσιάζει, και σωστά, ότι η ύπαρξη αυτόνομων ανθρώπων μπορεί να γεννηθεί μόνο μέσα σε προϋποθέσεις αυθεντικών κοινωνικών δεσμών, αφού προϋπόθεση του να παίρνει ρίσκα στην καθημερινότητά του το ατομικό υποκείμενο είναι να μπορεί να αποτύχει χωρίς να αντιμετωπίζει κάθε στιγμή τον κίνδυνο ν' απομονωθεί και να σπάσει τα μούτρα του. Ο αστός στήριζε τη δυνατότητά του να υπάρξει ως υποκείμενο στην εκμετάλλευση των άλλων. Στην Οικοτοπία από την άλλη μεριά, το ατομικό υποκείμενο, όντας δυνατό κι αντλώντας τις δυνάμεις του από την οργανικότητα του κοινωνικού ιστού, είναι σε θέση να στηρίξει το διπλανό του κι έτσι να ανανεώνει τη δυναμική της συλλογικότητας που στηρίζει και το ίδιο.

Ο Κάλενμπαχ παρουσιάζει με θαυμάσιο τρόπο τον πλούτο των δυνατών κοινωνικών σχέσεων που μπορεί να παρουσιάσει μια ανθρώπινη κοινωνία, όταν είναι σε θέση από τη μια να σκεφτεί πάνω σ' αυτές (αυτό είναι το φαντασιακό στοιχείο), κι από την άλλη να δράσει γι' αυτές (κι εδώ είναι η πολιτική). Ανάμεσα στη σκέψη και τη δράση, παρεμβάλλεται πάντοτε το στοιχείο του υποκειμενισμού, αυτός ο «τυφλός» συντελεστής που είναι η απόφαση, αυτό που συνδέει ένα μέλλον που παίζεται με το παρόν του Ουέστον και το δικό μας. Και, αν επιτρέπετε, αυτό είναι το «καλλιτεχνικό» μήνυμα του θαυμαστού αντισοσιαλιστικού ρεαλισμού.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

▶10

Κρίση των ελίτ, ισχυρή εργατική τάξη, μακρά περίοδος ακυβερνησίας, αδυναμία εγκαθίδρυσης ενός αποτελεσματικού συστήματος αγοράς. Ας βάλουμε λοιπόν ένα στοίχημα, έστω κι αν λείπει ο περιβόητος «υποκειμενικός παράγοντας», για την ώρα...

Οι αδυναμίες της αντιπολίτευσης

Σήμερα, ένα χρόνο μετά τις μεγάλες ανατροπές που πραγματοποιήθηκαν στις ανατολικές χώρες, εμφανίζονται ανάγλυφες οι αδυναμίες – έστω και αν είναι κατανοητές – της παλιάς αντιπολίτευσης των Μίχνικ, των Χάβελ, Ζαχάρωφ, κλπ. Εξιδανίκευσαν σε μεγάλο βαθμό τη Δύση και έτειναν άκριτα να δεχτούν το δυτικό μοντέλο, χωρίς να βλέπουν πως η μετάβαση σε μια νέα εποχή για τις χώρες τους δεν μπορούσε να περιοριστεί σε μια μίμηση της Δύσης, η οποία εν τέλει ήταν και αδύνατη μεσοπρόθεσμα, δεδομένης της αδυναμίας προσαρμογής των οικονομιών τους. Ενώ σωστά διέγνωσαν πως ο οικονομικός ολοκληρωτισμός συνδυάζεται με τον πολιτικό και ότι, επομένως, για να ξεριζωθεί η οικονομικοκοινωνική βάση του ολοκληρωτισμού, θα έπρεπε να ξεθεμελιωθεί το κρατικό-ολοκληρωτικό μοντέλο παραγωγής, θεώρησαν ότι η μοναδική μορφή πλουραλισμού είναι εκείνη που μπορεί να θεμελιωθεί στην ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής **υποτιμώντας τις δυνατότητες ενός πλουραλιστικού μοντέλου πολιτικής ζωής που να στηρίζεται στην αυτονομία της κοινωνίας των πολιτών εκτός παραγωγής**, κάτι που ίσως είναι πιθανό, **και τη δυνατότητα ενός παραγωγικού πλουραλισμού στη βάση μιας συνεταιριστικής – ή και συνεταιριστικής – παραγωγής,** παράλληλα με την ατομική ιδιοκτησία ιδιαίτερα της μικροπαραγωγής και την κρατική ιδιοκτησία σε τομείς ενέργειας ή βαριάς βιομηχανίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο – και αυτό ισχύει ιδιαίτερα για την Αλληλεγγύη – έτειναν να παραμελήσουν τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της ίδιας της κοινωνικής βάσης που τους στήριζε, **μένοντας μόνο στην πολιτική μετάβαση.** Το αποτέλεσμα το βλέπουμε σήμερα στην Πολωνία. Η εργατική τάξη είναι ιδιαίτερα απογοητευμένη και οι κίνδυνοι βοναπαρτισμού και λαϊκισμού ολοκληρωτισμού διαρκώς μεγαλώνουν. Βέβαια μια τέτοια πολιτική ίσως να ήταν εξαιρετικά δύσκολη, όσο το κύριο πρόβλημα ήταν η εξόντωση του, όμως σήμερα αυτή η αδυναμία αναδεικνύεται ανάγλυφη. Η αντιπολίτευση δεν κατόρθωσε να προσφέρει μια εναλλακτική διέξοδο για τις ανατολικές κοινωνίες και σήμερα γίνεται όλο και πιο επιτακτική η ανάγκη για την ανάδειξη μιας νέας προβληματικής, μιας προβληματικής της μετάβασης σε μια διαφορετική κοινωνία.

Στην Ανατολική Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Σοβιετική Ένωση μπαίνουμε σε μια νέα περίοδο κρίσεων, που θα αποτελέσουν το κέντρο των προβλημάτων της νέας Ευρώπης που τείνει να αναδυθεί μετά την κατάρρευση του ολοκληρωτισμού.

Αν τα προηγούμενα χρόνια, ιδιαίτερα τις δεκαετίες του '60 και του '70, οι χώρες της Δυτικής Ευρώπης αποτέλεσαν το πολιτικό και κοινωνικό εργαστήριο του αναπτυγμένου κόσμου, σήμερα αυτή η λειτουργία μοιάζει να ανατίθεται σε εκείνες τις χώρες που βγαίνουν από μια εποχή και δεν μπορούν να μπουν σε μια άλλη. **Εκεί, παρ' όλες τις δυσκολίες, οι δυνατότητες της ελευθερίας είναι μεγαλύτερες.** Το κοινωνικό και πολιτικό εργαστήριο ή έστω ο πυροδότης της Ευρώπης για τα επόμενα χρόνια θα συνεχίσει να είναι η Ανατολική Ευρώπη. **Ο δρόμος που άνοιξε η «Αλληλεγγύη» το 1980 δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί.**

Γ.Κ.

ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΤΩΡΑ!

Με πρωτοβουλία της *Πράσινης Εναλλακτικής Κίνησης - Περιοδικό «Ρήξη» δημιουργήθηκε η μη κερδοσκοπική εταιρεία με το όνομα «Πρωτοβουλία Εναλλακτικής και Οικολογικής Εκπαίδευσης και Πράξης»*. Ανάμεσα σε άλλες δραστηριότητες –όπως η διοργάνωση σεμιναρίων με τη συμμετοχή άνεργων νέων για τη διατήρηση και την ανάπτυξη τοπικών κοινοτήτων που έγιναν στον Προυσσό Ευρυτανίας– εδώ και λίγο καιρό απέκτησε κι ένα φορτηγάκι, τα μισά χρήματα για την αγορά του οποίου καλύφθηκαν από δάνειο της Ομοσπονδίας Οικολογικών και Εναλλακτικών Οργανώσεων. Το φορτηγάκι αυτό αγοράσθηκε για να οργανωθεί καλύτερα το πρόγραμμα ανακύκλωσης που έχουμε ξεκινήσει εδώ και τρία χρόνια, οι ανάγκες του οποίου «καλύπτονταν» ως τώρα από ένα ...ηρωικό 2CV

Αν λοιπόν έχετε κάποιες ποσότητες αλουμινίου (κουτάκια), και κυρίως χαρτιού (τουλάχιστον 50-100 κιλά ή τρεις σακούλες σκουπιδιών εφημερίδες) τηλεφωνήστε μας στα 3626.319, 3602.644 και 8212.406 (υπεύθυνος προγράμματος Βαγγέλης). Θα είναι χαρά μας να σας απαλλάξουμε από τα «σκουπίδια» σας συμβάλλοντας έτσι στο να σωθούν δέντρα, οξυγόνο, νερο, κ.λπ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

«Δεν θα γίνουμε κρέας για τα κανόνια τους»

«Το φάντασμα του τρίτου παγκοσμίου πολέμου αρχίζει να πλανιέται απειλητικά πάνω από τον κόσμο με επίκεντρο τον Περσικό Κόλπο. Σήμερα οι έμποροι του πολέμου, οι εταιρείες πετρελαίου, πλουτίζουν από την κρίση του Περσικού Κόλπου. Οι ΗΠΑ, οι στρατοκράτες, με αρχηγό τον Μπους, θέλουν να αιματοκυλήσουν τον κόσμο με σκοπό να κυριαρχήσουν και να ελέγχουν τον κόσμο με το πετρέλαιο. Η κυβέρνηση της Ελλάδας για να μην στενοχωρήσει τα αφεντικά της μπλέκεται σ' αυτό το βρώμικο παιχνίδι. Το ΠΑΣΟΚ και ο Συνασπισμός σιωπούν και το μόνο που λένε είναι: ό,τι πει ο Ο.Η.Ε., δηλαδή ό,τι πουν τα αφεντικά, για να ησυχάσουν τους οπαδούς τους και να μην αντισταθούν στα αφεντικά τους. Ο ρόλος του Ο.Η.Ε. που θα δώσει το σύνθημα για την έναρξη του πολέμου είναι γνωστός, εξυπηρετεί τα συμφέροντα εκείνων που τον κατευθύνουν και για τους οποίους υπάρχει –ΗΠΑ, διεθνής σιωνισμός.

Αν η κρίση οδηγήσει σε πολεμική σύγκρουση και οδηγηθεί και η Ελλάδα στο βρώμικο πόλεμο εμείς έχουμε κάθε δικαίωμα να αρνηθούμε να πάρουμε τα βρώμικα όπλα τους και να πολεμήσουμε για να πλουτίσουν τα αφεντικά. Αρνιόμαστε να γίνουμε πρόβατα κάθε εξουσίας, δεν θα γίνουμε κρέας για τα κανόνια τους. Θα αγωνιστούμε με κάθε μέσον για τη ζωή που μας ανήκει. Καλούμε όλες τις ομάδες, εναλλακτικές, αντιεξουσιαστικές, οικολογικές, να δυναμώσουμε την αντιπολεμική μας φωνή και από κοινού να εκφράσουμε με κάθε τρόπο τα αντιπολεμικά μας αισθήματα μπροστά στον κίνδυνο του πολέμου.»

ΟΜΑΔΑ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ
Αγίου Κωνσταντίνου

πρώτες συγκρούσεις από τις οποίες η κυβέρνηση της Ν.Δ. βγήκε χαμένη, αναγκασμένη σε κατά κράτος υποχώρηση.

Και οι δύο αυτές κοινωνικές συγκρούσεις πιάνουν το νήμα από εκεί που το έκοψε η πολιτική επιτάχυνση που προκάλεσε η κατάρρευση του ΠΑΣΟΚ μετά το σκάνδαλο Κοσκωτά: Καλαμάς, απεργία των καθηγητών (1988), Αραθησσός. **Διατηρούν τα ίδια χαρακτηριστικά της αυτονομίας από τα κόμματα, της μαζικότητας και της αγωνιστικότητας, του συγκροτημένου λόγου και της προγραμματικής φυσιογνωμίας.** Αυτά ακριβώς τα χαρακτηριστικά είναι που τους επιτρέπουν να έχουν λίγο-πολύ νικηφόρα κατάληξη. Και μάλιστα αυτό το βλέπουμε σε δύο από τους πλέον περιθωριοποιημένους από άποψη κοινωνική (φυλακές) και ηλικιακή (μαθητές) χώρους της ελληνικής κοινωνίας.

Ξεκινώντας από το αίτημα της απόσυρσης των Προεδρικών Διαταγμάτων, τα οποία όπως δηλώνουν και οι ίδιοι οι μαθητές στάθηκαν απλώς μια αφορμή, το μαθητικό κίνημα και γενικότερα το κίνημα της νεολαίας γέμισε με τη ζωντάνια και την πολυχρωμία του το γκρίζο τοπίο της σημερινής πολιτικής πραγματικότητας. Πολύ περισσότερο όμως, το **νεολαιίστικο κίνημα που γεννιέται είναι το κίνημα της «μεγάλης άρνησης».** Πίσω από την απόρριψη της πολιτικής της Ν.Δ. για την παιδεία κρύβεται **η εξέγερση της νεολαίας απέναντι στο μέλλον που της επιφυλάσσει αυτή η κοινωνία, η άρνηση της ηθικής της,** των - μικρομεσαίων και μεταπρατικών - αξιών της. Τα πιο υποβαθμισμένα και πληθειακά κομμάτια της ελληνικής νεολαίας παίρνουν το λόγο στο δρόμο, εισβάλλουν στο κέντρο της πόλης και της πολιτικής σκηνής, διεκδικούν το δικό τους πρόσωπο, αυτό που μέσα στους γκρίζους τοίχους των ΤΕΛ και ΕΠΛ τους στέρησαν τόσα χρόνια. Δεν είναι άλλωστε τυχαίο το γεγονός ότι οι πρώτες καταλήψεις ξεκίνησαν από τα τεχνικά λύκεια, από τους παρίες της ελληνικής εκπαίδευσης.

Η σύγκρουση λοιπόν του κινήματος με την κυβέρνηση και την πολιτική της είναι απλά η ορατή κορυφή του παγόβουνου. Πίσω της κρύβεται **η συνολική σύγκρουση της νεολαίας με τα κόμματα του πολιτικού σκηνικού, η απόρριψή τους συνολικά.** Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό ότι όχι μόνον η Ν.Δ. έχασε, κυριολεκτικά εν μια νυκτί, τη ΔΑΠ και τη ΜΑΚΙ, που τόσο μόχθησε οκτώ χρόνια τώρα να οικοδομήσει μέσα σε πανεπιστήμια και σχολεία - συρρικνώθηκαν σε μηχανισμούς παρακρατικών που εκτελούν διατεταγμένη υπηρεσία όπως η δολοφονία του καθηγητή Τεμπονέρα στην Πάτρα - αλλά και το σύνολο των κομματικών μηχανισμών μέσα στα πανεπιστήμια έχει πια αποδιαρθρωθεί.

Τα στοιχεία του εκρηκτικού μίγματος είχαν από καιρό συγκεντρωθεί. Έμενε κάποιος να ανάψει το φυτίλι. Και το άναψε - μικρονοϊκά μέσα στην αλαζονεία της - η κυβέρνηση της Ν.Δ. Πρώτα τηρώντας άκαμπτη στάση, αφού θεωρούσε ότι θα ήταν δυνατόν να τσακίσει το κίνημα όπως έκανε σε όλη τη διάρκεια του εννεάμηνου με τους εργατικούς αγώνες, στη συνέχεια κατευθύνοντας τον εσμό των δολοφόνων της ενάντια στα κατηλειμμένα λύκεια με στόχο την ανακατάληψή τους. Εγκολπωνόμενη πλήρως τον ολοκληρωτισμό τής ταύτισης κόμματος-κράτους κινητοποιεί τη νύχτα της 8ης προς 9η Ιανουαρίου τον κομματικό της μηχανισμό σε πανελλαδικό επίπεδο. Η στρατιωτική αυτή επιχείρηση βάφτηκε με αίμα στην Πάτρα, αλλά και στη Θεσσαλονίκη και αλλού. Η κυβέρνηση της δεξιάς γίνεται πλέον κυβέρνηση του αίματος. Από τον εσμό των κλεπτών στον εσμό των δολοφόνων. Υπ' αυτές τις συνθήκες η σύγκρουση ήταν αναπόδραστη. Και κυριάρχησε, μαζικά, αγωνιστικά, στο δρόμο.

Όσο κι αν το στοιχείο της «μεγάλης άρνησης» είναι αυτό που δίνει τον τόνο στις νεολαιίστικες κινητοποιήσεις, πρέπει να επισημάνουμε παράλληλα ότι, ιδιαίτερα στους μαθητές, το στοιχείο της θετικότητας, της θετικής πρότασης, ξεπήδησε μέσα από την πραγματικότητα των καταλήψεων. **Ο συγκροτημένος προγραμματικός λόγος που κυριάρχησε στην αιτηματολογία στάθηκε δίπλα δίπλα με την απόρριψη συλλήβδην της πολιτικής και της κοινωνίας, αλλά ακόμη και μέσα στους «επανοικειοποιημένους» σχολικούς χώρους οι μαθητές δημιούργησαν τις δικές τους πραγματικότητες :** αλλού ζωγράφισαν και έβαψαν τα κτίρια και τις αίθουσες, αλλού δήλωσαν την απόρριψή τους μέσα από τις μικροκαταστροφές. Δεν ήταν λίγα τα λύκεια στα οποία πραγματοποιήθηκαν αντιμαθήματα και προσπαθήθηκε - ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των γιορτών - να υπάρξει μια πιο άμεση και ζεστή επαφή με την «τοπική κοινωνία», κι αυτό μάλιστα σε μερικά από τα πιο «εξεγερσιακά» λύκεια.

Το ίδιο το ανέβασμα του επιπέδου της σύγκρουσης με το κράτος, όπως έγινε τις τελευταίες μέρες στο κέντρο της Αθήνας, περικλείει και κινδύνους που έχουν γίνει ήδη ορατοί. Το μαθητικό κίνημα αδυνατεί να ακολουθήσει, το συγκρουσιακό κομμάτι της νεολαίας αποκόβεται από το κίνημα. Δεν είναι άλλωστε παράξενο ότι ήδη το κέντρο βάρους των κινητοποιήσεων περνά πια στους φοιτητές και η στοχοθεσία γίνεται πιο άμεσα πολιτική : να αποσυρθούν αντιτρομοκρατικό, αντιαπεργιακό, να πέσει η κυβέρνηση κ.λπ. Είναι αντίθετα πολύ φυσικό για ένα κίνημα που αδυνατεί (φυσικώ τω λόγω) να θέσει μια μεσοπρόθεσμη στοχοθεσία και εξαντλείται στην αρνητικότητά του αφού κέρδισε τα βραχυπρόθεσμα αιτήματά του, να «καπελώνεται» από χώρους πιο «έμπειρους» και πολιτικοποιημένους, όπως οι φοιτητές.

Μόνο που **το καινούργιο σε αυτή τη φάση της συγκυρίας της ελληνικής κοινωνίας μπορεί να εκφραστεί από τους νέους, νέους χωρίς προϊστορία** και χωρίς μνήμη. Χωρίς τα αμαρτήματα του παρελθόντος, και τη μιζέρια της κομματικοποίησης. Και η γένεση αυτού του καινούργιου είναι υπόθεση με βαθύ χρονικό ορίζοντα. Κάποτε οι συγκρούσεις στο κέντρο της πόλης μοιραία θα σταματήσουν. Και τότε **το καινούργιο κίνημα που γεννήθηκε θα πρέπει να οικοδομήσει το ίδιο τα κύτταρά του,** αποφεύγοντας τους σκοπέλους του υποκειμενισμού και μιας γερασμένης δήθεν «αντιεξουσίας».

Το μαθητικό κίνημα γέμισε τον κόσμο αυτοπεποίθηση, του έδωσε τη δυνατότητα να «πάρει εκδίκηση» για όσα τράβηξε χωρίς να αντιδρά, και όχι μόνο μέσα στο εννεάμηνο. Είναι λοιπόν πιθανό ότι τη σκυτάλη θα πάρουν, με λιγότερη ένταση και διάρκεια βέβαια, αγώνες σε χώρους εργαζομένων και άλλων. Ακόμα πιο σίγουρο είναι ότι θα πυροδοτηθούν εξελίξεις στα κόμματα - της αριστεράς πρώτα και κύρια, αλλά και στην ίδια τη Ν.Δ. Μόνο που η ανατροπή της κυβέρνησης της Ν.Δ. δεν είναι μια υπόθεση που θα τη δούμε να πραγματοποιείται αύριο. Μένει να οικοδομηθεί. Όσο κι αν το σύστημα των κομμάτων που οικοδομήθηκε μεταπολιτευτικά κατέρρευσε, μένει να αντικατασταθεί με κάτι καινούργιο.

Η κατάρρευση του κράτους των κομμάτων ακριβώς τη στιγμή που έδειχνε, με την οικουμενική, ότι είχε φτάσει στο απόγειό του, μας επιτρέπει να πιστεύουμε ότι μια τεράστια ρωγμή ανοίγεται μέσα στην κοινωνία που με τον ένα ή άλλο τρόπο, με αποσπασματικότητα και ασυνέχειες, θα έρθει να καλύψει το αυτόνομο κοινωνικό κίνημα που γεννά την αντιπολίτευση και την εναλλακτική προοπτική. Το εκκρεμές που για δυο χρόνια είχε μείνει κολλημένο στο δείκτη του πολιτικού επιστρέφει –επιτέλους!– στο κοινωνικό. Κι αυτή ακριβώς η ανάδυση του κοινωνικού κάνει αποκαρδιωτικά φανερή την καθυστέρηση (αλλά και την ανάγκη επιτάχυνσης) του πολιτικού!

Εναλλακτικό κίνημα και κοινωνική αντιπολίτευση

Η απουσία των «Οικολόγων Εναλλακτικών» ως τέτοιων από τις τελευταίες κινητοποιήσεις ήταν το εναργέστερο σημάδι της καθήλωσης που έχουν προκαλέσει η εσωστρέφεια και οι εσωτερικές τους διαμάχες. Ενώ ο χώρος της νεολαίας είναι η προνομιακότερη ομάδα πληθυσμού που επενδύει με τη συμπάθειά της το εναλλακτικό κίνημα και την Ομοσπονδία (ακόμη και σε επίπεδο ποσοστών: 9% στις ηλικίες 18-24), οι «Οικολόγοι Εναλλακτικοί» ακολούθησαν τη μοίρα των άλλων κομμάτων: άφωνοι και έκπληκτοι θεατές της γέννησης ενός κινήματος που ξεπερνούσε κατά πολύ τα δικά τους πλαίσια και με το οποίο δεν έχουν την ελάχιστη οργανική συνάφεια. *«Διδάξτε μας!»* έλεγε η προκήρυξη της Ομοσπονδίας, κρύβοντας με δυσκολία την αμηχανία πίσω από τη –δήθεν– μετριοφροσύνη.

Πιστεύουν φαίνεται οι εξαφανισμένοι «φίλοι» της αγνής περιφερειακής οικολογίας ότι ακόμη βρίσκονται στις «ευτυχισμένες μέρες» των εκλογών του Νοεμβρίου ή έστω του Απριλίου, όπου η περίοδος χάριτος που εξασφάλιζε η συμπάθεια και η κατανόηση ενός μεγάλου κομματιού κόσμου που *«δεν έχει κόμμα να ψηφίσει»* τους

επέτρεπε να ασχολούνται περιχαρείς στους βυζαντινισμούς τους με το ...φύλο των αγγέλων. Η περίοδος του ησυχασμού όμως έχει παρέλθει. Η περίοδος της πολιτικής με το μεγάλο Π (αυτής των πολιτικών...) τελείωσε. Τον λόγο παίρνει τώρα η κοινωνία των πολιτών, αυτή που τόσες φορές επικαλέστηκαν (επικαλεστήκαμε...) όλοι. Και από αυτή **την πολιτική των πολιτών η Ομοσπονδία είναι απούσα.** Παραμένει μια μικρογραφία κόμματος με τις παραδοσιακές γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, ξεπερασμένη στην πράξη από αυτούς που τόσο πολύ επικαλέστηκε. Στην πραγματικότητα, έρχεται η στιγμή –και για τους «Οικολόγους Εναλλακτικούς»– να πληρωθούν οι εγγενείς τους αδυναμίες. Το ότι δηλαδή **δεν έχουν διαμορφώσει μια αντιπολιτευτική φυσιογνωμία και αντίστοιχα ο κόσμος που αναφέρεται στο ριζοσπαστικό ή/και εναλλακτικό κίνημα δεν μπορεί να αναζητήσει σημείο αντιπολιτευτικής αναφοράς σε αυτούς.** Όταν χαιρέκακα –δικαίως– εδήλωναν τον Νοέμβριο του 1989 ότι είναι η μόνη αντιπολίτευση στην οικουμενική και δεν το έκαναν πράξη, δεν είναι δυνατόν σήμερα να διεκδικήσουν την φυσιογνωμία τους ως τέτοια!

Κι όμως το στοίχημα του πολιτικού εγχειρήματος που ονομάστηκε «Οικολόγοι Εναλλακτικοί» δεν χάθηκε, όσο παράξενο κι αν ακούγεται αυτό στους παροικούντες την Ιερουσαλήμ. Αντίθετα υπήρξε *–mutatis mutandis–* επιτυχημένο όσον αφορά το πρώτο του σκέλος. Τη δημιουργία δηλαδή ενός πολιτικού φορέα του οικολογικού και εναλλακτικού κινήματος που, εκμεταλλευόμενος την πολιτική επιτάχυνση της περιόδου, θα μπορούσε να αποτελέσει τον καταλύτη για τη διάχυση του εναλλακτικού κινήματος στην κοινωνία. **Το πολιτικό εργαλείο δημιουργήθηκε,** έστω και παγωμένο σήμερα πια. **Μένει να οργανωθεί και να υπάρξει η ουσιαστική διαπλοκή του εναλλακτικού σχεδίου και των αποσπασμάτων οικολογικού κινήματος με το κοινωνικό κίνημα, την εμβρυώδη κοινωνική αντιπολίτευση που βλέπουμε να παίρνει ζωή μπροστά στα μάτια μας σήμερα.** Μέχρι τότε *«προσδοκώμεν ανάστασιν νεκρών»...*

Δρχ. 400